

Vetráb József Kadocsa

MEDIUM REGNI HUNGARIÆ

A Pilis titkai

Hiánypótló Történelmi Írások

2003 - 2015

Vetráb József Kadocsa®
MEDIUM REGNI HUNGARIÆ
A Pilis titkai

Hiánypótló Történelmi Írások
2003 – 2015

Tartalom

Előszó	4. oldal
INSVLA PILIS, A Pilis rejtély nyomában	6. oldal
Atila és párducos Árpád városa: Szikambria	
I. rész: - Szikambria és a szikamber királyok elei Magyarországon	39. oldal
II. rész: - Hol vagy Szikambria?	42. oldal
PeLES, a király úr erdeje	47. oldal
Szent erdeinkben, Kutatási rajzolatok a királyi Pilis térségéből	57. oldal
A Tárnok-völgy Titka, Múltörző, titokfejtő séta a Búbánatvölgy környékén	77. oldal
Bölcsőd az, s majdan sírod is... A pálosok és Marót	88. oldal
Szürkebarát, fehérbarát... A magyar alapítású pálos rend története	104. oldal
Ős-Buda földrajzi helyzetéről	133. oldal
Hunyadi Hollós Mátyás Egyeteme	141. oldal
Hollós Mátyás vén Budája... Kutatási rajzolatok a Pilis térségében	144. oldal
Anttiqua Pest városa a magyar középkorban	149. oldal
Királyok Völgye	157. oldal
Trójaiak, Szikamberek, Szikánok, Frankok....	161. oldal
Gálok Pannóniában? Kis-Gallia avagy Szikambria a Kárpátok koszorújában	169. oldal
A Pozsonyi Diadal	175. oldal
A Második Mohács	193. oldal
Múltnak vásott vásznán... öltének alakot a holt ősök	
Mohács után, Moroth előtt	200. oldal
Vérök hullásával s élőkkel a hazaszeretet oltárán	205. oldal
Andorás-kori nyelvemlékünk I.	
A Tihanyi alapító oklevél	211. oldal
Andorás-kori nyelvemlékünk II.	
András kori ó-magyar ima	215. oldal
Versek a magyar történelemről	218. oldal
Kép-utazás a Pilisben	237. oldal
A szerzőről	273. oldal

ELŐSZÓ

A mitikus magyar történelem a történetírás azon szegmense, mely kapaszkodókat keres és talál az eltagadott, s feledtetni vágyott történelmi események forgatagában. Segítségére sietnek olyan történelmi források, amelyek a fősodratú forráskutatások folyamán elkerülték a történészek figyelmét, vagy nem illeszkedvén a történetíró hipotéziseihez kívánatosnak tartatott figyelmen kívül hagyni. Szokratesz görög filozófus vonta le az alább következő végkövetkeztetést élettapasztalata alapján; - „Azt hiszik az emberek, hogy mindent tudnak, holott nem tudnak semmit.” Történeti ismeretterjesztő írásaiban arra törekedtem, hogy ezt a semmit valamivé tehessem, és továbbgondolásra olvasóim elé tárjam. Ebben nagy segítségemre voltak azok a már klasszikussá vált, és kortárs kutatók, akik elvetvén lelkem talajába a tudás magvait, engedték növekedni azokat, és szárba szökkenésüknek tanúi lehettek. Érdemes és kiváló elmék. Tisztelettel – szerény magamat hozzájuk nem mérve – említem meg neveiket; Noszlopi Német Péter, Vértessy György, Pap Gábor, Bradák Károly, Aradi Lajos, Szántai Lajos, Badiny Jós Ferenc, Marton Veronika, Friedrich Klára, Szakács Gábor, dr. Rekettyés Mária, Botos László, Timaru Kas Sándor, és Szőke István Atilla.

Terepkutatásaim során bejárva a Pilis hegyeit, völgyeit, árkait, szakadékait, kis térségről kis térségre haladva térképeztem fel régi városaink, váraink, erődítéseink területét, domborzati jellemzőit, továbbá még látható nyomait (falszakaszok, építőkövek töredékek, emberkéz munkáját magukon viselő kultikus kövek), digitális fényképezőgéppel rögzítve e nyomokat mintegy tizenkétezer felvételt birtokolhatok.

Bízom abban, hogy ezen kis dolgozatok, tanulmányok alapján a kedves érdeklődő olyan maradandó ismereteket nyer, amelyek e szent, éltető energiákkal bővelkedő központi terület meglátására, meglátogatására vezérlik.

Vetráb József Kadocsa

INSULA PILIS

A PILIS-SZIGET

INSVLA PILIS

A Pilis rejtély nyomában

**„Et sicut omnes res fuerunt ab uno, meditatione unius:
sic omnes res natae fuerunt ab hac una re, adaptatione”**

**„Ahogy minden dolog az egyből származik, az egyetlen gondolatból, a természetben
minden dolog átvitelrel az egyből keletkezett.”**

(Triszmegisztosz: „Tabula Smaragdina”részlet)

„Tempus omnia revelat” köszön vissza a latin bölcsélet, amely nem önnön fényét vetíti elénk a homály kódében felsejlő múltból. Értelme, mint az ősrégi tudás szellem-virága feslik ki ősi nyelvünk hajtás-vesszején: „Az idő mindenre fényt derít.” A Pilis rejtélye a XVIII. század kutatásai majd a reá következő saeculum lelkesítő, kutakodó felbuzdulásában, a tévutak bejárásával, a XX. évszázadon átívelve a jelenkor fátyolszövetén sejlik elő katarzist idézve elő a lélekben. Mi ez a mély megrázkódtatás? Miben mutatkozik? – kérdezhetné a tudásra szomjazó. Az erre a tárgyra vonatkozó források elzárásával, a témakört kutatók tanulmányainak elfektetése és az elhallgatás révén, fiókba zárása okán a Pilis - mint a szakrális Magyar Apostoli Királyság koraközépkori, s középkori királyi és adminisztrációs központja - szerepe nem kerülhetett a széles nyilvánosság elé. Ennek okán a hivatalos tudomány irányította közoktatás, és a kultúrpolitikai elvárásoknak maradéktalanul megfelelni kívánó felsőoktatás, hamis alapokra építve formálta át a valós történések láncolatát, valamint a lezajlott események földrajzi kötődését, amelyeknek összessége adja a magyar történelmet. Ez a készen kapott, nem kívánt tév’ tudás ütközik a valóssal. Ebben a tanulmányban kísérletet teszünk arra, hogy a kérdéskör érzékeny pontjaira tapintva felkeltsük a jó szándékú érdeklődő figyelmét a Pilis szakrális földrajza iránt.

Egy kis földrajz

Szükségesnek tartom a Magyar Királyságról, a Szentkorona testéről, birtokáról szólni röviden, abból a célból, hogy a távoli föld szülötte önhibáján kívüli nem kielégítő földrajzi tudása helyébe, értékes, új ismereteket nyerhessen ez ország térben elfoglalt helyéről, földünk felszínén.

MAGYARORSZÁG KÖZÉP-EURÓPÁBAN

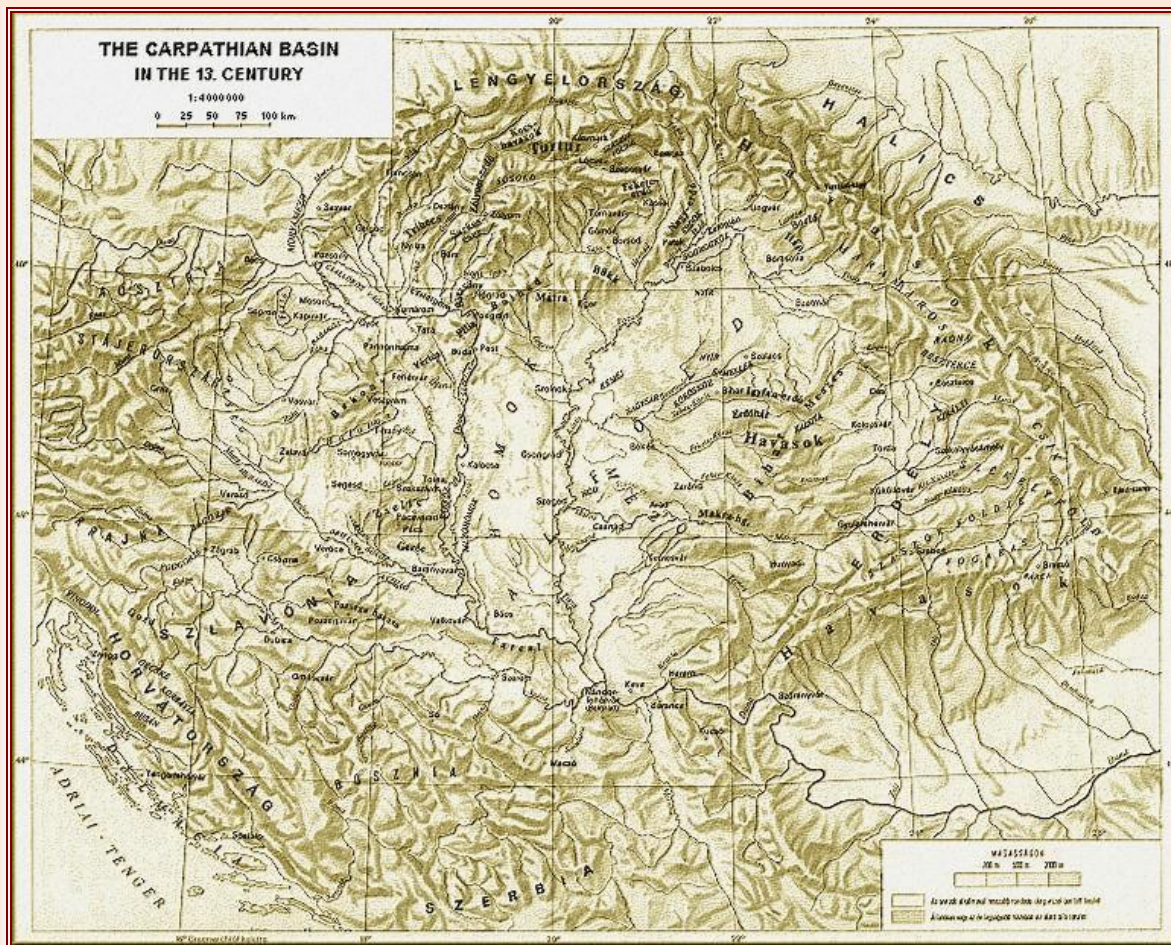
1. ábra A Nyugatrómai Birodalom megújítása Frank térkép Kr.u. 1000.

Az európai kontinens legnagyobb és egyben leghosszabb folyamának: a Dunának, három medencéje közül a középső Duna-medencét, északról és keletről nagy, elrajzolt félkörben a Kárpátok (Északi -, Keleti-, és Déli-Kárpátok) koszorúja öleli, délről, dél-

nyugatról a Dráva és a Száva nagy folyója valamint a Dinári hegység vonulatának nyugati része és a kört bezárandón az Alpok-alja határolja e páratlan földrajzi és gazdasági egységgel bíró országát: Hungáriát. Ha az iskolai földgömböt vattatjuk, akkor Greenwich-től keletre a 14°24'-től a 26°30'-ig terjedő hosszúsági, az északi szélesség 44°7'-től a 49°37'30" által határolt térség tűnik föl a történelmi „uruszág” - régi nyelvünk írásmódja szerint URU.SAG. Két nagy folyója van; a Duna és a Tisza, amely egymás felé törekedvén megközelíti egymást, táplálván kisebb folyók beletorkolló vizei által, jó darabon párhuzamosan futva az alföldi részeken, majd egyesülnek Nándorfehérvár fölött, mely városnál a Száva is csatlakozik a Duna nevét viselő széles folyamhoz. A korai középkori, továbbá a középkori szakrális Apostoli Magyar Királyság, a Magyar Szentkorona országáról, s társult országairól és nagy városairól szólva fel kell sorolni a következőket: Pozsony,

Nyitra, Kassa, Ungvár, Kolozsvár, Nándorfehérvár, Eszék, Zágráb, Győr, Buda, Esztergom, Fehérvár, Vác. Ez utóbbi négy város megnevezésével eljutottunk a Duna völgyébe, a Pilis vízgyűjtő rendszeréhez, a mindenkori magyar király birtokához, az ország szívéhez. A „medium regni Hungariae” (a Magyar királyság közepe), az „ország köldöke” (umbilicus regni) kifejezés az írott forrásokban már a XI. században megjelenik Guillome de Tyre (1097) tollából Fehérvárra, a pilisi Albára vonatkoztatva. Mintegy száznegyven évvel később, 1233-ban, II. Endre (Andree) királyunk is Fehérvárt nevezi az ország közepének, ahová a beregi egyezmény szerinti só mennyiséget kell szállítani (in Albensi castro, quod est in medio Vngarie). A leírtakból kitűnik, hogy a már XI. század korában létező vármegye rendszer kiemelt helyén, a Duna jobb partján földrajzi egységben létező Pest-Pilis vármegye (Comitatus Pestiensis et Pilisiensis) központi, irányító helyet foglalt el a Magyar Királyság működésében és működtetésében.

2. ábra Magyarok szép hazája

A PILIS TÉRSÉG FÖLDRAJZI JELLEMZŐINEK LEÍRÁSA

Az ország területére Dévénynél belépő Duna folyó a felvidéki kisebb folyókkal gazdagodva – Vág, Garam, Ipoly – lassuló futással éri el, kisebb- nagyobb folyami szigeteket alkotva a Pilis hegység területét, melyen átvágva, a főmeder nyomvonala, délről megkerülve a Szent-Mihály hegyét kanyarodik észak-keletnek, hogy rövid szakasz megtétele után Visegrád hegyénél váratlan fordulattal két ágra bomolva folytassa futását déli irányba. A két Duna ág hosszan elterülő szigetet ölel körül, amelyet ma Szentendrei szigetnek – középkori elnevezése: Úrsziget - neveznek és több településnek ad otthont úgy, mint Kisoroszi, Tótfalu, Pócsmegyer, Szigetmonostor, Horány. E sziget déli csúcsa eléri

a mai főváros: Budapest közigazgatási területét Csillaghegynél, mely része a mai Óbudának. Három kilométerrel lejjebb torkollik a Dunába a Vörösvári árok vízereit összegyűjtő, szállító Aranyhegyi patak, a régi római polgárváros: Aquincum mellett. A kora középkorban a Duna mellékága találkozott itt újra a főággal. A folyóág, amely a Pilis Dél-nyugati hegyvonulata mentén átlósan futott, a főmeder fordított „L” betűjének két szárát összekötve, s alkotta azt a Sziget zugot „Zeg”-et, amelyet a pálos iratok: Insula Pilis-ként, Pilis-szigetként említenek. Ennek a valóságára emlékeztet a domborzati viszonyok összefüggéseinek ismeretében a fennmaradt kisebb-nagyobb tavak, nagy kiterjedésű nádasok jelenléte az árok nyomvonalán. Mi történhetett, s mikor? Erről megoszlik a Pilis kutatók véleménye. A pálos iratok a XV. század második feléig említik a Pilist szigetként, ha ezt vesszük alapul Réthly Antal munkássága nyomán tudjuk, hogy első nagykirályunk, Atilla halálától (453) – ennek az eseménynek a bekövetkeztét a Képes Krónika (1358) Kr.u. 445-re teszi - számítva 61 alkalommal volt itt Magyarországon olyan nagy földrengés, amely a Pilis hegységet érintette. Az említett saeculumban; 1443-ban, következményeit tekintve; a sziklákon épült várak romba dőltek, lakott falvak, városok pusztultak el. Más vélemény alapján a XVIII. században következhetett be a folyómeder elzáródása az 1763. vagy az 1783. évi nagy komáromi földrengéskor.

A Pilis geológiája

A Pilis fő része kb. 200 millió éve keletkezett, triász kori, dachsteini mészkőből. Emellett a mészkőfajta mellett még vannak más triász-kori képződmények, mint a bitumenes kalciteres mészkő, dolomitok, világosszürke mészkő (Raetavicula contorta). A Pilis északnyugati oldalán még vannak jura üledékek is, mint például a Kesztlőc és a Dorog feletti halványvörös mészkő. Ebben a kőzetben találhatunk pörgekarú kőületeket. A lepusztulási időszakban főleg a dachsteini mészkő karsztosodott erősen. Ezeket az üregeket béleli ki a vörös föld, „terra rosa”. Az eocén korban az üledékek a hegység peremére korlátozódtak. A hegység kisebb vonulataiban homokkő is található, ami a középső oligocén tenger partszegélyi

üledéke. A pilisszántói kőfejtőben Pecten és Ostera kagylókövületek fordulnak elő. Ami még alárendelt, kevésbé előforduló kőzet a Pilisben, az a kiscelli agyag. Ez az oligocén közepének egy másik üledéke. A felső oligocén során a Pilis nagyobb része szárazulat lehetett. Egy részükben a vízben élt puhatestűek maradványai találhatók meg, mint például az ún. Pektunkuluszos homokkőre jellemző Glycymeris latiradiata és a Cardium-kagylófélek, másutt pedig inkább csigakövületek találhatók. A Pilis túlesett a vulkanizmuson, ezért ez inkább a Visegrádi-hegységben vehető észre. A Pilis barlangjai jól karsztosodó, szintén dachsteini mészkőből alakultak ki, mégpedig a feltörő hévizek hatására. A hegységben az üledékképződés záró tagjai a pleisztocénben jöttek létre. Néhol homok, futóhomok is felhalmozódott.

A PILIS KOZMIKUS KAPCSOLATA

Szóke Lajos: A HIÁNYZÓ LÁNCSEM

(Faktor Szolgáltató Betéti Társaság kiadása 1995.)

103-104. oldal

„Az ősprincípium = A világ valamennyi emberének karaktere, jellemvonásai néhány emberi alaptípus bizonyos százalékos arányú keverékéből leképezhetők. Ezek az emberi alaptípusok az ősprincípium nevet viselik.

Az ősprincípiumok szellemi lényeknek materiális kivetülései a bolygók jelenvalósága az égbolton, ezért azokkal nem egyenműek, mint ahogy a szellem, a lélek nem azonos a testtel, ami hordozza. Az ősprincípiumokat hordozó égitestek; Nap, Hold, Merkúr, Vénusz, Mars, Jupiter, Szaturnusz.

NAP

(Isten kozmikus képviselője, minden élet forrása)

Jelenléte határozott és erőteljes melegség-érzettel párosul, határozott pozitív radiesztfiziai erőteret gerjeszt. Sugárzásának jellege a materiális tudásunkkal nehezen meghatározható. Hatása a tenyérben a legerőteljesebb. Szeretet-sugárzás, boldogság-érzettel párosul.

A Teremtő Atya sugárzó szeretete, aki fia, Jézus krisztus által nyilvánította ki magát a földi tereken.

HOLD

Szellemi lényének legintenzívebb megnyilvánulása a teliholdat és az újhholdat megelőző másfél napban tapasztalható. Erősen pozitív radiesztféziai sugárzás. A tenyerünkben érezhető szolid, de igen kellemes hűvös érzetként jelentkezik. – Nőtulajdonságú. (Babba, Nanar, Sin) Boldogasszony szeretete: elfogadó, befogadó, megbocsátó, féltő-óvó szeretet-sugárzás.

MERKÚR

(A gyógyító princípium)

A Merkúr szellemi lényének karaktersugárzása saját földi tartományában, hármas égitest-együttálláskor az arra sétáló és a Merkúr karakterére koncentráló embernek a gyengélkedő szerveit gyógyítja gyengéd figyelemmel, majd az elegendő dózis után elhagyja azt. Jelenléte általában a lábszárakon felfelé ható bizsergés formájában mutatkozik. Érzékelésükhöz végtelen nyugalom, biztos állóhelyzet felvétele szükséges. Uralt tartományát, a teliholdat és az újhholdat megelőző másfél napban érdemes felkeresni (hármas égitest-együttállása előtt).

VÉNUSZ

(A Vénusz a nőiesség, szerelem, erotika szimbóluma.)

A Vénusz karakter-sugárzásának rezgésképlete a szolid, önfeláldozó, magát-átadó, feltétel nélküli égi-szerelem megélésére vezet. Annak megtapasztalására, hogy a földi szerelemnél, szeretetnél létezik magasztosabb, éteri magasságban cselekvő szeretet, szerelem. – Romantikus, bódító erejű érzés, HA TÁVOZIK, MINDEN ESETBEN MEG KELL KÖSZÖNNI NEKI, S A TÖBBIEKNEK IS.

FÖLD

(Föld-anya)

A Nap-atya és a Hold-anya nászából született ősprincípium. E két ős energia kisugárzásának rezgésképletét őrzi karakter-tükrén keresztül (felsőrésze a Napét, alsórésze a Holdét). Szeretet-energiát nyújtva imával fejezhetjük ki tiszteletünket, szeretetünket irányában. Kulacsunk, üvegünk, korsónk első vízkortya őt illeti.

MARS

(Harcias, katona)

A Mars karaktersugárzásának a rezgésképlete, jelenléte, esetén hátba verés-szerű intenzitással vagy égetően erős érzéssel párosul. Villámcsapás-szerűen világít rá hiányosságainkra és mutat rá megoldandó problémánk háttérében lévő lelki okokra. Ha elvégezte dolgát, szolidan visszavonul. Ha nincs velünk dolga, és mégis meghívjuk, olyan érzetet kelt bennünk, mintha a harctéren lennénk, fejben jelentkező bizsergető érzést, vértolulások – adrenalin túltengés fokozta harci kedvnövekedést. Földi közegben, hármasság együttálláskor gyakran ad figyelmeztető jeleket. Vért fakasztó, tövises cserjékbe botolhatunk, hiszen szereti jelezni, hogy itt ő az úr.

JUPITER

(Szolid, alázatos és jóságos)

Karaktersugárzásának rezgésképlete leginkább szolid, feloldódó önzetlen szeretetet hív elő, mely érzés tetőtől-talpig átjárja az embert. Akkor is jön, ha nem kérjük.

SZATURNUSZ

(Szigorú, számon kérő, büntető hatalom)

A Szaturnusz karaktersugárzásának megnyilvánult rezgésképletét az emberi test igen „hivatalos”, amolyan „számon kérő” s legtöbbször kellemetlen lelkiállapotnak éli meg. Fojtott rosszullét, állandó idegi feszültség.

Tájegységeiben, különösképpen hármas égitest-együttállások esetén a Szaturnusz érzékelteti, hogy uralja a teret. – Jelzései: kisebb bosszúságok, ficam vagy lábtörés elszenvedése is lehetnek. A Szaturnusz igen kedveli a szaturnuszi tájakat, a szaturnuszi megpróbáltatásokat, ugyanakkor képes is kiváltani ez utóbbiakat.

Ezek a tárgyasult, égitestek formájában megnyilvánuló finomrezgésekkel bíró ősprincípiumok a fent leírt és megtapasztalható pozitív és negatív rezgésképletükkel hatnak az emberi testre, képesek befolyásolni érzékeléseit, szervei jobb működését, lelki állapotára és cselekedetei milyenségére, minőségére irányítják figyelmét. Tudatossá, gondossá teszik, rendezik életünket, sorsunk alakításában segítséget nyújtanak, figyelmeztetnek. Kapcsolatfelvételre ez ősprincípiumokkal nem kell mindenáron törekednünk, hiszen jelenvalóságukkal, ha szükségünk van rájuk, azonnal jelentkeznek. Szent időben, szent helyen – szokták volt mondani, hármas bolygó-együttállás idején a legerősebben vannak jelen kőben, fában, levegőben saját választott területükön. Ilyenkor érdemes felkeresni földi tartományaikat első sorban, a Pilisben.

Itt a Kárpát-medence központjában, az Ister gamja körül, a Duna kanyarulatánál, Nap-kerék formát alkotva található egyedülálló módon az az ősprincípium - bolygók uralta terület, amely a Nap védelmező ölelésében ringatott Hold köré csoportosult Mars, Szaturnusz, Jupiter, Merkúr, Vénusz, és ezek tulajdonságai jellemeznek. Erről Szőke Lajos könyvének 93. oldalán, így ír: „Helye pedig a Kárpát-medencében van, a Duna kapujánál (Duna kapuja = Ister gamja = Esztergom) kezdődő híres, háromszög alakú területen, ahol a történelmi Buda, s a mindenkori szkíta-magyar Istenkirályok koronázó-fővárosa: Fejéregyháza (Fehérvár) romjai nyugszanak. Ami itt történt, ami itt történik, s ami itt történni fog, az nem embertől függ, mert azt a radiesztézia tudományával igazolhatóan, az ősprincípiumok cirka százezer éves tartományhatárai közlik velünk. E hely valaha, Egyiptomhoz és Tibethez hasonlatosan a Földanya egyik legszentebb helye volt, s habár mi nem tudunk erről.”

A Pilis hegyei

A Pilis-hegység legmagasabb hegye a Szántó fölött emelkedő Pilis hegy (756 m), amelyet a helybeliek – formájáról – Koporsó-hegynek is neveznek. Részét képezi annak a hegyvonulatnak, amely kezdődően a mai esztergomi részeken a Kis- illetve a Nagystrázsa-hegységekkel, a Fekete-hegyen keresztül éri el a Pilistetőt, s fut tovább a Hosszúhegyen a Ziribárig (ZI.RI.BAR=) majd a Kis- és Nagykevély érintésével érkezik meg az Ezüsthegyre, amely a Pilis kapujának is neveztetik. Ez a hegy, melyet régi nyelven Berdónak hívtak, választja el a mai főváros óbudai részét a Pilis külső területeitől; Kalásztól, Pomáztól, Szentendrétől. E terület jelentős őskori és koraközépkori régészeti leletek lelő helye volt a XIX. és a XX. század folyamán. Ma is léteznek itt, a kultúr-rétegek alatt, fel nem tárt, érintetlen területek. Tovább folytatva utunkat északi irányba a Kőhegyen túl, Szentendre fölött találjuk a Nyerges-hegyet, régi nevén a Hortobágyot (557m.), Kis-Hortobágyot, a Berseg és a Vértess-hegyet majd Szent László hegyét: a Kékest (590 m.). Következő jelentős hegye Visegrád (Wissegrad = Víz-szeg-garád) felé haladtunkban az Urak-asztala (593 m.). Visegrád előtt, annak közvetlen szomszédságában, említsük meg a Nagy- ill. Kis-villám hegyet, mivel a Turul-nem béli Árpádok korában jelentőséggel bírtak. A Nagyvillám (377 m.) IV. Béla király idejében szintén Pilisnek neveztetett. Ha Visegrád fellegrárából nyugatra tekintünk, a Duna bal partja fölött emelkedni látjuk Szent Mihály hegyét (484 m.), amelyet a folyó főága félkörívben kerül el. Vele szemben emelkedik Dömös (Dumuz, Dimis, Demes, hangzováltással: Temes) hegye (639 m.) Ez a hegy a régi királyi központ közepén fekszik és a tetején nagy kiterjedésű magas falaival királyi vár állott.

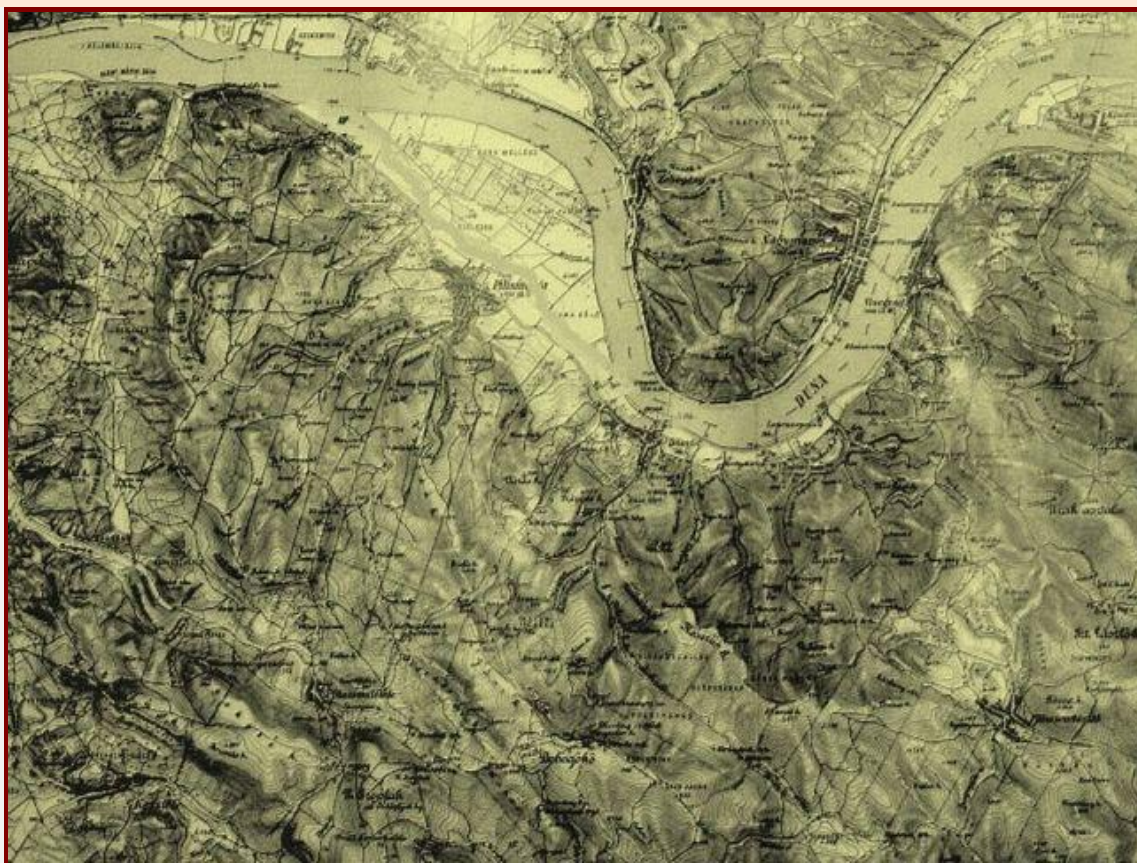
Ex arcis nomine denominatur...

Erről a belső területről emlékezik meg Oláh Miklós magyar főpap (1539. Zágráb püspöke, 1564. esztergomi koronázó érsek) 1536-ban, Bruxelles-ben írt „Hungaria” című könyvének VII. fejezetében: *„Az erdős hegy, amelyet a vár nevén neveznek, (Marostól, melyet az időben németek laktak) a Duna szemközti partján nyugat felé két hazai mérföldre (1 magyar mérföld= 8354 m) húzódik. Közepén van Dömös prépostság, tekintélyes és jövedelmező, figyelemre méltó hely. A Duna*

partjára néz és körülbelül a hegy láb szélén van egy másik királyi palota ezt gyönyörű kert és az esztergomi érsek vadaskertje veszik körül, Esztergomtól egy olasz mérföldre fekszik. Innen emelkedik az a hegy – a lejtőin szőlős kertek húzódnak -, amely Esztergom vára és városa fölé magasodik.”

„Haec sylva, quae ex arcis nomine denominatur, in ripa adversi Danubii ad zephyrum retrahitur in spacio duorum miliarium nostratium. In huius medio est praepositura Demes et dignitate et redditibus insignis. Danubii ripam prospectans et in eiusdem circa finem radice aula alia est, extructa, quam amaenissimus hortus et ferarium archiepiscopi Strigoniensis ad unum miliare Italicum a Strigonio distans ambit. Exurgit hinc mons, cuius in latere vineae porriguntur, arcis et civitati Strigonio imminens.”

Alább közlöm e belső, királyi terület térképét, amely régi oklevéli meghatározásban „Ples, a király úr erdeje” lejegyzéssel bír, közepén a három hegygel, amelyet Aradi Lajos kutató a szkíta népek ősatyja égi másának: a Nimród-csillagkép övcsillagjainak levetüléseként határozott meg; Árpádvár (Pádvár), Rám-hegy, Magas (Magos, Mágocs vagy Mágus) hegy. Természetesen a csillagképet alkotó jelentős csillagok földi vetületének kapcsolódó pontjai is beazonosíthatók e területen.

3. ábra A szakrális Magyar Királyság központja

A térséget bemutató térképen, s a valóságban is felismerhetjük, a leírás alapján, a pilisi hegyek alkotta határvonal kiszögellési pontjait. Ezek a következők: Pilis (Nagy Villám), Urak-asztala, Kékes (Szent László-hegy), Dobogó (Dobogókő), Ráró-hegy, Dobogó-hegy és a Szent György-hegy. E térség bemutatása során meg kell említeni kistérséggként a Búbánat-völgy két oldalán található Vasarc, Hosszú, valamint Sas-hegyet a Hideglelős-keresztrel és a völgy szemközti oldalán magasodó kettős hátú Szamar (Zamar) hegyet. Az észak felé lefutó völgy a Dunára és szigeteire tekint; a Szűz Mária, (jelenleg Fogarasi sziget) a Helemba, és a Törpe-szigetre.

Érdekességgként említem, hogy a Pilis hegység rendezett energia mezei, a földrajzi térségről alkotott műhold felvételek tanúsága szerint – a felhőképződések révén - világos rajzolatát adja e belső szakrális, királyi terület határvonalának, amely északra, a Duna völgyére tekint, délre, arra a hegyvonulatra, mely az u.n. Budai-hegységtől választja el, erős, természetes védőfalként e természet és ember alkotta erőrendszer, melyek neve: Pilis.

A Pilis-szigetet környezeti összefüggéseivel és történelmével együtt kell vizsgálunk, hogy minél teljesebb, egészebb képet kaphassunk róla! – erre figyelmeztet Szántai Lajos művelődéstörténész, aki rámutat a Dunántúli középhegység várait uraló hatalmas, Árpád-házi Csák nemzetség, és az Északi középhegység erődítményeit bíró Árpád-házi Aba nemzetség, amely rövid ideig királyt is adott a válságos helyzetbe jutott országnak (Aba Sámuel 1041-1044), továbbá a Boldog Özséb alapította (1250) értékmentő pálos rend a szakrális magyar királyi hatalmat támogató együttműködésére. Ezt igazolja az Árpád-ház fiágon történő kihalása után, hogy e két megnevezett család ellen lépett fel fegyveres erővel, több éves háborúkat vívva, Károly-Róbert az első vegyes-házi király. A harmadik támat, az egyház által védettséget élvező pálosokat, a végső csapás formájában jelentkező feloszlatás II. József – osztrák császár és koronázatlan magyar „király” rövid, egy évtizedes uralmának kezdetén érte a XVIII. század végén. Ez idő óta eltelt évszázadok alatt sem alakulhatott új a magyar szerzetesrend: Remete Szent Pál rendje eredeti szellemiségére találva, amelynek elsődleges feladata a magyar nemzet szellemi értékeinek, javainak mentése és védelme, ha szükségesnek ítéltetik, akkor fegyverre kelvén is. Tudvalévő, hogy a pálos atyák vezetői, előjárói a rend alakulásának kezdetén, vérségi vonalon kötődtek a királyi házhoz, katonai előképzettséggel rendelkeztek, hadi tapasztalatokkal bírtak. Röviden szólva; tudós, magas szellemi és lelki szinten álló kiváló katonák, akik, ha a haza megkívánta, imával, s karddal egyformán segedelmére siettek. Ennek az embertípusnak egyik legkiválóbb alakja; Hadnagy Bálint pálos szerzetes és költő, akiről Gyöngyösi Gergely atya (sz.1472-†1545) - a pálos rend főnöke 1520-1522 között - főművében: „Az első Remete Szent Pál rendjén lévő testvérek életrajzai”-ban (*Vitae fratrum heremitarum ordinis fratrum Sancti Pauli primi hermitae*) külön megemlékezik. Az írott források megemlítik, hogy Visegrád fellegvárát a márianosztrai pálos atyák védték meg annak ostromakor (1526), a Duna folyó alatt átvezető alagútrendszer segítségével, bejutván a török haderőtől szorongatott erősségbe.

Az említett térségre utaló történeti források ismertetése

A XIX. századi kutatások a mai Buda és Óbuda területén felfedték azt a tényt, hogy az említett földrajzi térségben nem található a XIII. század második fele előtti

időre, közelebbről a koraközépkori és középkori időszakra vonatkoztatható, s datálható építményre utaló rommaradvány. A mongol invázió első hulláma 1241-ben érte el a korai európai térség központi nagyhatalmát: Magyarországot. IV. Béla, a magyarok királya, haderejével a Sajó mellett vívott csatában, Muhinál 1241. április 11-én ütközött meg a tatár csapattestekkel. Az első csatát elvesztette, ám élete, az ellen minden törekvése ellenére, az ország épülésére, bár veszélyben forgott, épségben megmaradt. A tatár hadak a királyság területéről történő kitakarodása után 1243-ban két vár építésére határozta el magát: egyrészt a leromlott állapotú pilisi Buda vára helyett, tőle mintegy fél magyar mérföld távolságban, új várost építtetett szintén e néven. A város öt év leforgása alatt épült fel. Erre az időre a régi város Óbuda néven neveztetve létezett tovább, ám a királyi kancellária, átmenetileg, a hozzá közeli hegyen lévő régi várba költözvén Új hegyi Buda helymegnevezéssel, s keltezéssel adta ki Béla királyi adományleveleit, okmányait. Ezekből kiviláglik, hogy 1243. július 5.-től nevezik az elhagyott várat, városával egyetemben, Buda Vetus, Vetera Buda (Óbuda) néven és 1248-ban már Budának az újonnan felépültet. A ma Budának hívott helyen a régi Pesti hegy mellett, a mai várhegy déli részén kezd meg annak a királyi várnak az építését, amelynek teljes elkészülte és betelepítése 1255-ben történik meg. Az ebben az évben kiadott oklevél IV. Béla kézjegyével, pecsétjével e várost: Újhegyi Pesti Várunk néven nevezi. E város latin descriptioja: Novo montis Pestiensis vagy Novus mons Pestiensis alakban fordul elő a későbbi oklevelekben is. Alapítása után 138 évvel, Mária király korából -1393 - származik az a salzburgi könyvtárban található latin, és németnyelvű doktoravatási jegyzőkönyv, amelyben megemlíttetik a jelen valók között; László Gergely veszprém püspöke, és a pestújhegyi szent Mária-Magdolna parókia rectora. (*Inc.; Venerabili et circumspecto viro domino Johanni Trevor utriusque iuris doctori canonico[...]*...*And(reas) canonicus ecclesie sancti Stephani alias omnium sanctorum Wiennae ad Romanam ecclesiam... ecclesie parochialis in Gredwino Salczburgensis diopcesis executor...*

Gennant sind: Gregorius Ladislaus rector parochialis ecclesiae sanctae Mariae Magdalene in novo Monte Pestiensis Vespremiensis dioecesis)

Nem egészen 145 évvel későbbi írott forrásban (1538), I. János király (Szapolyai v. Zápolya) íratja „...városunk (Buda) még a mi korunkban is minden kiváltságában **PESTÚJHEGYI VÁRNAK** nevezi és írja önmagát.”

1908. Az esztergomi egyház egyházi címeket felsoroló könyvében (CLERI ARCHIDIOECESIS STRIGONIENSIS) a „Budavári” főtemplom így szerepel; -„ÚJ HEGYI PEST BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIA EGYHÁZA”

Vajon a leírtak figyelembevételével tekinthetjük-e a mai Budapest budai részének magvát adó régi rommaradványt, melynek nagy része a földfelszín alatt van, és Helytörténeti Múzeumként üzemel, azonosnak a híres régi királyi várossal, a régi szkíta királyok, melyek leszármazottai a Turul-nem királyai: az Árpádok, ősi városával: Budával, amelynek alapítása, építtetése, s időről-időre történő megújítása több ezer évre menendő. A több ezer éves Buda felemlítése merészségnek tűnhetne, ha maga a török oszmán birodalom feje Szulejmán szultán nem ismertetné hangsúlyosan hadinaplójának erre vonatkozó részében a következő képen:

10. kedd. Kurbán bajrám ünnepe (*annak emlékére, hogy Ábrahám feláldozni készült, fiát, Izsákot*). Az állam oszlopai, a birodalom előkelői, a ruméliai és anatóliai bégek mindnyájan a trón elé járultak, és kezet csókoltak a padisahnak. Azt mondják, hogy *Buda építése óta és az egyenes ágon leszármazó magyar királyok uralkodása óta Lajos király idejéig 4700 esztendő múlt el.*

{Szulejmán szultán győzelmes hadjárata 932. év Zil-Hidzse hó (1526. IX.8-X.7.)}

Ez az Ósbuda, amely a forrás szerint Kr.e. 3174-ben épült fel, hatalmas falaival, többszörös védelmi rendszerével, többször megújított, és rommaradványait a pilisi erdőterület őrzi, nem lehet azonos a ma Budának nevezett Újhegyi Pest várával, amelynek építése IV. Béla korában, 1243-ban kezdődött meg, 1255-re települt be, s ennek okán 852 éve lakott települése Magyarországnak.

Felvetődik a kérdés ebben az esetben hol található az a koraközépkori város együttes, melynek részei voltak: Esztergom, Alba Regale, a szakrális királyi koronázó és temetkező központ, Budavár, Vetera Buda, mely azonos volt Siccambriával más néven Atilla városával? Merre vezetett a régi esztergomi út?

Hol épült fel Alba Ecclesia fehéregyháza, ahol krónikáink szerint Párducos Árpádot helyezték örök nyugalomba kr.u. 907. esztendő nyárutóján?

A Piliskutatás ezekre a kérdésekre keresi a válaszokat támaszkodva a fellelhető, kutatható forrásokra segítségül hívva a sugárzástan (radiesztézia) mérési eredményeit is.

A PILISI BUDÁK KÉRDÉSE

A „buda” szó szófaját tekintve – városokra, de egy időben mindig csak egy helyre, vagy személyre vonatkoztatva - jelző szerepet tölt be a régi hun-magyar nyelvben, jelentése; „felébredett” ami szakrális értelemben annyit tesz, eleven kapocs Ég és Föld között, az égi rend, s az Égi Tudás, az Égi Törvény; a TUR-AN földi képviselője s Ura, őrizője egy személyben.

Ezért látjuk azt, ha Mária országára; az egységes Kárpát-medencére tekintünk, hogy számos helységnév hordozza a BUDA elő-, vagy utónevet. Soroljunk fel néhányat; Kis-Buda, Oláh-Buda, Burjános-Buda, Szász-Buda, Új-Buda, Ó-Budavár, Budatelke, Budamér. Szándékoltan olyan földrajzi elnevezéseket említek, amelyek egyike sem található meg a magyar főváros: Budapest körzetében, hanem országunk más, régi vármegyéiben keresendő (Heves, Zala, Kolos, Nagy-Küküllő, Baranya, Pozsony, Sáros). Ha ez így van a Kárpát-hazában, fokozottan így tapasztaljuk az ország, a Földanya szívében: a PILIS-ben. Földrajzilag egy központi, szakrális, természet- és ember alakította hegyekkel szabdalta tájegységen belül, a Kr.e. V. évezredig visszamenőleg, találatnak meg ősvárak, és várerődítmény-rendszerek maradványai, nyomai.

Az első Buda – nevezzük Ősbudának – az ősi Pilis egyik mandala (régi magyar szóval: megye) alakú völgyét karéjozza. A védelmi rendszer déli kapuján, a Hortobágy-hegy alatt, léphetünk be a Királyvölgybe, melynek ellenőrzött útját több kapurendszer biztosította. A nagy területet határoló védfalak belső térségében kisebb-nagyobb őrvárak védték a terület szívében fekvő ősvárat, és a környező magas hegyek csúcsán, a kör alakúra épített Fény-templomokat, ősi kultusz helyeket. Ilyenek nyomaira bukkantam a Kis-Hortobágy hegyén, a Baglyas-hegyen, és a Vértes-völgy bejárata felett. Végigjárván utunkat az északi kapuk gyűrűjén hagyhatjuk el a romterületet, s kisvártatva a Duna ezüst szalagja

tűnik elénk. Ez az erődrendszer Jézus Úr születése előtt az V. évezred első részében épült, és mintegy háromezer esztendő múltán megújított, amint az új falrakás régi maradványainak forrasztott kő technikájából ma is láthatjuk.

E régi Buda földrajzi fekvésének meghatározásához nyújt fontos segítséget Heltai Gáspár – a XVI. század negyvenes éveinek második felében papírra vetett – munkája: „Krónika az magyarok dolgairól”. Ebben leírja, hogy látta Mátyás király nagyszerű elgondolásának tervrajzát, amely Buda városa és a tőle északra folyó Duna által határolt területre egy negyvenezer főt befogadni képes, önellátásra alkalmas egyetemi város létrehozását, felépíttetését tartalmazta. Tervezett nevezett király – nagy király elődje: Zsigmond elgondolását véghezvinni - építeni Budától, az egyetemi város és a Duna fölött átívelő kőhidat, amely Pesten felül éri el a szemközti partot egy igen magas falakkal megépítendő vár kapujánál. Heltai Gáspár közli velünk, hogy a sáncmunkálatok elkészültek, de félbe hagyattak a nagy király halálakor (1490. április 6.), de ezek a földhányások még a XVI. század első felében is láthatóak voltak ott. Vessünk egy pillantást Magyarország térképére és figyeljük meg a Duna folyásirányát, s azt, hogy hol folyik napnyugatról, napkeletre. A Pilisen belül, ettől délre – olyan távolságon túl, amely területen egy ekkora népességet befogadó város létesülhet – találhatnánk meg Buda hegyi vára külső erődítéseinek falait. Ezt a távolságot nevezi Aradi Lajos kutató egy pilisi egységnek, amely mérései alapján, 0,5 régi magyar mérföldet tesz ki, megközelítőleg 4,2 km-t.

A pilisi várakról

*„A kő elporladhat, fedheti földhalom,
Eltörhet, eltűnhet, mint sok birodalom,...”*

(Szőke István Atilla: Pozsonyi csata)

Krónikáink leírják, hogy ezeket a romokban talált várakat a beköltöző- és visszaköltöző azonos szkíta-kelta népek, szkíta népcsoportok vezetői, Etele nagykirály és szépunokájának: Alamusnak fia, Árpád újítja meg, építi újjá. Ez történik az Evlya Çelebi szerint a Kr.e. 188-ra felépült, egy ősvár maradványaira emelt, Francio frank király által „alapított” Szikambriának nevezett várral, amit később Atilla várának, Edtzilburgnak, még később Budának, latinul Vetus

Budának, Buda Veternek, magyarul Ős-budának, vagy Ó-budának hívnak. E vár, majd Új-buda, fő királyi székhely II. Lajos koráig, bár a királyi udvar nem mindig tartózkodott falai között. Királyi házak, székhelyek voltak továbbá DMS (olvasata:Dumuz, Dumus, Dimis, Dömös), VSGRD (Víz-szeg-garád, Visegrád).

A pilisi várak építészte

Nehéz helyzetben találjuk magunkat amennyiben a várak építészetére utaló nyomokat keresünk, hiszen a király magánbirtokaként kezelt terület várait nem annyira a szép számmal előforduló földmozgások okozta falromlások, és a XVI-XVII. évszázad folyamán lezajlott hadműveletek, várostromok pusztították végleg el, hanem az osztrák tartományt uraló, teljhatalomra törő, uralkodó családjának tagja: I. Leopold (1657-1705), akit – bár nem jogérvényesen – magyar királlyá koronáztak nagyszabású várrombolást célzó rendeletei és azok maradéktalan végrehajtására való törekvés. 1686. Buda visszafoglalásának éve, a török kiűzése az általa megszállt magyarországi területekről, után a Pilis zárt területté nyilvánítatik a habsburg hatalom részéről, és kezdetét veszi az erőszakos tájrombolás; - A magyar történelem nagyságára emlékeztető várainak, és védműveiknek szakszerű felrobbantása egészen a járószintig menően, faragott köveinek elszállítására és új építményekbe történő másodlagos felhasználása. Erről a korszakról emlékezik meg az alábbi módon Noszlopi Német Péter: „Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben” című tanulmányában: *„A török uralom utáni időkben (1526-1686. a szerző) a győzedelmes osztrák császárság úgy tekintette Magyarországot, mint az osztrákok, a németiség legtermészetesebb terjeszkedési területét. Ennek a gondolatnak hívei természetesen igyekeztek minden nyomát eltüntetni annak, hogy Magyarország esetleg az osztrákokénál is magasabb rendű kultúrával rendelkezhetett valaha. Elnyomták, pusztították minden fellángoló magyar kultúrtörekvést. Már Lipót császár a jelentősebb várak felrobbantásával, lerombolásával megkezdte a régi kultúrépítkezések javának pusztítását. Először még a törökök esetleges újabb foglaltságainak meggátolása volt a felhozott ok, később, a Rákóczi szabadságharc leverése után, az újabb ellenállási góccok megelőzésének ürügyével pusztították a régi magyar kultúrmaradványokat, majd az 1848-as szabadságharc is újabb alkalom volt erre. Jogosan tételezhetjük fel tehát, hogy Buda várának visszafoglalásától a kiegyezésig az osztrákok tervszerűen pusztították a régi magyar kultúrára utaló nyomokat. Sok mindent romboltak*

le a tatárok és a törökök is, de a "planírozást", a nyomok teljes eltüntetésének befejező műveleteit az osztrákok végezték."

Majd néhány sorral alább: *„Fel kell tételeznünk, hogy a hatalmas hegyek és erdőségek által körülzárt területen az osztrákok anélkül pusztíthatták tovább az esetleg még ott létező építkezési nyomokat, hogy azok sorsáról bármit is megtudhattak volna az ország más tájain. Az osztrák uralom érthetően nem tartotta szükségesnek feléleszteni, feltámasztani ezt a régi kultúrájú ősi magyar központot. Kétségtelen, hogy valami ilyen, tervszerű ténykedés folyt a pilisi épületek pusztítására, mert ma már látható, hogy a régi visegrádi Mátyás-palota romjai sem maguktól jutottak a föld alá olyan mértékben, mint ahogy azok később előkerültek."*

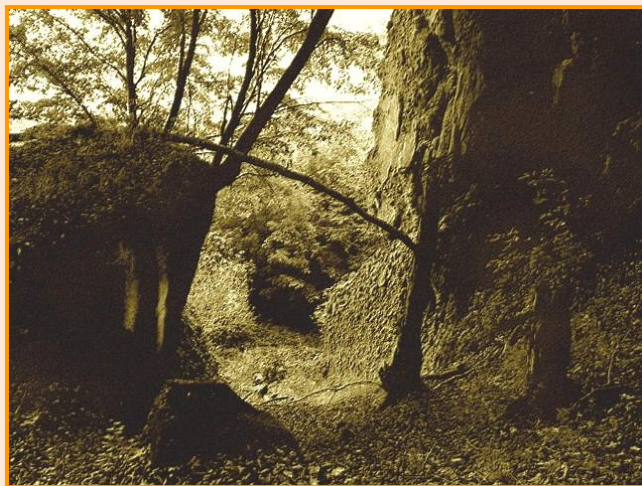
Ez a tevékenység különösen felgyorsult a fent említett uralkodó regnálásának utolsó szakaszában, amikor is betelepítési politikája következtében kizárólag idegen telepesek érkeztek és telepedtek le a Pilis medencéibe, völgyeibe és határvidékére. Ezek a német területekről, Magyarország Felvidékének hegyei közül és a Balkánról származtak: rácok (szerbek), tótok, (szlovákok) és Duna menti németek voltak. A létesült falvak ma is nemzetiségi települések, amelyek nem rég ünnepelték fennállásuk 300 éves évfordulóját. Ezek az új telepesek kezdetben nem éreztek semmi kötődést a magyar röghöz, a magyarsághoz, annak történelméhez, szokásaikban megnyilvánuló hagyományaikhoz, ezért a régi helyett új életteret alakítottak ki maguknak. Érdekes megfigyelni, hogy a Pilis hegység északi peremén valamint a Vörösvári-árok településeit főleg németekkel, a medencéket és völgyeket szlovákokkal telepítették be, a hegység keleti peremén szlovák és szerb falvak keletkeztek.

Építészeti módszerek

A Pilisben járva elsőként tűnek fel a fennmaradt faltöredékek óriási méreteivel, építésének nyomait őrző megnyilvánulásaival. Két ősi technika figyelhető meg e térségben: az olvasztott kő, és a forrasztott kő technikája. Az olvasztott kővel történő építmények analógiáját a skótföldön találhatjuk, a kelta erődöket övező falak megmunkálása is ezzel a különleges eljárással készült. A módszer lényege a következő: a szabálytalan alakú és formájú termésköveket, kötőanyag nélkül,

egymásra illesztették, majd magas hőfokra hevítvén a bennük lévő ásványok összeolvadva egyneművé váltak rendkívüli sima felületet alkotva. Nem

4. ábra Szerkövek a Pilisben (2006)

lehet véletlen, hogy ez a több ezer éves, a Megalitikus korhoz köthető technológia, a szkíta-kelta népek bölcsőjében, a Kárpát-medence központjában is fellelhető. A pilisi romterületeken gyakran együtt jelentkezik a későbbi korszak ráépítései módszerével emelt falak technikájával: a forrasztott kővel.

Az építés folyamata abban állhatott, hogy a különféle méretű és nagyságú vulkanikus eredetű nagy keménységű köveket a tervezett falvonulat nyomvonalán felhalmoztak, közéjük finom kőport tartalmazó oltatlan meszet szórtak, majd vízzel locsolva elindították azt a kémiai folyamatot, amely nagy szilárdságú, időtálló építmények falainak sorát eredményezte. Ez az építészeti mód hangsúlyosan jellemző volt a Pilis várainál az itt található maradványok tanúsága szerint. Ez utóbbi módszer figyelhető meg az úgynevezett Ingókövek felállításánál. A több 100, 1000 kg. súlyú vulkanikus köveket forrasztott kő lábazatra helyezték. Ilyen köveket láthatunk a volt várak belső terein és a kultuszhelyeken. Legismertebb példája a Rám-hegy tetején álló úgynevezett „Ferenczi - szikla.” Mi célt szolgálhattak e „szerkövek”? Feltételezhető, hogy a régi szkíta vallás rítusának fontos szereplői voltak, mely körül szert (szertartást) tartottak a régi, ősi vallási hagyomány őrzői. - A SZER szavunk a mezzolitikumon túlmutató egyik legősibb kifejezésünk, amely „törvény”, „rend” értelemben használatos. Származékai a szerelem, szeretet, szer (település mód), szertelen, és minden szer elő- és utótagot viselő összetett magyar szó. - Természetesen fellelhetőek a belső és perem területek hegyormain is, de leginkább az árkokban és patakmedrekben faragott kövek töredékei, megmunkált íves illetve lapjára csiszolt oldalaikkal. Annak tudatában, hogy a szkíta kereszténység legfőbb eleme a „szeretetvallás” nem tarthatjuk meglepő dolognak azt a tényt, hogy a Pilis területén belül több „szív” alakúra csiszolt követ

fedezhetünk fel, de találhatunk itt a „világ-tojás”-ra utaló tükörsima felületű csiszolt tojáskövet is. – Ilyen tojásforma fehér kőre bukkantam a középkori Kékes oldalában 2003. őszén.

Miután ismereteket szereztünk a pilisi romterület maradványait illetően, és Árpád-kori várat épségben nem találhatunk a Kárpát-medence belső területén, különösen a királyi központban, látogassunk el a Közel-keletre: Szír földre azon oknál fogva, hogy déli határánál találhatunk egy épen fennmaradt várat, amelyet a Szentföldre első, sikeres keresztes hadjáratot vezető magyar király: II. András, akit jeruzsáleminek is neveznek, - Árpád-házi Szent Erzsébet (1207-1231) atyja - építtetett 1217-ben, az erdélyi sóbányák jövedelméből. II. András király elrendelte a külső várfal felépítését, a védművek megerősítését. Néhány szomszédos várral is ugyanezt tette. Adományleveleket bocsátott ki, magyar bányák jövedelmét utalta ki az építkezésekre és a várvédelem fenntartására. Megjegyzendő; mintegy 140 km²-nyi területet őrzött meg biztosan a mai Szíria területén még hosszú évtizedekig a keresztény Európa számára. A magyar várakat nem lehetett bevenni.

Ez az a vár, amelyet franciául „Crac de Chevallier”-nek hívnak, az arabok: „Káláát ál huoszn” néven ismernek, de teljes joggal nevezhetnénk: „a Rettegett Magyarok Várának” is. E vár megismerése révén fogalmat nyerhetünk a koraközépkori pilisi várak építményeiről, erős védműveiről.

SICCAMBRIA, ATILLA VÁROSA, BUDA, ETZILBURG, ÓBUDA, BUDA VETUS

Ahogy végigfutatjuk szemünket a fenti változatos alakú városneveken, nem is gondolnák azt, hogy egyetlen várost takarnak, bár Szikambria az idő későbbi szeletében egyesült Budával és ezáltal alkotott városeyüttest, de biztosan állítható, hogy még a XIII. század végén is önállóan létezett Atilla városa néven egy földrajzilag alacsonyabb helyen, mint a királyi Budavár. A leiratokból értesülhetünk arról is, hogy Szikambria vára, városa, amely később megfogyatkozó lakosságával Atilla faluként tartatott számon, Budán felül „Ovbuda” közelében van. Érdekes megállnunk e mondatnál. Hogy lehet az, hogy egyszer fenn, másszor lenn határoznak meg egy földrajzi pontot, egy települést? – A válaszunk nem lehet oly nehéz, abban az esetben, ha figyelembe vesszük azt,

hogy a folyó menti település a folyó felső folyásánál lévő tetszőlegesen kijelölt földrajzi pontja is fenn van – mintegy horizontális irányban – és egy hegyi vár is a folyó szintjéhez, vagy egy alacsonyabb szinten épült városnál magasabban: fenn van. Összegezve elmondható, hogy e helyhatározó vízszintes és függőleges irányban is valósul. Siccambria, Szikambria, Szikamberija

Kálti Márk fehérvári kanonok munkájának tartott – Nagy Lajos királyunk számára írott – Képes Krónika (Kr.u.1358) több helyen említi a várost a hunok első bejövetelével kapcsolatban, majd később Etele (Atilla), a magyarok első királya révén. A hunok az éjszaka leple alatt, levegővel telt tömlőik segítségével, Szikambriánál úsztatták át hadi felszerelésükkel, fegyvereikkel terhelt lovaikkal a Dunát és itt ütöttek reá Macrinus és Detre vezérlete alatt lévő római seregre, amely a várból nagy létszáma miatt kiszorulván a mezőn táborozott. Az ellenséges sereg megsemmisült. Ennek a városnak a közelében található a Tárnok völgy is, ahol szintén nagy csatát vívtak a három vezér Béla, Keve és Kadocsa vezetésével. Atilla nagykirály később itt rendezte be uralkodói központját Szikambria várában, innen indította hadi vállalkozásait, hadjáratait. Buda király, Atilla király bátyja, társuralkodó – Atilla távollétében - Szikambriát a saját neve után Budavárnak nevezi el. Így szól erről a krónika részlete;

„Siccambria-t ugyanis a saját neve után nevezette e Buda Wara-nak. Jóllehet Atyla király a hunoknak és más népeknek megtiltotta, hogy azt a várost Budawara-nak nevezzék, hanem inkább Atila városának nevezte, s a teutonok megrettenve a tilalomtól, Eccylburgnak, vagyis Atyla városának hívják, a magyarok mit sem törődtek a tilalommal, s mind a mai napig Ovbuda-nak hívják és nevezik.”

(„...Nam Siccambriam suo nomine fecerat nominari Budawara. Et quamvis rex Atyla Hunis et aliis gentibus posuisset interdictum, ut eadem civitas non Budawara, sed urbs Atyle vocaretur, Teutonici interdictum formidantes Eccylburg eam vocant, id est urbs Atyle, Hungari vero interdictum non curantes adhuc eam Ovbudam usque hodie vocant et appellant.”)

Kézai Simon: „A magyarok cselekedetei” című középkori latin nyelven írott munkája szintén említi e történeti mozzanatot, amelyet Bollók János fordítása alapján közlök:

„Etele a nyugati területeken háborúzott, (Buda) átlépte az uralkodásban az őközötte és fivére között megállapított határokat; Sicambriát is a saját nevéől nevezette el. ... A németek Etzelburgnak másképp Edtzilburgnak hívták, a hunok mindmáig Budának hívják.”

Kézai fenti sorai túl azon, hogy a Szikambria térségébe vezet még egy fontos tényre világít rá, nevezetesen arra a folytonosságra (continuitásra) amely a hun és magyar népnevezet azonosságát bizonyítja.

Visszatérvén Nagy Lajos királyunk Képes Krónikájához, lapjain olvashatjuk: Atilla Szikambriában halt meg Urunk megtestesülését követő 445. esztendőben. Joggal feltételezhető; ha sikerül földrajzilag közelebbről meghatározni Szikambria fekvését, Atilla magyar király, nem hétköznapi értelemben vett sírját, aki Bendegúz fiának, s a nagy Nimród „unokájának” vallotta magát, ennek a helynek a közelében találhatnánk meg. Tudva lévő, hogy Turul-házi királyaink uralkodása idején Buda-Szikambria (Bvda quae et Sycambria) volt Magyarország fővárosa. Aventinus (?-†1534) írja III. András király halálát követő eseményekkel kapcsolatban: „A magyarok Vencel fiát, Lászlót, Buda-Sicambriában, majd a Pestújhegyi várban (atque Ofa) királlyá nyilvánítják. Mátyás király idejéből maradt reánk egy naplóbejegyzés, melyet Franciscus Iustinianus velencei követ neve fémjelez, aki az országban tartózkodása kapcsán még járt Sicambriában, leírja a következőket: „Sicambria falai egy magas sziklán a Duna felé terjednek”. Ha figyelembe vesszük azt, hogy az idézett korszakban nem vezetett a pilisi Duna-völgy mentén kiépített közút, a folyót szegélyező hegyek lábát a rohanó víz mosta, három olyan sziklás hegyre mutathatnánk rá a térképen, amely számításba jöhetne, ha nem zárhatnánk ki kettőt teljes bizonyossággal: a Pesti hegyet (Gellért-hegy) és a visegrádi fellegrvár hegyét, így csak egyetlen marad a Maróti-hegyek vonulatának északi részén, amely a Duna fölé magasodik. Bár jelentős része a tudatos tájpusztításnak esett martalékul, az itt található faltöredékek kisebb-nagyobb szakaszai, három építészeti korszakra utaló megmunkálási módok emlékeztetnek bennünket népünk Életfájának végtelen múltba terjedő, kapaszkodó hajszálgökökreire.

KÉZAI KRÓNICA; „A VISSZATÉRÉSRŐL”

[24-26]

„Miután tehát előadtuk a hunok eredetét,...most lássuk, mikor tértek vissza ismét Pannóniába. ...hét hadseregre oszlottak,...minden hadsereg harmincezer fegyveresből állt...zászlót bontva kivonultak tehát feleségeikkel, gyermekeikkel, nyájaikkal együtt, és átkeltek a Dunán Pestnél, illetve a szobi révnél, ahol is megvívtak egy bizonyos Duna menti várat.”

A krónika a továbbiakban megjegyzi; Marót várának tartják a mondai hagyomány átörökítői, s a fent nevezett fejedelem ennek az erőd-várnak a védelmében esett el annak ostromakor. Kézai Marót éltes rokonának tartja az elesettet, anélkül hogy megnevezné őt. Nevére nézve, hogy ki volt e helytartó férfiú az az alább következő sorok rejtekében található. A tényt, hogy Árpád fejedelem e hadmozdulatokat vezérelte volt Kálti Márk albai kanonok által jegyzett Képes Krónika következő sorai erősítik meg; *„Eoque Arpad Zuatapolug cum ceteris Hungaris, ut superius dictum est, debellato et occiso castra fixit in monte Noe prope Albam, et ille locus est primus, quem Arpad sibi elegit in Pannonia, unde et civitas Alba per sanctum regem Stephanum, qui ipso processit, fundata est ibi prope.*

„ A mikor Árpád a többi magyarral együtt, miként fentebb elmondtuk, harcban legyőzte és megölte Zuatapolug-ot, tábort ütött Noe hegyén Alba közelében. Ezt a helyet választotta Árpád először Pannóniában, s szent István király, aki tőle származott, ezért alapította ennek közelében Alba városát.”

(Fordítás: Barsi János)

Kíséreljük meg összeállítani azt a képet, amelynek résztöredékeit megőrizték krónikáink szavai, továbbá olyan írástudók, akik utazásaik folyamán felkereshették a magyar királyi központ kiemelt fontosságú várait, városait. Ilyen kiemelkedő személyiséggel bíró, nagy műveltségű velencei katonadiplomatáról tesz említést Vértessy György: „Fehéregyháza Kérdése” című tanulmányának kilencedik fejezetében.

F. Iustinianus a XV. század második felében, követségben járt Mátyás király Budáján. II. Atilla – ahogy Mátyást már kortársai is nevezték – ismerve Franciscus Iustinianus szenvedélyét a régi, római feliratos kövek gyűjtése területén,

engedélyezte neki kedvére a szabad mozgást Buda és környéke területén. Iustinianus lejegyezte, hogy három latin vésetű követ talált Fehéregyháza (Alba Ecclesia) környékén, amely jegyzése alapján 2000 lépésre van Budától. Figyelembe vevén a római hosszmérték nagyobb egységét, mely egy lépés (passus) hosszát 150 cm-ben határozza meg, kiszámolhatjuk e két pont közötti távolságot, amely 3000 métert tesz ki.

Ez a leírás nem illik a mai Budai vár környezetére, mert az a terület, amelyre Fehéregyház romjait feltételezték a XIX. század végi ásatások során 5000 lépésre (7,5 km.) távolságra volt található a mai budai várhegy IV. Béla király építtette Pestújhegyi várától. Ennek a leírásnak valósága csak a pilisi Fehéregyházára vonatkozhat, arra az épületre, amelyet I. István királyunk fogadalmi templomként építtetett, Keán bolgár király elleni győzelmes hadjáratát követően, a Budával szemközti hegy lábánál, s amelyet Mátyás királyunk – az egri püspök közbenjárásával IV. Sixtus pápa breve-je (1483. augusztus 20.) nyomán – a romba dőlt régi budai prépostság köveivel és oszlopaival megújítatott.

Javaslom, térjünk vissza gondolatban a Duna fölé magasodó sziklára épült várhoz: Szikambriához, Atila városához, amelyet hunok, vagyis magyarok Budának neveztek egészen addig, amíg királyi palotájának romló állaga szükségessé nem tette új budai székhely felépítését (1248). Ettől fogva Óbudaként jegyzi a történelmi hagyomány. A város első nevét a szikamber nép azon ágától eredezteti, amely önelnevezése alapján a sicane-ok második csoportját alkotván, pannóniai szikambereknek neveztetnek.

A továbbiakban fényt derítünk e nép származás történetére.

A SZIKAMBEREK

A történelem idősodrában többször is felbukkannak a népek országútján vándorolva koronként más-más néven, s az ókori ismert világ más-más földrajzi térségében a szikamberek. A Kis-Ázsiai nép, amely Trója (TRUWIŠAŠ=TRUIA=Troié) és fellegvárának (WILUŠAŠ= ^wILIOS= Iliász) hellének általi elpusztítása után – A Kr.e. XII. század közepét követően – egyesülvén a

földjükről elvándorolni kényszerült Kis-Ázsia-i pelazgokkal – a történelmi szükségszerűség kényszere alatt egy új gens-et hívott életre: a bebrisz (Bebryce) népet. Vándorlásaik útját és viszontagságait Trójától a Frank Birodalom megalapításáig nyomon követi a Nagy Francia Krónika. A bebriszek két nép-ágra osztódva indulnak évszázadokig tartó nagy vándorútjukra. A déli ág megalapítja Siciániát a mai Szicília területén, majd az Itáliai félszigeten fölfelé haladva eléri a Pó-síkságot, átkel az Alpokon és letelepedik a mai Franciaország déli területén. Az északi ág átkelven a Boszporusz szorosán, kelet felé indulva a Don alsó folyásához érkezik, majd továbbhaladva Macedóniában időz, ahol a velük élő pelazgok leválnak róluk és egyesülnek a korábban ott letelepedett pelazg népcsoporttal. A szikánok tovaindulva elérték a Duna-deltát, majd a folyó vonalán léptek be a Kárpát-medencébe, ahol a Dráva-Száva-Duna közének vidékén erős Frank államot hoznak létre, amelyet a rómaiak „Francochoriumnak” (Frankok országának) neveznek. Kárpát-medencei jelenlétükről Hérodotosz is megemlékezik: *„Csupán annyit tudtam meg, hogy az Isztroszon túl vannak még emberek, akiket Sigunnoknak (Sicun=Sican/ a szerző) hívnak és mész ruhát hordanak / und medische kleidung trügen/. Lovaik teste bolyhos, a sörényük öt ujj hosszú, azonban kicsik, tompa orrúak és túl gyengék arra, hogy embert vigyenek, azonban kocsit eléfogva nagyon gyorsak, ezért az ottani emberek kocsin utaznak. Országuk egészen közel az Adria mellett lakó Enétekig terjed. Úgy hírlék Médiából származnak /"Sie wollen aus Medien stammen"/: de hogy miként jöttek Médiából ide, azt nem tudom elgondolni. Az idők folyamán minden lehetséges, a liguroknál, akik Massalia fölött laknak, sigunnoknak hívják a szatócsokat, a ciprusiaknál pedig a lándzsát (szigonyt/ a szerző).”*

Krisztus előtt a II. század elején Francio (Francion), a frankok királya „megalapítja” azt a várost a Pilisben, amely város másik népnévükről Szikambriának (Syccambria, Sicambrie) neveztetik el. A pannóniai szikamberek további állomáshelyeiről a következők ismeretesek; a Rajna forrásvidéke, Gueldria, a mai Hollandia középső részén, Felső-Gallia, Burgundia, majd egy részük visszaköltözik a Kárpát-medencébe.

A meroving királyok, akik testén szintúgy, származásuk révén, azonos jel volt található (e szikamber-frank királyi családnál egyenlőszárú kereszt-formájú

anyajegy a szív fölött), mint a Turul-házi szakrális királyaink testén, Noé-ra, mint ősapjukra tekintettek s ugyanakkor a régi trójaiak leszármazottjainak is tartották magukat és népüket. Úgy hagyományozták utódaikra, hogy népük nagy része elhagyván Arkadiát (Gallileát,/a mai Palesztinát) Trója mellett harcolt a hellének ellen. Népük neve a bibliában; „benjamita”-ként szerepel. A benjaminok egyik nemzetségét; Béla nemzetségének hívták (l'un des clans de benjamin s'appelait le clan de Béla).

Egy görög mítosz szerint Béla fia Dana (Tana) Hellászba költözött ötven leánya kíséretében (Danaidák) s általuk terjesztette el a honi szokásokat és az Isten-Anyá kultuszát a hellén földön. – (>>Les benjamites se retrouvent, ils ont quitté la Palestine du moins une grande partie pour se réfugier en Grèce. D'ailleurs un mythe grecque, le fils du roi Bélos, Danaos amenant en pays hellène ses 50 filles qui allaient elles mêmes introduire en Arcadie le culte de la déesse mère. Or le roi Bélos était en réalité Baal ou bel ou peut être le Bélial de l'ancien testament. D'autant que l'un des clans de benjamin s'appelait le clan de Béla.<<) Érdemes felfigyelni arra a tényre, hogy XVI. század második tizedében Jean Lemaire a gueldre származású belga költő-énekes a magyar, francia és a török nép közös trójai eredetét hangsúlyozza kiemelve azt, hogy a két előzőleg említett nép jézushitű, míg a török oszmánhitű.

ISTER.GAM, ESZTERGOM

„...Nem emlékszel szép regékre, hallgatnak a lantok,
Esztergomban érted zúgnak félrevert harangok...”

(G. Szabó László - Szepesi Richárd: Ez az ország nem eladó)

Esztergom városa ma a Duna jobb partján, a Pilis hegység nyugati kapujánál található, a vész peremén. Királynéi várának ősi maradványai, falszakaszai a város feletti Szent György-hegy tetején, erősen romlott állapotban, még felfedezhetők. Tudjuk azt, hogy Esztergom a legjelentősebb fejedelmi központja volt a X. századi Magyarországnak Gyeics (Géza) fejedelem idején, akinek István

nevű fia, későbbi Szent István királyunk, itt született a fellegvárban. Királyi székhely, egyedüli kereskedelmi és pénzváltó központ, ahol pénzverde működik. „Könyves” Kálmán király I. törvénykönyve (79.tc.) alapján minden adót, amit az ország területén összeszedtek, Esztergomba kellett gyűjteni. A XII. századvég éves szintű ezüstpénz veretés magyar márkában mért súlya: 6000, - 1 magyar марка 233,3533 g (0,938 finomságú, 218,768 g színsúly) ezüst - melynek egy tizede, III. Béla király megerősítő oklevele okán, az esztergomi érseket illette meg. Ez az 1184-ben készült kimutatás szerint 600 марка ezüstpénzt tett ki. Még becslésekbe sem bocsátkozhatunk abban a tekintetben, hogy felmérhessük az elsődleges lelőhelyeken érceiben bányászott, és feldolgozott arany, s ezüst mennyiségét, amely a királyi kincstárat gazdagította. Ebben az időben jövedelmét tekintve a Magyar Királyság az európai földrész második leggazdagabb országa. „A XIII. század eleji Magyarországon csak Esztergomnak volt árumegállító joga. A XI. században csak itt működött pénzváltó, s pénzverde is; tehát a külföldi kereskedők pénzüket csak itt válthatták be, itt kaphattak kiviteli engedélyt, itt rótták le a vásárvámot, ami szekereik felbontásával járt.” Esztergom várának és városának Imre király - III. Béla utódjának - uralkodása alatt királyi központ jellege fokozatosan megszűnt. - Nem kerülhető meg a kérdés a fenti ismeretek birtokában; - A Duna folyó, más néven Ister, mentén épült Árpádok magas hegyi vára, az Ister gamjánál, KAM-pójánál (kanyarulatánál) volt-e található, a királyi központ belső területének kiemelt helyén, ahonnan a mindenkori uralkodó rálátással bírt a legjelentősebb királyi várakra, városokra (Visegrád, Turulvár, Ős-Budavár, Fehérvár /Alba Regale/, Dömös vára, prépostsága, Pádvár, Buda) vagy a szakrális „megnevezhetetlen” (denominatur) magyar királyi igazgatási központ napnyugati szélén, kitéve az országra törő ellenség gyakori hadi vállalkozásainak? A Piliskutatás jelenlegi állása alapján megérett az idő ennek a kérdésnek a felvetésére, tisztázására. Szántai Lajos és általam feltételezett helyszínen nagymennyiségű faragott épületkő halmokat, valamint három a hegy gyomrába vezető, kőfallal megerősített, megépített, függőleges irányú aknát találtam. A Dunára vezető lefutó faltagozatok jelenléte is kimutatható. Továbbá a szent hegy oldalában nagy kiterjedésű romterület látható, egy felrobbantott sziklakolostor és gazdasági épületeinek maradványai. Eszünkbe villan a következő idézet - ahogyan Gyöngyösi Gergely pálos rendfőnök Rendtörténetében olvasható - „Szent

a kereszt jegye rajta, Özséb keze klastromot épít, Esztergom mellé, hegynek orma fölé...a hármass barlang közelében, ahol hat társával lakott a forrás mellett, a Szent Kereszt tiszteletére...megalapította a Rend Főmonostorát.” – Lezárt Hármass-barlang van, a monostor romjaiban, a forrás kiapadt, de a régi, védett otthont nyújtó Remete-völgy létezik. A helyszín régi, földrajzi elnevezései rámutatnak a hegyvonulat és környékének szakrális voltára; Szűz-hegy, Remetevölgy, Hegyes-hegy, Remetekereszt-hegy, Templomvölgy, és ami megalapozott gyanúra ad okot, a Remete-völgy közvetlen közelében az „Ördög-hegy.” A tapasztalat azt mutatja, hogy a római hit papjai előszeretettel álcázták a Nagy Megosztó (Diabolo) nevével a régi vallás szent helyeit, ligeteit, ingóköveit őrző, megalitikus kori emlékhelyeit, így például; Ördög-szikla, Ördög-Lyuk (kultikus, beavató barlang), Szamár-hegy, Bálványkő. – A XVI. század végi és a XVII. században külhoni mesterek és hadmérnökök által készült acélmetszeteken, rézkarcokon már az új, Esztergom nevét viselő város látható ostromállapot közben, fölötte a város latin neve: Strigonium és mellette GRAN felirat, amelyet a vár és városrészei német neveként mutatnak fel. Állítható-e bizonyosan az, hogy e két egymástól elütő elnevezés egy várost takar?

Avagy a GRAN szó a GAR.AN sumir-mah-gar szóösszetétel téves elírása, amelyet mai formájában Garam-ként olvashatunk Magyarország térképén egy folyó neveként, amely Esztergomtól, mintegy két kilométerre torkollik a Dunába? Közbevetőleg jegyzem meg: e folyó neve az említett metszeteken, rajzokon szintén Gran-ként van feliratozva. Néhány metszeten e folyócska torkolatánál vagy a mögötte tornyosuló hegy ormán, - amely szintén sumir-mah-gar nevet hordoz (BUR.DA) - várerődítmény látható ellenséges tűz alatt. Létezett-e GRAN, Garan vára, és ha igen, azonos volt-e Esztergommal? Egy biztos, a Duna jobb partján lévő királyi városok egyházjogilag és közigazgatásilag a veszprémi püspök, az átelleni oldal az esztergomi érsek fennhatósága alá tartozott. Többek között ezt támasztja alá az az 1321-ben datált pápai levél, amelyre Bradák Károly neves kutató hívta fel figyelmemet, és amelyet magyar fordításban közlök az alábbiak szerint:

„1321. december 8.

XXII. János pápa a veszprémi püspököt, a dömösi és ó-budai prépostságoknak Róbert Károly királytól tervezett egyesítése tárgyában, jelentéstételre hívja föl.

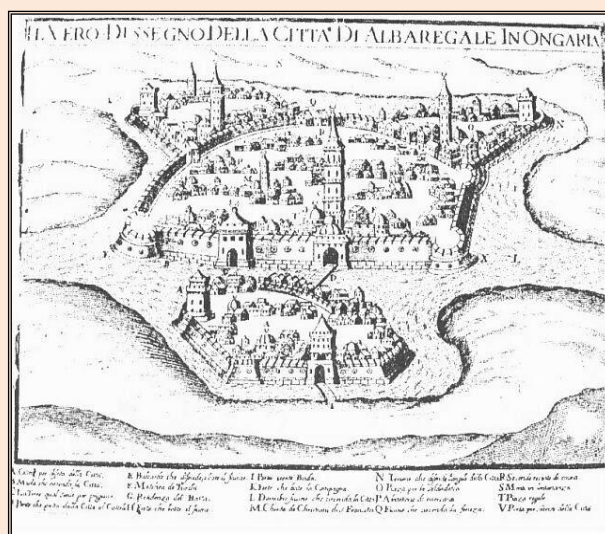
„ A te egyházmegyédhez tartozó óbudai Szent Péter parochialis egyház is, királyi székhelyen, a jelzett dömösi vár és káptalan szomszédságában, régebben a tatárok által földig leromboltatott, és bár ebben az istentisztelet nem szűnt meg, mégis a Szent Péter káptalan – annak szegénysége és épületeinek romos állapota miatt – nem volt újjáépíthető, azért sem, mert a helyreállítás igen költséges lett volna.”

(Monumenta Romana, 1899. 40. o. XLVII. Sz. fordította: Soós Imre)

Ebből következik, hogy Óbuda földje a Turulházi Árpádok fiágon történt kihalása után, az első leányágon behozott és nagy sokára, a második jogérvényes koronázása után elfogadott király: Károly-Róbert uralkodásának (1310-1342) delén a Dömösi prépostság földjeivel volt határos a mai Pilismarót térségében. Ezt támasztják alá Noszlopi Németh Péter, Wértessy György, Aradi Lajos, Szántai Lajos, Bradák Károly múlt béli kutatásai továbbá az általam, s csoportom által végzett terepkutatás révén, a mai napig, fellelhető részleges fizikai nyomok, valamint a sugárzástan alapján mérhető eredményeink.

ALBA, ALBA CIVITAS, ALBA REGALE...

Bradák Károly nagyszerű könyvében tények egymás mellé sorakoztatásával bizonyítja azt alább következő állítást; Országunk földjén több Fehérvár létezett, amit a Fehérvár feliratú egymástól elkülönülő metszetek feliratai is szemléltetnek; Alba Regale, Stulhweissenburg, Weissenburg, Gyulafehérvár (Alba Julia), Nándorfehérvár. A ma Székesfehérvárnak nevezett város esetében történt, - annak ellenére, hogy Bajor Lajos császár 1332. évi oklevele, amely kifejezetten hangsúlyozta, hogy „*valamely városnak másik város jogával való megadományozása (Bewidmung), nem jelentette az anyaváros különleges szabadságainak az átruházását is.*” (Schröder-Künssberg, 740., 1. jegyz.) - hogy a joggyakorlatnak az ellenkezője valósult meg olyan formán, hogy az

eredeti város megsemmisítésével, térbeli áthelyezésével, annak joga és minden kiváltsága kereskedelmi ügylet révén - I. Leopold császár és nevezett Székesfehérvár civitása közötti contractus, és a város, főleg német polgárai, által kifizetett magas pénzösszege alapján - átszállt fent nevezett városra. Székesfehérvárt az ősi királykoronázó- és temetkező város egyik meghatározó épületének, falainak alapja sem találtatott meg a régészeti kutatások következtében, és ebből arra következtethetünk, hogy a jól dokumentált építmények nyomait nem itt kell keresnünk. Hol lehetett az eredeti Alba, amelynek „megszentelt földjét olyan becsben tartották az akkori magyarok, hogy kis bársony zacskókban ajándékozták egymásnak” és „a város egyetlen kövéért ezer életet sem sajnáltak volna feláldozni”? - Az idézet Evlya Çelebi török világutazó emlékezéseiből való, aki 1662-1664-1666 között járt Magyarországon, és leírásából sok minden megismerhető a magyarországi viszonyokból.

Az 1543-ban elfoglalt városról készült egy olasz nyelvű felirattal ellátott itáliai metszett, amelynek szövege: „Il vero disegno della citta de Alba Regale in Ongaria” a kép - az őrvárosrészt leszámítva - egy három részből álló, folyóágakkal és falakkal védett vízi várost ábrázol, amelyet a felirat (L, I pontja) szerint a Duna vize ölel körül („Danubis fiume que circonda la Citta”), egyetlen kapuja Budára nyílik („Porta verse Buda”). Egy másik rajzon a kép előterében egy szigetcsúcs látható magyar nemesi öltözetű emberpárral Alba felirattal, a középtérben Vissegrád (Plindenburg) vára látszik a hegy ormán, a háttérben a délre éles kanyarulatot vevő Duna tűnik elénk. A Bonfini krónikából tudjuk, hogy az 1490. április 6-án elhunyt Mátyás királyunk testét, Bécsből hajóval, nagy tisztességgel hozták Fehérvárra, ahol ősei nyugodtak. Hogy hol lehetett e Fehérvár? - Ha valaki tudja azt, hogy a magyar Szentkoronát, mint beavató koronát, Vissegrádon őrizték, jogérvényesen Fehérvárott, az esztergomi érsek koronázott, és a budai polgárok előjoga volt Fehérvár budai kapujánál fogadni a koronázó menetet, a leendő királlyal, aki a beavatását, s első koronázását a Pilisben élte meg, - ezt a tényt támasztják alá a Képes Krónika (1358) képi ábrázolásai - akkor csak azt gondolhatjuk, hogy valahol a pilisi Buda, Vissegrád és Esztergom között létezhetett Alba Regia. Sajnos, ezt a területet, osztrák építési cég részvételével, a magyarországi szocialista kormány sürgető tevékenységével, még 1989-ben is rombolták, eltüntetve az esetlegesen még fellelhető régészeti leleteket Vissegrád -

Nagymaros térségében, a Bős-Nagymarosi vízlépcső építésének ürügyén. Röviden összegezve; a fenti kis tanulmányban megkíséreltük kutatótársaimmal érintőlegesen felhívni a figyelmet a középkori szakrális Magyar Apostoli Királyság központja működésének és működtetésének fontos kérdéseire, fizikai síkon történt és napjainkban is történő pusztítására, eltüntetett királyi városaira, szentélyeire, körtemplomaira. A külső perifériális kistérségek titkaira fényt nem deríthettünk, gondolunk itt a Holdvilág-árok megalitikus építmény- emlékeire, a Kevély-hegy Turul-templomára, a Kis-kopaszhegy ú.n. „Attila várára” továbbá a kalászi térség jelentős felfedezéseire. Engedtesse meg még egy gondolat;- Csak az pusztítható el, 'mi talmi anyag a középső világon, a felső- és alsó világ őrzi a szent kapcsolatot, és újra keresi, előhívja a régit: a holtnak hitt szív újra dobban s egyetemes szeretet sugároz szét a teremtet világban.

Irodalom:

- Rupp Jakab: Buda-Pest és környékének helyrajzi története (Bp.1868)
- Noszlopi Németh Péter: Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben (Bp. PÜSKI 1998.)
- Bradák Károly: Fehérvár-Fehérfolt (Bp. PÜSKI 1999.)
- Bradák Károly: Pontosabban...Válaszok a székesfehérvári ásatásokról és „királýsírok”-ról szóló írásokra (Főnix könyvek 68. Debrecen 2006.)
- Anonymus: Gesta Hungarorum
- Kézai Simon: A magyarok cselekedetei (Osiris Budapest 1999.)
- Oláh Miklós: Hungária – Athila (Osiris Budapest 2000.)
- Thuróczi János: A magyarok krónikája (Osiris Budapest 2001.)
- Dümmerth Dezső: Az árpádok nyomában (Panoráma Bp. 1987. IV. kiadás)
- Heltai Gáspár: Krónika az magyaroknak dolgairól (Magvető Kiadó Bp. 1979.)
- Gönczi Tamás: Nimród gyűrűje (Sárosi Kiadó, Fót 2004.)
- Gönczi Tamás: Piliscsillag Napcsillag (Sárosi Kiadó, Fót 2005.)
- Simon Endre Miklós: Magyarország helységnévtára Trianon előtt (Sárosi Kft. Fót 2005.)
- Vértessy György: Fehéregyháza Kérdése
- Gérard de Sède: Race fabuleuse / extra-terrestres et mythologie mérovingienne /J'ai lu/ édition Paris, 1974.
- Grandes Chronique de France
- ROIS de FRANCE /Les Merveilles/ édition MOLIERES, Paris 1997.
- Wértessy György: Fehéregyháza Kérdése tanulmány
- Simon Zsolt: Trója az anatóliai nyelvészet tükrében /tanulmány – InterNet: <http://hettitalap.hu>
- Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál Remete Testvéreinek Élete /Varia Paulina III. 1998.
- Evlia Cselebi török világutazó Magyarországi Utazásai 1662-1664. (MTA 1904.)
- Szulejmán szultán győzelmes hadjárata 932. év Zil-Hidzse hó (1526. IX.8-X.7.) (fordította: Thúry József)
- Képes Krónika (Budapest 2003)
- René Labat-Florence Malbran-Labat: Manuel d'épigraphie akkadienne (Geuthner manuels 1999. Paris)
- Fügedi Erik: Középkori magyar városprivilegiumok. Tanulmányok Budapest múltjából, XIV. Akadémiai Kiadó, Bp. 1967.
- Monumenta ecclesiae Strigoniensis, Ed. Ferninandus Knauz. II. –Srigonii, 1882
- Huszár Lajos: Az esztergomi középkori pénzverde, Komárom megyei múzeumok közleményei. Tata, 1968.
- Csorba Csaba: Esztergom hadi krónikája - Bp.1978. Zrínyi Katonai Könyvkiadó
- Antonio Bonfini: RERUM UNGARICARUM DECADES
- Michael Baigent, Richard Leigh, Henry Lincoln: El enigma sagrado *Colección Enigmas del Cristianismo*
- Ediciones M. R. Argentina, S. A. Lui*
- Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai. Bp.1904. Karácsony Imre műfordítása.

Megjegyzés: -A pörgekarúak /Brachiopoda/ egyes alakjai a mezozoikumban és paleozoós üledékeinkben fontos korjelzők.

Atila és párducos Árpád városa: Szikambria

I. rész: - Szikambria és a szikamber királyok elei Magyarországon

„...mert a vérben, a lélekben él az örök ősemlékezés”

Szépvisi Balás Béla

Volt idő, elmúlt korokban, amikor létét is tagadták a frankok ős elei által emelt városnak, Szikambriának, amely Pannónia határán emelkedett Szikan hegyének tetején. A város nevét írott források őrzik a szkíta eredetű Meroving dinasztia legendáriumán, továbbá az anjouk korából reánk hagyományozott rajzolt hártványon, s a múltó idő sárgította könyvlapok elmosódó körvonalú betűin keresztül. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a francia krónikás hagyományok és a középkori francia nyelvű irodalom Szikambriára vonatkozó utalásait, amelyek a Galliából Kis-Ázsiába kiáramló gall népcsoportok virágzó városállamának - a hellén katonai szövetség általi - elpusztítását követő s az őshazába vivő visszatérése történéseinek fontos+ részére: a magyarországi tartózkodásra vetít fényt.

Simon Langlois: „L'horizon de la culture: hommage à Fernand Dumont” című munkájának 191. oldalán jegyzi a következő sorokat: „Samothès, quatrième fils de Japhet, fils de Noé, a émigré dans les Gaules, où il a fondé un langage de rois lettrés, créateurs d'universités. Proscrit pour impiété (il ne croyait pas en l'immortalité de l'âme), un membre de ce lignage a fui, en Asie, où il a apporté la culture gauloise et fondé la cité Troie. Après la ruine de celle-ci, conquise par les Grecs, Francus, fils d'Hector, est retourné au pays des encêtres. D'autres fugitifs de Troie ont créé, entre le pays des Scythes et celui des Hongrois, l'empire de Sicambrie; puis, ils ont émigré en Germanie grâce à l'empereur romain Octave et sont entrés peu à peu en Gaule pour y rejoindre les descendants de Francus, fondateur du royaume des Francs.”

Noé fia Japhet negyedik fia: Samothès Galliába vándorolt, ahol a világ teremtője kegyéből királyok sora származott tőle. E családfának egyik, hitetlensége okán, száműzött tagja (ki nem hitt a lélek halhatatlanságában) (Kis-) Ázsiába menekült, ahová vitte magával a gall kultúrát és megalapította ott Trója városát. Ennek lerombolása után meghódították a várost a görögök. Hektor fia Francus (Francion) visszatért ősei országába, egy másik trójai menekült a szkíta országok között a (szkíta) magyarok területén megalkotta a szikambriai birodalmat, aztán – Octavius római császár kegyéből – Germániába távozott, majd több lépésben

Galliába hatolt, hogy egyesüljön Francus - a Frank királyság megalapítója - leszármazottaival. - (a szerző fordítása)

Íme, a gallok, frankok, franciák eredet történetének rövid foglalata bár Langlois hozzáteszi magáénak vallva Jean Guéhenno meghatározását a legendák mibenlétét illetően: <<La légende, c'est une autre histoire, l'histoire du cœur du peuple et son imagination.>> Ezzel a kiváló elmében fogant általános érvényű megállapítással egyet is érthetünk, ha nem színezi az élő beszédben egy kis árnyalatnyi felhang, amiből az igaz gondolatok felé háramló fölényes gőg mosolyog reánk. - Így magyaríthatnánk a gondolat lényegét megragadva: - A legenda más dolog; a nép szívének-lelkének szövetén átszűrődő fénysugár-történelem, amely gondolatvilágából fakad, - s amelynek iránya a múltjából érkezik jelenébe s halad majd tovább töretlen a jövő korokba. - tehetnénk hozzá. - Helyezzük most le asztalunkra Langlois tanulmányát és vegyük kezünkbe Iean Hiret Angeuin mester Guillaume VI Fouquet de la Varenne-nek, Angers püspökének ajánlott művét, melynek címe:< Des Antiquitez D'Aniou>, mely Anthoine Hernavlt, a király úr nyomdásza Angers-i műhelyében nyomtatott 1618. esztendőben. Ez a könyv felsorolja Gallia királyait időrendi sorrendben és tömör mondat szerkezeteiben láttatja cselekedeteiket. A minket, magyarokat, érdeklő történet a 24. paginán kezdődik:

„Rhem’ – Rhemus fils de Namnes, fut le 23. Roy de Gaule l’an du monde 2753. & du deluge 1097. il regna 38. ans, le 30 an de fon regne, la ville de Troye en Afie fut ruinee, il mourut fans enfants masles, il maria fa fille avec Francus fils d’Hector prince de Troye descendu d’Hercules de Libie.”

„Namnes fia Rhemus volt a 23. galliai király a világ teremtésének 2753. az özönvíz 1097. évében. Uralkodásának 30. évében az Ázsiában lévő Trója városa leromboltatott. Fiú örökös nélkül halt meg. Lányát összeházasította a líbiai Hercules leszármazottjának: Hectornak, a trójai herceg fiával, Francus-val.”

Majd folytatódik a 25. oldalon:

Franc’ – Francus fut le 24. Roy de la Gaule, l’an du monde 2791. & du deluge 1135: il regna 60. ans, durant le fiege de Troye il vint en Gaule pour demander secours à Rhemus durant qu’on luy amaffoit des hommes il espoufa la fille du Roy, s’en retournant, il entendit en Hongrie que la ville de Troye estoit prise, il renuoya de là l’armée des Gaulois à Rhemus, & demeura en Hongrie, il baftit la ville de Sicâbrie qu’il nomma ainsi du nom de fon fils et fa tante Sicambria sœur du Roy Priam, il fift là fa demeure, apres la mort de Rhemus, il bailla le governemēt de la Gaule aux Drydes enuiron l’an du monde, 2810. à cause qu’il en estoit trop loing.

„Francus volt Gallia 24. királya a világ teremtésének 2791. az özönvíz 1135. évében, 60 esztendeig uralkodott, Trója ostroma idején Galliába jött, hogy (katonái) segítséget kérjen Rhemustól. Nőül vette a király leányát, hogy egyesítse népüket. Galliából visszatértében, Magyarországon hallotta, hogy Tróját elfoglalták. Felmentő seregének gall katonáit innen visszaküldte Rhemus királyhoz. Magyarországon maradt, itt építette fel Szikambria városát, amit saját fia nevééről valamint nagynénje nevééről, Priamus király leányáról, nevezett el. Itt rendezkedett be és Rhemus halála után, a világ teremtésének 2810. esztendejének környékén elsöpörte a druidák (papi rendjének) kormányzatát Galliában, mivel túl sokáig állt fenn.”

(a szerző fordításai)

Midőn ezen sorok vonalain végigfutott tekintetünk és szemünk értésére adta eszünknek a leírtak értelmét felpillanthatunk múltba révedő tekintettel, hogy megszerezni legyünk képesek frissen szerzett értesüléseinket: - A gallok trójai ága, Trója hellének általi elpusztítása után, visszafordult őshazájuk, Gallia, tájai felé. Két ágra oszlottak a brycek vagy más néven szikánok. Az egyik Africa északi részén keresztül jutott először Sicania-ba, a mai Szicíliába majd az Appenin-félszigeteten s az Alpok dél-nyugati részén átkelve a mai Franciaország területére. A szikánok második csoportja (Bryce II.), a magyarországi ág (les Hongres) Pannónia területére érven megalapította államát, amelyet Szikambiának (Sicambrie) neveztek a saját nyelvükön. A rómaiak Latium nyelven Francochoriumnak magyarul „frankok országának” hívták. - Lássuk, mit ír Szikambiáról és a szikamberek királyainak eleiről Langlois az Anjou történelem 33. és 34. lapjain:

„-, Marcomirus fils d’Anthenor Roy de Scithie, qui fut tué par les Gots demeurans es Ifles Scanzianes, Laiffa la Scitie & vint fur le Rhin avec une armee de centfoixante & quinzemil fix cens cinquante & huit hōmes, Et avec leurs femmes & enfāes estoyēt en nōbre quatre cent quatrevingts neuf mil trois cens & soixant, sans les seruiteurs & seruates, Trithemius & Hunibaldus. Ce Roy serempara & de Sicambrie & des Gaules, & commēça à regner l’an du monde 3519. & du Déluge 1863. ou felon Trithemius l’an du monde 3522. il regna 28. ans.”

Anthenor szkítiai király fia, Marcomirus, akit a Skandináv-szigeteken lakozó gótok megöltek, elhagyta Szkítiát és Rajnához jött 175 658 fős hadseregével, feleségeikkel és gyermekeikkel össznépe így 489 360 főt számlált a szolgák és szolgálóleányokat leszámítva – Trithemius és Hunibaldus szerint. - E király alatt vált, elszakadva a galloktól, külön királysággá Szikambria és kezdett uralkodni benne Marcomirus a világ teremtésének 3519. az özönvíz 1863. évében, Trithemius szerint a világ teremtésének 3522. évében és 28 évig uralkodott.

„Anthenor fils du dict Marcomirus fut le 2. Roy des Sicambriens l an du monde 3547. & du Deluge 1891. il regna 30. ans, il espousa Cambra fille de Belin Roy de Bretagne.”

Marcomirus fia, Anthenor volt a szikamberek második királya a világ teremtésének 3547. az özönvíz 1891. évében, feleségül vette Bretagne királyának, Belinnek leányát Cambrát és 30 esztendeig uralkodott.

„Priamus fils d’Anthenor fut le 3. Roy de Sicambrie, l’an du monde 3577. & du Deluge 1921. il regna 26. ans. Il auoit quatre fêmes.”

Anthenor fia Priamus volt Szikambria harmadik királya világ teremtésének 3577. az özönvíz 1921. évében, négy felesége volt, 26 évig uralkodott.

És folytatódik a geneológia ily’ módon a gall királyok végtelen során át.

Vetráb József Kadocsa

Atila és párducos Árpád városa: Szikambria

II. rész: - Hol vagy Szikambria?

A kérdés indokolt. Szellemi kalandozásunk folyamán kísérletet teszünk jelenkorunkból elindulva visszafelé az időben, francia, német, velencei és magyar írott források nyomán, felkutatni e város fekvését, környező királyi alapítású városait, épületeit. A krónikák jegyzetei és a városban járt utazók feljegyzéseiből kirajzolódik a XVI. századig fennálló Duna-menti város valósága.

Alain Demurger: „Őseink a trójaiak” című tanulmánya felvezető részében ráírányítja a francia olvasó figyelmét arra, hogy a francia történettudomány jelen kori állása szerint a francia nép legközelebbi ősei a gallok voltak, ezzel szemben a XV-XVI. század francia történetírói, irodalmárai visszavezették a francia királyok leszármazási vonalát a nemes trójai vérvonalig (<<Au Moyen Age, les historiens font remonter la généalogie des rois de France à <<la noble lignée de Troie>>). Ezeknek a trójaiaknak a leszármazottjaival találkozott a nemes Pierre Choque (ejtsd: Sok) Magyarország fővárosában, Budán 1502. tavaszán, amikor elkísérte Anne de Foix-t, a királynő unokahugát, Magyarország és Csehország királyának, II.

Ulászló leendő királyi hitvesét. Pierre Choque utazásáról és a királyi esküvői szertartásról feljegyzéseket hagyott reánk, amelyben megemlíti látogatását az ódon városban, Szikambria városában, ahol az „eredeti” franciák élnek (sic), a szikambriaiak, akik Trója lerombolása után élnek itt száműzetésben (<< la ville de Sicambre où habitèrent a l'origine les Français, alors nommés Sicambriens, quand Troie fut détruite et mise en exil>>). Bejárván a királyi palotát elbűvölte a francia nemest az egyik faliszőnyeg, amelyen többek között, Trója történetének ábrázolata volt, olyan formán elmesélve, mint Franciaországban, a Picardiában készült szőnyegen vagy írva (<< Entre autres y figure l'histoire de Troie telle qu'on la raconte en France, tapisserie faite en Picardie, selon ce qui est écrit>>). – Találkozhatott-e a pannónia szikamberek leszármazottaival ez a francia nemes a XVI. század elején Óbuda-Szikambriában? Minden bizonnyal, hiszen Gérard de Sède is utal arra, hogy a Francio királyukról francoknak nevezett szikamberek egy népcsoportja Burgundiából visszaköltözött Pannóniába.

Szikambriára vonatkozó következő adatunk mintegy emberöltővel korábbról való, Mátyás királyunk uralkodása idejének végéről, Franciscus Justinus velencei követ, katona-diplomata tollából. Naplójában leírja, hogy a király városától 2000 lépés távolságban Alba Ecclesia környékén talált latin nyelvű feliratos köveket, amelyeket még a rómaiak hagytak hátra. Egy későbbi feljegyzés alapján ismerjük a tényt; innen láthatóak voltak Szikambria falai. Justinus volt a szikamberek által alapított ősi városban, amelyet úgy ír le, mint a Duna fölé magasodó, sziklás hegyen épült várat.

E sorok olvastán felmerülhet bennünk a kérdés: -Gondolati úton mi vezethető le ebből? Adott a király úr egyik Buda nevezetű városa, amelyből kiindulva – ha a római passust vesszük hossz mértékül – három kilométer megtétele után Justinus elérkezik Alba Ecclesia (Fehéregyház) környékére, ahol megtalálja az érdeklődésének megfelelő vésett köveket, és ahonnan néhány kőhajításnyira, föltekintvén, megpillanthatja Szikambria éltes falait, amely a Duna fölé magasodó sziklás hegyen épült. Ez arra utal, hogy egy királyi központ területén mozgott a király kedvelt vendége Mátyás engedélyével. Ez a központ nem azonos a mai Budával és vonzáskörzetével, mert ebbe nem illik bele a Justinus révén reánk hagyományozott ismeret Szikambriát illetően.

Szikambria neve említettik Aventinus tolla nyomán a Bajor Krónikában is a XVI. század második tizedében az alább következő szövegek környezetben:

„A magyarok Vencel fiát, Lászlót, Buda-Sicambriában (Bvda quae et Sycambria), majd a Pestújhegyi várban (atque Ofa) királlyá nyilvánítják.” - II. Vencel fia Vaclavról (Vencel, Prága, 1289. október 6. – Olmütz, 1306. augusztus 4.) László néven Magyarország királyáról történik említés, aki 1301. augusztus 27-étől, 1305. október 9-én történt lemondásáig ült a királyi dobogón. A hely kiválasztása

mágikus eredetű gondolatvitelre utal a magyar királyválasztó gyűlés részéről, hiszen Atilla király városában Szikambriában – ebben az ősi szkíta városban – iktatták be az apai, s anyai ágon Turul-vérből származó Lászlót a Szentkorona által Árpád és Szent István örökébe. – Ez volt a méltó ellenlépés a római pápa által támogatott Károly-Róbert – aki III. András király „váratlan” halálakor éppen a magyar királyi udvarban tartózkodott – jogérvény nélküli, pápai koronával történt, megkoronázására.

Hol lehetett ez a királyi központ Magyarországon, amely Atilla király korától terjedt időben virágzásában a Turul-nem béli királyok fi-ági vérvonalán keresztül egészen II. Lajos uralkodásának a végéig? – Erre a kérdésre adandó válaszuk végig gondolásában nagy segítségre lelhetünk magyar krónikáink sorai között elrejtett jelzések felfejtésével. Szikambria várát és mezejét említi a Chronica Picta (Képes Krónika 1358) a Hunok vagyis magyarok első bejövetelével kapcsolatban, amikor is a hunok három kapitányuk – Béla, Keve, Kadocsa -vezetésével Szikambriánál keltek át a Dunán az éj leple alatt és ütöttek rajta a mezőn táborozó Macrinus és Detricus seregén. „Míg Detre és Macrinus letáborozván ekképpen tárgyaltak és tanakodtak, a hunok az éjszaka csendjében Sicambriánál tömlőkön átkeltek a Dunán, és Macrinus és Detre seregét, mely a mezőn táborozott, mivel a megerősített város nem tudta befogadni, kegyetlenül leöldösték.” E helyen jegyzi meg a krónikás, hogy a savariai Macrinus és a veronai Detre (szász) seregei azért táboroztak Szikambria mezején, mert Szikambria vára nem tudta e hatalmas sereget befogadni. – A hun rajtaütés hatékonyságát nem csak a hajnali két óra körül megindított támadás, hanem a táborverés módja is segítette, hiszen a római katonai sátrak oly’ szorosan verettek fel, hogy a felriadt katonák hadrendbe állítására és sokak menekülésére sem nyújthatott esélyt. Ebből a lényegi leírásból arra következtethetünk, hogy Szikambria mezeje nem lehetett olyan tágas, hogy ekkora tábort befogadjon, ha szabályos távolságra verik fel a katonai sátrakat. – Hagyjuk el most a pilisi Vértes erdején keresztül menekülő rómaiakat és a hangos huj-huj kiáltásokkal őket üldöző hun lovasokat és ugorjunk időben mintegy két és félszáz esztendő, amikor is a hunok vagyis magyarok második bejöveteléről így emlékezik meg krónikájában Kézai Simon mester:

„Miután tehát előadtuk a hunok eredetét,...most lássuk, mikor tértek vissza ismét Pannóniába. ...hét hadseregbe oszlottak,...minden hadsereg harmincezer fegyveresből állt...zászlót bontva kivonultak tehát feleségeikkel, gyermekeikkel, nyájaikkal együtt, és átkeltek a Dunán Pestnél, illetve a szobi révnél, ahol is megívtak egy bizonyos Duna menti várat.”

A Krónikás hagyomány Marót fejedelem várának tartja az elesett erősséget, ahol az éltes Marót is elesett.

„A mikor Árpád a többi magyarral együtt, miként fentebb elmondtuk, harcban legyőzte és megölte Zuatapolug-ot, tábort ütött Noe hegyén Alba közelében. Ezt a helyet választotta Árpád először Pannóniában, s szent István király, aki tőle származott, ezért alapította ennek közelében Alba városát.” - Ezt a folyamatba illeszkedő szövegrészletet a Képes Krónikában olvashatjuk.

Kérem tisztelettel e sorok olvasóit kíséreljük meg rendszerezni ismereteinket a földrajzi környezetre vonatkozóan. Kadar vagy más leiratban Katar hun uralkodó idejében Béla, Keve, Kadocsa és Röv (Rof) vezetésével a hunok Szikambria mellett seregeikkel átkelnek a Dunán és a hegy ormán lévő vár alatti mezőn szabálytalanul táborozó ellenséget – sokakat levágván közülük – megugrasztja. A Kis-ázsiai Hunország királya, Bendegúznak fiai, Atilla és Buda, nagybátyja, Roga örökébe lépve Kr. u. 435-ben Szikambriába helyezik uralkodói széküket. Atilla itt hal meg és Szikambria környékén temetik el titokban. Szikambria mellett zajlik le Krimhilda-csatája, amelynek következtében Dengezik-Csaba maradék népével Erdély hegyei között nyer földet és hazát. – Alig több mint két évszázad múlva megjelenik a Kárpát-medencében, Pannóniában, Atilla király Csaba útján leszármazottja és végig járva az első beköltözés útvonalát, az Ipoly völgyén átkelve a folyó torkolatánál, Szobnál átkel a Dunán népének egyik részével és harcosaival megostromolja Marót várát, majd megpihenvén megfáradt hadával, előkelőivel másnap bevonul Atilla király városába. – Itt egy megjegyzés kívánczik tollam hegyére: Benyn Béla királyunk P. magisternek mondott névtelen jegyzője úgy írja, hogy Árpád a megyeri révnél kelt át a Dunán. Tévedett-e Anonymus? – Nem. Néki is igaza volt, hiszen Szobbal szemben a Duna jobb partján létezett egy Meger (Megyer) nevű kis falu, amelynek leírását megtalálhatjuk II. András királyunk 1212-ben kiadott diplomájában, amelyben kijelölteti a budai káptalan határait; -, „A budai egyház birtokterületét tehát a következő határok veszik körül: az első határjel Buda és Hévíz (Caliidae Aquae) között áll, tudniillik egy fedett kerek kőlap a földben és innét a völgy széléig megy, és felemelkedik egy helyre, melyet Wzahashege-nek neveznek, és innét egy hegyhez jut, melyet Morolhel-nek mondanak. Innét egy kőhöz, melyet népnyelven Chemarkw-nek neveznek és innét lemegy a völgybe és két út között vezet és innét a Verhardy szeglethez megy és ezután felemelkedik a Guerchey szőlőkhöz és ott van egy földből lévő határjel és innét Guerchey falu széléhez jut és ott van egy határjel és innét feljebb megy egy átfúrt kőhöz és innét aláereszkedik a Hyges hegy alá, és ott van egy földből lévő határjel és innét megy határjeleken át az úthoz átkelvén egy dombon és ott van egy határjel és innét határjeleken át jut addig a hegyig, amelyet Pilishegy-nek mondanak és innét határjeleken át leereszkedik az esztergomi nagy úthoz és ott van egy határjel és innét felemelkedik a Tebewra hegynek a derekáig és azután három faluval, tudniillik Meger-rel és két Pazanduk faluval közösen jut egészen a Dunáig.”

- Felfigyelhetünk arra, hogy az oklevélben említett földrajzi elnevezések és egyes határjelek megtalálhatók egy a XVIII. század második harmadában keletkezett per

jegyzőkönyvében, amelyben Marót határait jelölik ki újból tanuk (Fatensek), meghallgatása alapján, ilyen pl. a Szamár kő kérdésköre. Az 1733. évi Bitóczért folyó per harmadik kérdése így hangzott: „Tudgyai avagy hallottai a Tanú, hogy azt a hegyet, melyet most Szamár keőnek hinak, soha sem hitak Szamár hegynek, mert más az Szamár keő, s más peniglen az Szamár hegy ?”

Ez a felvetés arra világít rá, hogy a Szamárkőnek nevezett emlékkő, amelyet a Tárnokmezőn és a Zieselmaur harcmezején elesett hun kapitányok - akiket ahogyan a Képes Krónika írja, szkíta módon temettek el az országútnál - fölé emeltek, még az adott korban, a XVIII. században még állt és a megkülönböztetése a kőnek és a hegynek azért volt fontos, mert a kő a királyi terület nyugati határán álló hegyen volt, míg a Szamárhegy (régi nevén Zamar-hegy) már azon kívül.

Íme, még egy kérdés a fent említett literae-ből, amelyből megrajzolhatjuk Bitóc határának vonulatát, amelynek napnyugatra eső része egybe esett az Apostoli Magyar Királyság szakrális és igazgatási központjának nyugati határával mint, ahogy azt Oláh Miklós: „Hungária” című 1536-ban kiadott latin nyelvű munkájának hetedik fejezetében leírta.

A hivatkozó kérdés ily' formában jegyeztetett:

„Tudgyai a vagy hallottai a Tanu, hogy Barát rétytétül Palota keő teteig, Palota Keőtül /Ákos-palotája/ Csókás rétig, Csókás rétnél egész keöves Utigh, mely a Paloták alá lejár egész Bérczik /? a bércig/, s azon Bérczeken Somkerülő háta megett Ráró keőigh, amit Fehér keőig a Bitócznak, Marothnak és Szt. Léleki klastromának megyen az határja. S nem de nem a szerint tartották és békességessen birták Marotiak azon határokat mindenkoron ?”

Nem célja e kis tanulmánynak Fehéregyháza kérdésével foglalkozni de érintőleges említése indokolt. A középkori latin nyelv Alba szava jelölte egyaránt Alba Regalis városát (királyi fehérvárat) és egyszer s mind Alba Ecclesia kis körtemplomát, amelyben Boldogasszony-oltára állott Vért mezején a hegyek lábánál és amelynek közelében a Szűz Mária szigeti domonkos apácák kis filiája állott a XIII. században Ákos mester, Laskaris Mária királyné kancellárja s albai kincstárnoka, palotája közvetlen közelében. A rét és a szerzetesnők kertje ma is felismerhető a tájban a mellettük vonuló patak-ággal, amelytől kiindulva egy olasz mérföldre a Duna felé megtaláljuk Szikambria hegyének maradványát, melynek a hegyek felé néző peremén a rejtező falvonulatok idézik a régi város időtlen emlékét.

Vetráb József Kadocsa

PeLES, a király úr erdeje

„Pilis pompás fénypalástján fény ragyog”

(Szóke István Atilla)

Ples, Peles, Pilis a neve annak a hegyvonulatok ölelésébe rejtett geológiai képződménynek a Kárpát-medence kiemelt helyén, amelynek létezése az időtlen idő kezdetének homályába vész, és amely mégis olyan jelenvaló korunk szövetén, mint a skófumos, súlyos, meggyvörös bársonyöltözetbe szőtt aranyszál. Az emlékezés aranya a nép ajkán terjengő mondák szavaiból vakító fénnel villan elénk a késői utódok lélek-rezdülésébe hatolva. Így jelenik meg lelki szemeink előtt a Nagy vadász; Ménrót király egekig magasodó alakja, akit a föld népei Nimródnak, a föld első koronás királyának ismernek;

„...Nimród király ugye a világ első királya vót. A föld első királya vót, a magyarok ősapja vót. Nála vót hát a magyarok égi fínyes gyűrűje. Ennek a gyűrűnek élete vót. Mozgott és világított. Mikor pedig ü (mármint Nimród) elment a gyűrű biz a nem ment vele. Mert törvény vót rá, hogy a gyűrűnek igenis itt kell maradni ahun mi vagyunk. Velünk, ennek a világnak az végezetéig, addig, míg el nem vész véglegesen a fíny. Ezért vót Attilánál, az Árpádiaknál a fehér csuhásoknál, Addig míg aztat a világ Fínyes Ura vissza nem veszi. De ha visszaveszi, minket is visszavesz ebből a nyomorult világból. Oda, ahunnan bizony mi vétettünk. Oda ahun az égi világosság végtelen fénye világul mindig. Ahol ahugyan mondták a régiek örök Fény van és Szabadság...”

(Szabó Lajosné/ Jucika néni alföldi parasztasszony - 1967 telén) ¹

Nimród

Nimród királyunk, nemzetünk ősatya, aki földi léte után csillagkép alakjában lépett az öröklétbe, égi íjászként, a Kárpát-haza szívében: a Pilis szent erdeinek táj-, és emberformálta magassági pontjaiban is jelenvalóságát jelenti Nimród főbb csillagpontjainak földre hajló tükörképével. Nimród király, a királyok királya, alakja nem önállóan létezik a Pilis térképére rajzolva; lábánál ott folyik az égi folyó mása: a Duna ezüst szalagja, és középső övcillagja alatt a termékeny nemző tartomány tanújaként a kései unoka Atilla királyunk csillagképének: az Atair (Sas) fő csillaga látható és érzékelhető. A kis évkör jeles napjain, amelyekhez a késői keresztény ünnepek láncolata is kapcsolódik, ezen csillagpontok rezgésszámai megnövekedvén fejtik ki energia átadó, érzékszerveket gyógyító hatásait. Ezeknek az energia-csatornáknak is nevezhető csillagpontoknak helyrajzi

azonosítását Aradi Lajos kutató végezte. Megfigyelése alapján elmondható, hogy minden egyes földrajzi hely közelében egykor – a XIII. században - már pálos kolostor állott. A Pilis-hegység gyógyító helyei ma is élnek, és hatékonyan gyógyítják, javítják érzékszerveink működését.

Különös ábrák a Pilisben

Vajon mivel magyarázhatók azok az ábrák, amelyek akkor válnak láthatóvá szemünk előtt, ha a pálos atyák által kitaposott ösvények vonalvezetésén színes ceruzáink hegyét végighúzzuk. Megelevenedik előttünk a magyar múlt, a hitvilág; a kitárt szárnyú Turul-sólyom, a fénymadár, az isteni küldött (Dobogókő, Turul-ösvény), alakot nyer a thébai remete Velencéből hazatért romlatlan teste, amelyet Nagy Lajos (Ludovicus Magnus) királyunk hozott haza győztes háborút követően és a pálosok Új-Buda feletti budaszentlőrinci főkolostorában épített Szt. Pál kápolnájában nyert nyugalomra a XIV. század végén. I. Lajos kezdeményező tette folytatván II. Lajos királyunk készült a szent ereklye egyesítésére azt követően, hogy Prágából hatalmi szóval hazahozatta a thébai szent erősen megromlott fejereklyéjét. Budaszentlőrincen, a pálos atyák szertartása keretében kísérelték meg a fej és a test egybeforrasztását 1522-ben. – A szertartás eredménytelen volt, ami azért is keltett fájdalmat a nemes magyar nemzetben, mert hitték, hogy ha sikerrel járnak, akkor elkerülhető lehet lesz Mohács és a haza testének az oszmán birodalom és a Habsburgok közötti szétszaggatása. Erről Gyöngyösi Gergely, a pálos rend tartományfőnöke számol be rendtörténeti könyvének lapjain. – Erre az eseményre emlékezteti a kései magyarokat a Fekete-hegyen található koponyarajzolat és a Pilis-, továbbá Hosszúhegyet befoglaló szkíta viseletet mutató csizmás alak, amelyik a Holló - a csőrében az élet vizét hozó másik fénymadár - hátán utazik át az életből a halál birodalmába. Tovább rajzolva az ösvények útjait, Visegrádnál, az égi folyó: a Tejút földi másáról, a Duna ezüstjéről elrugaskodva egy szkíta harcos ugrat be paripája hátán a Pilis keleti hegyei közé. Hun ember, felismerni hegyes szkíta fővegéről és a válláról szabadon felröppenő kacagányáról, mintha Csaba királyfi térne meg, vitézeit megelőzve, atyja birodalmába, városa: Szikambria közelébe, népe megsegítésére. A mitikus ábrák felkutatásával Aradi Lajos és segítői foglalkoznak.

Hunok a Pilisben

Az Úr 373. esztendejében – Kálti Márk: Képes Krónikája szerint – Kattar avagy Kádár uralkodása idején a hunok harci alakulatai Béla, Keve, Kadocsa és Rof kapitányok vezetésével Szikambriánál, az éj leple alatt, felfújt bőrtömlőik segítségével átúsztattak a Dunán és a vár közelében lévő mezőn táborozó római segédhaddal megerősített pannóniai seregekre rontottak. A szabálytalan közelségbe felvert katonai sátrak nem sok esélyt adtak a menekülésre így nagy

rontás esett az ellenség soraiban. A római katonák fegyvereiket és vértjeiket hátrahagyva menekülésbe fogtak nyakukon az üldöző hun lovassággal. A savariai Macrinus és a veronai Detre szász Tárnok mezején gyűjtötte össze és állította újból hadrendbe seregét, hogy csatát álljanak. Nagy volt a vesztesége a hunoknak, de a rómaiaknak még nagyobb. Végül nagy véráldozat árán a Bécs közeli Zieselmaurnál arattak végső győzelmet a hun harcosok. Ezzel Róma hatalma lehanyatlott a Pannon részeken. E csaták folyamán halt hősi halált a három hun kapitány: Keve, Béla, Kadocsa, akiket szkíta szokás szerint temettek el az országút mellett és sírhalmuk fölé kőből emeltek jelet, úgynevezett orut. Ez a jel még a XVIII. század első harmadában is fennállt (Pilis-) Marót napnyugati határán, amit Szamárkőnek neveztek abban az időben.²

Atilla és Buda

Atilla a hadak ura és fivére a szakrális király Kr.u. 434-ben került a Nyugati-Szkitia uralkodói székébe atyjuk, Bendekus (Bendeguz), a Kis-ázsiai Hunország királya és nagybátyjuk, Roga halála után. Atilla nagykirály legfőbb városává a magyarországi szikamberek királya, Francio, által építtetett várat: Szikambriát tette. Innen vezette hadait és ide tért vissza a hadjáratok végeztével Atilla, aki címében így határozta meg önnön magát: - „Athila, Bendegúz fia, a nagy Némrót unokája, Engadiban nevelkedett, Isten kegyelméből a hunok, médek, gótok, dánok királya, a világ félelme, Isten ostora” Atilla királyi központja rövid időn belül kiegészült a közvetlen közelében felépült Buda várával. A két vár földrajzi közelsége olyannyira feltűnő volt, hogy még a XVI. században is egyként említették: Óbuda-Szikambria néven.³

Szikambria városának neve összeforrt Atilla királyunk nevével. Itt élte életét, innen vezette egy millió katonát számláló hadseregét büntető hadjárataira és itt tért meg őseihez az Égi Birodalomba Kr.u. 453-ban, a Képes Krónika időrendjébe ágyazva; az Úr 446. esztendejében.⁴

Atilla fiai: Irnik, Ellák, Dengezik Szikambria közelében vívják meg a „Hunok csatájának” nevezett harcukat a főhatalomért – emlékeztet egy székely monda. – Atilla örökségét illetően legösszefogottabban Wess Roberts fogalmaz: „Atilla öröksége a nyugati világban számunkra általában ismeretlen. Naivak vagyunk abban a tekintetben, hogy nyíltságával, nézetgazdagságával és zseniális civilizációteremtő képességével – mely tulajdonságával messze meghaladta Nagy Sándort vagy Caesart – számunkra milyen történelmi jelentőséggel bír.”

(Wess, R.: *Leadship Secrets of Attila, the Hun*, Warner Books, 1990.)

E fejezethez kíváncsoznak Szőke István Atilla kortárs költőnk kiváló sorai:

Szittyá Atillának...

**Hős Atilla volt a hunok fejedelme,
Népéért aggódó pallérozott elme,
Kardot küldött néki az Isten az égből,
Gyönyörű üzenet a végtelenségből.
Kardjával suhintott, a világ remegett,
Ősi erők gyűltek a fellegek felett,
Idézni a múltat, védeni a jövőt,
Értővé nevelni a sok-sok felnővőt.
Feladatát a hun hűséggel követte,
Istenének jelét a Pilisbe tette,
A világ végéig itt őrzi, csodálja,
Itt vigyázza népét a hunok királya.
Szittyá Atillának díszes koronája,
Nimród fény-házából származó királya,
Híred-neved élő égiség bája,
Terem-e gyümölcsöt vagy elkorhad fája?
Csillog-e még rajta régi fényessége,
Visszatér-e hozzánk áldott dicsősége,
Él-e még a hunok ősi nemzetsége,
Vagy örökre eltűnt népünk ékessége?
Tán nem ontottuk-e pirosuló vérünket,
Hányszor láttuk halni, kedves testvérünket,
Hányszor törettük meg, makacsul fejünket,
Mégsem hagyjuk veszni magyar nemzetünket!**

A hunok visszatérte

„Miután tehát előadtuk a hunok eredetét,...most lássuk, mikor tértek vissza ismét Pannóniába. ...hét hadseregbe oszlottak,...minden hadsereg harmincezer fegyveresből állt...zászlót bontva kivonultak tehát feleségeikkel, gyermekeikkel, nyájaikkal együtt, és átkeltek a Dunán Pestnél, illetve a szobi révnél, ahol is

megvívta egy bizonyos Duna menti várat.”⁵ – írja Kézai Simon latin nyelvű krónikája 24-26. bekezdésében.

A krónika a továbbiakban megjegyzi; Marót várának tartják a mondai hagyomány átörökítői, s a fent nevezett fejedelem ennek az erőd-várnak a védelmében esett el annak ostromakor. Kézai Marót éltes rokonának tartja az elesettet, anélkül hogy megnevezné őt. Nevére nézve, hogy ki volt e helytartó férfiú az az alább következő sorok rejtekében található. A tényt, hogy Árpád fejedelem e hadmozdulatokat vezérelte volt Kálti Márk albai kanonok által jegyzett Képes Krónika (*Chronica Picta*) következő sorai erősítik meg Barsi János fordításában; „A mikor Árpád a többi magyarral együtt, miként fentebb elmondtuk, harcban legyőzte és megölte Zuatapolug-ot, tábornok ütött Noe hegyén Alba közelében. Ezt a helyet választotta Árpád először Pannóniában, s szent István király, aki tőle származott, ezért alapította ennek közelében Alba városát.” – Megjegyzendő, hogy Noe biblikus névváltozata Nimródnek, a magyarok ősapjának, akinek fiaitól; Hunor, Magor, Bor, származnak az ősi nemes szittya nemzetek és nemzettségek.

Szikambria és a két királyi központ

Szikambria helyének földrajzi meghatározásához a krónikás hagyomány útmutatása alapján juthatunk; Anonymus, Kézai Simon, Kálti Márk utalásai vezetnek eredményre. Segítségünkre lesz Abraham Ortelius térségre vonatkozó XVI. sz.-i térképe is. Határozottan kijelenthetjük, hogy a város a Duna-völgy jobb oldalán Pilismarót és a jelenlegi Esztergom városa közötti térségben, a Szob-Megyer-i rév 6 közvetlen közelében egy a Duna fölé magasodó sziklás hegy tetejére épült, körfallal körül kerített település volt, amely a későbbi királyi Buda elő-váraként is szerepet játszott a Turul-nem béli királyok által kiépített királyi központ részeként. Ez a királyi központ, kiegészülve Budával – a későbbi Ó Budával - Atilla nagykirály idején alapult és egészen a XVI. század első harmadáig létezett.

A Nyugati Királyi Központ

Nyugati Királyi Központnak is nevezhetnék Atilla városának környékét, amelynek legnevezetesebb várai, városai, építményei a következők: Szikambria, Buda – a későbbi Ó-Buda (1243. július 5-től), – Új-hegyi Buda régi vára (Itt működött a királyi kancellária 1243-1248-ig.), – Új-Buda (1248-tól), – Ákos mester palotája (Akkus palota), – Alba Ecclesia, avagy Fehéregyház Szűz Máriáról elnevezett kis körtemploma Vért mezején, – az Új-Buda feletti középmagas hegyen létesült pálos főmonostor; Budaszentlőrinc (épült 1300-1308-ig). E térség belső területén volt még található Pád-vár, Dobogókő várrendszere, az Álmos herceg által alapított

dömösi prépostság, és Dömös vára. – Ennek a területnek a múltját kutatta, többek között, Knauz Nándor, Noszlopi Németh Péter, Vértessy György, Aradi Lajos, Szántai Lajos és a maga szerény eszközeivel e sorok írója. A feltáró munkát nagyban segítette a könyvtári, és a levéltári kutatásokra épülő terep bejárások, a rom mezők azonosítása.

A Keleti Királyi Központ

Az Apostoli Magyar Királyság legősibb központjának feltámasztására a II. Atillának is nevezett I. Mátyás (Hunyadi Mátyás) királyunk tett jelentős lépéseket. E szent terület központi vára: Ős-Budavár volt, amely a Duna jobb partján, a folyótól délre, mintegy fél magyar mérföldre feküdt. Mátyás oklevele tanúskodik arról, hogy a király ez ősi vár omladozó falait megerősítette, palotáit⁷ helyreállította és lakóinak élelmezésére földeket, termő területeket csatolt a várhoz. Így került sor a Visegrád várához tartozó Sassad puszta vagy föld birtokba vételére is.⁸ A Keleti Királyi Központ vára és tervezett épület együttese a következők: Ős-Buda vára, - elő vára; a Turul-vár, - Szt. András kolostora a Kékesen (Saphir-hegyen), - az ennek előhegyén IV. Béla idején épített Visegrád vára és alsó várának lakótornya (épült 1258), - a Duna partján, a hegy lábánál épült Mátyás függőkertes renaissance palotája, - a Duna bal parti városa: a régi Pest, - a Duna és Ős-Buda területe közé tervezett 40 000 főt befogadó diákváros: az UNIVERSITAS,⁹ - és atyai nagyapja, király elődje: Zsigmond király terve szerint építendő híd, amely Budából kiindulva, áthaladva az egyetemi város fölött, Pesten felül, egy sziklapárkányra emelt várba érkezett volna. E tervek kivitelét akadályozta meg Mátyás király tragikus hirtelenséggel Bécsben bekövetkező halála (1490). – A földrajzi elnevezések máig hatóan jelzik e táj kiemelt helyét emlékezetünkben (Király-völgy, Szt. László-hegy, Urak asztala, Barát-halom, Apátkúti völgy, Mátyás-hegy, Új-hegy, Szt. Mihály-hegy etc.) – Meggyőződéssel mondhatom, hogy Zsigmond, és Mátyás király hídja két ősi várost kötött volna össze; Ős-Budát és az ősi Istergamot, a magyarok ősi várát, ahol Szent István királyunk született, s amely fővárosa volt Hungáriának egészen a XII. század végéig.

ISTER.GAM - Esztergom

Az a tény, hogy több Esztergom is létezett földrajzi közelségben egymáshoz közismert volt még a XIX. század elején is. Horváth István történész is említi bár vélekedésében Pozsony neve merül föl lehetséges ősi Esztergomként. Ezzel szemben – a mai kutatások fényében -, mint a Budák esetében is, a Pilishez köthető Istergam-Esztergom városokról beszélhetünk, melyek nyomai, lenyomatai mai is megtalálhatóak ebben a tájegységben.

Más és más várra, városra kell gondolnunk akkor, ha Géza fejedelem központjára ISTER.GAM-ra vagy II. András és IV. Béla királyok érseki várára és polgárvárosára, és egészen másra, ha a XVI. századi, azaz a mai területén, a Pilis nyugati peremén található Esztergom városára vetünk egy pillantást.

A XVI-XVII. században készült, a város ostromát ábrázoló sokszorosított rézkarcokon, nyomatokon Esztergommal azonosként jelenik meg GRAN (GAR.AN) neve. Azonos elnevezés, de két várra vonatkozik; a régi és új Esztergomra. A régi a Garam folyó és a Duna bal partján lévő hegy, a folyó víztükre felé néző oldalán állt, az új Esztergom pedig a jobb parti Szt. György- és a Szt. Tamás hegytől a Duna felé eső várdombon.

A PILISI BUDÁKRÓL

A „buda” szó szófaját tekintve – városokra, de egy időben mindig csak egy helyre, vagy személyre vonatkoztatva - jelző szerepet tölt be a régi hun-magyar nyelvben, jelentése; „felébredett” ami szakrális értelemben annyit tesz, eleven kapocs Ég és Föld között, az égi rend, s az Égi Tudás, az Égi Törvény; a TUR-AN földi képviselője és Ura, őrizője egy személyben.

Ezért tapasztaljuk azt, ha Mária országára; az egységes Kárpát-medencére tekintünk, hogy számos helységnév hordozza a BUDA elő-, vagy utónevet. Ha ez így van a Kárpát-hazában, fokozottan így tapasztaljuk az ország, a Földanya szívében: a PILIS-ben. Földrajzilag egy központi, szakrális, természet- és ember alakította hegyekkel szabdalts tájegységen belül, a Kr.e. V. évezredig visszamenőleg, találtak meg ősvárak, és várerődítmény-rendszerek maradványai, nyomai.

Az első Buda – nevezzük Ősbudának – az ősi Pilis egyik hosszanti szív alakú völgyét karéjozza. Védelmi rendszere a Rákász-patak felső folyásánál fekvő ősvárat, és a környező magas hegyek csúcsán, a kör alakúra épített, Fény-templomokat védte. Ez az erődrendszer Jézus Úr születése előtt az V. évezred első részében épült, és mintegy háromezer esztendő múltán megújított, amint az új falrakás régi maradványainak forrasztott kő technikájából ma is láthatjuk.

Krónikáink leírják, hogy ezeket a romokban talált várakat a beköltöző- és visszaköltöző azonos szkíta-kelta népek, szkíta népcsoportok vezetői, Atila nagykirály és szépunokájának: Alamusnak fia, Árpád újítja meg, építi újjá. Ez történik az Evlya Çelebi szerint a Kr.e. 188-ra felépült, egy ősvár maradványaira emelt, Francio frank király által „alapított” Szikambriának nevezett várral is, amit később Atila várának, Edtzilburgnak, még később Budának, majd 1243. július 5.-től, latinul Vetus Budának, Buda Vetusnak, magyarul régi Budának, vagy Ó-Budának hívnak. E vár, majd Új-Buda, fő királyi székhely II. Lajos koráig, bár a

királyi udvar nem mindig tartózkodott falai között. Királyi házak, székhelyek voltak továbbá DMS (Ez a helység névváltozataiban ősi Isten nevünket rejt: D(T)umuz, D(T)amas, D(T)emes, Dimis, Dömös), ViSSeGRád (Víz-szeg-garád, Visegrád).

Érdemes megjegyezni Szulejmán szultán hadi naplójának 1526. szeptember 18-i bejegyzésének részletét: „Azt mondják, hogy Buda építése óta és az egyenes ágon leszármazó magyar királyok uralkodása óta Lajos király idejéig 4700 esztendő múlt el.”

Ez az adat Ős-buda várának építésére vonatkozik, melynek pontos földrajzi helyzetét nem ismerhette a hódító Szulejmán. Nem arra az Új-budai várra, melynek környékét 1526. szeptember 16.-tól, nyolc napon belül dúlták, fosztogatták, a közeli pálos főmonostort porig égették, még a kőfalak alapjait is kiásták. Emlékeztetnek a pálos iratok; „A budai várat azonban teljesen érintetlenül hagyták, semmit sem romboltak le, és semmit sem égettek föl. És amíg ezt tették, a törökök egyik vezérét Maróton az összegyűlt falusi nép puskával lelőtte. Budára vitték, ahol nagy jajgatással a mezőn eltemették. Halála nagyon elkeserítette a császárt.”

A pilisi királyi központ pusztulása

Az Apostoli Magyar Királyság ősi központja a késői középkorban hanyatlásnak indult nem csak a térség várait pusztító földrengések okán, hanem a véráldozatokat követelő hadi események következtében is. Lakossága jelentős részét kiirtotta illetve elűldözte a török. Buda visszafoglalása sem hozta meg a felszabadulást. A Pilis térségét lezárták Leopold császár parancsára, majd építményeit az 1699 -1702-ig tartó időszakban (demolitio) felrobbantották. A várak köveit elszállították és másodlagosan használták fel új építkezésekhez. Egyes falvak nyomtalanul pusztultak el a török-tatár dúlások miatt pl. Zamard a Búbánatvölgyben, Szántó, Szent László és Szentlélek a Benedek-völgyben. A megmaradt pilisi településekre az 1700 évek elején idegen telepesek kerültek (németek, északi-szlávok, dél-szlávok), adómentességgel és későbbi adókedvezményekkel segítve letelepedésüket. Magyar őslakosok csak a Duna-völgyben maradtak; Maróton és Dömösön. – Nem vélhető indokolatlan tettek, hogy II. Rákóczi Ferenc nagyfejedelem szabadságharcában egyik fő feladatának tartotta a szakrális Pilis visszafoglalását és harcoló csapatai meg is jelentek Esztergom, Dömös és Marót térségében – erre a XVIII. sz. közepén keletkezett Dömös és Marót közötti határper iratainak feljegyzései is utalnak.¹⁰

A Pilis napjainkban újra éled, sebei begyógyultak, forrásai ismét az Élet-vizét csörgedeztetik, és az ősi táj magához öleli megbetegített, megfáradt lelkünket.

Jegyzetek:

1. - Gönczi Tamás: Nimród gyűrűje /Fót, Sárosi Kiadó 2004
2. 1733.-Tanúvallomások jegyzőkönyvi részletei a Bitóc és környékéért folyó perben / Komárom-Esztergom Megyei Levéltár-Evl. 1. Folyamodványok év nélkül. 1740-es évek.
3. - Johannes Aventinus: Bayrischer Chronicon [1] (latin kiadás: Annales Boiorum). 1522. Nürnberg
4. - „Azon az éjszakán, amikor Atyla Sicambria-ban meghalt, Marciánus császár, aki ekkor Constantinopolis-ban tartózkodott, álmában eltörve látta Atyla íját, s ebből megértette, hogy meghalt.” –ford. Barsi János
5. – A krónika latin szövegét fordította Bollók János
6. - 1212. - II. Endre király a budai káptalan jogosítványait, amelyeket Imre királytól nyert, ő maga azonban elvett a káptalantökök visszaadja, és a káptalant illető budai terület határait megállapítja: „...Ott van egy határjel és innét felemelkedik a Tebewra hegynek a derekáig és azután három faluval, tudniillik Meger-tel és két Pazanduk faluval közösen jut egészen a Dunáig.”
7. – A magyar középkorban palotának hívták a városban építtetett kőházat. Ilyen paloták voltak pl. Fehérvárt, s Budán.
8. – I. Mátyás okleveléből (1469 után): „...Sassadnak hívják azt a földet vagy pusztát –ez Pilis vármegyében fekszik és ahol mostanáig fennmaradt egy kőtemplom -, amelyet művelt és műveletlen szántóföldekkel, ugyanakkorakkal, mint amikor a visegrádi várhoz tartozott, ugyanattól a vártól elválasztva ehhez a mi Buda városunkhoz kapcsolunk.”
9. – Heltai Gáspár: Chronica az magyarok dolgairól VII. fejezet
10. – 1744 - Tanúvallomások jegyzőkönyvének részletei:

„Tudgya aztis a Tanu, hogy az emiétett /említett/ Rákóczi háborújában a föllyeb attingál /megnevezett/ két helységben lakozó ifjúságh, és gyermekcsék egymás ellen háborúságot tartván sok izben egész a határig, úgy mint a Kövess Patakig ki mentek és ottan harcoltak, és verekedtek egymás között, még azokis abban az ödőben az szerint observálták /figyelembe vették/ a határnak dolgát, a mint oda föllyeb megh Vagyon írva,

a Maróthi gyermejei /gyermekek/ a Patakon innend Pattyantús hegyit tartván magok várának, e tanú maga is sokszor jelen volt, az ifjak vagyis gyermekek között...”

Szent erdeinkben

Kutatási rajzolatok a királyi Pilis térségéből

Jelen ismeretterjesztő tanulmány célja, hogy fáradságos szellemi lépéseink nyomán utat találjunk mitikus magyar múltunk megismerése, mondhatni a felismerés orma felé. A ma magyaroknak nevezett szkíta-utódnép ősi, eltűnt idők homályába vesző, ó-gyökerű szellemi örökséget hordoz lelke s tudata mélyén. Ennek az őstudást őrző ősnépnek van mag-léte, szárba szökkenő életvirágzása, és lehet lesz jövő-látó kiteljesedése is az emberi történelem mostoha talaján. Közelebbről megismerkedünk a Kárpát-medence földrajzi térségével, a hazát ősfoglalás jogán bíró, államalkotó magyarság királyi szakrális és adminisztratív központjával, a Pilis történelmi földrajzával. További cél az írásos emlékek, források; diploma-k, litterae-k¹ a tárgyra vonatkozó latin szövegrészeinek, és magyar fordításainak összevetése, valamint a terepbejárások során megtalált, megörökíthető nyomok: épületkő töredékek, védmű falszakaszok, felépítmények, várfalmaradványok helyének feltárása, azért, hogy ezek alapján megrajzolhassuk a Magyar Apostoli Királyság központjának – vélhetően – pontos térképét. Ebbéli igyekezetünket segítik a magyar krónikás hagyományok lejegyzései: a magyar krónikák egyes szakaszainak, szöveg-szövelteinek megvallatásai, továbbá a kérdéskörrel foglalkozó kortárs, és hajdan volt kutatók fáradságos, gyakran egész életet igénylő, áldozatos kutatásainak eredményei.² Ebben a vonatkozásban ez az ismeretterjesztő tanulmány közös szellemi munka terméke, amelyhez írója is szerényen járult hozzá egyéni kutatásaival, meglátásaival és a nagyközönség számára elérhetővé váló írásaival. - E rövid bevezetés után ismerkedjünk meg a Pilis-kutatás sarkalatos kérdéseinek néhány elemével, amelyek, mintegy kétszáz esztendeje foglalkoztatták, s foglalkoztatják a téma iránt érdeklődő kutató elméket.

A XIX. században a legnagyobb zavart az okozta, hogy a jelenlegi főváros, Buda, valamint Óbuda területére, földrajzi közelségére vonatkoztatva indítottak. A középkori oklevelek, határbejáró, határt kijelölő, királyok által kiadományozott levelek földrajzi neveit, hegyek, dűlők, puszták, földek, elpusztult, valaha általánosan ismert híres épületek elnevezései helyeztettek át az akkori Pest-Buda, a mai Budapest körzetébe erősítve ezzel azt a tévhitet, miszerint a XIX. században a három város egyesüléséből létrejött, és világvárossá épülő, szépülő főváros megegyezik a középkori Magyarország királyi Budájával. E lelkes folyamat eredménye képpen változott át Pest, történelmi alakjait tekintve, a kelta Owen nevéről a német Offenre, idők múltán Alt Offenre, majd a ma is ismeretes Óbudára.

Ugyanilyen módszer eredménye lett Új-Pest, azaz Offen várának és városának Budává történő előlépése. Pontosan nem tudjuk meghatározni annak az időpontját, hogy mikor kapott új nevet – feledtetve a közvetlen földrajzi közelséget – a Pesti hegy és vált elfogadottá a Gellérthegy elnevezés, továbbá érdekesnek tűnik a Pesti hegytől délre elterülő Erzsébet város esete is, amely előbb Kelenföldre vált, majd néhány évvel ezelőtt felvette az Újbuda nevet. Ezzel az utóbbi példával jelzem azt a sajnálatos törekvést, amely nem zárulhatott le a múlt időben, hanem máig hatóan jelen van. Ha az megtörtént a történelmi emlékezet valóságos Budájával, Budáival, hogy központi helyükről tudatosan áthelyezték egy földrajzi jellemzőiben hasonló, ám nem megegyező környezetbe a királyi központ szélére, felvetülhet annak lehetősége, hogy a többi történelmi városunk sorával is ez történt. Gondoljunk a XII. század végéig vezető szerepet betöltő Esztergomra, Veszprémre, Fehérvárra, Szikambria-Óbudára! Felkérem a kedves olvasót, készüljön fel egy izgalmas, szellemi kalandra és lépünk együtt a megismerés ösvényére, amelyen kisebb kövek, elvadult cserjék keresztezhetik utunkat, de megpihenve egy-egy kilátást nyújtó oromzaton elénk tárulhat a magyar múlt egy darabkája.

Insula Pilis

Az ország területére Dévénynél belépő Duna folyó a felvidéki kisebb folyókkal gazdagodva – Vág, Garam, Ipoly – lassuló futással éri el, kisebb- nagyobb folyami szigeteket alkotva a Pilis hegység területét, melyen átvágva, a főmeder nyomvonala, délről megkerülve a Szent-Mihály hegyét kanyarodik észak-keletnek, hogy rövid szakasz megtétele után Visegrád hegyénél váratlan fordulattal két ágra bomolva folytassa futását déli irányba. A két Duna ág hosszan elterülő szigetet ölel körül, amelyet ma Szentendrei szigetnek – középkori elnevezése: Úrsziget - neveznek és több településnek ad otthont úgy, mint Kisoroszi, Tótfalu, Pócsmegyer, Szigetmonostor, Horány. E sziget déli csúcsa eléri a mai főváros: Budapest közigazgatási területét Csillaghegynél, mely része a mai Óbudának. Három kilométerrel lejjebb torkollik a Dunába a Vörösvári árok vízereit összegyűjtő, szállító Aranyhegyi patak, a régi római polgárváros: Aquincum mellett. A kora középkorban a Duna mellékága találkozott itt újra a főággal. A folyóág, amely a Pilis Dél-nyugati hegyvonulata mentén átlósan futott, a főmeder fordított „L” betűjének két szárát összekötvén, s alkotta azt a Sziget zugot „Zeg”-et, amelyet a pálos iratok: Insula Pilis-ként, Pilis-szigetként említenek. Ennek a valóságára emlékeztet a domborzati viszonyok összefüggéseinek ismeretében a fennmaradt kisebb-nagyobb tavak, nagy kiterjedésű nádasok jelenléte az árok nyomvonalán. Mi történhetett, s mikor? Erről megoszlik a Pilis-kutatók véleménye. A pálos iratok a XV. század második feléig említik a Pilist szigetként, ha ezt vesszük alapul Réthly Antal munkássága nyomán tudjuk, hogy első nagykirályunk, Atilla halálától (453) – ennek az eseménynek a bekövetkeztét a Képes Krónika (1358) Kr.u. 445-re teszi - számítva 61 alkalommal volt itt Magyarországon olyan nagy földrengés, amely a Pilis hegységet érintette. Az

említett saeculumban; 1443-ban, következményeit tekintve; a sziklákon épült várak romba dőltek, lakott falvak, városok pusztultak el. Más vélemény alapján a XVIII. században következhetett be a folyómeder elzáródása az 1763. vagy az 1783. évi nagy komáromi földrengéskor.

A XVI. századi térképek némelyikén, a folyómeder irányát követve, nincs feltüntetve a Duna folyó azon szakasza, amelyet Duna-kanyarnak, régies kifejezéssel: Istergamnak hívnak, és nyugat felől kezdődik a Szamárhegynél (Zamar), majd keleten Visegrád érintésével, a mai Kis-Villám hegyénél két ágra válva, hosszú szigetet képezve, folytatja útját a déli végek felé. Ennek oka, hogy számot tevő geológiai ismeretek nem álltak rendelkezésre a rajzolóknak e térséget illetően, hiszen a kereskedelmi hajóforgalom, és a kíváncsi, kalmár-szemek elől elzárt, jól védett királyi terület nem válhatott közismertté a halandók számára. A Pilisbe nem vezetett jól kiépített kereskedelmi útvonal sem, s hívatlanul senki nem léphetett be a titkokat rejtő belső területre.

A Pilis határainak leírása

A Pilis-hegységre a felhők magasából letekintve egy szív alakot vélünk felfedezni a domborzat formájában. A szív rajzolatának felső kettős ívét a Duna völgye és a Szent Mihály-hegy alkotja, napnyugati oldalán Esztergom és Dorog városa határolja, míg a keleti határát a délre tartó Duna-ágak ölelte Szentendrei sziget jobb oldali folyóága képezi. Alább fordítva tekintetünket megpillantjuk a kiszáradt Duna-ág medrét, amelyben a víz nyomait kisebb-nagyobb tavai, az ezeket tápláló erek, és patakok, továbbá vízi növényzetei, sás-, és nádtengerei képezik. Ez a mai Vörösvári-árok, amelyben több, a középkorban még nem létező település van, amelyek a XVIII. századi habsburgi betelepítés eredményeképpen keltek életre az ideérkező svábok, és északi szláv telepesek munkája révén. Ehhez az ausztriai Habsburg Birodalomtól minden segítséget megkaptak: meghatározott időtartamú adómentességet, építőanyagot, a termelésbe bevont irtások utáni adókedvezményt. Az olyan, régi térképeken is látható, települések, mint - a végvári, önvédelmi harcokban kivérzett, elnéptelenedett - Solymár, Borosjenő, Szántó, Kaláz is benépesült az új telepesek családjaival.

A Pilis kebelén belüli három medencében; a Szentlászlói-, a Szentkereszti - és a Szentléleki - medencében idegen gyökerű népek közösségei vertek tanyát: a felvidéki hegylakó tótok, akik manapság jobb szeretik magukat a XIX. századi szóhasználatnál szlovákoknak nevezni. Tovább lépve a hegység dél-keleti, keleti végeire azt tapasztaljuk, hogy a török uralom elől menekülő rácokat (szerbeket) telepítettek a Pilis kapujának számító Budakalászra, Pomázra és Szentendrére. Északabbra tót falvak alakultak a Pilis szélén, a Duna partján, valamint a Szentendrei-szigeten. - Magyar jobbágycsaládokat az osztrák közigazgatás nem engedett visszatelepülni a régi királyi központunk közvetlen közelébe sem, bár

egy falunk lakossága a török uralom alatt is megmaradt magyarnak a feljegyzések szerint. Ez a falu a Dömös melletti Marót, amelyről a későbbiekben több szó is esik. Ez a szűken vett, a belső királyi Pilist magába foglaló terület kiegészül a tőle délre eső Budai-hegységgel, amelynek keleti oldalán a mai magyar főváros Budája, és Óbudája fekszik régi szakrális folyónk, a Duna, jobb partján.

A királyi Pilis

Mint, ahogy a szerelmes férfiú rejtje el az ékszerész bársony-tokjának belsejében az egy köves, gyémánt eljegyzési gyűrűt, úgy rejtette volt el az ősi szkíta-királyság országirányító és szent központját e Pilis-sziget kellős közepébe. A maga rejtéki módján Oláh Miklós³ magyar főpap (1539. Zágráb püspöke), későbbi koronázó esztergomi érsek (1564.) írja le latin nyelvű könyvének VII. fejezetében (Hungaria, 1536. Bruxelles) ezt a pilisi belső területet – természeténél fogva szavai függőnye mögé rejtve a valóságot, hiszen a magyar titkokat nem fedheti fel Nyugat-európai tudóstársai előtt –, amelyet nem nevez királynak, de Dömös, a királyi palota, s az esztergomi érsek vadászó -, és mulatóhelyének említésével a magyarok számára egyértelművé tesz. Lássuk az idézett szöveget és vessük alá egy kis elemzésnek!

„Az erdős terület a Duna szemközti partján a Zephir-hegytől kezdődően nyugat felé két hazai mérföldre (1 magyar mérföld= 8354 m) húzódik. Közepén van Dömös prépostság, tekintélyes és jövedelmező, figyelemre méltó hely. A Duna partjára néz és körülbelül a hegy láb szélén van egy másik királyi palota ezt gyönyörű kert és az esztergomi érsek vadaskertje veszik körül, Esztergomtól egy olasz mérföldre fekszik. Innen emelkedik az a hegy – a lejtőin szőlős kertek húzódnak -, amely Esztergom vára és városa fölé magasodik.”⁴

Az erdős terület a Duna szemközti partján...-A szöveggörnyezetből kitűnik, hogy Mátyás király visegrádi, függőkertes palotájának leírása után áttér Maros (ma Verőce-Maros) említésével a Duna bal partjára és ebből a látószögből indítja a központi rész leírását...a Zephir hegytől⁵ kezdődően... - A magyarországi alapítású pálos rend regisztráiban fenn maradt egy feljegyzés, mely szerint a Visegrád feletti Kékesen található a rend Szent Andrásról elnevezett kolostora. A szerző által használt szó: Zephir=zafír (kék színű drágakő) utal a hegy magyar elnevezésére. ... nyugat felé két hazai mérföldre (1 magyar mérföld= 8354 m) húzódik. ...- Valamivel több, mint 16,7 Km hosszan. ... Közepén van Dömös prépostság, tekintélyes és jövedelmező, figyelemre méltó hely....- Az eredeti latin mondatban DEMES-ként írja, ami kiejtése alapján jobban megfelel a szkíta-hun-magyar rovasjelek olvasatának. A következő mondat Dömös kiemelt helyét tanúsítja a térségben... Duna partjára néz és körülbelül a hegy láb szélén van egy

másik királyi palota ezt gyönyörű kert és az esztergomi érsek vadaskertje veszik körül,... - Oláh Miklós későbbi püspöktársa - Brodarics István (szerémi) 1527-ben - meg is nevezi az esztergomi érsek eme vadaskertjét: Vértés. Nem tévesztendő össze a Dorogtól nyugatra található mai Vértés hegységgel. Itt kell megjegyezni, hogy a mai Pilis keleti felében is feltalálható egy Vértés-hegy, s egy Vértés-völgy a Vöröskő, és a Szt. László-hegy között.

... Esztergomtól egy olasz mérföldre fekszik. Innen emelkedik az a hegy – a lejtőin szőlős kertek húzódnak -, amely Esztergom vára és városa fölé magasodik.” – Ebből a szövegrészből kiviláglik, hogy a királyi terület nyugati határa a pilisi Vértés lábánál, a Búbánatvölgy vonalával egybevágon húzódik a Duna déli partjáig, tehát Esztergom szőlőshegye, a Szent György-hegy, már nem tartozik hozzá. A virtuális vonallal összeköthető határ-pontok felsorolása behatárol, körül zár egy a középkori köznép által nem ismert, s ezért leírhatatlan, szakrális védelem alá eső pilisi területet a Duna-völgy déli oldalán. Ez a mindenkor magyar apostoli király úr uruszága, urasága, égi-, és földi birodalmának központja az alább megnevezendő földrajzi végpontokkal, amelyek egy félkörívbe illeszkednek; Temes, Demes, Dömös – ugyanazon település névváltozatairól van szó - prépostsága köré; Zephir, azaz Kékes hegye, a Szt. András kolostorral, Ósbuda előhegyén álló Turul-vár, Ósbuda vára, Szentlászló pálos kolostora, Czikó-vár, Dobogókő palotája, Szakó-vár, Kurszán-palota, a Dobogóhegy hátán, Ákos-palota, Szikambria vára, és Buda (Óbuda-Szikambria).

E határon belül volt még található Alba Regale, a királyi Fehérvár, ahol a nemes magyar nemzet, a Szentkorona tagja előtt, a város I. István által emelt templomában koronázták meg a magyar királyok hosszú sorát és a földi létből kiválásuk után, itt helyezték végső nyugalomra őket. Továbbá az Ősi Esztergom vára, a Dunára futó faltagozataival, védbástyaival és az erődítmény közelében az 1250-1253-ban Boldog Özséb és társai segítségével felépített több szintes barlang-templom, a magyarországi alapítású pálos rend első, a Szent keresztről elnevezett főmonostora.⁶ Mivel ez a monostor a térséget gyakran sújtó földrengések – Réthly Antal adatai szerint Atilla nagykirály korától számítva 61 kisebb-nagyobb földrengés rázta meg a pilisi térséget - egyikének áldozata lett, és falai igen nagyon megromlottak, az egész ismert földrészre kiterjedő magyar szerzetes rendnek új főmonostorra volt szüksége, amely a IV. Béla királyunk alatt építetett és betelepített Új-Buda vára fölött, egy közép magas hegy nyergében épült fel Kr.u.1300 és 1308 között a Duna-völgy jobb oldalán a régi Buda, Ó Buda, Buda Vetera, avagy Vetus Buda közvetlen közelében.

A Pilis külső védrendszere

A pilisi védrendszer várainak, erődítéseinek láncolata nem a kora-középkor építészeti remekei közé tartozó, újonnan épített katonai műtárgyai voltak.

Születésük visszanyúlik a Kr. e. IV. évezred koráig. A királyi szkítának nevezett hun, azaz magyar nép egyes elemei közé tartozó, a Kárpát-hazába visszatérő harmadik hullámával – a *Chronica Picta*⁷ tanúsága szerint Kr. u. 677-ben – erős gazdasági, és katonai hatalom veszi újra birtokba ősei földjét és alakít erős királyságot a ma Európának nevezett földrész közepén. Az itt fellelhető régi szkíta várakat megújítva, újjáépítve birtokába veszi, és a királyi központ védelmére fordítja. Így tesznek mintegy három évszázaddal korábban a három hunkapitány, Keve, Béla, Kadocsa által vezetett nyugati hun seregek vitézei, akik a szikamberek⁸ által újjáépített, a Nagy Francia Krónika szerint alapított, Siccambria városánál, átkeltek a Dunán és a vár alatti mezőn táborozó, gót szövetségesekkel kiegészített, nyugat-római sereget futásra készítvén Tárnok mezején⁹ szétverték, majd Zieselmaur-nál, hatalmas véráldozat árán megsemmisítették. A krónikás hagyomány megörökíti ezeknek a honfelszabadító csatáknak a történeteit. – Elhagyva e kistérséget figyelemmel kísérve az elődök által reánk hagyományozott földrajzi nevek ráutalását és a helyszínen kimutatható maradványok nyomait (sáncok, falak, falszakaszok, tájidegen kőhalmok borította kiterjedt területek jelzéseit, felsorolhatjuk a Pilis-sziget (Insula Pilis) védvonalainak jelentős pontjait.

Ha egy pillantást vetünk a Pilis domborzati térképére, nyomban szembetűnik az, hogy a természet védelmi rendszerének az Achilles sarka a hegység dél-keleti szegleténél van. Itt húzódik a nyomaiban még meglévő régi római út, amely nevével ellentétben nem Rómába, hanem Salva Mansio-ba, a mai Esztergomba vezet a régi Aquincum polgárvárosából, érintve az Ezüst-Kevély, Nagy-Kevély hegy dél-nyugati völgyét, tovább fut Szántóra, majd a Pilis hegyének pilisszentkereszti oldalán vezet tova célja felé. Továbbá két nagy völgy nyílik a Dunára; a Pilisszentkereszti-medencét elérő, Pomáznál induló hosszanti völgy, és a szentendrei Izbég-Annavölgy, valamint a Szentlászlói-medencébe irányuló, s a Királyvölgy bejáratához vezető út elágazását rejtő terület. Ennek a védelmét az esetleges keletről történő ellenséges beütés és az illetéktelen behatolás ellen több kisebb-nagyobb várerősség biztosította úgymint: Borosjeneh (Borosjenő) vára, az Ezüst-Kevély lábánál lévő – dr. Lánszky Imre révén az ezredforduló táján felfedezett – budakalászi Atilla-vár, a pomázi Kőhegy vára, továbbá a Királyvölgy várai, őrvárai: a Kis-Hortobágy, a Berseg hegyén lévő castrum, és a Vértes-völgy bejáratánál álló váracska. E felsorolásnál feltűnhet, hogy ez utóbbi három az Öreg-víz patakját csörgedeztető Királyvölgy kapujánál sorjázik. Vajon hová vezethet ez az igen megerősített, védelemmel ellátott belső használatra létesített keskeny utacska, amelynek az északi bejáratát is többszörös kapurendszerek vigyázták? – Erre a kérdésre a későbbiek folyamán kapunk választ.

A napnyugati királyi központ

Roga (Rua, Ruga, Rowa, Röv, Rof...) nagykirály halála után Etele, azaz Atilla király, és fivére, papkirály-társuralkodója, Buda király, Szikambriába teszi székhelyét. Atilla innen indul hadjárataira és ide tér meg miután hadait feloszlatta, katonáit otthonukba bocsátja. Leírja a krónika, hogy Buda saját nevééről nevezte a várost és a magyarok, a hunnuszok máig hatóan így nevezik. Ez a mondat azonban pontosítást kíván. A hunok vagyis magyarok¹⁰ Atilla városát, a németek megnevezése szerint: Etzilburgot, soha nem nevezték Budának, hanem különbséget téve Atilla király városa és a vele garádos értsd; lépcső-feljáróval ellátott, őrtoronnyal védett, faltagozattal összekötött, magasabb földrajzi helyen, a pilisi Sas-hegy¹¹ tetején épült vár között csak ez utóbbit nevezték Budának, tehát Atilla nagykirály a krónikában lejegyzett parancsával soha nem szegültek volt szembe. Buda és Szikambria, Szikambria és Buda együttélése a köztudatban oly'annyira általános volt a középkor évszázadaiban, mondhatni egy évezreden keresztül hatóan, hogy Buda-Szikambria - a XIII. sz. második felétől Óbuda-Szikambria néven említetik egy XVI. sz. eleji, XIII. sz. eleji magyar történeti eseményre vonatkozó külföldi krónikás jegyzésben.¹² Emellett meg kell jegyeznünk azt, hogy a magyar krónikás hagyományban elsősorban a Buda városnév vált meghatározóvá, és Szikambria városának veretes nevezete Atilla magyar király székhelyeként maradt fenn az emlékezet útján. Tapasztaljuk, hogy Szikambria várának Budával történő egybeolvadásával egy erős uralmi, hatalmi központ jön létre a Pilis központi területének napnyugati területén, amely későbbi alapításokkal továbbfejlődve határait kiszélesíti, kiterjeszti elsősorban napkelet felé, Marót és Dömös térségét célozva. Az előbbieken említettük IV. Béla (Belee) király urunk által építtetni rendelt Új-Budát, valamint Budaszentlőrinc pálos rendi főmonostorát, amelyek e sorba illeszkednek. Ez ősi királyi központ védelmét biztosították a folyóágak alkotta természetes határok és a nyugat felől esetlegesen betörő hadak ellen kisebb-nagyobb vár-erősségek, melyek között vitán felül áll a Szt. György hegyén lévő kiterjedt területen fekvő ős-vár, - melynek nyomai kimutathatóak a helyszínen -, amelyet Szántai Lajos művelődéstörténész és magyarságkutató szellemes rámutatása szerint, a vész-pereméről neveztek el: VÉSZPöReM-nek, mai nyelvünkön; Veszprémnek.

Szent István királyunk idejétől fogva királynéi város, Buda szomszédságában. Középkori oklevelek utalásai is alátámaszthatják e vélekedésünket. Tudjuk, hogy Vajk (István) és nagybátyja Cuppan (Koppány) közötti végső csatára Veszprém közelében került sor. István ifjúként szülővárosából, Iszter-Gam-ból kiindulva csatlakozik német lovagok vezette hadához a Garam folyó torkolatánál és itt, jegyzi meg a krónika, a Garamnál övezik fel karddal és ékesítik sarkantyúval - szertartás szerűen lovaggá avatják őt a német lovagok a csata elő napján.¹³ Koppány fegyvereseivel somogyországi birtokáról az ország szívébe, a Pilisbe, a királyi központ felé tart és Veszprém alatt, Szent György mezején (Tárnokvölgy), a Szt. György -, és a Zámárhegy között elterülő térségben feszül egymásnak a két

sereg, melyek között a véres küzdelem, váltakozó szerencsével folyik. Kimenetelét ismerjük. Koppány vezért (dux) elfogják, felnégyelik, és testrészeit az ország négy legnagyobb várának kapuja fölé szegezik. Van még egy közvetett adalék Veszprém Doroghoz való földrajzi közelségére: A királynéi vár konyhájára napi rendszerességgel a szakácsok dorogi földjeinek zöldségeit szállíttatják.¹⁴

Szikambria, Buda, Au-Buda...

Idáig jutván olvasmányunkban felvetődik a kérdés bennünk arra nézvést, hogy földrajzilag, a Pilis térségén belül, hol érdemes azon város után kutatnunk, amelyet a trójai eredetű magyarországi sicane-ok avagy ahogy mi ismerjük: a szikamberek királya Francio király „alapított” a Kr.e. II. sz. elején. Tudjuk azt a Nagy Lajos királyunk számára készült, Kálti Márk fehérvári kanonoknak tulajdonított Képes Krónika soraiból, hogy a hunok, vagyis magyarok (hunni sive hungari) első bejövetelekor a hunok Szikambriánál keltek át a Dunán, hogy megütközzenek Detre és Macrinus egyesített haderejével. Szintén ebből az írott forrásból merítve ismerjük a második bejövetelnek az időpontját: Kr.u. 600 vagy 677. esztendő. Mit ír erről Kézai Simon mester: „A magyarok cselekedeteiről” című krónikájában? – A magyarok hét vezérlő kapitány vezetésével 210 000 fegyveressel, feleségeikkel és gyermekeikkel Pestnél – figyelem: a pilisi Pestről tesz említést -, és a szobi révnél keltek át a Dunán. Anonymus, I. Béla király jegyzője a megyeri révről tudósít, de jegyezhetné volna az Ipoly-torkolat melletti szobi révnek is, hiszen Szobbal szemben, a Duna folyó jobb partján volt egy MeGyeR nevű kis település néhány más kis falu társaságában, amelyeket II. András királyunk Kr.u. 1212. évben keltezett határbejáró oklevele¹⁵ is nevesít (a két Pazanduk falu, Megyerrel). Pontosítja a földrajzi meghatározást Kézai mester azzal az adalékkal is, hogy a szobi átkeléssel egyidejűleg említi egy bizonyos Duna menti vár ostromát is, melynek során itt esett el Marót fejedelem egy éltes rokona, mások szerint maga Marót fejedelem.¹⁶ Nem feledhetjük, hogy a szobi-megyeri révhez mintegy 2 km-re fekszik Marót falva, mai nevén: Pilismarót.

A folyami átkelés, és az ostrom hadmozdulataiban megfáradt harcosok és a köznép megpihent. Másnap Párducos Árpád vezértársaival belovagolt Atilla király városába (Szikambriába). A szakrális uralom központját Atilla nagykirály leszármazottja Turul-nembéli Árpád¹⁷ vezetésével, Roga hunjai első bejövetelének útvonalát követve az Ipoly-folyócska völgyén keresztül, annak torkolatánál érte el az Isztert (a Duna régi magyar neve), és Helemba földjén, illetve azon a területen, amelyen most Szob városa található, felfejlődve kezdte meg az átkelést, majd levervén a gyenge ellenállást, vette újra birtokába Atilla városát: Szikambriát.

Szent volt ez a hely és szent ma is az igaz magyarok számára, mert hunok vére szentelte meg földjét. Szikambria közelében temették el szkíta szokás szerint

Béla, Keve, Kadocsa kapitányokat és sírjuk fölé orut, mai szóval élvé, kőszobrot állítottak. Közbevetőleg jegyezzük meg, hogy ez nem mai értelemben vett kőszobor volt, hanem sokkal inkább olyan kun (chun-hun) babára emlékeztető lehetett, mint amelyet Sashegyi Sándor amatőr régész talált a múlt század harmincas éveinek a végén, negyvenes éveinek az elején a Holdvilág-árokban, és amelyet a magyarellen es erők kiragadván Sashegyi kezéből a szentendrei kőtörőben megsemmisítettek. Ez az emlékkő, amelyet a „hálás” utókor Szamárkőnek nevezett 1733-ban még állt Bitóc határában¹⁸, a régi Buda előhegyén. - Visszatérve Szikambriára jegyezzük meg; a nagy Nimród unokája, Bendegúz fia: Atila nagykirály¹⁹, a Szkíta, innen irányította a nyugati hunok birodalmát, innen indult egy milliós fős hadseregével – mint Isten ostora –, felkötve a szkíta hadistentől kapott kardját, hogy az Istenéből kifordult, bűnös és tévelygő világon végigsuhintson figyelmeztetőn: - Térjete meg atyáitok Istenéhez! - És végül életének fonala itt szakadt meg szikambriai palotájában, mint ahogy Marcianus császárról feljegyezte a Képes Krónika azt, hogy azon az éjszakán, amikor Atila Szikambriában meghalt, Marcianusnak álom jövendőlte meg²⁰ a világ urának kiválását a földi létezés síkjából.

Jól jegyezzük meg; Atila Szikambriában halt meg, így tudósít a Képes Krónika, amennyiben így történt, ugye elképzelhetetlen, mert a józanésszel ellenkezik, hogy a Duna szent folyama mellől vas-, ezüst-, és aranykoporsóba zárt testét leszekerezették volna a Tiszához, és vizének fősodrárt elterelve a folyóágyba temették. A mondának egyetlen pontja hangsúlyos: a titkos temetés. A szkíta fajtájú népek magas rangú halottaikat titkos, rejtett helyre temették és gondoskodtak arról is, hogy e titok ki ne tudódjon, nehogy a szent halott nyugalma megzavarják, sírját megbolygassák. Kézen fekvő a gondolat, ha Atila király a Pilisben, Szikambriában hunyt el, akkor teste is a Pilis szent határai között nyugszik valahol székhelye közelében.

Hol vagy Szikambria?

Szikambria földrajzi helyzetét behatórolandó írott források mozaikdarabkái kirakásával közelítjük. Vértessy György átfogó tanulmányából²¹ idézzük Franciscus Iustinianus velencei katonadiplomata naplójának vonatkozó részletét, aki I. Mátyás királyunk uralkodása idején járt Magyarországon. Hunyadi Mátyás, a pápa úr által szkítáknak nevezett magyarok fejedelme megbecsülését és engedélyét bírva latin feliratos, vésett köveket keresett a pilisi Óbuda környékén. Alba Ecclesia (Fehéregyháza) mellett talált kőről írván lejegyzí, hogy a király városától 2000 lépésnyi távolságban lelte meg a mőtárgyat. A római mértékegységeket véve alapul a 2000 lépés első esetben, ha passussal (1,5 m) számolunk, akkor ez 3 Km-t tesz ki, ha a gradussal (0,75 m), akkor 1,5 Km-t kapunk. Ezek a távolságok csak a pilisi Buda (Ó-Buda) viszonylatában értelmezhetők Fehéregyházára vonatkoztatva. Iustinianus ezen feljegyzéséből

megértettük Buda (Ó-Buda) és Alba Ecclesia térbeli viszonyát, a következő idézettel eljutunk Alba Ecclesia és Szikambria térbeliségéhez.

Iustinianus így ír kövének feltalálási helyéről a XV. század utóján: *„Fehéregyháza közelében a mezőn a város mellett, amelyről azt mondják, hogy Sicambria volt, melynek falai a határát képező magas sziklán a Duna felé terjednek.”*²²– Sicambria (Szikambria) falai a határát képező magas sziklán a Duna felé terjednek. – Egy római korból fenn maradt *“notitia”* (feljegyzés) szerint Herculia, Castra ad Herculem, Cirpi Mansio (Dunabogdány) és Salva Mansio (a mai Esztergom) között terült el – írja az *„Itinerarium Antonini”*²³. A történelmi léptékkal mérve a kárász életű pannóniai római jelenlét alatt ezen oppida-k (provinciális városok) között más település nem említetik. Az Árpád-korból viszont több településről van tudomásunk a Duna jobb partjáról; - VÍZ-SZeG-GaRÁD =Visegrád, DeMeS hangzó váltással TeMeS vagy Dömös, Marót, Pazanduk falvak, Megyer, Gézavására (Fori de Geysa) és 1248-tól kezdve a benépesített Új-Buda. Abraham Ortelius belga földrajztudós 1597-ben kiadott térképén Herculiát Szikambriával azonosítja térképrajzolatán ily’ módon: *„Herculia sive Sicambria”*. Ezt a Sicambriát azonosította a régi Budával Bonfini Antal magyar nemessé vált itáliai történetíró, Mátyás kortársa is.

Nos, összegezzük, amit eddig tudunk: Szikambria, Atila városa falai az Ipoly-torkolat melletti Szob térségével szemben a Duna jobb partján lévő középkori Megyer és a két Pazanduk falu közelében egy a Duna fölé magasodó magas sziklán állottak. Ebben a térségben csak egy ilyen földrajzi pont nyomai mutatható ki, bár a Duna felé eső részét kőbánya létesítés és kőkitermelés okán elpusztították, s ezáltal a vár alapjainak, falainak jelentős része, és feltehetően a régészeti leletek is megsemmisültek. A hegyvonulatok felé eső déli részen néhány falvonulat és építményrom nyomaiban fennmaradt. A romokhoz vezető árok alján faragott kötörmelékek, épületkő maradványok, töredékek nehezítik a feljutást. A hegyorom tetejéről gyönyörű kilátás kínálkozik a Duna kék szalagjára, szigeteire a Szent Mária (Boldogságos Szűz Mária) -, és Helemba szigetére, valamint szemben a bal parti Ipolyság hegyeire. Észak-nyugat irányában a Szamár (Zamar) hegy látható. Ennek a magaslatnak a déli részén egy ős-vár romjai találhatók. Ez a vár már a XIII. század végén romokban állt tudjuk meg Déda ispán örökösei kérésére kiállított határbejáró oklevélből.²⁴ A középkori diplomákból, adóösszeírásokból kiderül az a tény, hogy az Árpád-korban a Búbánatvölgy térsége, a Felhévizek környéke sűrűn lakott volt. Itt voltak a Buda szigeti- Esztergom szigeti apácánővérek malmai és a király úr birtokában is állott itt néhány malom a bővizű, gátakkal duzzasztott meleg vizű patakon. Ezek eladományozásáról, jogállásáról királyi oklevél maradt fenn. A Zamar (Szamár) hegy a Búbánatvölgy felé eső oldalán volt az esztergomi Szt. István lovagrend szervezeti irányítása alá tartozó felhévízi keresztesek kórháza.

Alba Ecclesia – Fehéregyháza

A Boldogságos Szűz Mária temploma földrajzi helyzetének meghatározásához a középkori források vonatkozó utalásai adhatnak támpontokat. Az előzőekben említettük Iustinianus velencei diplomata naplójegyzeteit, amelyek kizárják azt a törekvést, amely a mai Buda vonzatában képzeletben Alba Ecclesia helyzetét meghatározni, építésének helyszínét beazonosítani. Ezt a kérdést Vértessy György: Fehéregyháza kérdése című tanulmányában határozottan vizsgálja és arra a megállapításra jut, hogy jelzett templom Pilismarót közelében volt. Noszlopi Németh Péter az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben című dolgozatában úgy véli, hogy Esztergom közelében lehetett. E két állítás kijelöl egy települést és egy várost, melyek közötti területen kellett lennie az arányait tekintve, mai fogalommal templomként nem leírható vallási épületnek. A krónikás hagyomány I. István királyunk alapításának tartja Albát, amelyet fogadalmi ajándékként építtetett a magyarok Nagyasszonyának tiszteletére Keán bolgár fejedelem legyőztetését követően. Méretére nézvést kör alapú kora Árpád-kori templom volt. Épp' csak akkora, hogy oltára mellett két-három szolgálattelvő pap fért el. E tornyocskát, nagyobb sugarú körben oszlopos, körfal vette körül. Az Istenanya tiszteletére érkező ünneplő emberek sokasága a hegyvonulat lábánál elterülő mezőn tartózkodott a szabad ég alatt Mária-ünnepek alkalmával úgy, mint napjainkban az évente összegyűlő pünkösdőli katolikus magyarság a Somlyó hegy nyergében, Csíksomlyón.

Lássuk hogyan ír Fehéregyházáról egy 1517-ben kiadott ajándékozó levél, amelyben Tholvay Máté szőlőt ajándékoz a fehéregyházi pálos atyáknak: - „Boldogságos Szűz Mária Fehér Egyházát Óbuda felett” (*alba ecclesia Beate Marie virginis supra Veterem Budam*), és a Boldogságos Szűz Mária nagy oltárát az ugyanott elhelyezkedő kápolnában, melyet egykor Fehéregyházának neveztek (*in capella ibidem situata, que olim titulo albe ecclesie denominabatur fundatum*). – Értsük meg világosan! Szűz Mária nagy oltáráról tesz említést, amely kápolnájában áll és a közelében álló fehéregyházi pálosok rendházát, mint két közelálló épületet jelzi Óbuda felett.

– Okleveleinkben többször visszatér ez a latin helyhatározó szócska; „supra” (*supra Veterem Budam*) Óbuda felett, de olvasható a „prope” is, amelyet „mellett, közelében” értelemben fordítunk. Bátran értelmezhetjük úgy, hogy minkét szóhasználat helyes abban az értelemben, hogy a „supra” földrajzi értelemben egy folyóvíz (bővizű patak, folyó) felső folyását jelenti, s ugyanakkor jelenti két település egymáshoz való viszonyát. – Amikor azt olvassuk, hogy Óbuda felett, akkor a régiek vehették viszonyítási alapként Felhévíz folyót, amely a Duna felé törekedve több mint húsz malmot hajtott völgyében századok során. – Ma már hiába is keresnénk Felhévíz folyóját, mert völgyében három duzzasztott halastavat találunk, amelyeket vízerécskék táplálnak, tisztítanak. A vizsgált

korszakban csak egy tavat említenek a források: Kerekedet (mai nevén Kerek-tó), amelynek hegyek felőli részén van egy rét, amely felkaptat a hegyoldalra öreg fák árnyékába.

Hunyadi Mátyás, jó királyunk egyik levelében (1479) említi Fehéregyház vonatkozásában így; - „(Fehéregyház) Vért mezején fekszik, alig egy mérföldnyi távolságra a Régiától és az Isten Anya minden ünnepén az itt összegyűlő hívek sokasága és felajánlásaik miatt nagy és tiszteletre méltó szertartásokat tartanak, ez egykor egyházközség volt, mostanság teljesen elhagyatottan áll a mezőn, a hegyek alján.” – Fontos ismeret, hogy megtudtuk a rét nevét; Vért mezeje (*Campo Vért*), amelyet Szikambria mezejének majd Barát-rétnek is hívtak. „Egy kis rét, amely a régi vár Kurchan nevű helye, a királynői lak és az apácák zárdája között a nagy útig terjed...” – íratja Zsigmond királyunk megerősítő levelében 1406-ban. Kurchan, Kurszán Árpád fejedelem uralkodótársa, a szakrális fejedelem volt, akit Kr.u. 904-ben tárgyalás ürügyén törbe csaltak volt a németek és méreg által orvul meggyilkolák. Kurszán vára e rét közelében magasodó Dobogó-hegy tetején emelkedett, ez ma a Maróti hegyek része. Ezt a kiterjedt erdőben, vadban gazdag területet még a XVI. században is Vértésnek hívták.

Alba Ecclesia azaz Fehéregyháza kérdéséhez szervesen kapcsolódik a magyar pálos rend megjelenése, és a Boldogságos Szűz Mária szentélyének felügyelete, továbbá szakrális működtetése.

I. Remete szent Pál rendje Albában

- Mátyás király 1480. július 23-i dátummal IV. Sixtus pápához küldött levelében felhatalmazást kér azon szándékához, hogy a Fehér egyház plébániatemplomában a pálosokat behelyezhesse és a helyet a szerzeteseknek adhassa.²⁵

- 1494. február 15. - II. Ulászló király kéri VI. Sándor pápát, hogy az elődje, IV. Sixtus pápa Mátyás királynak az Óbuda felett lévő Fehér egyháza ügyében tett adományait erősítse meg és a fent említett templom plébánia-jellegét megszüntetve azt a Szent Pál első remete szerzetesrendjének monostorává emelje.²⁶

A két király kézjeggyével ellátott, pecsétetes mintegy két és félszáz éves adományozó-, és birtokban megerősítő diploma bemutatása jó szolgálatot tesz a törökök kiűzése után, amikor a királyi Magyarországról, a Felvidékről, a Nyitra melletti Elefántiból, visszatérnek a pálos atyák és a régi Buda térségében létező volt, elpusztított főmonostoruk közelében, Maróton Bitóc néven, uradalmi

központot hoznak létre. A régi birtokjogot bizonyítandón pereskedniük kellett. Így ítélték vissza a Zamár-hegy (Szamárhegy) déli lábánál, s a hajdani Alba Ecclesia (Fehéregyháza) közelében lévő - török háborúk alatt elpusztított - Zamárd falu földjét és Ákos palota tetejét, amit maróti uradalmukhoz csatolhattak.

Akkus palotája

A Tárnok-völgy a Garam (GAR.AN) folyó torkolatával átellenben a Szent György-mezőnél kezdődve, a Szent György-hegy és a (s)Zamar-hegy között húzódva éri el főjét a Kerek-tó felett, majd itt északi irányba fordulván ereszkedhet le az útonjáró egy völgyecskén, amely a (s)Zamar-hegy keleti- és a Hosszú-hegy (régiben: Buda előhegye) nyugati oldala között fut le a Dunára. E völgy dunai bejáratánál egy római őrtorony maradványaira bukkantak, valamint egy zsilip-rendszer nyomaira. Ma ezt a völgyet Búbánat-völgyként találhatjuk meg a térképeken. A Tárnok-völgy fejeánél, s a középkori Felhévíz-patakának, folyójának völgyének találkozásánál lévő rétecske (Vért mezeje, Szikambria mezeje, Barátrét) felett, a Dobogó-hegy Kurchan (Kurszán) várának romterülete alatt állt egy völgyre néző magaslaton Ákos mester palotája, kőháza, aki magas udvari -, s egyházi bizalmi tisztségeket töltött be a XIII. század derekán, IV. Béla király uralkodása alatt szolgálván Mária királynét. Ákos volt 1244-1268-ig udvari káplán; 1248-1251-ig fehérvári őrkanonok-kincstárnok; 1248-1261-ig királynői kancellár; 1254-1272-ig, haláláig, pedig mindezek mellett budai prépost.

Mária királyné 1248-ban kiállított oklevele ezekkel a szavakkal ér véget magyar fordításban; - Kelt a Nyulak szigetén (Datum in Insula Leporum), Ákos az Úrnak 1248. esztendejében, kancellárunk és Fehéregyházi kincstartónk; (thesaurarii Albensis ecclesiae) Ákos mester (magister) kézírásával. Az a tény, hogy Ákos palotája – írott források alapján – bizonyított módon e földrajzi térségben volt található, több e kérdéssel foglalkozó kutató szerint²⁷ is, megerősít abban a több mint vélekedésünkben, hogy a magas királyi tisztségeket ellátó főember lakhelye nem lehetett messze a régi Budától, s a Nyulak szigetétől (Szt. Mária-sziget), Szikambriától, Atila városától továbbá Alba Ecclesia-tól. Noszlopi Németh Péter írja egyik tanulmányában a múlt század derekán: - „Ákos kancellár, udvari káplán, Alba Ecclesia-i kincstárnok, budai prépost és a Szűz Mária-szigeti apácák ügyeinek hű szolgálója, patrónusa az Esztergom határvonalán lévő Búbánat-völgy oldalában épített magának palotát és élete végéig ott lakott. Ennek a palotának maradványait ezen a területen ma már mindenki ismeri.”

Insula Leprorum-Insula Leporum – Mária sziget

Ez a sziget, amely az árpádok Turul-nemzetségéből származó királyok korában szültében, hosszában nagyobb területtel bírt, mint napjainkban, Esztergam, és Buda közelségében, a sZamár-hegy és a Sas-hegy közötti részen húzódott kelet, nyugati irányban vele párhuzamosan a folyó bal partjához közelebb Helemba szigete. E két sziget neve a középkori oklevelekben, adomány- és ítélő-levelekben gyakran fordul elő. Először a XI. században az esztergomi johanita lovagok felhévízi kórházához tartozhatott. Erre utal első elnevezése: Insula Leprorum (Leprások szigete), amelynek latin neve egy szépítő elírás következtében Nyulak szigetévé vált.²⁸ A XII. század végén a – II. István királyunk által az országba behívott – prémontrei szerzetesrend filiájaként (leány kolostoraként), Szent Mihály arkangyalról elnevezett kolostor együttese épült a szigeten. IV. Béla király 1245 és 1249-beli kegyelem-levelében, meghalt anyja, Gertrúd királyné, lelki üdvére a szigetet a prémontreieknek visszaadja. Valószínűleg királyatyja, II. András által a birtokból kivett szerzet részére állította vissza a birtokviszonyt a sziget fölött. Erre enged következtetni a jogvisszaállító diploma indoka is. - A prépostság birtokaira vonatkozó oklevelekből kitűnik, hogy a prépostság jogainak fenntartása vagy visszaszerzése végett legtöbb pere az esztergomi vezetés alatt álló szentléleki János vitézekkel, akik Felhévízen kórházat működtettek, továbbá (Ó) Buda és Pest városokkal volt. E levelekben a térséghez kapcsolhatóan feltűnik az Óbuda melletti *Pazanduk-pusztá, Pardeu falu*, s az említett város mellett folyó *Kántorfok patakon lévő malom* birtokjoga. A szigetre – amelynek földrajzi entitását hol esztergomi, hol budai szigetként jelzik – IV. Béla király Margit leánya, *királyi leányunk Margareta úrnő*, számára a nyulak szigetén kolostort, és „Szűz Mária tiszteletére templomot emeltetett (1252), amiért is a sziget „Mária sziget” nevet nyert.

Az építtetés tényéről Béla király 1255-ben kiadott oklevele tudósít: - „Úgy hisszük, isteni sugallat szállta meg szívünk, hogy a vár közelében, a Duna szigetén, a vallás számára megfelelő helyen az Isten dicsőséges szülőanyja, Szűz Mária tiszteletére egy zárdát építessünk, amelyben az Istennek szentelt szűzek a Királyok Királyának fiát szolgálják, és királyi leányunkat, Margitot is ebben a zárdában helyeztük el, hogy Istennek éljen és a dicsőséges Szüzet szolgálja.”²⁹ IV. Béla ünnepélyes alapító és adomány-levelet állíttat ki (1259.), amelyet V. István király 1264-ben megerősített, mely szerint a kolostort a domokos rendiekre bízta és több fekvőséggel megajándékozta. A Boldogságos Szűz Mária tiszteletére emelt domokos rendi kolostor már IV. Béla királyunk idejében, nagy adományokat szerzett (*felszereltség, skófiumos-miseruha, birtokrészek: szőlőskertek, Felhévízen malmok és azoknak öröltetési hasznai*), legnagyobb kedvezményben azonban IV. László király idejében részesült (1276. 1278. és 1282. években) adománylevelei útján a premontreiek Szt. Mihály kolostorának birtokában lévő szigetet kivéve „*a többi kolostorokat, azok külterületét, a várakat, a kastélyokat és tornyokat, jelesen az esztergami érsekét, Erzsébet nővérének, apácának, és ekképp’ az egész*

kolostornak ajándékozta, illetőleg visszaadta."³⁰ Az írott források 1538-ig terjedően vonatkoznak a Szűz Mária-szigeti apácák mindennapi életére, birtokviszonyaikra kiható pereskedéseikre, új ajándékozás útján szerzet javaik beiktatásaira. A török invázió előtt a Felvidékre, Nagyszombatra, és Pozsonyba menekülnek a nővérek, ahonnan nincs visszatérésük a Pilisbe, a megsemmisített régi Buda közeli Szent Mária szigetre. – A sziget nevét még a térképről is törölni igyekeztek az utóbbi harminc év folyamán átnevezés révén: Szent Mária-sziget (1979-ig), majdan Fogarasi-sziget, újabban Déda-sziget.

A budaszentlőrinci pálos főmonostor

Árpádház-i szent Margit szigetét elhagyva időutazásunk során, a Duna jobb partján haladva napkeletre, feltekinthetünk Szikambria és Óbuda-Vetus Buda öregedő falaira, és alig háromezer méter megtétele után, elhagyva a két Pazanduk falut, s Megyert, a hegyek felőli oldalon, megpillanthatjuk IV. Béla királyunk újonnan építtetett várának, városának; Újbudának tornyait, mely fölött egy közép magas hegygerinc vonulata rajzolódik. E pilises hegy szelíd hajlású nyergében épül fel ötven esztendő fordultán, Esztergomi Lőrinc apát (prior generalis) vezetése idején, a budaszentlőrinci pálos főmonostor épületegyüttese (1300-1308), az egész földrészre kiterjedő magyar pálos rend kulturális-, és hitéleti központja. Oly' közel a királyi Újbudához, hogy feljegyezték a pálos iratokban azt, miszerint a lenyugvó nap sugarai által megvilágított monostor tornyának az árnyéka bevetült Buda főterére napszállta idején. Péter a pálos rend generalisa 1421-ben keltezett regesztrájának záró részében így fogalmaz: *„Datum apud domum nostram benobialem de Sancto Laurentio supra Budam sitam - anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo primo*³¹.” – Kelt Szt. Lőrinc-i rendházunknál, Buda fölött... -A budalőrinci monostor jelentősége még inkább megnőtt, amikor I. (Nagy) Lajos parancsára 1381. XI. 14: Remete Szt Pál Velencéből hazahozott földi maradványait a főmonostorban helyezték el. Különösen a XV. sz. végétől sokan zarándokoltak márványkoporsójához. Budán egy nagy házat kaptak a pálos rendiek Nagy Lajostól, hogy veszedelmes időben abban őrizhessék a drága ereklyét.

Remete szent Pál testének hazahozatalát a Peer kódex így örökíti: *„Miként kedég az Úristen az ő szent testét nem akará, hogy az föld megemíssze, de ki akará jelenteni, hogy emberektől tiszteltessék, hogy valakinek ez szentnek őéleti kétséges ne legyen, ne mutassonk más országra. Ezen országban vagyon ő szent teste Budának felől egy kús helyen: Szent Lőrinc kalastoromába egy ékesen alkotott kápolnába, kinek testét foglalták aranyban és ezüstben, kit tisztelnek és gyakorta látogatnak püspökök és jobbágyok, papok, diákok és közönséges népek.”* - A szent teste egyelőre nem volt teljes. Fejereklyéjét a prágai székesegyház őrizte, amely II. Lajos királyi akaratából előbb Budára, majd Budaszentlőrincre került. - A rendi hagyomány szerint a csehek elrejtették és megtévesztésül ezt írták rá: Szent

Anasztázia feje. Egy jámbor cseh pap azonban az ámítást nem tudta elviselni. Megmondta a királynak, hogy az remete szent Pál feje. - Ugyanis a rossz bánás mód következtében a fej nem maradt ép, mint a test, hanem a lágy részek szövetei úgy felbomlottak, hogy szinte csak a koponya látszott. - Ünnepelesen, erős őrizet alatt hozták Budára 1523-ban. Budaszentlőrincen - egy jeles ünnepen - kísérelték meg Magyarország védőszentjének fejét egyesíteni a kápolnában őrzött törzsével – számol be rendtörténetéről írt könyvében³² Gyöngyösi Gergely rendfőnök. - A Balkán-félsziget irányából terjeszkedő oszmán birodalom 1526-ban nagyerejű támadást intézett Magyarország ellen. A mozgósított hadakkal még nem egyesült főssereg Mohácsnál szállt szembe a Szulejmán császár vezette török-, és szövetséges hadakkal és hősiess küzdelemben alul maradt a háromszoros túlerővel szemben. Elesett a csatamezőn az ország főnemességének, főtisztviselőinek színe, java. A húszéves magyar királyt, II. Lajost, menekülés közben orvul megölték.³³ Habsburg Mária királyné kincsei egy részével hajókon Pozsonyba menekült.

Buda alatt, a maróti síkon elkeseredett, végsőkéig kitartó ellenállásba ütközött a török. Egy szemtanú így számol be erről három évvel később; - *„a török nagy veszteséget szenvedett 1526-ban Budánál, akkorát, hogy három napig temették halottaikat. Az elesetteket a zsidótemetőben földelték el.”*³⁴ Szulejmán 1526. szeptember 15-én vonult be a pilisi Budába, amelynek kulcsát a budai zsidóközösség vezetője, Jozsef ben Slomo, nyújtotta át a padisahnak. Tettéért a zsidók vezetője kiváltságlevelet kapott a szultántól, amit utódai még Abdelaziz szultánnal is meghosszabbítottak 1868-ban. A törökök Budát nem pusztították el, de a fölötté lévő budaszentlőrinci főmonostort közel 10 napig dúlták, fosztogatták, égették. Gyöngyösi Gergely írja: *„És úgy látszik, a világ végéig sem fogják ezt a kolostort ősi szépségében visszaállítani. Pedig Isten és Szent Pál segítségével a templom minden felszerelése megmaradt, azon a titkos helyen, ahova a testvérek elrejtették. És Szent Pál kápolnájában sem volt tűz, csak a külső ajtó előtti részen, de mégis mindent leromboltak. A könyvtárban ezer forint értékű könyv égett el.”* - továbbá: *„Ebben a veszedelemben rendünk sok kolostora pusztult el. Magyarországon a remeterend központját, a legfőbb kolostort, a Szent Lőrinc tiszteletére épült, gyönyörű fekvésű Buda melletti kolostort és az egész ország gyönyörködtető vigaszát teljesen kifosztották.”*-majd hozzáteszi: *„Ebben az időben huszonöt testvért öltek meg a törökök. Némelyek csodálatos módon csak megsebesültek.”*

A pálos vértanuk lemészárlásáról 104 évvel később egy pálos szerzetes festő Tomasz Dollabela táblaképet készített volt, amelyet a lengyelországi Jasna Góra-i páloskolostor őriz. A középtérben, és a háttérben feltűnik a képen (Új) Buda városa és a közeli hegyen álló Budaszentlőrinc pálos főmonostorának épületegyüttese. A kollektív emlékezet megőrizte a Marót melletti Buda és Budaszentlőrinc emlékét.

A Dömösi királyi udvarház, és prépostság

A Turul-házi uralkodóink korszakában a Duna-völgy közepén fekvő Dimis, Demes, Temes, Dömös kiemelt helyet foglalt el. Kálti Márk albai kanonok Képes Krónikája említi először I. (benin) Béla királyunk halálos kimenetelű balesetével kapcsolatban (Kr.u. 1063.) a dömösi királyi palotát. Kr.u. 1079. esztendőben a palotában tartózkodó, és a németek ellen honvédő harcra készülődő I. (Szent) László királyunk adományozó-oklevelének dátumozása igazolja a curia létét (in curia Dimisiensi). E királyi központ mellett alapított prépostságot és káptalant Könyves Kálmán király fivére, Álmos herceg, aki a palotájának egy részét is a prépostság rendelkezésére bocsátotta. Az 1107-ben Szent Margit tiszteletére alapított dömösi prépostság felszentelésén - a Nagy Lajos király részére készült Képes Krónika tudósítása szerint - az öccsével folytonos trónviszályáról ismert király, Könyves Kálmán is részt vett. Az építkezést Álmos fia, II. (Vak) Béla király fejezte be 1138-ban. A prépostság a középkor végéig működött annak ellenére, hogy először Károly Róbert akarta megszüntetni rossz állapota miatt és az óbudai prépostsággal kánonilag egyesíteni³⁵, majd Zsigmond király kívánta az épületegyüttest az olivetánus bencéseknek adni. Az épületegyüttes a török háborúk idején pusztult el, a 18. században köveit is széthordták.

Királykoronázás a Pilisben

A magyar nemzet „angyali koronája” Égi eredetű beavató korona; élő szövetség a Teremtőisten és általa választott nemzete között. Miként mondják: Nem a királynak van koronája, hanem a koronának van királya és nemes nemzete, amely felett, mint az „Égi Törvény” (régí nyelvünkön: TUR.AN) megtestesítőjeként uralkodik. Ez a szentség (szakralitás) jellemezte a legfőbb hatalmat Apostoli Magyar Királyságunk fennállásának folyamatában a XVI. század első feléig, majd nyilvánult meg a Szentkorona jogsérelmének orvoslása, jogérvényességének visszaállítása érdekében indított szabadságharcaink hosszú során keresztül.

A Chronica Picta (Képes Krónika) miniaturáinak, iniciáléinak képi ábrázolásai hordoznak ismereteket arról, hogy a nemes nemzet előtti albai (fehérvári) koronázást megelőzően megtörtént a Szentkorona általi beavatás a királyi Pilis egy kijelölt pontján lévő kődobogón, két-három beavatott személy cselekvő jelenlétében. Ez a kiemelt hely a Dömös közeli legmagasabb hegy csúcsának közvetlen közelében található nagytisztás, amelyet Koronázó tisztásnak is mondanak a beavatottak, a Pilis belső területére tekintő részén volt. Amikor ez a titkos szertartás befejeződött, a király kísérelével újra csatlakozott a koronázó menethez, majd leereszkedve a hegyről folytatták útjukat a dunai Fehérvár egyetlen Budai-kapuja felé, ahol már várta őket - ősi előjogot gyakorolva - Buda

polgársága, bevezetvén a királyt és a koronázómenetet a székesegyházba, ahol megtörtént a nemzet előtti szertartás.

Fontos megemlíteni, hogy a mondott hegyet, amelyen a beavató koronázás szere történt, két oldaláról közrefogva egy-egy piramis alakú hegy öleli Diósd és Dömös felől emelkedve, így a Duna bal partjáról nézve szemünk elé tárul a címerünkben őrzött hármashalom, amelynek legmagasabb pontján ott ragyog a korona és az ég felé törő kettős-kereszt életfája.

A Keleti Királyi központ és környéke

Heltai Gáspár: „Krónika az magyarok dolgairól” című munkájának hetedik fejezetében Corvin Mátyás nagyszabású tervéről számol be igen nagy részletgazdagsággal. Ennek az elgondolásnak a tervrajzát Brodarics István főpap, II. Lajos király főkancellárja mutatta meg neki, akinek a királyi kancellárián jutott birtokába a rajz 1526 tavaszán, s megőrizte azt. A leírásból kiderül, hogy a romjaiból feltámasztott szkíta királyok ősi városától északra a Duna felé eső részen, egy 40 000 főt befogadó, három osztatú, önellátó egyetemi várost akart építtetni: Európa legnagyobb, legjobb egyetemét, amely fölött – király elődje: Zsigmond tervét megvalósítva - hidat akart építtetni, amely híd Budáról kiindulva, érintve az universitast, átívelne az északra folyó Dunán és Pest fölött egy sziklapárkányra épített várba futna. Heltai lejegyzésének a szélrózsa irányaira való utalásaiból, valamint a tervezett egyetemi város arányaiból és Mátyás király egyik kiadmányozott oklevelében említett Buda visegrádi közelségét hangsúlyozó leiratából kiindulva találhatjuk meg a Pilisben az elpusztított ősi város romterületének maradványait. Bizonyára nem tarthatjuk véletlennek, hogy Mátyás királyunk, miközben a régi Buda feltámasztásán, újjáépítésén fáradozott³⁶, akkor a földrajzi közelségben lévő Visegrádon építtetett, külhoni követek fogadására alkalmas, fényűző, függőkertes palotát. Oláh Miklós: Hungáriájában olvashatunk Mátyás visegrádi palotájáról egy török követ fogadása kapcsán, aki úgy elámult az építmény és a fogadás körülményei hatására, hogy egy mukkot sem tudott váltani a magyarok királyával. Mátyás megjutalmazta, de többé nem engedte a szeme elé és a portai követnek, többszöri próbálkozása ellenére, szégyenszemre, dolgavégezetlenül kellett visszatérnie Isztambulba, a török birodalom császárvárosába, hogy sorsa megpecsételődjék. A keleti királyi központ főbb helyei Budavár központtal, Turul-vár, Buda védelmi rendszeréhez tartozó elővár, a Kékesen lévő Szent András kolostor, a IV. Béla uralkodása idején, a XIII. század delelőjén épült visegrádi fellegvár, az alsó-vár a lakótoronnyal, amit ma tévesen Salamon-toronynak hívnak, Mátyás visegrádi palotája, amellyel szemben az időben Pest városkája volt és az ősi Istergam vára, Szent István királyunk szülőhelye.

Várrombolások a Pilisben

Várrombolások a XVI.-XVII. századi állandósult hadiállapot, a magyar honvédő célú hadműveletek és a bécsi udvar, valamint az isztambuli török porta között megkötött békék függvényében már történtek Magyarországon azon várerősségek, végvárok esetében, amelyek fennállása veszélyt jelentett a szerződő felek bármelyikére nézve. Miután az egyesített keresztény seregek Savoyai Eugén fővezérlete alatt visszafoglalták Budát a török megszállás alól (1686), a várrombolások már a Habsburg birodalom császára, I. Leopold (1657-1705) parancsára, haditanácsának rendelkezései alapján nagymértékben folytatódtak azon megokolással, hogy az erősen megviselt, leromlott várak felújítása, felszerelése (tűzfegyverek, ágyúk, lőszer, élelmiszer), valamint a várőrség fenntartása sok pénzbe kerül.

Másik érvként a hadsereg átalakítását hozták fel, ugyanis megjelentek a tömeghadseregek; a mezei-hadak, amelyekkel szemben a várak védelmi szerepe jelentősen csökkent, hiszen a csaták sorsát most már a harcmezőkön döntötték el. A rombolások végrehajtását a hivatalban lévő várkapitányok feladatául szabták, bevonva a környék falvainak lakosságát a sáncok elbontásába. A műveletek biztosítására katonai csapatokat vezényeltek a helyszínre. A demoliciónak (várrombolás) esett áldozatul a legtöbb dunántúli végvárunk Zalában, s a Balaton-felvidéken. A felrobbantott várak, lakótornyok épületeköveit széthordták és új építkezéseknél használták fel.

Céltudatos pusztítást végeztek a királyi Pilis területén belül is, amelyet lezárt királyi területté nyilvánítottak újra.

Erről így ír Noszlopi Német Péter: „Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben” című tanulmányában: - „A török uralom utáni időkben (1526-1686. a szerző) a győzedelmes osztrák császárság úgy tekintette Magyarországot, mint az osztrákok, a németiség legtermészetesebb terjeszkedési területét. Ennek a gondolatnak hívei természetesen igyekeztek minden nyomát eltüntetni annak, hogy Magyarország esetleg az osztrákokénál is magasabb rendű kultúrával rendelkezhetett valaha. Elnyomtak, pusztítottak minden fellángoló magyar kultúrtörekvést. Már Lipót császár a jelentősebb várak felrobbantásával, lerombolásával megkezdte a régi kultúrépítkezések javának pusztítását. Először még a törökök esetleges újabb foglalásainak meggátlása volt a felhozott ok, később, a Rákóczi szabadságharc leverése után, az újabb ellenállási gócek megelőzésének ürügyével pusztították a régi magyar kultúrmaradványokat, majd az 1848-as szabadságharc is újabb alkalom volt erre. Jogosan tételezhetjük fel tehát, hogy Buda várának visszafoglalásától a kiegyezésig az osztrákok tervszerűen pusztították a régi magyar kultúrára utaló nyomokat. Sok mindent romboltak le a tatárok és a törökök

is, de a "planírozást", a nyomok teljes eltüntetésének befejező műveleteit az osztrákok végezték."

Majd néhány sorral alább: „Fel kell tételeznünk, hogy a hatalmas hegyek és erdőségek által körülzárt területen az osztrákok anélkül pusztíthatták tovább az esetleg még ott létező építkezési nyomokat, hogy azok sorsáról bármit is megtudhattak volna az ország más tájain. Az osztrák uralom érthetően nem tartotta szükségesnek feléleszteni, feltámasztani ezt a régi kultúrájú ősi magyar központot. Kétségtelen, hogy valami ilyen, tervszerű ténykedés folyt a pilisi épületek pusztítására, mert ma már látható, hogy a régi visegrádi Mátyás-palota romjai sem maguktól jutottak a föld alá olyan mértékben, mint ahogy azok később előkerültek."

Nevezhetnénk e térséget a magyar középkor és egy ősi kultúra „Bermuda-háromszögének” is, ahol jelentős városok, falvak, települések tűntek el az őslakossággal egyetemben Marót esetét kivéve, ahol a falu lakossága, a török uralom alatt is megmaradt magyarnak³⁷

A jegyzetekkel és fényképeimmel kiegészített kis tanulmányom végére érkezvén remélem, hogy a kedves olvasóban felkeltettem az érdeklődést a magyarság, mint őrző-nép, e kiemelkedő fontosságú, szent területe és történelme iránt, ami további ismeretek megszerzésére sarkallja a figyelmes szemlélőt. – Isten, áldd meg a magyart!

A Tárnok-völgy Titka

Múltörző, titokfejtő séta a Búbánatvölgy környékén

*„Tiszteld őseidet, mert rajtok keresztül
nyertél életet és örököltél Istent és hazát.”*

(Vass Albert: Hagyaték)

Előljáró beszéd a Búbánatvölgy földrajzi helyzetéről

A Búbánatvölgy az Apostoli Magyar Királyság közepeként jedzett pilisi központ nyugati határvonalán déli irányból tart északra, 'hol futása megtorpan a Duna folyó jobb partján. Balkéz felől a Szamárhegy, jobbról a Maróti hegyek vonulatába illeszkedő Hosszúhegy erdős háta szegélyezi. A völgybe tartó erecskék, kis patakok vizei egy nagyobb tóba torkollanak, melynek neve; Kerek tó – a régiségben Kerekednek hívattatik -, ez a Búbánatvölgy fejénél található, s melyet rétek és tágas mezők vettek körül a Szamárhegy és a Vaskapu lábánál. A Kerek tavat tisztító vizeket a völgy Dunához tartó alsó részein zsilipelve még két horgászásra szolgáló halastavat létesítettek olyannyira felfogván a vízhozamot, hogy a régi patakágy kiszáradt a dunai torkolat közelében. – Napjainkban a Búbánatvölgy az esztergomiak kedvenc nyaraló és kiránduló helye.

A magyar múlt nyomában

A magyar krónikás hagyomány írásaiból, a középkori írásos emlékek; határbejáró és ítélő levelek, diplomák bizonyosága nyomdokain haladva Noszlopi Német Péter és Vértessi György tanulmányai ismeretében is kijelenthető, hogy a magyar korai valamint a késői középkorban kiemelkedő helyet foglalt el a völgy e térség váraival, várasaival, szakrális, s hitbéli életére jelentősen kiható építményeivel a Magyar Királyság életében. Már előljáróban utaltunk arra, hogy a királyi kiemelt birtok, a Medium Regni, talányos, titokrejtő leírása szerint az akkori Vértess alatt húzódó völgy választotta el a titokzatos belső világot a külsőtől, melyet így jegyzett fel Oláh Miklós zágrábi püspök, későbbi esztergomi koronázó érsek 1536-ban Brüsszelben nyomtattatott Hungária című könyvének hetedik fejezetében: „...ad unum miliare Italicum a Strigonio distans ambit. Exurgit hinc mons, cuius in latere vineae porriguntur, arcu et civitati Strigonio imminens.” (Esztergomtól egy olasz mérföldre fekszik - /Az esztergomi érsek Vértessnek nevezett mulató és vadászó helye, - a szerző./ Innen emelkedik az a hegy – a lejtőin szőlőskertek húzódnak –, amely Esztergom vára és városa fölé magasodik.)

Oláh Miklós leírja a királyi központ területét, amely a Duna-völgy jobb oldalán húzódik a középkori Kékes (Zephir) hegyétől (ma Nagy Villám) indulván keletről két magyar mérföld távolságban – ez mintegy 17 km –, az esztergomi érsek mulató és vadaskertjével

zárul. Kiemeli Dömös prépostságot, mint a félkörben elterülő királyi terület közepét, és a tőle nem messze látható királyi palotát. - Kékestől a Vértesig. Megjegyzendő, hogy a Vértes földrajzi elnevezés a Pilisben ma is megtalálható egy hegy és egy völgy nevéként a Királyvölgy földrajzi közelségében.

De térjünk vissza a Tárnok völgybe, mint a nyugati királyi szakrális és közigazgatási központ helyszínére; a mai Búbánatvölgybe.

A nyugati királyi központ

A hunok történetében – akiket a magyarokkal azonosítanak – fontos szerepet tölt be a trójai menekült frankok által emelt vár, melyet egyik népnévükről, Szikambriának neveztek a pannóniai brycek. A Kálti Márk fehérvári kanonok által, 1358-ban befejezett Chronica Picta (Képes Krónika) leírása szerint e vár közelében úsztattak át a Dunán az éj leple alatt a három hun kapitány vezette hun seregek és ütöttek rajta a Szikambria várán kívül táborozó Detricus és Macrinus vezetése alatt álló megerősített Nyugat Római hadseregen, amelyet szétszórva, fejvesztett menekülésre készítettek. A megfutamított római sereget hadvezéreik csak a Tárnok mezején tudták hadrendbe állítani és ütköztetve sarkallni a hunok ellenében. Véres csata folyamán a hun seregek győzedelmeskedtek, de vezéreik; Keve, Béla és Kadocsa kapitányok elesettek a harcokban. Szkíta szokás szerint temették el őket a közelben és sírjuk fölé egy követ állítottak. – Ez a kő még a XVIII. század közepén is látható volt – olvashatjuk az 1744. évi Bitóczy per jegyzőkönyvében Szamárkóként említve.

Közelebb kerülünk földrajzi értelemben Szikambriához amennyiben felütjük Kézai Simon XIII. századi krónikájának lapjait a 24-26. fejezetnél, ahol ezt olvashatjuk a hunok második bejövételéről:

„Miután tehát előadtuk a hunok eredetét,...most lássuk, mikor tértek vissza ismét Pannóniába. ...hét hadseregre osztottak,...minden hadsereg harmincezer fegyveresből állt...zászlót bontva kivonultak tehát feleségeikkel, gyermekeikkel, nyájaikkal együtt, és átkeltek a Dunán Pestnél, illetve a szobi révnél, ahol is megvívtak egy bizonyos Duna menti várat.”

Bizonyára meglepetéssel ütköztünk meg, ennek a résznek olvastán, Pest helyrajzi nevének említésekor. - Ne tegyük! – Emlékezzünk Heltai Gáspár: „Krónika az magyarok dolgairól” című művében leírtakra, amelyben utal a pilisi Duna menti Pestre. Vessünk egy pillantást a Pilis térképére, egyetlen egy olyan terület bontakozik ki a szemeink előtt, amely valószerűvé teszi Kézai leírását az átkelés helyét illetően. Ha figyelembe vesszük, hogy a hét hadsereg létszáma – a tiszteken kívül is –, 210 ezer harcos, feleségeikkel, gyermekeikkel, felmenőikkel együtt is legalább hétszeres szorzót kell vennünk a magyarság összlétszámának megállapításakor; ez közel másfél millió ember. Hozzá kell vennünk az állatokat és a szekereket. A Szob-megyeri rév helyén történő folyami átkeléshez, ha a létszám felét vesszük is, a beérkezőknek szét kell bontakozni és meghatározott rend szerint végrehajtani a műveletet. Ehhez kellő teret biztosított az Ipoly torkolat két oldalán lévő szélesek és malom földek a mai Helemba falu alatt és Szob felett egészen Zebegényig.

A krónika a továbbiakban megjegyzi; Marót várának tartják a mondai hagyomány átörökítői, s a fent nevezett fejedelem ennek az erőd-várnak a védelmében esett el annak

ostromakor. Kézai Marót éltes rokonának tartja az elesettet, anélkül hogy megnevezné őt. Személyét tekintve, hogy ki volt e helytartó férfiú az az alább következő sorok rejtekében található. A tényt, hogy Árpád fejedelem e hadmozdulatokat vezérelte volt Kálti Márk albai kanonok által jegyzett Képes Krónika következő sorai erősítik meg; „Eoque Arpad Zuatapolug cum ceteris Hungaris, ut superius dictum est, debellato et occiso castra fixit in monte Noe propre Albam, et ille locus est primus, quem Arpad sibi elegit in Pannonia, unde et civitas Alba per sanctum regem Stephanum, qui ipso processit, fundata est ibi prope.

„A mikor Árpád a többi magyarral együtt, miként fentebb elmondtuk, harcban legyőzte és megölte Zuatapolug-ot, tábornokot Noe hegyén Alba közelében. Ezt a helyet választotta Árpád először Pannóniában, s szent István király, aki tőle származott, ezért alapította ennek közelében Alba városát.”(Barsi János fordítása)

A fent leírtak összegzése képen leszögezhetjük a következőket:

- a) Krisztus után 373-ban a hunok Szikambria közelében átkelnek a Dunán.
- b) Megütköznek Macrinus és Detricus vezette nyugat-római hadakkal Szikambria mezején (...a hunok az éjszaka csendjében Sicambiánál tömlőkön átkeltek a Dunán, és Macrinus és Detre seregét, mely a mezőn táborozott, mivel a megerősített város nem tudta befogadni, kegyetlenül leöldösték.” - Képes Krónika).
- c) Árpád vezetésével a hunok azaz magyarok a Szob-Megyeri révnél, az Ipoly torkolatánál illetve a pilisi Pestnél átkelnek a Dunán.
- d) Megívják Marót várát.
- e) Bevonulnak Atilla városába: Szikambiába.
- f) Árpád (Noé) Nimród hegyén üt tábornokot.
- g) Ennek közelében alapítja Szt. István Alba városát.

Ezek fényében megállapíthatjuk, hogy a hunok azaz magyarok mindkét időszakban történt hadműveletei Szikambria közelében, Szob és a középkori - az azóta elpusztult - Megyer (Meger) falu, Basaharci völgy valamint Marót körzetében zajlottak.

Atilla nagykirályunk Szikambiában (Atilla városában: *Etzilburgban*) állította fel székhelyét, innen idült hadba, ide tért vissza, és itt is halt meg – írja a Képes Krónika.

Buda fivére Szikambria mellett építette fel várát, amely neve után Budának neveztetett a magyarok részéről. – Ez a Buda válik később a XIII. század negyvenes éveinek elején AU-Budává (*Vetus Buda, Vetera Buda*).

A középkori Buda helymeghatározását szintén e pilisi térséghez köti XXII. János pápának a veszprémi püspökhöz írott levele, amely így hangzik:

„1321. december 8.

XXII. János pápa a veszprémi püspököt, a dömösi és ó-budai prépostságoknak Róbert

Károly királytól tervezett egyesítése tárgyában, jelentéstételre hívja föl.

A te egyházmegyédhez tartozó óbudai Szent Péter parochialis egyház is, királyi székhelyen, a jelzett dömösi vár és káptalan szomszédságában, régebben a tatárok által földig leromboltatott és bár ebben az istentisztelet nem szűnt meg, mégis a Szent Péter káptalan – annak szegénysége és épületeinek romos állapota miatt – nem volt újjáépíthető, azért sem, mert a helyreállítás igen költséges lett volna.”

(Monumenta Romana, 1899. 40. o. XLVII. Sz. fordította: Soós Imre)

Vagyis Óbuda 1321-ben királyi székhely, amely a dömösi vár és a prépostság szomszédságában volt található! – *(Bradák Károly megállapítása)*

Az idő. – Az idő a földi tereken létező permeabilis folyamatot feltételez, múlt események mély kútjába réved a kutató tekintete annak ’ ki eredetét célozza. Magyar múltunk szövetében nincs szakadás, történelmi tények összefüggéseinek kötelékei tárulnak fel az emlékezet útján olyanformán, mint Pierre de Choque (ejtsd; Pier dö Sok) szemei előtt, aki Anne de Foix hercegnő kíséretében érkezett hazánkba a királyi menyegző hű krónikásaként.

A herold

Pierre de Breton lovag érzékletes és tömör leírásából ismerhetjük meg a magyar földi városok, lakóinak, valamint szokásaiknak egyes elemeit és ilyenformán képet alkothatunk a XVI. sz. világról. Az érdeklődő olvasónak elsősorban – írásunk témájából adódóan -, a királyság Szikambria nevű városával kapcsolatos sorok kelthetik fel a figyelmét. Nos, ezt írja e derék királyi lovag és herold Franciaország királynéjának, Bretagne-i Annának művében, melynek címe: <<Du Discours des Cérémonies du Mariage D’Anne de Foix avec Ladislas VI. Rois de Boheme, de Pologne et de Hongrie.>> 1502. év májusában:

„Au plus près est Bude-Veige où y a beau lieu et grant nombre d’églises et maisons. Et en icelluy lieu fut premierement ediffié Bude; et est celle Bude-Veige située sur le bort du fleuve et ou circuyt de la ville de Sycambrie où habiterent premierement les Francoys lors nommez Sicambriens, quant Troye fut destruite et mise en exil. Et si a apparence que autrefois y a eu de grans edifices tant par apparence de murailles...”

„(Alba Ecclesiahoz) Közelebb van Buda-Veige (Au-Buda), ahol számos templom és ház van. És ezen a helyen építették először Budát. Ez a Buda-Veige a folyó partján fekszik, Sicambria városát körülveszi, ahol először a franciák laktak, akiket akkor szikambereknek hívtak, amikor Tróját lerombolták és onnan elmenekültek. Továbbá látszik itt, hogy valaha nagy épületek voltak, ...a falakon látszik...”

Egy másik, irodalmi fordításban:

„Ugyanitt van OBuda (Buda vieille), hol igen sok szép épület és templom létezik. Ó-Buda határában volt hajdan Sicambria (Sycambrie), hol a francziák legelőször laktak, midőn Trója elpusztított, lakosai pedig szétszórattak. Az itt létező falmaradványok is arról tanuskodnak, hogy hajdan nagyszerű épületek álltak e helyen.”

És folytatódik a leírás:

„Il y a en icelluy chasteau de beaux cheffz d’œuvre et pieces de meubles, comme de tapisseries, tant de soye que de layne et soye mestionée; et en entre autres y est l’ystoire de

Troye telle et de la façon que celle qui est en France, laquelle est faicte en Picardie, selon escripture y estant. Aussi y a belle et grande librairie jusques au nombre de troys à quatre cens livres escriptz en latin, grec et hongre; et la plus grant part hystoriez en chef d’euvre.”

„Ebben a kastélyban (Szikambria várkastélyában) sok mestermű van és bútorok, szőnyegek, selyemből, gyapjúból és selyemből; és többek között ott van Trója története, úgy és oly módon, mint ahogyan Franciaországban, Pikardiában ábrázolták, az írás szerint. Nagy és szép könyvtár is van, 3-400 könyv latinul, görögül és magyarul; és a legnagyobb részt történelmi főművek.”

Szamota István irodalmi fordításában:

„A várpalotában gyönyörű üvegfestmények, igen szép bútorok és selyemszőnyegek láthatók; az utóbbiak közül említésre méltó: a trójai történetet ábrázoló remek mű, mely a picardiaihoz hasonló módon készült. Ugyanitt találjuk a szép és nagy könyvtárt, mely 300—400 latin, görög és magyar nyelven írt, többnyire történelmi vonatkozású könyvekből áll.”

Pierre de Choque művében feltűnik valami érdeklődésre számot tevő jelenség; a városok, ill. történelmi helyszínek leírásánál egyes esetekben pontos távolságokat határoz meg egy-egy földrajzi ponthoz viszonyítva, máshol ezt nem teszi, vagy nem teheti meg. Gondoljunk csak a királyi hitvesnek jegyajándékként adott Csepel-szigetre, melynek hosszát és távolságát a mai Budától az általa ismeretes francia hosszmértékben (lieue = kb. 4 Km.) számolva adja meg viszont Óbuda és Szikambria helyzetét nem jelöli. Alba Ecclesiát Nagy Károly (Charlemagne) alapításának tartva – amit egy sírfelirat alapján állít -, ennek közelében tünteti fel a Duna menti trójai menekült, pannóniai szikamberek királya: Francio, által alapított és emeltetett várat: Szikambriát, amelyet, mint írja, körbe vesz, körbe ölel Buda Vetus (Óbuda) városa, amely mellet ..., - Szamota István szép fordítását idézve -;

„Ó-Buda és Sicambria közt a hegyekből fakadó hévizek öt malmot hajtanak. A hegyek közt, a várostól egy mérföldnyire látható ama gyönyörű apátság, hol Remete Szt. Pál holttette nyugszik. A templomok és egyéb szent helyek közül említésre méltó: a várban levő remek kápolna, hol Szt. János teteme nyugszik, ezen ereklyét a törökök, valamely békekötés alkalmával küldték Mátyás királynak.”

Szikambria vize

Szikambria vizéről, meleg vizű patakjáról, mint Felső hévizekről emlékezik meg minden krónikánk. Anonymus: Gesta Hungarorum Árpád fejedelem temetése kapcsán írja: „Anno domini incarnationis 907. Dux Arpad migravit de hoc saeculo, qui honorifice sepultus est supra caput unius parvi fluminis, qui descendit per alvum lapideum in civitatem Athile regis, ubi etiam post conversionem hungarorum edificata est ecclesia, que vocatur alba, sub honore beatae Mariae virginis...”

„Árpád fejedelem ezután az Úr megtestesülésének 907. esztendejében elköltözött e világból. Tisztességgel temették el egy patak forrása felett, ahonnan az kőmederben folyik

Attila király városába. A magyarok megtérése után, azon a helyen egy Fehérnek nevezett templomot emeltek a szent Szűz, Mária tiszteletére.” (Veszprémy László fordítása).

– Pierre de Choque 1502-ben öt malomról tud, melyeket e bő vizű hévízi patak hajtott, de korábbi oklevelek, ítéltő levelek mintegy 20 vízimalomról tesznek említést, melyek az esztergomi keresztesek, a Buda, azaz Esztergom-szigeti apácák és a király úr birtokába estek. A középkori Vértes hegyeiből aláfutó fent nevezett meleg vizű patak – melynek vizét ma már három tó issza -, soha nem folyhatott Atilla király városába, Szikambriába, hanem a Szikán-hegyre emelt várfalak alatt ömlött a Dunába Buda, a későbbi Óbuda házai alatt. – Pierre de Breton látogatása előtt mintegy negyed századdal, Hunyadi Mátyás uralkodása alatt, járt a magyar királyi udvarban Franciscus Iustinianus velencei katonadiplomata, akitől számos értékes feljegyzés maradt reánk Szikambriát és Alba Ecclesiát illetően. Ő írta le, hogy Szikambria vára, városa egy magas sziklára épült, ami a Duna fölé magasodott (*Mommsen, I-III. 3518, 3556,3558.*) .– Tehát isteni rendelés szerint, és a fizika törvényének engedelmeskedve, Szikambria patakjának vize csak a hegyi magaslatra emelt várfalak alatt, annak közelében futhatott alá a Dunába.

Óbuda-Szikambria és Fehér Mária

Alba, Alba Ecclesia a Boldogságos szent Szűz Mária oltára közelében talált három római kori, latin feliratos kőmaradványt Iustinianus –naplójegyzetei szerint -, lejegyezvén a Regiától (királyi várostól) számított távolságát is a fent említett Árpád-kori körtemplomocskának, melynek nyomait Hunyadi Mátyás királyunk a szentatyához küldött leveléből ismert Vért mezején találhatjuk meg a középkori Vértes aljában. E hely Szikambria-Óbudától (Buda Vetus) pontosan 2000 lépés távolságban van – ahogy Iustinianus, a velencei, közli velünk. Vértessy György: Fehéregyháza kérdése című tanulmányában két lehetséges átszámítást ajánl a ma használatos hosszmérték átszámításra. Valószínűleg Franciscus Iustinianus a régi római gradusra vagy passusra gondolhatott a 2000 lépés megadásakor; a gradus=0,75 m, a passus=1,5 m hossz távolság. A helyszín ismeretében, saját meglátásom szerint a gradus alkalmazását tartom valósnak.

Az alábbi sorokban olvashatjuk Mátyás királyunk fent hivatkozott levelének részletét két nyelven is, melyben megnevezi Alba Ecclesia feltalálhatóságának a helyét.

Hunyadi Mátyás király - levél 1479.

„(Fehéregyház) Vért mezején fekszik, alig egy mérföldnyi távolságra a Régiától és az Isten Anya minden ünnepén az itt összegyűlő hívek sokasága és felajánlásaik miatt nagy és tiszteletre méltó szertartásokat tartanak, ez egykor egyházközség volt, mostanság teljesen elhagyatottan áll a mezőn, a hegyek alján.”

„sita est in Campo Vért vix Milliari uno a Regia distans – et ob frequentiam devotionemque fidelium in omnibus festis Dei Matris, ad eam concurrentium venerabilis et magnae religionis habetur, et olim Parochia erat , nunc in campo sub montibus – fere deserta jacet”.

A továbbiakban megismerkedhetünk még néhány fontosnak ítélt oklevél részlettel ill. leírással, amelyek Fehéregyház (Alba Ecclesia) földrajzi helyzetéhez köthetők. Jegyezzük meg; Alba ecclesia nem keverendő össze Albensis ecclesiával!

Írott források

Zsigmond megerősítő levelében 1406.

„ A királyasszony vára és a boldogságos Szent Szűz apácáinak zárdája mögötti nagy rét közelében.”

„circa pratum magnum retro Castro Dominae Regine et retro Claustri beate Virginis Sancti Monialium”

Egy kis rét, amely a régi vár Kurchan nevű helye, a királynői lak és az apácák zárdája között a a nagy útig terjed...”

„terrae praticulam, que inter antiqui Castri Kurchan locum, Curiam item reginalem et Claustrum Monialium usque magnam viam extendebatur”

„Északon egyrésztől néhány szőlőtermő hegy emelkedik, melyek lábánál van a remetének a kolostora, az isteni Szűznek szentelve, amelyet Fehér-Máriának hívnak, másrésztől a sicamberek városának romjai láthatók.”

„Ad ipsum vero aquilohem partim alii exsurgunt Montes frugiferi vitibus, in quorum radice Monasterium est Ermitarum, Divae virginis sacrum, quam albam Mariam appellant; partim Sicambriae Urbis – reliquiae adhuc cernuntur.”

(Oláh Miklós: Hungaria)

„Boldogságos Szűz Mária Fehér Egyházát Óbuda felett” (alba ecclesia Beate Marie virginis supra Veterem Budam), és a Boldogságos Szűz Mária nagy oltárát az ugyanott elhelyezkedő kápolnában, melyet egykor Fehéregyházának neveztek (in capella ibidem situata, que olim titulo albe ecclesie denominabatur fundatum).

1517. Tholvay Máté szőlőt ajándékoz a fehéregyházi pálosoknak és egymás mellé helyezi a pálosok rendházát és a régi Mária oltárt.

Vessünk számot a forrásokból (*fons*) nyert ismeretekkel:

Alba Ecclesia (*Fehéregyház*) kápolnája – és nem mai értelemben vett temploma -, a királyasszony várától a pilisi Óbudától (Szikambria-Vetus Buda) 2000 gradus (lépés) azaz 1,5 Km távolságra található Kurszán régi vára tövében egy kis réten, amelyet Vért mezejének, másképpen Barát-rétjének is hívnak, ugyanis II. Ulászló király 1492-ben, Hunyadi Mátyás királyunk rendelete szerint, eléri a pápánál, hogy a romos Alba Boldogságos szent Szűz Mária oltárának helyet adó kápolnát a pálos rend felügyelete alá helyezze. Ez a rét korunkban is a mai Dobogóhegy alatti Ákos-palota nevű hely közelében van, és innen valóban rá lehet látni a Szikán-hegy torzójára, amelyen Szikambria vára állhatott.

Az eltűnt idő sarkát tapodva léptetünk vissza a magyar történet XIII. századába. Béla királyunk – ezen a néven a negyedik - üle a királyi székben, amikor a „Sárga vihar lovasai”, a mongol hadak áttörik az ország kapuit és reátörnek a Magyar Királyságra. A

magyar király, bár folyamodik hozzá, semmi féle segítséget nem nyer sem a pápai udvartól, sem a Nyugat-Római Császárság részéről, csak bátorító és esengő szavakat a kereszténység védelmére. – Az első mongol betörést továbbiak követhetik és követik is majdan IV. László uralkodása idején, amikor is az ifjú király tönkre veri a tatár seregeket és Lengyelországon s az ukrainai síkságon át a Krímig üldözi vert hadaikat.

IV. Béla király lelkében nagy jellemváltozás zajlik az események hatására, elkezdí a várak, véderősségek emelését, megerősítését királysága területén.

A pilisi királyi központ védelmére ekkor épülnek, mintegy húsz év leforgása alatt, a Pesti-hegy szomszédságában lévő kis dombon a királyi vár és polgár város, amely mint a király úr íratja 1255-ben a Nyulak szigeti apácáknak kiadott oklevelében: „*Inter alia castra, defensionis regni congrua in Monte Pestiensis Castrum quoddam exstrui fecimus, refertum multitudine hominum numerosa.*” („a többi – királyság megfelelő védelmére szolgáló – vár közt az, amelyet a pesti Új-hegyen építettünk, zsúfolt az emberek népes sokadalmától.)

Építetté továbbá Béla király úr a Pilis keleti szegletére a Kékes alatti alacsonyabb hegyoromra Visegrád fellegrát, amelyet a királyné ékszereinek zálogba adása árán, egy lefutó, gyalogjáró lépcsős faltagozat építése által kiegészítenek egy lakótoronnyal (*donjon*) a Duna partján, amelyet tévesen Salamon-torornak hívnak a mai napig, hiszen Salamon uralkodása után mintegy két évszázad után létesült.

A folyó mentén nyugatabbra haladva a régi Buda közelében is új város épül az Úr 1243. esztendejének tavaszától kezdődően, amelyet Új-Budaként ismer meg későbbiekben a világ.

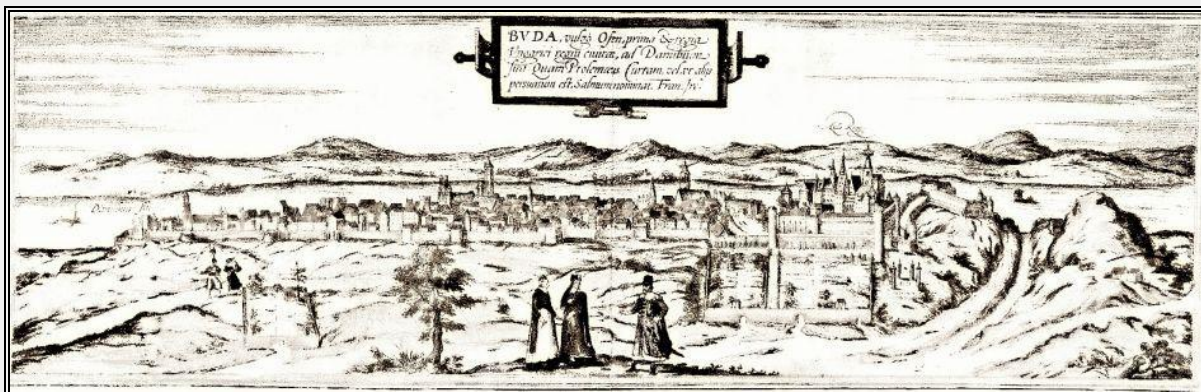
Új-Buda

A királyi udvar és kancellária elköltözik Budáról, amelyet a későbbiekben csak Au Budaként említenek az Új-hegyi Budában – amely valójában egy közeli hegyen lévő régebbi vár – kiadott diplomák és litterae-k. Az első oklevelet ezen megnevezéssel 1243. július havának 5. napján keltezték. A királyi udvar és kancellária 1248-ban már az új várban: Új Budában található. Béla király úr oklevele értesít bennünket arról, hogy a régi Budában lévő palotáját (kőházát) az esztergomi érseknek csere útján átadja és a várfalon belül maradt területet pedig a város polgárainak védelmére adja: „... *királyi palotánkat összes házaival és haszonvételeivel, valamint tartozékaival együtt, melyek a régiség folytán leromlottak és költséges helyreállításra szorultak, ... István ("Stephano") esztergomi érsekkel elcseréltük, és azokat... átadtuk, bár ezeket úgy ... atyánk, András király az ő elődeinek, miként mi is neki adományoztuk volna ellenszolgáltatás nélkül, amennyiben ők ezeket adományozás jogcímén elfogadták és birtokolni akarták volna ...* (Latin szöveg. Fejér C.D.H. lh37-39. o. Ford.: Kovács Zsuzsanna)

Új-Buda földrajzi helyzetéről

Új Buda várának sánca mintegy negyven méterrel magasodott a tövében elfutó Duna-ág víztükre fölé. Észak-nyugati szeglete a mai Basaharc völgyétől, amit helyesebb lenne hasadéknak nevezni, Dél-keleti irányba közel kétezer méter hosszan húzódott Marót falu felé, a mai Bitóci völgy torkolatáig. A vár Dunára tekintő falától a Közép-szírt hegye felé eső faláig mintegy 500 méter távolságot mérhetünk, azaz a vár és város területe egy négyzetkilométer lehetett beépítve kis kőházakkal (palotákkal) és a

közösséget szolgáló templomokkal. Új-Budáról három ábrázolás maradt reánk. A legismertebb közülük a XVI. század negyvenes éveinek elején készült metszett, amelyet az elkövetkezendő fél évszázadban még kétszer után nyomatnak, azaz valós ábrázolásnak fogadnak el. – Ha rátekintünk az ábrázolásra, azonnal érzékeljük a földrajzi környezetet, s a tájba illeszkedő építményt. A metszett háttérében hegyvonulatot látunk a Duna bal partjához lefutó szelíd domborzatokkal. Ezek a hegyek még ma is állnak s őrzik a múltat.

Korunkban már csak az egyenetlenül lerombolt várnak szolgáló sánc nyomai maradtak a helyszínen valamint egy, a XIX. sz. elején még közismert földrajzi elnevezés: „Király színye” (a király színje) a Bitóci domb tetején. – Igen, itt lehetett színről-színre látni alkalmanként a magyar királyt. A következő fényképen a mai földrajzi környezet mutatkozik, az eltűnt városnak nyoma sincs.

Ez volt az a Buda, amelynek közvetlen közelében épült fel a magyar pálos rend második főkolostora: a Buda melletti Szent Lőrinc vértanúról elnevezett építmény 1308-ban, és amely tornyának árnyéka nap szentültekor bevetült Buda főterére – a pálos iratok tanúsága szerint. A messze földön híres kolostort a török 1526 szeptemberében tíz napon keresztül dúlta, pusztította a Maróti csatát követően. Így ír erről Gyöngyösi Gergely volt rendfőnök az elődei munkáját folytatva pálos rendtörténetében; - „Ebben a veszedelemben rendünk sok kolostora pusztult el. Magyarországon a remeterend központját, a legfőbb kolostort, a Szent Lőrinc tiszteletére épült, gyönyörű fekvésű Buda melletti kolostort és az egész ország gyönyörködtető vigaszát teljesen kifosztották.”

„A templomban a ragyogó festmények, a csodálatos kórus, a költséges mestermunkák, a kiváló orgona és más a nagy tűzben elégett, és így a szentély mennyezete is beomlott. Az oltárokat lerombolták, a képeket csúfosan összeszabdalták, a sírokat fölforgatták, Szent Pál márványkoporsójának finoman faragott fedőlapját durván lelökték, és három darabra törték. A kolostor dicső szobáit, minden műhelyét fölgyújtották, és a földig lerombolták. Minden használati eszközt összetörtek, az összes élelmiszert elfogyasztották. Tíz napig voltak a kolostorban, és minden zugot, minden rejtékhelyet átkutattak, földúltak, szétromboltak, és sehol sem dühöngtek annyit, mint ebben a kolostorban.”

„És úgy látszik, a világ végéig sem fogják ezt a kolostort ősi szépségében visszaállítani. Pedig Isten és Szent Pál segítségével a templom minden fölszerelése megmaradt, azon a titkos helyen, ahova a testvérek elrejtették. És Szent Pál kápolnájában sem volt tűz, csak a külső ajtó előtti részen, de mégis mindent leromboltak. A könyvtárban ezer forint értékű könyv égett el.”

Tomasz Dolabella: Pálos mártírok Buda alatt - Jasna Gora

„Ebben az időben huszonöt testvért öltek meg a törökök. Némelyek csodálatos módon csak megsebesültek.”

(Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál Remete Testvéreinek Élete /Varia Paulina III. 1998. 178 -179. o.)

Emlékeztetnek a pálos iratok; „ A budai várat azonban teljesen érintetlenül hagyták, semmit sem romboltak le, és semmit sem égettek föl. És amíg ezt tették, a törökök egyik vezérét Maróton az összegyűlt falusi nép puskával lelőtte. Budára vitték, ahol nagy jajgatással a mezőn eltemették. Halála nagyon elkeserítette a császárt.”

A török veszedelem megszűnte és Budavár visszavívása után a pálos testvérek előkészületeket tettek a Pozsony melletti Mária-völgyből történő visszatérésre és keresték a Buda közeli Szent Lőrinc főkolostorának helyszínét, hogy újjáépítsék uradalmukat az alapító atya, Boldog Özséb pilisi hagyatékán. Visszaköltözésük után, rendjük régi birtokleveleivel és a közös emlékezet segítségével igazolva birtok igényük megalapozottságát, határbejárást tartottak. Ezek segítségével érvényesítették birtokjogaikat a Marót környéki erdőkre, az elpusztult Zamárd (Szamárd) és Ákospalotája faluhelyekre és földjeikre, a „Mons Palota teteje” területére, amelyet a pilisi Maróthoz csatolván a XVIII. században Bitóc néven, később Basaharc néven emlegettek.

Irodalom:

Rupp Jakab:Buda-Pest és környékének helyrajzi története (Bp.1868)

Noszlopi Németh Péter: Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben (Bp. PÜS KI 1998.)

Kézai Simon: A magyarok cselekedetei (Osiris Budapest 1999.)

Oláh Miklós: Hungária – Athila (Osiris Budapest 2000.)

Heltai Gás pár: Krónika az magyaroknak dolgairól (Magvető Kiadó Bp. 1979.)

Vértessy György: Fehéregyháza Kérdése

Képes Krónika (Budapest 2003)

Monumenta ecclesiae Strigoniensis, Ed. Ferninandus Knauz. II. –Srigonii, 1882

Gyöngyösi Gergely: Arcok a magyar középkorból „Vitae fratrum heremitarum”

Szépirodalmi Kiadó Bp. 1983

Magyar Eszter: A Pálos-rend pilismaróti uradalmának újjászervezése a török hódoltság után /tanulmány/ Pálos rendtörténeti tanulmányok I. kötet (Varia Paulina 1994.)

Bölcsőd az, s majdan sírod is...

A pálosok és Marót

„A hely keresése csak azoknak nehéz, akik nem tudják, hogy hol keressék. Aki nem a helyén van, arról azt mondhatjuk, hogy hely-telen, rend-telen, rend nélküli. Ennél nagyobb büntetést nem adhat az élet. De ha tudjuk a helyünket, akkor rendben vagyunk. Otthon vagyunk. Egy magyar rendnek, a pálosoknak csak a Pilisben lehet az otthona. Mert a Pilis örök otthona a magyarnak...”

(Végh János: Pilis, pálos, páros)

„A hely keresése csak azoknak nehéz, akik nem tudják, hogy hol keressék.”

A török félhold hatalma áldott Hungáriánk fölött megingott s hanyatlása maga után vont elnéptelenedett, földig rombolt falvakat, vér áztatta, megrontott várfalakat, sáncokat, elhalt lelkeket és mérhetetlen szenvedést. Anno Domini 1686. Buda falainak vissza vívása az egyesített európai keresztény hadak s az első rohamokra induló magyar katonák dicsősége bejárta a keresztény országok újságjainak hasábjait és általánosan ismertté vált Petneházy Dávid hőstette, aki maga személyében elsőként megmászva a falakat kitűzte a magyar hadi lobogót Budavár ormára. Európa hamar felejtett. Esztendő múltával útra készülődött két pálos szerzetes - Mallesics Gáspár, rendi titkár a már Budán ismerős Majtényi Pál elefánti vicáriussal -, hogy a felszabadított, meggyalázott hazában felkeresse régi, Buda közeli, szent Lőrincről nevezett főkolostoruk helyszínét azzal a szándékkal, hogy a rend születésének helyén újjászervezzék allodiumukat, hazatérhessenek a felvidéki Elefántiból, és Mária-völgyből, ahol a pálos rend akkori főkolostora volt. Először a mai Buda körzetét keresték fel, de gondosan megőrzött rendi irataik leírásai alapján nem tudták azonosítani szent Lőrinc kolostorának földrajzi helyét a vár fekvéséhez viszonyítva, és a domborzati viszonyok sem támasztották alá azt a feltételezést, hogy jó helyen járnak. Visszafordulván a felföldi főkolostorba jelentést tettek a rend priorjának útjuk tapasztalásairól. A főkolostorról így emlékezik dr. Török József pálosokról szóló rendtörténeti tanulmányában: *„A máriavölgyi monostor távol a török dúlta területektől, közel Nagyszombathoz és Pozsonyhoz, a királyi Magyarország katolikusainak két fellegvárához, idővel átvette Budaszentlőrinc szerepét; a rend központjának számított és a generális perjelnek otthont adott. A monostorokból elmenekített okleveleket, rendi iratokat itt gyűjtötték egybe. Ezek bizonyíték-értékére támaszkodva próbálták birtokaikat a lehetőségekhez képest visszaszerezni és a pálos rend újkori történetének egyik vonulata az erre irányuló törekvéseik sorozata.”* Ide kívánczik kiigazítás képen a következő: Budaszentlőrinc, mint helyrajzi név, egyetlen középkori oklevélben, litterében sem szerepel ilyen formában, hanem magyar fordításban így adható

vissza: „A Buda közeli, avagy melletti (prope Budam) Szent Lőrinc pálos főkolostor” – lényeges különbség az értelmezésben rejlik. A ma Budaszentlőrincnek tartott rom-kolostor területe lényegesen nagyobb távolságra fekszik a mai Budavárától, minthogy közelinek mondható legyen és – ahogy a pálos feljegyzésekből kiderül számunkra – ennek tornya nem vethetett oly’ hosszú árnyékot naplemente idején, hogy a mai Buda főterére vetüljön. – A leírások inkább illenek a pilisi Vetus Buda azaz Óbuda területére, amelyre XXII. János pápa 1321. évi levelében utalás történik, mint Dömössel szomszédos királyi városra. A vonatkozó levél magyarra fordított szövegét így ismerjük: *„1321. december 8. - XXII. János pápa a veszprémi püspököt, a dömösi és ó-budai prépostságoknak Róbert Károly királytól tervezett egyesítése tárgyában, jelentéstételre hívja föl. A te egyházmegyédhez tartozó óbudai Szent Péter parochialis egyház is, királyi székhelyen, a jelzett dömösi vár és káptalan szomszédságában, régebben a tatárok által földig leromboltatott és bár ebben az istentisztelet nem szűnt meg, mégis a Szent Péter káptalan – annak szegénysége és épületeinek romos állapota miatt – nem volt újjáépíthető, azért sem, mert a helyreállítás igen költséges lett volna.”* (Monumenta Romana, 1899. 40. o. XLVII. Sz. fordította: Soós Imre) – Összegezve; Óbuda a XIV. sz. harmadik dekádjának elején, királyi székhelyen, Dömös szomszédságában volt a veszprémi püspök egyházmegyéjéhez tartozván. – Ha már itt tartunk, gondolatban hozzá illeszthetünk még két lényeges adatot, amelyek azt bizonyítják, hogy Budához, a későbbi Buda Antiquvához szorosan kapcsolódik a pannóniai szikamberek városának; Szikambriának a neve.

Ennek a ténynek a bizonyításához olvassuk el Aventinus – a Bajor Krónika írója – 1301. évre vonatkozó feljegyzését: *„A magyarok Vencel fiát, Lászlót, Buda-Sicambriában (Bvda quae et Sycambria), majd a Pest-újhegyi várban (atque Ofa) királlyá nyilvánítják.”* - II. Vencel fia Vaclavról (Vencel, Prága, 1289. október 6. – Olmütz, 1306. augusztus 4.) László néven Magyarország királyáról történik említés, aki 1301. augusztus 27-étől, 1305. október 9-én történt lemondásáig ült a királyi dobogón. – Ebből kitűnik, hogy a két város szimbiózisa, együtt élése, létezése oly’ szoros és elismert volt a középkorban, mint a mai Buda-Pestté. – Második pillantásunk vessük a bretonnak is nevezett Pierre de Choque lovag magyarországi utazásának Szikambriára vonatkozó feljegyzésére. – A lovagról említést téve jegyezzük meg annyit, hogy Pierre de Choque (ejtsd: Sok) Magyarország fővárosában, Budán is járt 1502 tavaszán, amikor elkísérte Anne de Foix-t, a királynő unokahúgát, Magyarország és Csehország királya, II. Ulászló leendő királyi hitvesét. Pierre de Choque utazásáról és a királyi esküvői szertartásról feljegyzéseket hagyott reánk, amelyben megemlíti látogatását az ódon városban: „Sicambria városa, ahol kezdetben a franciák laktak, akiket akkor szikambriaiaknak neveztek, amikor Tróját lerombolták és száműzöttek lettek. (<< la ville de Sicambre où habitèrent à l'origine les Français, alors nommés Sicambriens, quand Troie fut détruite et mise en exil>>). Bejárván a királyi palotát elbűvölte a francia nemest az egyik faliszőnyeg, amelyen többek között, Trója történetének ábrázolata volt, olyan formán elmesélve, mint Franciaországban, a Picardiában készült szőnyegen vagyon írva (<< Entre autres y figure l'histoire de

Troie telle qu'on la raconte en France, tapisserie faite en Picardie, selon ce qui est écrit>>).

És most nézzük a fent említett, a város fekvésére irányuló feljegyzését: *Et en icelluy lieu fut premierement ediffié Bude; et est celle Bude-Veige située sur le bort du fleuve et ou circuyt de la ville de Sycambrie où habiterent premierement les Francoys lors nommez Sicambriens, quant Troye fut destruite et mise en exil.* És ezen a helyen építették először Budát. És ez a Buda-Veige a folyó partján van, ahol Szikambria városát körülveszi, ahol először a franciák laktak, akiket akkor szikambereknek hívtak, amikor Tróját lerombolták és ők elmenekültek.

Buda-Veige – a modern francia nyelv ma Buda vieille-nek azaz öreg Budának, Óbudának írná s ejtené a városnevet. A fentiek értelmezéséből kitűnik, hogy ez a város körülveszi, öleli a Szikán hegyre - Francio (Francus) által alapított, s a Duna fölé magasodó sziklára - épült várat.

A fent említett írott forrásadatokkal bizonyítjuk, hogy a pilisi Ó-Buda, Új Buda nyomait a királyi központ területén, a Duna (DA(gh)-ANU=D'ANU=DUNA azaz Jó Anya Istenanyáról elnevezett folyó) jobb partján Dömös és a királyi központ nyugati határát alkotó Vértes – ma Maróti hegyek - által behatárolt földrajzi térségben kell keresnünk.

Bizonyára a Buda melletti Szent Lőrinc főkolostor építmény együttese is az Új-Buda feletti Közép szírtén létesült az 1300 és 1308 közötti időszakban de, mint ahogy Gyöngyösi Gergely a pálosok rendtörténetében lejegyezte oly mértékben elpusztított, hogy újjáépítése eredeti pompájában nem lehetséges.

Ith jelen vagion az igasság és élett

Ith jelen vagion az mennei fölségh

Chtus J.

1524. évi brevárium hátlapján (Esztergom)

Ezért döntöttek úgy a pálos atyák a XVIII. sz. elején, hogy a régi főkolostoruk közvetlen közelében Pilismaróton rendezkednek be jogérvényesítés eszközével élve visszaszerzik pilisi birtokaikat, erdőiket s gazdálkodásuk eredménye képen építik újjá rendjüket a volt török hódoltsági területeken. Erről az időszakról ilyen formán emlékezik a már fent idézett rendtörténeti tanulmány; *„A lelki valóságok megszervezése mellett a pálosok az anyagiak terén is gondos gazdáknak bizonyultak. Birtokaikkal, ha csak lehetett, a hódoltság alatt is igyekeztek valamiféle kapcsolatot tartani, legalább elméletben, emlékezetben, megőrizni a birtokjogot. A török uralom megszűnte után birtokjogaikat érvényesítették, és a visszaszerzett területeken újjászervezték a mezőgazdasági termelést vagy erdőgazdálkodást, mint például a pilismaróti uradalomban.”* – Ebben az egyetlen szövegrészben – mintegy mellékszálon – említetik meg Pilismarót neve, de az újjáépítés és alakulás szellemi és gazdasági központja volt Marót, ahol a hadak dúlta területek, a föld színéről eltörölt falvak helyszíneinek feltalálása, a meglévő települések határainak - jogérvényesítés útján történő - újra rendezése, a határjelek kijelölése még hosszú évtizedeket vett igénybe. - Így ír Magyar Eszter

erről kiváló tanulmányában, melynek címe: „ A Pálos-rend pilismaróti uradalmának újjászervezése a török hódoltság után”; - *A problémát itt is az okozta, hogy a török hódoltság idején és az azt követő időszakban a volt középkori, lakatlanná vált falvak határát a szomszédos Esztergom lakói élték. Az uradalom későbbi, 18. századi területén a török hódoltság előtt Pilismaróton, Pilisszentlászlón és Pilisszentléleken kívül még két kisebb középkori település létezett, Ákospalotája és Szamárd. Tulajdonképpen az uradalom valamennyi települése Árpád-kori eredetű volt. A 18. század első évtizedeiben a rend Ákospalotáról és Szamárdról be tudta bizonyítani, hogy azonosak a pálosok középkori Bitóc falujával. (A névcseré körülményei ismeretlenek.)*

Az elpusztult faluhelyeket Pilismaróthoz csatolták. Pilismarót területe így kétszer akkora lett, mint az uradalom többi településének a faluhatára. Határában düllőnevek emlékeztettek még a középkori falunevekre, pl. Szamárkő, Szamárhegy, „mons Palota teteje”, de a Pilismaróthoz csatolt területet a 18. században csak Bitócként, majd később Basaharcként említették.

A birtokvédelem jog szerinti helyreállítása is akadályokba ütközött első sorban az Esztergomi várban állomásozó katonaság miatt, akik megszokták, hogy a pálos rend Bitóci uradalmának az erdeiben vadásszanak nagyvadakra; szarvasra, őzre. Ezen kívül az esztergomi helyőrségbe behozott német katonák hatalmaskodásaira, önkényeskedéseire is fényt vet az esztergomi levéltárban megőrzött panaszlevél, melyet az alábbiakban ismertetek;

PANASZ AZ ELSZÁLLÁSOLT KATONÁKRA

1699

Marót helység panasza Esztergom vármegyének az elszállásolt német katonák szabálysértései, túlkapásai miatt

/Latin nyelvű/

1. *A főstrázsamester úr a megszabott porciókon /ellátáson/ felül még többet is követelt február közepétől kezdve mostanáig, megfizetni nem akarja.*
2. *A német katonák a királyi regulamentumban /szabályzatban/ szabott téli ellátást nem követik, a napi egyszeri étkezés helyett gyakran 4 vagy 3 alkalommal is enni akarnak.*
3. *Ütik-verik mindkét nembeli embereket.*
4. *Lovaikat nem ott helyezik el, ahol a falu kijelölte, kárt téve ezzel a szénában, árpában, zabban, mely károk meghaladják az 1 ft-ot.*
5. *A kenyeret, melyet e szegény falu ebben a nyomorúságos időben adni nem képes, nem tartják jónak, hanem búzából való kenyeret követelnek maguknak.*
6. *Összevissza kóborolnak minden katonai fegyelem nélkül, a kerteket letarolják, a gyümölcsöket a fákról éretlenül leszedik, sőt a falu szőlőskertjeiben is a szegény népnek a legnagyobb károkat okozzák. Ha kéri, ne tegyék, rútul káromkodnak, a saját tisztjeik parancsának sem engedelmeskednek.*

Komárom-Esztergom Megyei Levéltár -Evl. V. Acta perceptoria 1699.

Azonban a Szent György-mezeiekkel is sok összetűzés volt, amely egyes esetekben emberhalállal és haszonállatok elbirtoklásával végződött.

AZ ESZTERGOMIAK "HATALMASKODÁSA" EMBERÖLÉS 1718

Tanúkihallgatás 1718. június 26-án: Esztergom fegyveresei elhajtották a marótiak ökreit a vitatott területről, s egy maróti jobbágyot lelőttek.

Kérdések:

Első: Tudja é avagy hallotta é a tanú; az elmúlt napokban, marti /március/ 4-én Nemes Szabad Királyi Esztergam városának fegyveres Emberei rajta menvén a Maroti határon, erdejükből hatalmasan Kis Benedek nevű oda való szegin embernek 4 ökrét elhajtották volna?

Második: Vallya meg a Tanu? az illetén elidegenítés ném de ném az Nemes Tanácsnak és közönségesen az egész kösségnek /városnak/ akaratyából történt é ? és mi okbul ?

Harmadik: Tudgya é avagy hallotta é a Tanu? ezen elidegenítést tévő Esztergami fegyveres Emberek nevezet szerint hogy hivattanak, hol laknak, és hányan voltak.

Negyedik: Tugya é avagy hallotta é a Tanu? Ismét 8-adikán mindazon Nemes Városnak Fegyveres emberei fönt nevezett Maróti hegyekben és erdőkben Pesti Páter Paulinusok számára fát vágó bizonyos szegény Embereket megkergetvén, egyet közülök, Szurczek János nevűt agyon lőttek volna.

Ötödik: Vallya meg a Tanu, amidőn ezen hatalmasság és kegyetlenség megtörtént, nem de nem a Nemes Tanács és közönségesen az egész kösség akarattyával küldettettek volna ki azon Fegyveres Emberek, és mi okbul.

Hatodik: Vallya meg item /ismét/ a Tanú, ezen alkalmatossággal is az egisz Esztergomi Fegyveres Emberek nevezet szerint kik és hányan voltak, s hol laknak?

Hetedik: Tudgya é vagy hallottaé a Tanú? Hogy Esztergami Uraimék egynihányan most is, annak előtte is fönt jelentett Pesti Páter Paulinusok engedelmeből és tudtáival járnak és jártak is azon erdőkben, nevezet szerint penig kik, vallya meg a Tanu.

Nyolcadik: Vallya meg a Fatens /tanú /, kiket tudna ezen dologban jó tanuknak lenni?

/Kilenc tanút hallgattak ki./

Részletek a vallomásokból:

Második tanú Pálinkás János körülbelül 70 éves, Esztergam szabad királyi város lakosa, az esküt letette.

Első kérdésre: Jól tudja, mivel maga is jelen volt a Fatens a 4 ökör elhajtásában.

Másodikra: Vallya, hogy azon 4 ökrök elhajtása akkor sem a Nemes Tanács, sem az kösség akarattából és parancsolattából nem volt, hanem magok amit kaphattak, kárt kárért, elhajtották. Hanem először, minek előtte még semmi marhahajtást nem tettek volna, meg vólt parancsolva Biró Uramtul, hogy amit kaphatnak /elvihetnek/ azon erdőben, csak hajtsák el. Gondolja, hogy Biró Uram is, az Nemes Tanács is közönségesen a Nemes Város akarattából parancsolta.

Harmadikra: Tugya bizonynyal hogy tizen voltak azon abartiot /megfosztást/ tévő emberek, mivel maga is köztök volt, kik is Nemes Esztergam városában laknak mindnyájan Nevezet szerint pedig ezek, ugy mint Baizák?.., Hajdú András, Zubonyicza Péter, Tóth János, Vajda Gyurka, Gerendás Gergely, Gerendás István, Gaál István, Gábor János.

Negyedikre, ötödikre: Semmit.

Hatodikra: Hallotta a Fatens másoktul, hogy /a második alkalommal/ kilencen vóltak, és ugyanazok, kik a tanuval az ökrök elhajtásában is voltak. Maga penig a Fatens beteg volt.

Hetedikre: Hallotta, hogy czédula mellett /a pálosok írásbeli engedélyével, fizetségért/ hárman jártak volna fát vágni....

Nyolcadikra: Semmit.

Ötödik Testis /tanú/: Gábor János körülbelül 28 éves, Esztergam szabad királyi városi lakos, hiti után vallya.

Elsőre: Semmit.

Másodikra: Igenis tudgya, Biró Uramtul voltanak megfogadva, és parancsolattából is eő volt kiküldve az erdőt oltalmazni és őrzeni, de azt nem tudgya, hogyha Biró uram egyezett e ezen Nemes Várossal, vagy sem.

Harmadikra: Nihil /semmit/

Negyedikre: Tudja nyilván, hogy azon Maróthi közül akkori üdőben egyet meg löttek, maga is a Fatens jelen lévén.

Ötödikre : Vallya, minthogy maga is közülök valo vólt, azon fegyveres embereknek, hogy Biró Uramtul parancsolattjuk olyan lévén, hogyha olyan emberekré akadnak azon erdőkben, kik nékik ártani akarnak, vagy ártanak, eők is hasonlóképpen amint lehet árcsanak, és oltalmazták magokat. De azt nem tudgya, hogy az egész Nemes Tanács vagy Város végzésébül tette /parancsolta/ meg, vagy sem.

A többi kérdésre: Semmit.

Hatodik tanú: Gerendás Gergely, körülbelül 26 éves, Esztergam szabad királyi város lakója, hiti után vallya.

/ Az elsőre, másodikra, harmadikra adott válasz ugyanazt tartalmazza, mint az előzőek vallomása/

Tudgya, a Fatens is jelen lévén, hogy Biró Uram parancsolta nékik az erdőket, hogy őrizék, oltalmazták. Tudgya azt is, hogy meglőtték az embert, távolról látta is, hogy az ember ledüle puska pattanás után. Fejszéjét azon emberek elvévén, de közel nem volt hozzá, és nem tudgya, miként esett a lövés.

/ A többi kérdésre nincs érdemleges válasza./

– Ide kívánczik fent idézett Magyar Eszter tanulmányának e korszakra irányuló részlete;

„Az erdőhasználat miatt a 18. század első évtizedeiben a leghatalmasabb szomszédal, Esztergom város polgárságával és az ott állomásozó katonasággal keveredtek a legtöbb viszályba. A polgárok és a várvédők ugyanis megszokták, hogy a török hódoltság idején és az azt követő kuruc háborúban is bejártak fáért a szinte gazdátlan maróti erdőkbe, a katonák pedig ott vadásztak, elsősorban szarvasra. A városi polgársággal csak az 1720-as évek végére sikerült elfogadtatni azt, hogy a maróti erdőkbe fáért csak a rend maróti megbízottjának engedélyével mehetnek és az elvitt fáért fizetniük kell. A katonasággal szemben még ennél is tovább a rend birtokjogának elismertetése, a várkatonák csak az 1740-es évek végén hagytak fel azzal, hogy a maróti erdőkbe be-bejárjanak vadászni és fát vágni.”

A gondok ellenére folytatódott a visszatelepülés, új rendház építésére is sor került Pesten, amelynek alapkövét 1715-ben tették le és 1720-ra vált beköltözhetővé, négy középkori monostort is sikerült újjáéleszteni. Ezek: Márianosztra (1717), Tüskevár (1732), Diósgyőr (1737), Máriacsalád (1749). Mellettük nyolc helységben kisebb, néhány főnek otthont adó rezidencia létesült. A magyar rendtartományt 1721-ben 17 monostor illetve rezidencia alkotta, 161 rendtaggal.

És végezetül még egy oklevél:

Magyar Országos Levéltár E 153. 43. cs. 389. fasc.

1. cum publicatione fiscalis actio: ügyvéd által kihirdetve

63.

MARÓT, A PÁLOSOK PILISI BIRTOKAINAK KÖZPONTJA

1771

A szentléleki jobbágyság és a pesti pálosok priorjának contractusa /szerződése/ a szolgáltatásokról és haszonvételekről

Ez a szerződés annyiban tartozik ide, hogy -több más irattal együtt- bizonyítja, Marót a pilisi birtokok gazdaság központja volt.

Ismét érdemes megfigyelni azt a körülményt, szervezettséget, alaposságot, szakszerűséget és hatalmi tudatot, amelyet korokban képviseltek akár jogi, akár pénzügyi, gazdasági szempontból. Külön figyelmet érdemel a magántulajdon megszervezett védelme, melynek költségeit a parasztokra hárították. Elgondolkodhatunk azon is, hogy mennyi időt, energiát követelt a környező községek lakóitól az ide való kapcsolódás: a termények Marótra /vagy Pestre/ szállítása, a szentléleki jobbágyság aratási időben robot miatti Marótra gyaloglása az erdei többórás utakon, vagy a szüretelési, favágási, egyéb engedélyek kikérésének procedúrája. 1784-ig csaknem minden évben új Contraktust kötöttek Maróton, melyben a jobbágyság kötelezettségei /főleg a pénzadó, a census/ növekedett. A szerződés megkötését megelőzte a szentléleki elöljárók levele,

melyben kérték a "magukat örökös jobbágyoknak valló telepített lakosok...a Méltóságos Földes Uraságot, hogy szegénységükre tekintettel lévén, velük egyességre lépne a Mária Terézia császárnő által elrendelt Urbárium helyett".

Részletek:

...Hogy Én az meg nevezett Nemes Conventnek részéről meg engedem azon Szent-Léleky Jobbágyinknak, hogy az oda való Erdeinkből kiki maga Szükségire elegendő száraz tűzifát hordhasson; úgy mind azon által, hogy ezen tűzifa nem egyébkor, hanem minden holnapnak első és második dolog lévő napján az Uraság Szolgájának jelen léttében, s nem másképpen hordassék ki, az mennyi kinek kinek azon holnapra elegendő lészen. Ha valakinek házára, istálójára, pajtájára, a vagy más egyéb épülettjére vagy szekerére, s azok tartozandó Szerszámokra nyerss fára szüksége volna, meg engedem, hogy a Maróthy Tisztnek engedelme mellett Uraság Szolgája által kimutatandó helyen, sem máshol, kiki vághasson.

„ Midőn az egész község egyenlő értelemmel azon meg engedett ily fának vágására leg alkalmatossabb üdöt találni fog, akkoron azon üdött, s azon hetet tarozzék az sokszor említett Hellység, az Maróthy Tisztnek meg jelenteni: Ki is azonnal, ha maga Személe Szerint nem érkeznek, Uraság Szolgáit küldeni fogja, kik a vágásra való helyet ki mutassák, s az vágáson jelen legyenek. Hasonló Rendtartás observáltassék /figyelembe vétessék/ az meg vágott fának ki hordásában...

... Minden némő termésünkből, mellyekből törvény szerint addig az dézsmát /kilencedet,tizedet/ ki adni szoktuk, ennek utánna is igazán ki adgyuk, s Marothra, az Uraság házához be horgyuk. Az Uraságnak Határinkban Lévo Jóságiban, úgy mint Szőlejében, Szántó földeiben, réttyeiben, valamint eddig, úgy ennek utánna is, minden szükségess munkátt illendőképpen, s annak üdeéjében az midőn parancsoltatik, meg teszük, és azoknak termését fel szedvén, Marothra bé horgyuk: és más, egy vagy két napi, határunkban elől adando aprolékos munkáttul is magunkat el nem vonzuk. Mivel az Tekintetes Földes Uraság eddig is nagy szükségünkbe sokszor meg szálni, és gabonával bennünket segitteni méltoztatott, ennek utánna is azon kegyess Gratiáját reménlvén, ha az Tekintetes Uraságnak Marothy aratáskor Segétségünkre szüksége volna, ajánlyuk akkoron három vagy négy napi munkánkat.

Az Esztendőbéli Censust /pénzadót/ valamint ekkoráig, úgy ennek utánna is fizetni akarjuk, úgy mint kész pénzül 25 Rh.ft., azaz húszon ött Rhénes forintokatt; mellyeknek felit Szt. György napra, más felit Szt Mihály napra le tenni tartozunk. In natura /természetben/ pediglen tisztán ki főzött tehén vajbul 8 iczét, csirkét 10 párt, tojást 200 adni fogunk, és negyven ölyt fát meg vágunk, aztatt akár Marothra, akár Esztergámba be viszük.

Kelt Maróthon, 1771. év Január 2-a.

Első Rend. Szt Pál N. Pesthy Conventjének Priora

Fő biró Sztranko István +

T. Biró Gyurkovics András +

**Esküttek: Dologh András + ?apon Joseph +
73.**

Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteménye Pápa. Protocollum, közelebbi jelzet nélkül.

protocollum: jegyzőkönyv, feljegyzés.

ekklesia, eklézsia: egyház, egyházközség, gyülekezet.

"... ekklesia árva volt,... meg vigasztaltatott": utalás a prédikátor elűzésére Buda töröktől való felszabadítása /1686/ után. Több évtizeden át a gyülekezetnek nem volt prédikátora, sem temploma, sem iskolája. Magánházaknál tartották az istentiszteleteket maguk a hívők, mígnem II. József császár vallásszabadságot biztosított.

kurátor: gondnok; az egyházközség anyagi ügyeire felügyelő, ennek életét a lelkésszel együtt irányító, választott világi vezető.

presbiter: protestáns egyházközségi tanács világi, választott tagja.

Kamarai Adminisztráció: a Magyar Kamara hivatala, amely pénzügyekkel, bányáügyekkel stb. vagyis az ország gazdasági ügyeivel foglalkozott. Ezáltal a felosztott szerzetesrendek gazdasági ügyeivel is.

Helytartótanács: Magyar Királyi Helytartótanács az ország legfőbb közigazgatási hivatala, a királyi rendeletek végrehajtója, döntéseit az uralkodó nevében hozta..

Superkatedrálé és korona: szószék és a felette lévő záró elem.

Magyar Országos Levéltár E 153. 42.es 288 fasc. 58. pag.

Irodalom:

Rupp Jakab:Buda-Pest és környékének helyrajzi története (Bp.1868)

Noszlopi Németh Péter: Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben (Bp. PÜS KI 1998.)

Kézai Simon: A magyarok cselekedetei (Osiris Budapest 1999.)

Oláh Miklós: Hungária – Athila (Osiris Budapest 2000.)

Heltai Gás pár: Krónika az magyaroknak dolgairól (Magvető Kiadó Bp. 1979.)

Vértessy György: Fehéregyháza Kérdése

Képes Krónika (Budapest 2003)

Monumenta ecclesiae Strigoniensis, Ed. Ferninandus Knauz. II. –Srigonii, 1882

Gyöngyösi Gergely: Arcok a magyar középkorból „Vitae fratrum heremitarum”

Szépirodalmi Kiadó Bp. 1983

Magyar Eszter: A Pálos-rend pilismaróti uradalmanak újjászervezése a török hódoltság után /tanulmány/ Pálos rendtörténeti tanulmányok I. kötet (Varia Paulina 1994.)

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Pilismarot/pages/ptl_004_forrassze_melvenyek.htm letöltés: 2009-07-30

Pierre de Choque: Discours des Cérémonies du Mariage d'Anne de Foix...1502.

Feledni, jaj, nem tudom a bölcsőt, 'mely ringatott

A pálosok harca a maróti uradalom helyreállításáért

Az Úr testet öltésének 1688. esztendejében királyi leirat erősítette meg a magyar pálos rendet régi birtokaikban, s engedélyezte a rend tagjainak visszatérését a magyar Felföldről, -a Nyitra melletti Elefántiból és a Máriavölgy-i főkolostorból-Budára (a középkori Pest-hegyi vár környékére) továbbá a pálos rend rommá lett Buda melletti Szent Lőrincről nevezett főkolostora helyett Pesten, a török mecset mellett, kolostor és templom építését.

Levéltári iratok tanúsága alapján a pilisi Marótot és a környező falvakat el akarták venni a pálosoktól. 1697. esztendő november havában, Huszár István fráter gyors levelet küldött Lepoglavába, a rendfőnökhöz, melyben értesére adta, hogy a birtokot veszély fenyegeti. Ebben jelenti, hogy a birtokról szóló királyi parancslevelet a Magyar Kamaránál bemutatták, és jogaikat megvédték. De figyelmeztette a prior urat, hogy az elmúlt évben viszont úgy határoztak, hogy Marót birtokot a visegrádi várral, illetve a körülötte fekvő falvakkal és birtokokkal együtt a ciszterci szerzetesrendnek adják, ami további jogsértéshez vezet majd. Kéri a tisztelt rendfőnököt, gondoskodjon arról, hogy Viennában, az udvari Kamarillánál megfelelő diplomákkal - azaz oklevelekkel- igazolni lehessen a rendjük birtokjogait.

Adat van arról is, miszerint 1700-ban gróf Sternberg Ernő akarta Marótot megszerezni az udvarnál, ami miatt a pálosok hevesen tiltakoztak, és minden lehető megtettek legfontosabb, legértékesebb birtokuk megtartásáért. Ebbéli törekvésüket siker koronázta. Abban az időben a felszabadított területek birtokait csak úgy adták vissza, ha oklevelekkel igazolták a tulajdon- és öröklési jogot, s ezután lefizették a birtok értékének 10 %-át fegyverválság címén. Az egyház, a szerzetesrendek mentességet kaptak a fizetés alól. A eltelt másfél évszázad alatt sok tulajdont igazoló oklevél elpusztult, családok haltak ki, rendkívül zavarosak voltak a birtokjogi viszonyok. Az udvar a magyar területekből -több féle politikai céllal- bőségesen osztogatott birtokokat hű embereinek, hadvezéreinek hadi, és egyéb a királynak tett szolgálatuk fejében. Az uradalmak határjelei is elpusztultak. Sok határ- és birtokper származott a bizonytalan birtokhatárokból. Többen igyekeztek a zavaros viszonyokat kihasználni, és földet szerezni, vagy földjeiket megnövelni az eredeti tulajdonos kárára.

„Egy magyar rendnek, a pálosoknak csak a Pilisben lehet az otthona. Mert a Pilis örök otthona a magyarnak...”

(Végh János: Pilis, pálos, páros)

Az alábbiakban ismertetem azokat a bírósági jegyzőkönyveket, amelyek a magyar pálosok maróti azaz bitóci birtokhatárait voltak hivatva megállapítani a környéken lakó, beidézt tanúk tanúvallomásai segítségével. Az eredeti formát megbontva, az értelmezés megkönnyítésére, a tanúk (fatensek, testesek) válaszait a bírák által feltett kérdések alá szerkesztettem.

A jegyzőkönyvi magyar nyelvű részletek eredeti szerkezetben így olvasható:

33.

BITÓCÉRT FOLYÓ PER.

1733

Tanúvallomások jegyzőkönyvi részletei a Bitóc és környékéért folyó perben

/Részben magyar nyelvű/

Kérdések

Első: Tudgyaé avagy hallottai a Tanu, hogy Bitócz nevő Pusztá török ideiben is, midőn tudni illik Esztergámban lakott, Bitócznak neveztetett, s az után is, midün Pater Paulinus Uraimék ususába léptek /lett/ volna, annak hivatott, s most is ugy hivattatik ?

Második: Vallya megh a Tanu, hogy fön nevezett Pusztának határa Szamár keő névő Hegynek tetein leidődik /van/ és Barát réttyének megyen, s nem de nem azon Pusztának szántó fölgye s erdője vagyon ?

Harmadik: Tudgyai avagy hallottai a Tanú, hogy azt a hegyet, melyet most Szamár keőnek hinak, soha sem hitak Szamár hegynek, mert más az Szamár keő, s más peniglen az Szamár hegy?

Negyedik: Vallya meg a Tanu, hogy azon rét, melyet Szamár keőtül emlétett Pusztának határa megyen, mindenkoron, s még török időben is Barát réttyének hivatott, s most is anak neveztetik. S nem de nem Török elmenetele után, midőn Pater Paulinus Uraimék birtokába estenek, az utántúl fogvást mindétig békességes ususágában /háborítatlan használatában/ voltak emiétett Páterek ?

Ötödik: Hány esztendeje lehet annak, Szt György Mezeiek Maróthiakkal határok véghet vissza vannak /viszálykodnak/, s Bitoczi határnak némely részét árendállják /bérlik/ ?

Hatodik: Vallya meg a Fatens /tanú/, multától fogva azon contra versa /ellenségeskedés/ kezdődött soha Maróthiak Esztergamiaknak békességes usust

/szokás szerinti használatot/ nem engettek, hanem az hol kit kaptak, mind az nagyvárosiakat, ming peniglen Szt. György-Mezeiek közül ott mindenit el szedték ?

Hetedik: Tudgyai avagy hallottai a Tanu, hogy Barát réttyétől Palota keő teteig, Palota Keőtől /Ákos-palotája/ Csókás rétig, Csokás rétnél egész keöves Utigh, mely a Paloták alá lejár egész Bérczik /? a bércig/, s azon Bérczeken Somkerülő háta megett Ráró keőigh, amit Fehér keöig a Bitócznak, Marothnak és Szt. Léleki klastromának megyen az határja. S nem de nem a szerint tartották és békességessen birták Marotiak azon határokat mindenkoron ?

Nyolcadik: Vallya meg az Tanu, hogy azon három nyárfát, melyet most Szt György Mezeiek határnak estendálnak /kiterjesztenek/, soha sem tudgya, nem is halotta lenni határnak?

Kilencedik: Tudgyai, avagy hallottai a Fatens, hogy azon fönt nevezet hegyek és helyek, kik a határokat jelentik, mindétig meg irt mód szerint denomináltattak /neveztettek/?

Vallomások

Első Testis /szemtanú/ _Horváth István Esztergam közelében lévő dömösi birtokon él, körülbelül 65 éves, hite szerint vallja.

Elsőre: Mielta él mindenkor Bitocznak neveztetni hallotta.

Másodikra: Direkte / nyiltan mondja/, szomszédságba lakik a tanú, s jelen is volt ennyihány rendbéli határjárásban.

Harmadikra: Semmit.

Negyedikre: Directe, mert sohasem hallotta másképpen nevezni azon rétet, vagyishogy valaki más tisztelendő Pesti Páter Paulinus Uraimékon kívül birta volna, vagyis eő kigyelmeket háborgatta volna.

Ötödikre: Vallya, hogy körülbelül 10 esztendeje lehet annak, hogy Szt. György Mezeiek Maróthiakkal határok végett vissza vannak. A további kérdésekre: Semmit

/További tanúk: Furuglás Mihály, Kertész György, Kecskés István, Péntér András.... Lényegében mindenki az előbbihez hasonlót állít./ "Körülbelül 10 éve van veszekedés Bitocz miatt Esztergamiak, SztGy.mezeiek és Marotiak között, azota hajtogattyák a marótiak eöket."

38.

MARÓT ÉS DÖMÖS HATÁRPERE

1744

Tanúvallomások jegyzőkönyvének részletei

E dologról? /a határ hollétéről feltett kérdések/

Első /kérdés/: Tudja é, hallotta é és úgy érté é a Tanu, a minemű Szakó kútyábúl ki jövő Kövess patak /a/ Szekrényes Piroska hegyek között bé szalad a Dunába, mindenkor az tartatott Maroth és Dömöss ez N. Esztergam Vármegyében lévő helységek között az igaz határnak. Ezt penigh /pedig/ honnnéd tudgya?

Második: Vallya megh aztis a Tanu hiti /hite/ után, hogy a mikoron Marothiak azon említett Kövess patakon innénd lévő hegyeken fát vághtak közönségessen, holl Pattantyús névő /nevű/ hegyecskén innénd, holl pedig a tulsó felin Dömös felül való uton minden háborgatás nélkül, a Duna partyán lévő Szomás /"szomás", szalmás/ révben, melly a kövess patak mellett esik, és ott is rakták hajóra. \

Harmadik: Tudgya é aztis, hogy midőn az ellmúlt kurucz világh előtt országh szerint, egy helységbéli gyermekek mások ellen viaskodtak; akkor Marothiak és Dömössiek mindenkor a Kövess Patak folyásánál, a mint az országh uttyán által megyen, verekedni szoktak. És a Marothi gyermekek Pattantyús hegyecskét magok várának tartották.

A tanuk vallomásai a következőkép igazán következnek.

Első tanú Zsemeri György úr, Esztergom vármegyében fekvő Esztergom Szabad Királyi Város polgára, körülbelül 50 éves, az esküt letette.

Elsőre: Vallya a tanu, hogy az el múlt Rákóczi háborújának alkalmatosságával itt Maróton kilencz esztendeigh egymásután lakván az édes Attyával. Abban az időben Perczes Mihály névő /nevű/ ispánnya /l/ volt a helységhnek. Gyakor izben a tanu a nevezett Ispánnal egyött vadászának okáért ki ment az Maróthi határokra, és erdőkre. Egykor járván Kövess Patak névő vizecske mellet, a megh nevezett Ispány e tanúnak haját -mint hogy abban az ödöben /időben/ fiatal vala-megh foghta, és mondotta, Gyurka, úgy mond, emlékezzél jövőendőben is, hogy ez a Patak, a melly oda föll az hegyben Szakó kútyábúl szakad ki Maróthnak és Dömösnek igaz határja, a minthogy most is, sőt az előtt is mind a két megh nevezett helységh úgy birja, tudnyailik Marothiak Maróth fölül /felől/, Dömössiek Dömöss fölül.

Másodikra: Vallya sőt bizonyossan tudgya midőn a mint föllyebis, megh valotta Marothon kilencz esztendeigh lakott volna, abban az időben Szekrény hegyin ölfyfáth vághván másokkal egyött, a melly munkában jelen volt a tanuis, és az fát minden háborgatás nélkül Szalma révre, az Dunára hordották az szekereken, és

ott rakottak hajóra, sem a fának levágását sem onnend való alá hordását senki nem ellenzette, sőt aztis tudgya, hogy abban az ödőben soha Dömössiek Szekrény hegyin fát nem vághtak, mindenkor Marothiak birták és éltek, nem kölemben /különben/ Borjúmány névő /nevű/ Kövess Patak partyán lévő helyben is mindenkor a Marothiak vághtak a Dongának való fát /2/, és nem Dömössiek.

Harmadikra: Tudgya aztis a Tanu, hogy az emiétett /említett/ Rákóczi háborújában a föllyeb attingál /megnevezett/ két helységben lakozó ifjúságh, és gyermekcsék egymás ellen háborúságot tartván sok izben egész a határig, úgy mint a Kövess Patakig ki mentek és ottan harczoltak, és verekedtek egymás között, mégh azokis abban az ödőben az szerint observálták /figyelembe vették/ a határnak dolgát, a mint oda föllyeb megh Vagyon írva, a Maróthi gyermejei /gyermekek/ a Patakon innend Pattyantús hegyit tartván magok várának, e tanú maga is sokszor jelen volt, az ifjak vagyis gyermekek között...

Negyedik tanú Marothi András, őexcellenciájának, Grassalkovics Antal Úrnak tótfalusi /3/ lakosa, körülbelül 47 éves, az esküt letette.

Elsőre: Vallya a tanu, hogy Kövess Patak Maróth és Dömös között határnak tartatott, ezt penighlen onnend tudgya, hogy itt Maroton 19 esztendeig lakott... Maróthiak szabadon birták, és éltek.

Másodikra: Vallya ezen tanú, hogy Marothiak azon emiétett Köves Patakon innend lévő hegyeken, fát vághtak, melyet is mind Pattyantús névő /nevű/ hegyecskén innend, s mind penighlen túlsú felin Dömös fölül való uton, minden háborgatás nélkül a Duna partyán lévő Szalma révbe hordották, és ott is rakodtak a hajóra.

Harmadikra: Tudgya aztis, hogy az elmúlt Kurucz világh előtt Gyermekek viaskodván akkor Maróthiak a Köves Patak folyásáigh, Dömössiek Penighlen ugyan azon patak folyásáigh gyöttenek úgy hogy a Maróthi Gyermekek Pattyantus hegyecskét magok várának tartották...

Kilencedik tanú Závodi Ádám Szentgyörgymezői mezőváros jegyzője körülbelül 27 éves, az esküt letette:

Elsőre: Jól emlékezik a tanu, mivel hogy hat esztendeig a maróti uraknak gondviselőjük volt, azon idő alatt Sza/k/ó kútyábúl ki folyó Kövess Patak, Szekrény, Borjúmány hegyekkel együtt Maróth és Dömös között igaz hitárnak tarották, az mintis sok ízben, ha Dömössi embert vagy marhát kaphattak, az embertül fejszét elvették, a vagy marháját bé hajtották, azt főzetés /fizetés/ nélkül ki nem atták...

Kelt 1744. június 3-án Maróth helységben

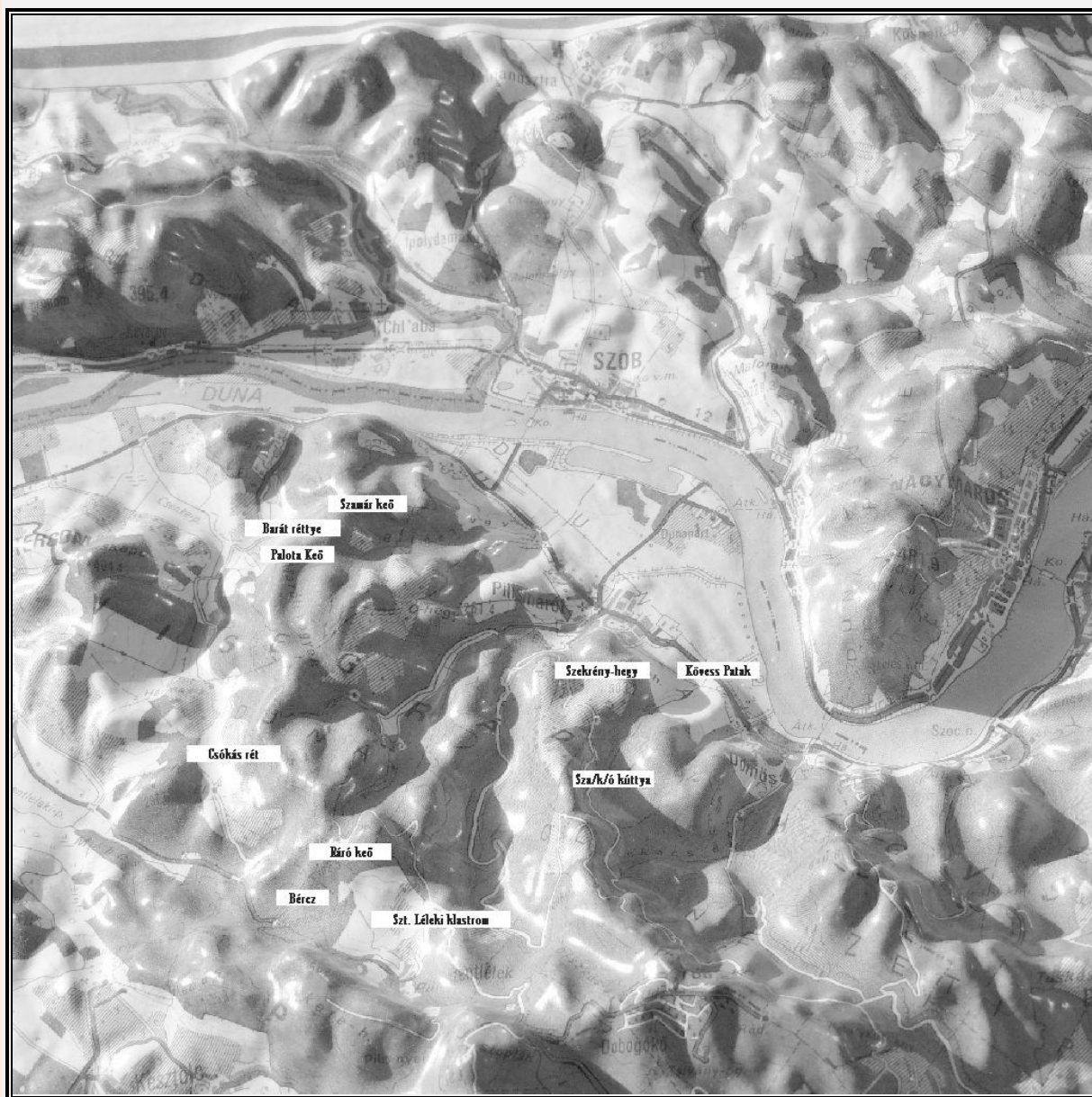
Missics Mihály és Rajcsány János Esztergom vármegyei esküdtek

Komárom -Esztergom Megyei Levéltár. Esztergom vármegye törvényszéke VII. fasc. II. n. 13.

ispán: itteni értelemben a földesúr alkalmazottja, birtokainak és jövedelmeinek kezelője.
donga: hordó, dézsa oldalát alkotó hajlított deszka. Dongafa: donga készítésére alkalmas.
tótfalusi, Tótfalu: a Szentendrei -szigeten lévő település; oda való lakos
mezőváros: a feudalizmus jellegzetes várostípusa, amely magánföldesúri hatalom alatt állott, az állami adón kívül földesúrnak is adózott.

Reményt keltő kísérlet Bitóc-pusztá, Basaharc és Marót határainak kijelölésére

A fent ismertetett jogi irat ismeretében ismeretessé vált a török uralom előtti határok állapota, bár a tanúvallomásokban erre irányuló ismeretek nem mutatkoznak, de a bírák kérdéseiből fényt deríthetünk a valaha bírt terület nagyságára a határvonal lényeges földrajzi pontjainak feltüntetésével a pilisi kistérség térképén.

Számár keőnek nevezték a hegy tetején álló emlékkövet – 1744-ben még állt -, amely közelében nyugodtak a hun kapitányok; Keve, Béla, Kadocsa (Kr.u. 372), Atilla nagykirály,

aki Szikambriában halt meg (Kr.u. 453), és Árpád fejedelem (Kr.u. 907). Az alatt a lévő réten (Vért-mezeje, Barát réttye) volt Mária oltára (Alba Ecclesia).

Szürkebarát, fehérbarát...

A magyar alapítású pálos rend története

Kr.u. 1250 – Kr.u. 1786

*„Tisztelettel ajánlom ez írást
Dr. Rekettyés Mária történész asszonynak,
a történettudományok kandidátusának,
a Magyar Pálos Rend kutatójának”
a szerző*

„Minthogy az idő mulandósága nem engedi meg, hogy emlékeink kincsestárát sokáig őrizzük, mert mindnyájunkat elragad a halál, azért régi szokás az eseményeket az írás tartósságára bízni, nehogy az elmúlt idők történetét nem ismerő kor bizonytalanul tévelyegjen.” Ezekkel a szavakkal kezdi Gyöngyösi Gergely (1472-1545) pálos atya, rendfőnök munkás életének főműveként ismert pálos rendtörténeti krónikáját. Illesszük e fénylő gondolat-gyöngyöt szívünk bíbor vánkosára, s féltve őrizzük egy kicsinyke időig! – Mint kapott kincset én meg nem tarthatom, Gergely atya tanácsát követve, a bizonytalanok, s tévelygők kezébe adom pálos atyáink történetét.

Mielőtt rátérnénk a rend történetére, ha csak néhány tollvonással is, de fel kell vázolnunk Hungária történelmének azt a szakaszát, amely életre hívta. Korai krónikáink, történetíróink IV. Béla (1206 -1235-1270) uralkodói korszakáról szűkszavúan tájékoztatnak. Az ő uralkodása alatt történt, hogy a jól előkészített mongol invázió, Szubutáj hadvezérletével, három irányból zúdult rá az apostoli Magyar Királyság területeire tüzzel-vassal pusztítva falvait, vetéseit. A király a Seo (Sajó) folyónál lévő Mohinál ütközik meg a főerővel 1241. április 11-én. Vereséget szenved a nyugati hatalmak által magára hagyott keresztény sereg, a királyt kimenekítik a csatából hű emberei. A tatárok a következő év nyarán elhagyták Hungáriát. A krónikák megjegyzik, hogy az ország lakosságában nagyobb pusztítást végzett az éhhalál, mint a tatárdúlás. IV. Béla az ország újjáépítésével foglalkozik, kővárakat emel, ekkor válik a leromlott budai vár Óbudává és tőle fél magyar mérföldnyi távolságnál közelebb, felépíti Új Buda várát. A Pilis déli szegleténél, a Pesti hegy – ma Szent Gellért-hegye – közelében, a Duna jobb partján lévő várhegy déli ormán elkezdődik a pesti kővár építése, betelepítése 1255-re válik teljessé. Az országépítés idejére ránehezedik a folytonos fenyegetettség érzete, amelyet a keletről érkező mongol veszedelem hordoz magában. Ezt a lélektani helyzetet használja ki a római hit bástyáinak megerősítésére, a

lelkek fölötti hatalom kiteljesítésére és teljes ellenőrzésére. Magyarország területén is folytatódik az inkvizíció. Üldözik a régi, magyar-szkíta írásbeliséget. Begyűjtik, és megsemmisítik a rovás-könyveket, táblákat, botokat. A régi, hermetikus tudás birtokosait, a gyógyító embereket, asszonyokat vonják sorban vizsgálat alá. Ezek a vizsgálatok minden esetben a halál valamilyen válfajával végződnek. Ebben a tevékenységben a Domonkos rendiek járnak elől, mint szent inkvizítorok, lelki atyák, gyóntatók, pápai legátusok. IV. Ince pápa Magyarországra, mint leendő hűbérére tekint, gyanakvással figyeli Béla király kelet felé forduló diplomáciáját, - számon kérő pápai leveleire sok esetben, a király, magyarázkodásra kényszerül, - még a titkos diplomáciai tárgyalások anyagát is megszerzi a Szentszék, ha kell a kiátkozás fegyverének élet fordítva az azon résztvevő tolmácsok ellen. – Utalhatunk itt IV. Sándor pápa 1259. 10. 14. - i keltezésű levelére, amelyben óvja IV. Bélát hogy a tatárok szövetségi ajánlatát elfogadja és gyermekét mongol nővel házassítsa, de a tatárok ellen katonai segítséget nem tud adni. – A római hit dolgában kiteljesedő, gyanakvásokkal és besúgásokkal terhes, halált termő korszakról hív képet ad a Kassai Kódex néven ismeretes könyv 1227- 1489-el záruló *Liber Inquisitorum* c. részének jegyzőkönyv – gyűjteménye.

A pálos rendről

A pálosok rendjével kapcsolatosan kiemelten jegyzi meg minden egyes alkalommal, amikor szóba kerül, hogy az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend, amely napjainkig fenn maradt. Nem érthetünk vele egyet, hiszen tudomásunk van arról, hogy a korai Árpád-korban léteztek magyar királyi alapítású szerzetesrendek, lovagrendek. Gyöngyös környéki mondai hagyományban őrződött meg a IV. Béla király úr atyjának, Turul-nembéli II. András király úrnak, akit jeruzsáleminek mondanak, és a „Szent Sír Őrzői” néven alapított volt hadfiakból szerveződött szerzetesközösségének emléke.

Magát a történetet Szántai Lajos a „A Két Hollós - Mátyás király és a Pálos Rend” című könyvének a „Sólyom-rend” nevezetű fejezetében ismerteti, elemzi. Ennek rövid foglalata: II. András király egy ízben a Mátra rengetegében vadászik szeretett sólymával, gyönyörű madarával. A király úr röpteti, ám a sólyom, egy villanás alatt, eltűnt volt éles tekintetű szemei elől. Vizsla tekintettel keresi-kutatja, s nem látja hűségese vadászmadarát. Várákozik reá szomorú szívvel, szorongó kebelével. – Talán, visszatalál! – reményli. Alászáll a nap a nyugati végeken, árnyék borul a világra. A király csak várákozik. Napot csillagos éj, éjt fényes nappal követ. Andrást országos ügyek várják palotájában, de ő nem mozdul. Bár kísérete mindenhol keresi a sólymot, nem találja. Idő

telik. Egyszer csak felbukkan előtte régi hűséges vitéze: egy Gábor nevezetű szerzetes, híret veszi a király nagy bánatának és felteszi magában, hogy a felséges úr vadászmadarát felkutatja, elviszi hozzá. Hat nap, hét éjszaka keresi, mire megtalálja őt. Nagy a király öröme, amikor meglátja elveszettnek hitt sólymát, s azt mondja Gábornak, kérjen bármit jutalmul. És mit kér Gábor atya? Aranyat, ezüstöt vagy kőpalotát Budán? - Nem. Engedje meg a felséges király úr, hogy volt vitéztársaival együtt, akik a szent élet útján kívánnak járni s elmélkedő, Istennek tetsző életet élni, közösséget hozhasson létre, s építtessen számukra rendházat. II. András ígéretéhez híven kolostort alapít Gyöngyös környékén a „Feltalált Sólyom Ünnepe” tiszteletére.

A másik állítással, mely szerint a magyar pálos rend ma is jelen van Magyarországon, azon az egyszerű oknál fogva nem érthetünk egyet, mivel tudomásunk van róla, hogy a Boldog Özséb volt esztergomi kanonok által alapított kontemplatív szerzetesrendet, melynek munkásságát két nagy történeti korszakra oszthatjuk, II. József habsburg császár (1741-1780-1790), Magyarország koronázatlan királya 1786. év telén rajtaütésszerűen feloszlatta, vagyonát elkoboztatta.

A rend alapítása

*„Szent a kereszt jegye rajta, Özséb keze
klastromot épít
Esztergom mellé, hegynek orma fölé.”*

Az alapító atya Özséb esztergomi kanonok tiszta életű, jámbor egyházi férfiú a Pilis központi részén épült királyi székhely várában ISTER.GAM.-ban szolgál, míg kelet felől a békétlenség vészt hozó felhői gyülekeznek sárga vihar ígéretével. Özséb kanonok jó szívvel vendégli a hajlékába lépő, s a környező hegyek barlangjaiba húzódott remetei magányt kedvelőket, jó gazdaként beszélget velük. – Amikor kitör a forgószéllal társult vihar, s eléri Esztergomot, a várat elhagyván volt vendégeihez csatlakozva éli azok egyszerű életét. Először ideiglenesnek gondolva ez életformát, - csak amíg a békeesség angyala újra ellátogat Hungáriába. Azonban Isten úr látomással ajándékozta volt meg őt, mely által küldetést bízott reá. Történt egy csillagtalan éjjelen, midőn felhők takarták a holdat, hogy a barlang rejtekében, legmélyebb imájából felriadván Özséb felegyenesedett. Hangot hallott? Sugallatot? Vagy másféle készítés szökkenett talpra? – kilépett a barlang elébe, az andezit sziklapárákányra. Elsőbben letekintett a sötétben rejtező, végtelen, halk morajlással elfutó széles folyóra: a Dunára, majd a túlsópartján emelkedő, hullámozó, borzas hátú hegyek tengerére; a Pilis erdőségeire. És...akkor imbolygó fénypontokat, sugárzó fénymagokat látott szerte-széjjel, amelyek egymás felé

törekedtek, beutazták a teret, s végül egyetlen tűzoszloppá egyesülve hatoltak az égbe, összekötve az anyagi és a szellemi világot. Ez a misztikus élmény készítette őt arra, hogy összegyűjtve a remetei életét élő, kegyes atyákat egy közösségbe, hat társával megalapítsa e rend első, főmonostorát, amelyet később több rendház építése követett. Ezért mondhatjuk el azt, hogy a pálos rend bölcsője a pilisi királyi központ kellős közepén ringott ott, ahol „Magyarország szíve dobogott és dobog ma is. - Földünknek szív csakrája.” Innen indult és teljesedett ki az akkor ismert földrész szinte minden országába eljutó pálos eszme szerzetes közösségei révén.

No, de még csak a születését észlelhetjük. Nézzük meg hogyan ír erről Gyöngyösi Gergely: *„Özséb testvér, az istenfélő ember, a remeteség kiváló kedvelője, a hármass barlang közelében, ahol hat társával lakott a forrás mellett, a Szent Kereszt tiszteletére (amelynek erejével az emberiség ősi ellenségének minden cselszövése megghiúsult) megalapította a Rend Főmonostorát. Itt erényekben és vallásosságban gazdag, életszentségben föltűnő, testileg sápadt és lesoványodott állapotban, de minden dolgában alázatos, józan és szerény életet élt.”* Ugyanakkor ezt az alapítást ily’ módon énekli meg Fráter Varsányi István:

*„Egykor az úttalan erdőt járva-kutatva az atyáink
Sziklafalak mentén néhány kicsi házat emeltek,
Szétszórt barlangok mélyét is jól kikutatták.
Itt a kegyes remeténk s papi férfi, Özséb, alapítja
Végre a rend házáat, s a keresztnek szent neve
címe.*

*Lassan a testvérek barlangjukat elhagyogatják,
S kezdenek együtt szigorú szent zárdai életet élni.
Innen terjedt szét a világon Pál remetének
Rendje: amelyben az erkölcs és ruha folttalan
egyként
Így lesz majdan a kis forrásból nagy folyam árja.”*

Vajon – merül fel az emberben a kérdés – mit kerestek a pálos atyák az úttalan pilisi rengeteget járva? Milyen tűz égette lelkükbe e feladatot? –Egyre többen ismerik fel a Pilis szakrális szerepét, népünk lelki megújulásának helyszínét, keresik az ősfák lombozata és a cserjék vesszei alá rejtő romvárosaink helyét, s a hozzájuk vezető rejtett utakat kutatják. Nem a megalitikus építmények maradványainak lenyűgöző formaisága, óriási falszakaszai, oltárhoz vezető - mai ember számára meg nem léphető –

lépcsőfokai vonzzák a magyar lelket, hanem a kőbe rejtett üzenet. Régen sem volt ez másként, a Pilist újra és újra fel kellett fedezni. Krónikáink leírják; hogy a hunok, vagyis magyarok első bejövetelekor a Kr. u. IV. század utolsó negyedében, a Pilisben régi korok városainak romjait, lepusztult emlékeit találták. Ezeket a romokat, városokat Attila nagykirály megújította és székhelyét itt a Szikambria nevű várban állítja fel, amit később a magyarok Budának, a németek Edtzilburgnak, Attila városának hívnak. A második bejövetelkor, amit a Kálti Márk fehérvári kanonok által írt és rajzolt, színezett és aranyfüsttel futtatott iniciálékkal ellátott Képes Krónika (1358) a Kr. u.-ni VII. század végére jelez, Árpád vezérlelőfejedeleme itt kel át a Dunán a szobi révnél, az Ipoly torkolatánál és bevonul magyarjaival Attila király városába, megújíttatja, és székét itt állíttatja fel. Tudjuk, és ismerjük azt, hogy az Árpád-házi királyaink életének mozzanatait, koronázási szertartásait, szakrális vadászatait a Szakrális Apostoli Magyar Királyság központjához: a Pilishez kapcsolódnak. Tekintsük csak meg a Képes Krónika képi ábrázolásait ahhoz, hogy e mondat valóságtartalmát igazolhassuk!

Gondoljunk itt Géza és László herceg miniatúrájára, amelyen a váci szarvas jelenést örökítette meg a Krónika szerzője, vagy III. Béla koronázására, mely' ábrázoláson a háttérben egy piramis-hegy látható, avagy gondolhatunk I. Béla Dömösön bekövetkezett szerencsétlen halálára, vagy Álmos herceg SEG.SARD-i (szekszárdi) kolostor alapítására, amelynek helye szintén a Pilisben volt.

A legendák szerint a Pilisben lévő, ősi város alapítója az első szkíta királyfi, PÁL, (ógörög forrásokban Pálosz) SZKÍTA (Szkütosz) király fia, NAP (Naposz) fivére, itt a Nyugati Szkítia szívében a Pilisben alussza örök álmát. Vajon IV. Béla uralkodása idején a magyar pálosok váltak a Szent Sír Őrzőjévé? Ők azok az előkelő származású nemes ifjak, akik rangos életet, családot odahagyva, szürke, majd fehér szerzetesi ruhát vesznek és egyedül az Úrnak, s általa keresztül, szolgálják népük szellemiségét, hagyományait, továbbá az ebben az időben már a szent jelzővel illetett, s tisztelt koronát. – A Szentkoronát. Nem a tűzi zománcozott apostoli, az egy Istent két személyben megörökítő, és a magyarok Boldogasszonyát, I. István óta az ország királynőjének képét viselő rendkívüli finomságú színarany pártás, ékköves beavató koronát, amelyet legutóbb a IV. Bélaként trónra lépő Turul-nembéli király koronázásakor láthattak a koronázó nemzet tagjaiként Fehérvárott. - Nem. Azt a koronát, amely elvont módon személyesíti meg Isten szép elgondolását a magyarságról, a néki adatott egyenlő jogokról, a megélhetését biztosító földről, vízről, hegyeik gyomrában rejtő ásványkincsekről, az Ő nevében hozott törvényekről, az uralkodóról és a nemes nemzetről, melynek egyike sem törhet a kizárólagos egyeduradalomra.

Nehéz helyzetbe került Magyarország ebben - történelme során nem először – a kiélezett helyzetben. Kelet felől a mongol hadak fenyegetése, bosszúhadjárat Hungária, a magyar állam eltörlése céljából. A nyugati gyepük felől Harcias Fridrich herceg, Ausztria uralkodója támadja a királyságot abból a célból, hogy magyar területeket csatoljon birtokához. Az ország testén belül az inkvizíció révén erősödik a pápai befolyás. A király úr családján belül is hatalmi csoportulások, és harcok bontakoznak ki. A tehetséges hadvezér és trónörökös herceg, István, háttérbe szorításán ügyködik a bizánci politikában jártas anyakirályné, Laszkarisz Mária és Anna leánya az általuk könnyen befolyásolható, jólelkű, jámbor ifjabbik herceg, Béla trónig vezető útjának egyengetése érdekében. A Sárospatakon tartózkodó ifjabb királynét, Kun Erzsébetet, István feleségét elfogják, és rabságba vetik, Istvánt az erdélyi Feketehalom várába szorítják, béke követét, kit apjához küldve, elfogák, és halálra kínozták volt a IV. Béla királyt képviselő nádor: Keményfia Lőrinc katonái. István ifjabb király, a keleti országrész ura segítségére felmentő sereg érkezik a vár alá Panyit ispán vezérletével, később apját, a királyt, békéltetni indul, de Isaszegnél haddal támadnak reá. Ebben a csatában válik világossá számára, hogy elszántan az életére törnek, hárman támadnak reá egyszerre, s lándzsavas hegye üti át, kevéssel kerülve el a combját, lova nyergét. István kibékül atyjával húga Szt. Margit közbenjárására, ám ez alól anyja, és Anna nővére fondorlatosan kivonja magát. Olyannyira ellenséges a viszony, hogy Béla király, közvetlenül a halála előtt (1270. május 3.), családját II. Ottokár cseh király oltalmába ajánlja. Anna hercegnő, Rasztiszlav herceg özvegye, leányához és vejéhez, Ottokárhoz menekül Prágába, az Árpád-ház kincseivel, amelyek még Attila királytól származtak. A pálosoknak eredeti céljaik elérésére óvatos lépéseket kellett tenniük.

A Pálos Rend bejegyzése és megerősítése

A Pálos Rend névadója közel egy évezrede halott, amikor a XIII. század közepén a Pilis szívében, valószínűleg királyi jóváhagyással, megalakul a szerzetesrend, mivel regula nélkül nem működhet, Özséb testvér Szent Ágoston szabályait kéri Rómától, ám ezt azonnal nem kapja meg. És itt lép előtérbe a harmadik Pál. – Paulus Episcopus Vespremiensis, azaz Pál Veszprém püspöke. Orbán a római szentegyház főpapja őt bízta meg a pálosok anyagi helyzetének, a létfenntartáshoz elengedhetetlenül szükséges javak meglétének kivizsgálásával. A vespémi Pál püspök ad nekik életrendet; vagyonuk nem lévén; - „, mint engedélyezett társulat a remete életmód szerint szolgálják az Urat mindenben...Időnként választott rendfőnököket be kell mutatniok a megyéspüspöknek, akinek szent zsinatára évenként minden kolostorból két-két testvért kell küldeniök, hogy

átvegyék a szent zsinat üdvös intelmeit és határozatait, s azokat kötelesek megtartani...Lakóhelyeik számát nem növelhetik” – és itt felsorolja az 1263-ban kiadott püspöki levél az engedélyezett rendházakat: „Pilup-sziget, Szent Ilona, Szent Mária Magdolna Kőköton, Szent Jakab a Bakonyban, Szent Erzsébet Ideg-szigeten, Szent Imre Badacsonyban, Szent Mária Magdolna az Örményes melletti szigeten, Eleken, és Szent Domokos Szakácsiban.”

Ezek a rendházak kiegészülnek Benedek veszprémi püspök 1291. évi megerősítő levelében az alábbiakkal: *„Szent Kereszt egyháza a Pilisben, Szent László Kékesen (ma Pilisszentlászló) és Pilup szigete (a Pilisszentkereszt közeli Holdvilág-árokánál).”*

Gyöngyösi Gergely rendfőnök írja rendtörténetében, hogy 1263-ban Özséb provinciális testvér, néhány testvér kíséretében Rómába ment és IV. Orbán pápától kérte Szent Ágoston szabályainak engedélyezését. - És itt megjegyzi; -*„Azt mondják, Aquinói Szent Tamás is segítségére volt a pápai udvarban.”*

Remete Szent Pál személyéről

Thébai Szent Pál (Kr.u. 228-341) az egyiptomi Thébában született egy olyan vallási közegben találta magát, amelyben együttesen volt jelen az egyiptomi vallás, a görög-római vallás és ugyanakkor a korai kereszténység gnosztikus vallási irányzatainak összessége. Szülei gazdag thébai kereskedők voltak, egyes kutatók szerint hun gyökerekkel bíró családfával. Tizenöt éves ifjú ember, amikor elveszti szüleit. Az önjelölt örökösök kiforgatják vagyonából. Elhagyván a várost a Nílus túlsó partján nyer oltalmat a Királyok völgyében, ahol az egykori birodalom uralkodói nyugszanak sziklasírjaik lezárt üregeiben. Remete Szent Pál lelkileg és testileg a királyi központhoz kötődött, az Ó-Thébához, a fáraók szent uralmi központjához és annak is a Thot isten uralta Holtak városához. Imával, böjtöléssel és aszketikus életvitellel került el a keresztényüldözést barlangja rejtekében. Hermetikus, egyetemes, misztikus tudásra tett szert hosszú élete alatt. Hitbéli működéséről nem sokat tudhatunk, ám életéről Szent Jeromos tudósít hagiográfiai (szentek élete) művében, amely ismert olvasmánnyá vált különösképpen az első ezredév tájékán.

Első Remete Szent Pál testereklýje

E szent tisztelete általánossá válva földi maradványai nagy értéket képviseltek az egyháziak számára. Thébai Remete Szent Pál romlatlan testét, melyről hiányzott a fej, a sikeres velencei hadjárata (Kr.u. 1381), és azt követő turini békekötés feltételeként

megjelölve, hozta haza Budára, a Magyar Királyság jeles városába, ezt követően viszik fel Demeter esztergomi érsek vezetésével Budaszentlőrincre, amely oly közel feküdt Buda városához, mint mondják; - *„Budaszentlőrinc a várostól nyugatra feküdt. Falai naphosszat napfényben tündököltek Buda felett. Alkonyatkor a kolostor tornyainak karcsú árnyékát egészen a városig vetette a lenyugvó nap... A hatalmas, a Mátyás-templommal vetekedő templomot - tornyait is becsülhetjük ötven-hetven méter magasnak - pazarul épített oldalkápolnák sora övezte. Közülük a legdíszesebb a Remete Szent-Pál kápolna volt. Ebben a Nagy Lajos korából származó ereklyéket őrizték. Ez a kápolna a XV. századtól híres búcsújáró hely volt. A pálos kolostor - Hadnagy Domonkos leírása szerint (1507) - csodás gyógyulásoknak, rabokért való hatásos imáknak színhelye.”*

Nagy Lajos (*Ludovicus Magnus*) Czilling gróf budai kőházát, amelyet az időben közönségesen (*köztudott értelemben*) palotának hívott a magyar nép a budaszentlőrinci főkolostornak adományozta, hogy veszedelmes időkben ott őrizték Szent Pál testét.

A pálosok rendtörténetének krónikája erről az eseményről így számol be: „Ugyenez a király (*I. Lajos*) megígérte a nemrégiben alapított Nosztrán (*Mária Nosztra*) az egész konvent hallatára, hogy ha a mindenható Isten Remete Szent Pál érdemeiért a velenceiek fölött győzelemre segíti, akkor ennek a szentnek a testét nekik ajándékozza. Ezt hallva a szent és tiszteletre méltó Lukács testvér prófétaként így válaszolt: „*Ó, legyőzhetetlen fejedelem! Bízom az Úrban, hogy fogadalmadat biztosan megvalósítod, és az ajándékkal, amit kívántál, fogsz visszatérni.*” Fogadalmául a király a kolostor előtt egy hársfát ültetett, mely azután kiszökdült.” – Gyöngyösi atya megjegyzi, hogy a fa törzse – mintegy 150 esztendő múltán – ma is meg van, s Lajos király fájának hívatik.

Ugyan ebben a pálos rendtörténeti krónikában jelentik az 1522. év történései között, hogy II. Lajos, Magyarország és többek között Csehország királya Prágába ment és eszébe idézvén a pálos atyák állhatatos türelemmel időről-időre eléterjesztett kérését, hogy a csehországi Karlstein várában – ahol a cseh koronát is vigyázták – őrzött ereklyék közül hozza haza Magyarországra Thébai Remete Szent Pál fej ereklyéjét. A királyi látogatás fényes külsőségei közt a cseh mágánások meg is ígértek, hogy kiadják királyi parancsra az ereklyét, azonban mindezt csak színlelik és a fejeken, mert több fejereklye is van náluk, lévő feliratos kendőket kicserélik, hogy megtévesszék a fiatal (ekkor 16 éves) uralkodót. A sors kegyelme folytán egy idősebb pap figyelmezteti Lajost és elmondja neki azt, hogy melyik kendő alatt keresse Szent Pál fejereklyéjét. A magyarok királya Szent Anasztázia kendője alatt talál rá. A nyakszirten, cseh nyelven a következők olvashatók: „Első remete Szent Pál feje, aki Buda közelében fekszik.” A király magához öleli, és sebbel-lobbal Budára hozza. Egy ideig magánál tartja. 1522.

pünkösdjének második napján, Simon zágrábi püspök vezetésével, a pálos atyák koszorújában, a király és a királyné vezette ünnepi körmenettel, viszik fel a szent fejét Budáról Budaszentlőrincre a pálosok főmonostorába, hogy egyesítsék annak testével, de az egyesítés nem sikerülhetett. Lássuk, mint írja a krónika: *„De mert a szent fej más nemzeteknél, a cseheknél, vagyis a huszitáknál is hányódott sok éven keresztül, száznegyven évig, akik nem a szükséges körültekintéssel őrizték, sőt illetlenül bántak vele, ezért nem maradt meg olyan sértetlenül, mint a test Magyarországon, hanem a haját, szakállát és a bőrét lehúzták, úgyhogy csak a koponyáját hozták haza.”*

A magyar mitikus történelem ismerői jól tudták, hogy amennyiben sikerül a nagy becsben tartott szent fejét egybeforrasztani annak testével Magyarország sorsán fordíthatnak egy keveset. Tudták, hogy a nemzet válságos, sok szenvedéssel járó válságos időszakot fog átélni a közeljövőben, hiszen egy Istentől való szakrális uralkodói renden alapuló, működő szkíta királyság elpusztításával szabad teret nyerhet az anyageelvű, abszolút hatalomra törő humanizmus álcája mögé rejtő önző önkény.

A jóslat

Az ország eljövendő sorsáról képi jóvendölés készült még az utolsó, teljes értékű jogérvényesen koronázott szakrális magyar király Mátyás (1442-1464-1490) idejében, aki igazságosnak és Hunyadinak is ismert mind közönségesen. Heltai Gáspár írja krónikájában a következőket Vitéz János esztergomi érsek palotájának bemutatását illetően:

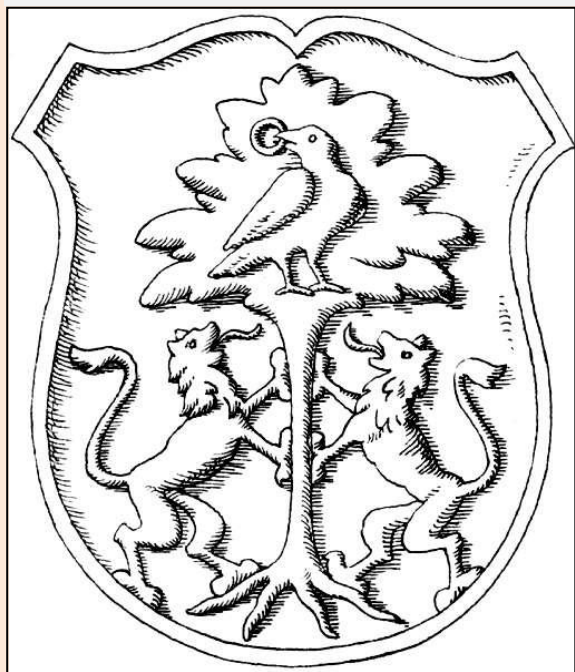
„Azon palotában az egyik hosszú falon renddel szépen mind megíratta vala szép és drága festékekkel mind a magyaroknak őseket, a scithiai hercegeket, annak utána a királyokat. Nem íratta vala kedig a királyoknak képeit csak Mátyás királyig, mikoron ő élt, hanem Mátyás király után is egynyíhány ablakot íratott meg, mellyet valami prognostikomból, avagy a csillagoknak járásából vött jóvendőmondásból, és úgy akarta az ő utána valóknak azok a képek által jelönten, mi volna jóvendő ez országban. Az első ablakban Mátyás király után íratta vala egy király képét, mintha egy király ülne egy zsedcel (szecel - karosszék) székre behunt szömekkel, ki szunnyadoznék, és kevés gondot viselne az országnak dolgaira. Evvel jelentötte, hogy Mátyás király után egy király volna jóvendő, ki nem sok gondot viselendő az volna az országra. És úgy lőn. Mert László lőn király, ki igen tunya és lágy ember vala. És mikoron új hírt hoznak vala néki, hogy a törökek kárt tőtenek, és imeszt és amaszt az várat vették meg, ő nem indul vala ezen, hanem lágy beszéddel mondja vala: dobrsi, dobrsi.

A második ablakon íratott vala egy király képét, és annak lábai alatt tüzet íratott vala, melly környül embereket sitnek vala nyársokon. Evvel e képpel jelentötte a szegény Lajos királyt, hogy az is csendesz király lönne, és hogy az ő üdejébe támadandó vólna a keresztes had.

Az harmadik ablakba íratott vala két mezítelen embert, kik küsszednek vala az magyar koronáért, mellyet, az ő lábok alá megíratnak vala. Evvel e képpel azt jelöntötte, hogy János király és Ferdinánd király jövendők volnának az országért. És úgy lött. Mert annyira veszedének egymással a királyi birodalomért, hogy majd mind a kettő mezítelenek maradának mind országostól.

Az negyedik ablakba íratott vala egy haragos oroszlánképet, melly a földön fekszik vala, és a két első lábának körmeiben tart vala egy koronás pattyalatot (patyolat - finom szövet). Evvel e képpel aszt jelenté, hogy a török császár fogná elfoglalni az magyar királyi birodalomnak méltóságát, és hogy aszt kezdené bírnyi mindvégig. Mert ez ablak és kép után nem lőn több ablak, sem több írás, hanem ez vala az vége. (Esz is jedzethette, hogy egy hatalmas király támadandó volna, ki végre elrontandó volna a török birodalmát.) úgy tetszik, hogy ez is betelleyesedett, mert egynyíhány esztendeje vagyon immár, hogy mind Buda, - a mü királyi székünk -, mind Fejérvár, a koronázóhely elköltenek tőllünk.”

A Pálos Atyák Címere és jelképrendszere

Korban legrégebbi ábrázolása Erdélyben található. A XIII. században épült vízaknai katolikus templom homlokzatán jelenik meg. A lekerekítet pajzsot függőlegesen két mezőre osztó, négy irányba ágazó gyökerű, erős tölgyfával, melynek dús lombozatában egy holló látható csőrében gyűrűvel. A fa törzsét két oldalról egy-egy ágaskodó, kiöltött nyelvű oroszlán támasztja ellentétes oldali, hátsó lábaikkal egy-egy gyökéren állnak.

E címer szimbolikáját Legszebben Rekettyés Mária fogalmazta meg, tömören,

lényeglátóan, ezért ide idézem szavait: „A címer úgynevezett „mesélő” címer. A lombos fa egyben életfa, vagy világfa, átjáró a világok között, átemeli, vagy átvezeti a lelket az egyik világból a másikba. Jelképezi a gyökerek világát, a Föld mélyét –majd az „átmeneti” vagy

földi világot és a lombkorona a felszabadult, magasabb világok kiteljesedését jelzi. Egy egységes, kontemplatív „utat” mutat, amit a szerzetesnek végig kell járni.

A lombos fa a későbbiekben pálmafa alakot öltött, ami az ókeresztény szimbolikában a paradicsomi élet fája, jelképezheti magát Jézust is, mert a vértanúság és a halhatatlanság jelképe is egyben, de az egyházat is jelképezheti.

A fára ágaskodó oroszlánok egyértelműen napjelképek. A királyi művészetet gyakorlók szimbolikája.

A fa ágai közt holló, csőrében egy gyűrűt vagy korongot tart. A holló a középkori alkimisták elfogadott jelképe volt, az anyag transzmutációjára utalva. Jelen esetben a lélek átváltozását, átlényegülését hivatott jelezni a keresztény szimbólumrendszerben. Jelzi még a boldoggá avatott lelkeket is. A holló csőrében látható gyűrű a hithűséget szimbolizálja. Valószínűsíthető, hogy az eredeti címerben a korong v. cipó (utalva a thébai Szent Pál legendára) jelenti az élet kenyerét. Átvitt értelemben jelenthet napkorongot is, ami az isteni fény által való „megvilágosodást” jelzi.

Szembeötlő tény a hasonlóság a pálos holló és a Hunyadiak hollós Corvin címere között. A Hunyadiak családi legendáján túl egy értékrendet tükröz a két címer „hollós” azonossága.”- Kiegészíteném azzal a megfigyeléssel, hogy a lombos tölgyfa; a magyarság életfája – ahogy Friedrich Klára szép szóalkotással említi dalversében: a „Turáni-tölgy”- négy erős gyökerével kapaszkodik a kezdetekbe: - A négy tengerbe torkolló négy folyó vidékére utal, a teremtetten emberpár birtokára, az őshazára. Ez az emlék maradt fenn a magyar Turul-nem béli királyok hétszer vágott mezejű meggypiros-ezüstsávos zászlaján.

A kereszt szimbólum

A pálos szerzetesek a keresztény korban elfogadott keresztábrázoláson túlmutatóan tisztelték a keresztet, mint jelképet, amely egy ősbib, teljesebb hagyomány felé mutat. Tudjuk azt, hogy az úgynevezett honfoglalás-kori sírjainkban a fegyvereken, az elenyészett öltözetben és kiegészítőiken kívül régészeink aranyozott bronzból készült mellkereszteket találtak eléggé nagy számban ahhoz, hogy kimondhatóvá váljék: A megjelenő népréteg nem barbárként, hanem keresztényként foglalta el helyét az ősfoglalás jogán folyamatosan lakott Kárpát-medencei térségben, rokon népei körében. Ez utóbbi megállapítást a László Gyula professzor úr által is feltárt X. századi magyar-avar közös temetők bizonyítják. A kereszt alakja feltűnik egyes tarsolylemezekben is. Ezek a keresztetek magukon viselik megjelenésükben az egyenlő szárú Napkereszt és az

egyenlőtlen szárú úgynevezett latin kereszt formáit. Az egyenlő szárú keresztek megjelennek királyaink pénzérméin is.

Az Első remete Szent Pálról elnevezett magyar alapítású szerzetesrend alapítója első monostorukat is a Szent Keresztről nevezte el. Közvetlenül a második ezredforduló után az ősi Szántó (Pilisszántó) régi temetőjének földjéből bukkant elő az a faragott kőlap, amelyet a pilisszántói „Töviskeresztes kő” néven emlegetnek Mérete: 83x47 cm. Faragása, csiszolása arra enged következtetni, hogy több illesztékes, egymáshoz illeszkedő faragvány-együttes része lehet. A faragott kő vésete egy nagy és két kisebb tövises keresztet ábrázol szimmetrikus elhelyezéssel. Csak a nagy kereszt áll talapzaton, a tőle balra és jobbra elhelyezett tőle eltérően a levegőben függeszkedik. E kettő holt keresztnek is tekinthető, hiszen ellentétben a nagy, középső kereszttel három végén nem található eleven burjánzást érzékeltető kacsaringós növényi indakezdemény. Megengedhető a másik értelmezés is, amely ezeket a befelé hajló formákat lángnyelvekként érzékeli, és az özsébi látomással kapcsolja össze.

Reketyés Mária a magyar pálos rend kutatója kopt keresztként azonosítja, és következő szavakkal írja le: „A híres „Pálos kő”-nek tartott kő még napjainkig is sok titkot rejt magában. A hátoldala is komoly titkokat tudna felfedni azoknak a kutatóknak, akik majdan ezzel fognak foglalkozni.

Tehát így a Pálos címer illetve a Pálos kő együttese adja azt a számunkra is látható és megfogható üzenet a régmúltból, amit képviseltek a Pálos atyák a középkorban.

Felfogható úgy is mint egy életfa, ami felfelé mutat. Ennek a hármass keresztnek a tövében egy stilizált emberalak van, és annak hármass félkörrel körülhatárolt részei, ami mindenképpen arra utal, hogy a testi sűrű, anyagi világon kívül, testünknek van egy aurája, egy kisugárzása, és ennek a kisugárzásnak különböző szintjei: az éter szint, az asztrál szint, a mentál szint, tehát azok a színek és szintek (természetesen színekkel is érzékelhetők), amik minden embernél megtalálhatók. Így tehát a kereszt utal arra, hogy ez a mi testünk, és körülveve a kisugárzásunk összefonódhat és akkor természetes, ha összefonódik az isteni magasságokkal, a több dimenziós világgal. Erre utalnak a kereszt körüli kisebb lángocskák, hiszen az égés maga az élet. Az emberek 36,5 - 37° C -on „égnek” és az ember kisugárzása átlagban másfél és kilenc méter között terjedő auraszélességgel rendelkezik. Ez

mindenképpen kapcsolódik ahhoz a világhoz, ami számunkra láthatatlan, s mégis érzékelhető, és teljes egészében túlmutat a jelenlegi sűrű anyagi világunkon...

A Pálos név kettőssége

A Rómában bejegyzett, és megerősítést nyert magyar Pálos Rend hivatalos névadója Thébai Első Remete Szent Pál, akinek hosszú élete folyamán megélt vallásos kereszténysége egy mélyebb, ősbibb, tevőleges keresztény hitből táplálkozott. Jézus tanításai széles körben apostolai révén terjednek és szélesednek ki a II.-III. században a Közel-keleten, a Fekete-tenger északi peremvidékén, a szkíta-népek között, András és Fülöp apostol munkálkodása következtében, és a Mediterránium római provinciáiban. Egyiptomban Márk evangélista térített. A hagyomány szerint ő alapította a kopt egyházat, s ő volt Alexandria első püspöke is. Egyiptom volt a kereszténység legerősebb bástyája a Kr.u.-ni IV. század végéig. Az alexandriai teológiai iskola erős gnosztikus hatás alatt volt a II. század végéig. Thébában jöttek létre az első remeteközösségek és az első kolostorok Nag-Hammadi és Tabennesi területén működtek. Nag-Hammadiban találtak 1945-ben tizenhárom kötet „apokrif” papirusz tekercset. Ekkor került elő Tamás és Fülöp evangéliuma, majd 1957-ben Judásé, valamint más hermetikus tudást őrző irat is találtatott. A gnosztikus tudás továbbvitelében meghatározó szerepet vitt a kopt egyház, amelynek tanításai görög és kopt nyelven maradtak fenn.

A másik Pált, az ősapát, a sziciliai Diodórosz (Diodorus Siculus) a Kr. u. I. sz.-ban élő görög történetíró lejegyzéséből is merjük. A szkíták egyik ősmondájában, kie mélt helyet foglal el Pál sze mélye. Az alábbiakban ismerkedjünk meg Diodórosz soraival: *„E király (Scythes) utódai közt két erénye által kiváló fívér volt. Az egyiküket Palosnak, a másikat Napusnak nevezték. Dicső tetteket vittek véghez, s a királyi hatalmat megosztva népeiket nevükről részint palosoknak, részint napusoknak hívták. Idő múltával pedig e királyok ivadékai kiténtek vitézségük és hadtudományuk által és jelentős területeket hódítottak meg a Tanaistól (Don) egészen Thráciáig. Más földek ellen is tábort ütöttek, s hatalmukat Egyiptom Nílus folyamáig kiterjesztették, s leigázva a közbeeső területek számos és nagy népét, a szkíták uralmát egyfelől a Keleti Óceán felé, másfelől a Káspi-tengerig és a Maeotis taváig kiterjesztették. Mert nagyon megsokasodott az a nép, s nevezetes királyai voltak, kiktől némelyek a sákok, mások a massageták, s ismét mások az arimaspok nevet kapták [...]. Egy másikat, amely Médiából a Tanais mellékére települt, sauromatáknak hívnak...”*

Igen, jól látjuk a SAR.MADA-król, a Don – a későbbi Tisza - melléki Királyi szkítákról tesz említést, akik a mindenkori szkíta nemzetek uralkodóit, királyait adták. A SAR szó régi nyelvünkben kettős jelentést hordozott; elsődlegesen Arany, és Király értelemben

használták. Az arany a Királyi szkitáknál a NAP (Isten) féme volt, ami az isteni világosság fénytulajdonságát volt hivatott jelezni. Soha nem tekintették az anyagi birtoklás mércéjének, értékmérőjének a pálos magyarok. A szent időhöz, szent térhez kötődő ünnepeik alkalmával őseiktől öröklött arany- és ezüst skófiumos, drágakövekkel díszített varrottas, zsinóros díszruháik, veretes kettős övei sohasem az öncélú ragyogást, a hivalkodó csillogást voltak hívatva szolgálni, hanem energetikai szempontok határozták meg azokat, s a világegyetem működési rendje, jeles napjai jelölték ki viseletüket. Magyar népünk előkelői még a késői középkorban is viselték szent ünnepeinken díszmagyarjaikat, a nép a fény színébe; patyolatfehérbe öltözött.

Diodórosz soraiból felvillan az a másik, ősi Pál királyfi arcképe, későbbi szkíta nagykirály arca, akinek felmenőin keresztül juthatunk el a föld első királyáig, Nimrudig, a magyar mondáinkban Nemrótként, vagy Ménrótként szereplő ősatyáig, aki az égi koronával (*corona borealis*) koronáztatott uralkodó, a királyok királya volt.

A pálos atyák e Pál szellemiségét, hagyományát, szelle mi örökségét szakrális királyságát mentették át az u.n. Árpád-korból a vegyes házi, leányágon a Turul-nem béli, királyok korszakán át, amelyek között kiemelkedő uralkodók is megjelentek testben e földön. Gondoljunk csak Nagy Lajosra (1326-1342-1382), aki királyi fogadalma szavainak állt és visszaállította Hungária területi egységét, épségét ugyanakkor a lengyel trón uralkodója is volt. Másik példa Hunyadi Mátyás (1442-1464-1490), a II. Attilának nevezett, nagyformátumú igazságos uralkodó, király és tehetséges hadvezér, az utolsó beavatott szakrális nagykirálya a Magyar Királyságnak, akinek uralmi központja, s annak fővárosa: Budája, még a Pilis belsejében volt. Szántai Lajos meglátása arra utal, hogy a magyarok egyik első királya: Attila nagykirály nyitotta meg újra a Pilist, s működtette SZER szerint, s Mátyás királyunk: II. Attilánk volt az, aki a pálos atyák segítségével, hagyománymentő céllal zárta be a pilisi királyi központot, szakrális városait áthelyeztette. Buda várától mintegy fél magyar mérföld távolságában, a visegrádi hegy lábánál csodálatos függőkerttel bíró, gyönyörű királyi márványpalotát építtetett a Pilis keleti kapujánál, ahol idegen hatalmak, országok követeit fogadhatta az akkori Európa legnagyobb, s leggazdagabb középkori szkíta államának felséges uralkodója. – Ilyen követjárásról olvashatunk Oláh Miklós főpap Hungária című könyvének (1533) lapjain.

Pálos beavatások

A középkorban a barlangszentélyek minden termét, szintjét működtették a pálosok. Magyarország szerte léteznek más sziklakolostorok is, bár nincsenek feltárva. Hasonló

barlangrendszerekre épültek a templomos lovagok várai, főleg Franciaországban. Barlangok, többszintű barlangrendszerek voltak helyszínei a beavatásoknak. Gyöngyösi Gergely leírásából kitűnik, hogy a magyar pálosok több szintű beavatás sorozaton mentek keresztül fokról-fokra. Különösen a rend működésének első századaiban. A noviciátus időszaka egy kerek esztendő, s csak ez után a próbaidő letelte után, próbatételek sikeres megélése révén válhattak alkalmassá a fény-ruha, a fehér szerzetesi öltözk méltó viselésére. A beavatás legfontosabb része a hármass-barlang legalsó szintjén megvalósuló halál-misztérium átélése, amely az egyiptomi beavatási rendszerrel - fokozatait tekintve - megegyező módon történt. A jelölt leszállt az alsó világba, a beavatott atyák imádkozva segítették a féldrágakő-koporsóban fekvő társuk testből kilépő lelkét az itt töltött harmadik nap utáni visszatérésében. Az égi lélekutazás során tapasztaltakra törekedtek a pálos atyák egész hátralévő, földi életük során. A barlang; a „Föld mélyét” a születés előtti anyaméh állapotot jeleníti meg. Itt az időnek nincs jelentősége, egyszerűen megszűnik. Nincsenek határok, érzékelhetően a fizikai tér is feleslegessé válik, a lélek felszabadul, és kitör a test börtönéből, s megkezdí csillagutazását átívelve több dimenzió. Az égi útról visszatérő nem fél már a testi haláltól, hiszen megtapasztalta a halhatatlan lélek továbbélését. Aki ezt nem éli meg minden idegszálával, nem tud túllépni az anyagon. Lelki fejlődése megtorpan, s az önzés irányítja minden földi cselekedetét. A beavatás, a hermetikus tudás – lelki vezetéssel történő - megismerése az újjászületés utáni második lépcsőfok, amely tartalmazza a szeretet hármasságának megismerését és gyakorlását, nevezetesen az érzéki szerelem (erosz), az ember iránti szeretet (phylosz) és az Isten iránti (agapé), érdek nélküli szeretet hármasságát. Ezek közül az utolsó a legnagyobb, hiszen felülemelkedik az egyén személyes érzelmein és alárendeli azt a kiáradó egyetemes szeretetnek a teremtés minden tárgyára, alanyára irányulva. A beavatás mestere a saját belső ÉN, általa formálódik a lélek és jut el az isteni öntudattal való egyesülésig és válik gyakorlatává a SZER-etet SZER (törvény) tartása. Ez az úgynevezett ötödik elem: a SZER ELEM. Ennek az általános tudása, ismérve belekódoltan él a magyar nemzetben, él az őstudásban, népmeséink, népdalaink teljességében. Ez fogamzik tömören az alábbi népdal rövid szakaszában: *„Tisza partján mandulafa tövében/ Két szerelmes játszik egymás ölében/ Egyik nézi lenn a Tiszán a habot/ Másik nézi fenn a fényes csillagot.”*- Ilyen szerelemben ölelkezik az ÉG és a Föld.

PÁL – PAL.US – PÁLOS – PILIS – PÁROS

A továbbiakban kísérletet teszünk a pálosok és a Pilis kapcsolatának bemutatására. Első lépésként a PAL.US illetve a Pál ős néveredetéről kívánjuk fellebbteni a feledés fátyolát. Bizton állítva, hogy a Kárpát-medencében kialakult írásbeliség kiáramlásával formálódott, fejlődött ki a Vízözön utáni mezopotámiai írásmód, amelynek egyik ékjelében ismerhető fel Pálunk neve. Ez a jel megtalálható Anton Deimel atya szótárában, valamint René Labat francia orientológus professzor háromnyelvű szótárkönyvének 9. valamint 10. jeleként.

Labat szótára azért irányadó, mert a syllabusoknak (ékjeleknek) akkád ill. régebbi olvasatát nyújtja a francia nyelvű értelmezéseivel egyetemben. A Jules Oppert által tévesen szumir nyelvnek nevezett jelrendszert Badiny Jós Ferenc MAH.GAR-nak tartja, és a XI. századi magyar nyelvvel való azonosságát a párizsi Sorbonne egyetemen tartott orientalista kongresszuson a Tihanyi alapító oklevél magyar szórványai segítségével 1974-ben fel-, valamint elismerteti. Ezért tartom helyénvalónak, ha a magyar nyelv gondolatrendszerének segítségével közelítünk Labat professzor megfejtései felé. Javasolom, induljunk el ez úton!

PÁL

Elsődlegesen a fent említett írásjelet René Labat akkád olvasatban Palu-nak, szumirban PUL-nak, PÁL-nak ill. BÁL-nak olvassa, és a következő értelmezéseit adja: „uralkodás” (*règne*), „uralkodói dinasztia” (*dynastie*), továbbá „uralkodói jelvény” (*insigne royal*). Anton Deimel szumir-német szótárában ennél a jelnél a következőket találjuk: nap, trón, más, turnus. Marton Veronika a sumir pecséthengerek feliratainak vizsgálata során, szövegkörnyezetben, bukkant a következő olvasatú írásjelre: PA.AL. Véleménye szerint, a Lagas-i papkirályok névsorában ez a – feltehetően - beavatottságot jelző méltóságnév előkelő helyet foglal el. Az ékjel jelentését semmiképpen sem uralkodónak, hanem legfőbb papnak, legmagasabb rangú templomi előjárónak értelmezi. Ennek a névnek két változata él még ma is a magyar névadási hagyományban: a PÁL és a BÉLa férfi keresztnév. A név királyi vonatkozásaira utal az a tény is, hogy négy Turul-nem béli királyunk is viselte a Béla nevet.

A syllabus más olvasatai

Ugyanezen jel olvasatai között szerepel számunkra igen értékes, jelentéssel bíró három szó, amelyek változatai értelemszerűen, helyrajzi elnevezésként fennmaradtak a királyi Pilisben. Ezek a következők: BER.DO, BUR.DA, ÜR.NÜ. Vegyük sorjában!

A BUR.DA összetett szó, amelynek első tagjához Labat professzor úr három értelmezést nyújt. Mindhárom a vízzel kapcsolatos; „kút” (*puit*), „vízgyűjtőmedence” (*citerne*) és „forrás” (*fontaine*). A DA szó magyar nyelvünkben még ma is használatos –da, -de toldalék alakjában (pl.: a cukrászDA, lovarDA, csárDA, óvoDA, sütöDE, étkezDE...stb.). Jelentése: helyben való, helyhez kötött, letelepült.

A BER.DO illetve ÜR.NÜ – Labat tévesen mentának (*menthe*) értelmezi - olvasatról elmondható, hogy az előbbi a BUR.DA hangváltozata, míg az utóbbi a régies ürmü (üröm) szavunkkal és változataival egyező. Egy a pilisi KÉT SZER kettősség törvénye alapján, amelynek ismerve az, hogy a Pilisben előforduló helyrajzi, földrajzi elnevezések leginkább kétszer, de háromszor is előfordulnak azonos alakban. Példának okáért gondoljunk csak a két Feketehegyre, az Ipolydamásd, és a tőle távol eső, Keszthely fölötti hegyekre, amelyeket összekötve egy képzeletbeli egyenessel, a Pilis észak-déli tengelyét kapjuk meg. Az Észak-nyugati - Dél-keleti irányú tengely két pontját – mondhatni kapuját - egy-egy hegy jelöli ki, melyek nevei a következők: Burda és Berdó. A Burda-hegy a Duna völgyében a folyó bal partján, a régi Buda körzetében található. A Berdó mai elnevezése Ezüsthely. Békásmegyér és Budakalász között határhegyként ismeretes. Érdekes megjegyezni, hogy közvetlen közelében létezik egy település, amelyet Ürmönek hívnak. És itt csatolható vissza e helyrajzi elnevezés a labat-i értelmezésekhez. - „*Egykor az úttalan erdőt járva-kutatva az atyáink...*

Szétszórt barlangok mélyét is jól kikutatták.” – írja Varsányi István testvér versének első és harmadik sorában. Az ilyes küldetések következményei ma is jól láthatóak a kitaposott ösvények, turista utak vonalvezetésén. Aradi Lajos és segítői tárták fel azokat a rajzolatokat, amelyeket az utak nyomvonalai leírva alkotnak. Ezek a Pilis „Nasca” vonalai, amelyek a hegység fölé emelkedve az ember szeme elé tárulhatnak, ha hozzáértő tekintettel szemléljük. Dobogókőn a TUR.ULLU (Turul-ösvény), amely kitárt szárnyú Kerecset-sólymot formáz, vagy az elmúláson átsegítő fénymadár, a holló hátán fekvő, csizmás férfialak, akinek fejét a törzshöz egy nem egészen illeszkedő koponya alkotja pontosan a Pilisszántó fölé emelkedő Pilishegy tetején. Reátekintve bizonyossággá válik bennünk a tudat; PÁL itt nyugszik a Pilisben. Nimród, az első szkíta király, a föld első királya, aki földi élete után csillagképként tovább él. Ez, a téli égbolt legfényesebb

csillagképe: a „Nagy Vadász”, s szintén a Pilis szívében található. Aradi Lajos piliskutató határozta meg újból azokat a beesési pontokat, amelyek által a kis évkör kozmológiailag kijelölt napjain, ünnepein erősebb, fizikai kapcsolat jön létre a Földanya és a Teremtő között. Nimród király övcsillagjainak földi megfelelői az úgynevezett belső terület egy-egy hegycsúcsára esnek. Ezek természetes, és ember által épített hegyek. Némelyik szabályos piramisformára utal, és ezek közül kettőn, építmény nyomokat lehet látni, s a harmadikon is, energetikai mérések útján, bizonyítottan volt szakrális épület. Ezek a hegyek a szakrális pilisi Budák körzetében léteznek. Dömös, Pilismarót és Dobogókő által bezárt háromszögben.

A Pálos Rend megtelepedése, építményei

A Pálos Rend megalakulásának kezdetén a pálos rendházak, monostorok a királyi Pilis köré épültek. Ezek a helyek jól behatárolhatóak, ha be tudjuk illeszteni ismereteink sorába Oláh Miklós: Hungária (1533.Bruxelles) című munkájában az e területre utaló, gondosan lejegyzett ismérveket. Megjegyzendő, hogy az előzőekben említett Nimród (*Kaszás*) csillagkép váll-, és lábszárgainak földi mása közelében mindig található egy Pálos kolostor; a régi Esztergom melletti Szent Keresztről elnevezett Özséb révén alapított főkolostor, a Marót közelében működő rendház, a Vetus Budához közelálló Alba Ecclesia (*Fehéregyház*), Budaszentlőrinc főkolostor, a szentléleki királyi vadászházból átépített kolostor Pilisszentléleken, a Keszthely melletti Klastrompusztán, , a Szántói kolostor és a Pilup-szigeti kolostor, valamint a IV. László alapította kékesi kolostor a mai Pilisszentlászlón, és a régi pesti kolostor. Ezek határolják mintegy félkört leírva a királyi központot. Ebből a központi magból kiindulva a Balaton felvidéken: a Bakonyban és a Vértesben, és ezzel egy időben, a Börzsönyben, a Mátrában, és a Hegyalján valamint az Ipoly völgyében jelentek meg új pálos alapítású házak, kolostorok.

Ennél a pontnál átadom Rekettyés Máriának a szót; - *Pozsony mellett Máriavölgyben volt az egyik Pálos kolostor abban az időben, mikor az ország központi része a török hódoltság területét képezte. Máriavölgy volt a központja a Pálosoknak a barokk időkben és csak a török kiűzése után kerültek Máriavölgyet megtartva a Pálosok vissza Buda és Pest területére, ill. a hódoltság elhagyott vidékeire.*

Nyitra mellett lévő Elefánt helység is az első XIII: századi alapításról tesz tanúságot, ezek a területek is, úgy Máriavölgy, mint Elefánt különleges földvonzási pontok, amik összekötötték a Kárpát-medence legérzékenyebb helyeit.

Említhető a Nyugat-Magyarországi törésvonal, ami a földtörténet szempontjából sokáig nem volt egészen biztonságos. Tehát a mai nyugati határaink, a régi gyepűvonalak, Szombathely és környéke egészen a mai Horvátországig összekapcsolta a hegyvidéknek az északi részét a Kárpátokat az Adriával. Természetesen Erdélyben és a Felvidéken is találunk olyan helyeken Pálos kolostorokat, ahol a Kárpát-medencének különleges vonzáskörzetei alakultak ki. Ebből arra lehet következtetni, hogy a Pálosok nagyon tudatosan építkeztek ilyen helyekre, általában figyelembe vették azt, hogy hegyvidéken, vagy ilyen dimbes-dombos területeken kívánnak letelepedni ott ahol a víz biztosított, tehát bőséges ivóvíz van, és barlangok is fellelhetők. Ez a rendi életnek egy nagyon komoly követelménye lehetett.

Dr. Kisbán Emil 1938-ban kiadott pálos monográfiája a lehető leghitelesebben próbálja bemutatni a rend magyarországi elterjedését.

A pálos kolostorok és templomok külön érdekességei a magyar szakrális építőművészetnek. Különös módon a templomaik nem rendelkeztek tornyokkal, mint szerte a keresztény világban.

A másik ismérve a pálos épületeknek, hogy igen komolyan kiépítették az épületegyüttesek alagsorát. Több kutató megemlíti, hogy „az embernek az az érzése, hogy fontosabb nekik a földalatti rész, mint a föld feletti építmények”

A harmadik „furcsaság” abban rejlik, hogy a pálos kolostorok közül egyik sem karolja át a templomot. A kolostor déli oldalát a templom rekeszti be. A pálosoknál a kolostor, mint befejezett épületegység szerepel, melynek déli oldalán építették meg a templomot – torony nélkül.

A keresztfolyosók sem a hagyományos módon épültek. A keresztfolyosó negyedik – befogó – ága hiányzik.

Tehát a „szent tér”-re, az adott szellemiségre jellemzően, itt egy ősi tudást jelenítettek meg, ami nem hasonlított a többi szerzetesrend kolostoraira és templomaira.

A pálosok sajátos halottkultusza mellett az ősök tisztelete is igen jellemző volt, s ez nem minden esetben kapcsolódott a római kereszténységhez. Sajnos ezek az emlékek eltűntek, „megrágta őket az idő vasfoga”.

A pálosok bőkezű támogatóinak leginkább elhallgatott személye, Kun László Árpád-házi királyunk. Az ő adományából épült föl a pilisszentléleki monostor. Ezen királyunk hangsúlyozottan pártfogolta a pálosokat.

Nagy Lajos királyunk is jeles patrónusa volt a magyar szerzetesrendnek. Több kolostort alapított, de talán a legjelentősebb a márianosztrai ház. Az alapítás éve 1352. A nagy király igyekezett minden Húsvét előtti nagyhéti időszakot Nosztrán tölteni. Nagy szüksége volt a

lelki segítségre, hiszen leprás volt. Halála évében 1382-ben alapította, mint lengyel király Czeszochowaban (Lengyelország) a mai napig virágzó „Jasna Góra”-i pálos kolostort. Márianosztráról küldött pálos szerzeteseket az alapításhoz.

A Pozsony közelében (8km) fekvő Máriavölgy kolostorának és templomának az alapítása is a nagy király nevéhez fűződik. A török hódoltság alatt ez a felvidéki kolostor volt a pálosok központja.

Hunyadi János is kedvelte a pálosokat. Ő alapította Erdélyben, Tövisen a pálos rendházat és templomot, és ide is temetkezett.

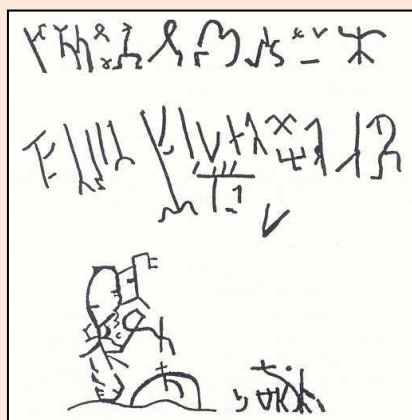
Hunyadi Mátyás királyunkat különösen szoros kapcsolat fűzte a pálosokhoz. Az adományoknak és kolostoralapításoknak se szeri se száma. A leghíresebb királyi adomány a pálosoknak a pilisi Fehéregyháza temploma. A korabeli főurak látva a királyi kegyet a rend irányában, lelkesen csatlakoztak alapításaikkal a királyi példához. A királyt dicsőítő pálos sírvers méltó emléket állít Mátyás királynak:

„A legjobb fejedelmet siratja el a Pálos Rend, amely elismeri,
Hogy egyrészt egyik hollóstól: Isteni Pál atyántól eredetét nyerte,
Másképp a másik hollóstól, Mátyástól nem szerény anyagi javakat kapott,
s ezért gyászolva őt emlékezetében örökké megtartja.” –

A Pálos írásbeliség

Már a hazai szakemberek is elismerik azt a lineáris B írásjelekkel lejegyzett írásemlékek létét, amelyek arra utalnak, hogy létezett az általánosan és „közönségesen használt” (közismerten alkalmazott) az úgynevezett szkíta-hun rovás - ami ma székely-magyar rovásként ismeretes - mellett egy rejtett, zárt kör által gyakorolt, titkos rovásjelekkel és összevonásokkal jegyzett írás mód, amelyet egyszerűen „pálos rovásként” emlegetnek.

Dél-amerikai pálos barlangfelirat

Lényegesen az előbbtől abban különbözik, hogy olvasási iránya, mint a latin írásé, balról jobbra tart. Több jel utal arra, hogy ezt a jelrendszert általánosan ismerték a pálos atyák függetlenül attól, hogy mely föld szülöttei voltak, hiszen a rendbe való beiktatásuk által „magyarokká” váltak, megtanulva, alkalmazva a rend nyelvét, írását, megőrizve titkait. Tudunk arról –

Gyöngyösi Gergely rendfőnök atyától -, hogy Bibliájuk volt a pálosoknak, amit

magyarul írt László testvér. Állítólag még a XIX. században is felbukkan Erdélyben ez a pálos rovással írott könyv, és éltet bennünket, magyarokat, a remény, hogy számunkra, talán, nem is olyan messzi időben, újra megismerhetővé válik. Az idegen földön lévő pálos kolostorok közötti érintkezés nagyrészt levelezés útján történt. Ezek a levelek magyar nyelven, rovással íródtak. Irányultak bár volt Frank föld, Lusitania, Lengyelország vagy a Német hercegségek felé. Izabella spanyol királyné 1486-ban személyesen fordult Hungária uralkodójához, Hollós Mátyáshoz s kérte fel a pálos rend akkori rendfőnökét, hogy missziót teljesítve kísérjék el Christoforo Colombust a tengeren túlra. A királyné a magyarokat tekintette alkalmasnak arra, hogy Mátyás király 126 magyar szerzetest küldjön az Új világba, a kereszténység és a kultúra terjesztésére. A pálosokat magyar földön Szombathelyi Tamás perjel búcsúztatta. Az ő írásmódjuk, rovásuk tűnik fel Dél-Amerika térségében a XV. század végén a kontinens újra felfedezését követően. Történt, hogy a vérengzések útján végzett népiirtás ellen szavukat felemelő pálos testvéreket az óceániai szigetvilág kisebb szigeteire száműzték megakadályozván őket küldetésük teljesítésében. Pálos rovásuk egy fajta titkos írás szerepét vette át a szakralitását veszített, terjeszkedő, vérszomjas hatalom gátlástalan aranyvágya útjában álló magyar szerzetesrend levelezésében, valamint a titkos tudás átörökítésében. Ezt támasztják alá azok az adatok, amelyeket az Encyclopediea Hungarica oldalain olvashatunk. Bér János magyar jézus-társasági tanár 1745-ben a magyar pálosok nyomait fedezte volt fel Dél-Amerikában. Naplójában beszámolt arról, hogy a limai Szent Márk egyetem könyvtárában nagyszámú, magyar vonatkozású könyvet talált, köztük rovásírásos jegyzeteket is. A Dél-amerikai pálos jelenlétre utaló emlékek közé tartozó, - a barlang falakon megjelenített - térképszerű rajzolatokat, írásjeleket 1910-ben a Cerra Póllilla nevű röghegységben fedezték fel, amelyeket az ott élő pálos szerzetes atyák rajzoltak fel. A felvidéki Nagyszombat egyeteme másoltatta le az Újvilágba téríteni küldött pálos rendiek „Mappa Antiqua” című térképét. Ez ma Vinland Map néven is meretes.- Megjegyzendő, hogy ezt az 1957-ben újra felfedezett térképet (vagy manipulált másolatát?) Garman Harbottle kémikus, egy 2002-ben végzett időmeghatározásra irányuló radiocarbon technológiai vizsgálat alapján, tévesen precolumbián viking térképnek tartja és plusz-mínusz 17 év hibamegjelöléssel 1434 -re datálja. Visszatérve a pálos rovásjelekre (amiket a fent említett térképről ügyes kezek eltávolítottak, vagy ott sem voltak, s mivel latin szöveg kikaparására utaló nyomok láthatók a pergamenhártyán a „Vinland Map” további alapos vizsgálatot igényelne) tudomásunk van arról is, hogy később a jezsuiták is használták e jelrendszert titkos levelezéseikben, feljegyzéseikben.

Vitéz pálosok

*„Fényes kard és fehér csuha, a magyaroknak áldott harcos csoda.”
(közmondás)*

A Pálos Rend nem volt lovagrend ennek ellenére tagjai között számos magasrendű - és magas rangú, képzett katona volt, akik megfáradva a hadakozásban, a rend soraiba lépve és Isten felé fordulva, Jézus törvényeit követve, spirituális életet éltek a közösség törvényei szerint. Több jel mutat arra, hogy a lelki gyakorlatok és imák mellett sem hanyagolták el a testedzést és a szkíta-magyar harcművészet rendszeres gyakorlását. Ám ezt a tudást csak önvédelemre használhatták, illetve sorsfordító idők esetén az általuk oly’ nagyon szeretett Magyar haza védelmére, s fent tartására. A pálos rendtörténetben fent maradt néhány jeles testvér neve;

Zalánkeméni János, Óbudai Pál, akik ifjan öltötték magukra a rend fehér ruháját 1477-ben Szombathelyi Tamás rendfőnök idejében, Hadnagy Bálint költő és katona, szerzetes író, valamint Thar Albert ispán, budai várkapitány Budaszentlőrincen, aki Szent Pál kápolnáját építette. Boldog Özséb rendalapítóról Dr. Rekettyés Mária így szól: *„...néhány kutatónk feltételezése szerint a királyi testőrség kapitánya is volt, valamint a Szent Istvánról elnevezett lovagrend nagymestere is egyben. Tehát jól képzett vitéz, kardforgató ember hírében állt, s ha a haza érdeke megkívánta, ő és társai készek voltak fegyverrel a kézben harcolni és életüket áldozni Magyarorszáért. A rendi iratokból kitűnik, hogy védelmi célból, katonaságot tartottak néhány kolostorukban.”*

„...1526 ékes bizonyítéka annak, hogy milyen nagy szükség is volt a pálosok vitézségére. A pálos szerzetes mindenekelőtt Istent, Hazát és a Magyar Szent Koronát tisztelte és védte mindhaláláig.” – Itt 1526 augusztusára és szeptemberére kell gondolnunk, amikor ármányos háttéralkuk, árultatások révén a magyar államiság vesztere, és annak trónjára, valamint gazdasági leigázására törekvő hatalmak titkos diplomáciával intézték el országunk sorsát hosszú évszázadokra. A Mohácsnál – megtévesztés útján – cserbenhagyott királyi had, II. Lajos fiatal királyunk „a század egyetlen” meggyilkoltatása. A pilisi Marót melletti hősieles küzdelem, melynek közel 25000 magyar mártírja volt (1526. szept.13-15.) a pilisi Buda várának átjátszása a budai zsidóság részéről I. Szulejmán (1494-1566) török szultán kezére. A Buda közeli budaszentlőrinci pálos főmonostor esztelen dühvel történt elpusztítása, felégetése. – Ilyen csapások között Visegrádot, a Szentkorona őrizőjét, a várkatonaság segítségére siető márianosztrai pálosok védik meg. A Szentkoronát Füžerradvány-i várába menekíti Perényi Péter koronaőr Szapolyai János nemzeti király koronázása után, ahol egy esztendeig őrzik.

Budaszentlőrinc építése és török általi elpusztítása

Az első alapítású főkolostor, az Esztergom melletti hegyoromra épített Szent Kereszt kolostor helyébe lépő főmonostort Esztergomi Lőrinc szentkereszti perjel kezdi el építtetni Isten és védőszentje tiszteletére Kr.u. 1300-ban. Ekkor még él III. Endre az utolsó fiágon leszármazott Turul-nem béli királyunk. A monostor épületei 1306-ra váltak alkalmassá a szerzetesek befogadására, azonban teljesen csak az 1308. esztendőre készült el az épület együttes. Lőrinc atya rendfőnöksége kezdetén helyezteti át Budaszentlőrincre a szentkereszti rendfőnököt választó káptalannak a helyét. A kolostort adományokkal látja el Róbert Károly király, Óvári János gróf és Velencei Pál budai polgár. Boldog Lőrinc rendfőnököt nevezhetjük a pálos rend megerősítőjének, megtartójának. Ő volt az, aki a pálos közösségeket valóban renddé szervezte, kiváltságok szerzésével megerősítette és jövőjét emberi szempontból, biztosította, 1325-ben hunyt el. Az 1327. esztendőben pápai parancsra felmérték a rendet. *„A vizitáció 60 kolostorról és 960 szerzetesről beszél - hozzáfűzve, hogy nem minden kolostorba, remeteségbe tudott eljutni. Az egyes kolostorok lakóinak száma 15/20 körül mozgott. Budaszentlőrincen pedig 300-nál többen voltak. A nagy létszám miatt "csoportokban" mondták a közös imádságot, a zsolozsmát, és ezért a dicséret szava éjjel-nappal zengett az anyaházban...A hatalmas, a Mátyás-templommal vetekedő templomot - tornyait is becsülhetjük ötven-hetven méter magasnak - pazarul épített oldalkápolnák sora övezte. Közülük a legdíszesebb a Remete Szent-Pál kápolna volt. Ebben a Nagy Lajos korából származó ereklyét őrizték. Ez a kápolna a XV. századtól híres búcsújáró hely volt. A pálos kolostor - Hadnagy Domonkos leírása szerint (1507) - csodás gyógyulásoknak, rabokért való hatásos imáknak színhelye.”* A budaszentlőrinci főkolostorban tartották meghatározott időközönként a nagykáptalanokat, s hoztak a rend működésére kiható törvényeket. Itt volt a rend főkönyvtára is.

1526. szeptember 15-vel kezdte meg pusztító munkáját a I. Szulejmán szultán vezette török had a Budavár melletti főmonostor területén. . A törökök a pálos titok megfejtését keresték. Fizikailag akarták megsemmisíteni a magyar szellemiséget és lelkeséget megtestesítő főmonostort. Gyöngyösi Gergely így ír erről; *-,„Ebben a veszedelemben rendünk sok kolostora pusztult el. Magyarországon a remeterend központját, a legfőbb kolostort, a Szent Lőrinc tiszteletére épült, gyönyörű fekvésű Buda melletti kolostort és az egész ország gyönyörködtető vigaszát teljesen kifosztották.”*

„A templomban a ragyogó festmények, a csodálatos kórus, a költséges mestermunkák, a kiváló orgona és más a nagy tűzben elégett, és így a szentély mennyezete is beomlott. Az

oltárokat lerombolták, a képeket csúfosan összeszabdalták, a sírokat fölforgatták, Szent Pál márványkoporsójának finoman faragott fedőlapját durván lelökték, és három darabra törték. A kolostor dicső szobáit, minden műhelyét fölgújtották, és a földig lerombolták. Minden használati eszközt összetörtek, az összes élelmiszert elfogyasztották. Tíz napig voltak a kolostorban, és minden zugot, minden rejtekhelyet átkutattak, földúltak, szétromboltak, és sehol sem dühöngtek annyit, mint ebben a kolostorban.”

„És úgy látszik, a világ végéig sem fogják ezt a kolostort ősi szépségében visszaállítani. Pedig Isten és Szent Pál segítségével a templom minden fölszerelése megmaradt, azon a titkos helyen, ahova a testvérek elrejtették. És Szent Pál kápolnájában sem volt tűz, csak a külső ajtó előtti részen, de mégis mindent leromboltak. A könyvtárban ezer forint értékű könyv égett el.”

„Ebben az időben huszonöt testvért öltek meg a törökök. Némelyek csodálatos módon csak megsebesültek.”

Visszatérés

A három részre szakított ország nagyobbik része hadszínterré vált a Felvidékre visszahúzódott névleg Magyar Királyság és a Duna-Tisza közén, valamint a Balaton délvidékén berendezkedett török hódoltsági területek közötti végvári harcok következtében. Falvak tűntek el az ország térképéről. A lakosság háromnegyed része elpusztult a hadi események, az elhurcoltatás, az úgynevezett keresztény, királyi zsoldos hadak pusztítása, az ellenreformáció vallásüldözése, az éhínség, s a temetetlen halottak miatt fellépő dögvészek következtében. A magyar nemzet élet-halál harcot vívott „két pogány közt”. Lakossága országunknak 1526 és 1686 között - szemben a XV. századi népesség négymilliós nagyságával – egymillió főre csökkent. A magyar pálosok ezt az ország égést a felvidéki Nyitrán, majd a Pozsony közeli Mária-völgyben ideiglenesen letelepedvén vészelték át. Buda visszafoglalását követően visszatértek a Pilisbe, Marótra, az elpusztított budaszentlőrinci főmonostor közelébe, amelynek a helyét már nem tudták beazonosítani, hogy innen kezdjék meg újjáépíteni rendi életüket a régi központ feltámasztásával. Egyébiránt Pilismarót volt az egyetlen lakott település a Pilisben, amely fennmaradt a török korban is és a pálos atyák is nagy gondot fordítottak arra, hogy ez így is maradjon, például az 1600 évek elején letelepítettek a faluban egy kisebb magyar menekült csoportot. Adóteher csökkentésével is igyekeztek itt tartani a falu lakosságát. A pálosok visszaköltözésük után, rendjük régi birtok leveleivel és a közös emlékezet segítségével igazolva birtok igényük megalapozottságát, határbejárást

tartottak. Ezek segítségével érvényesítették birtokjogaikat a Marót környéki erdőkre, az elpusztult Zamárd (Szamárd) és Ákospalotája faluhelyekre és földjeikre, a „Mons Palota teteje” területére, amelyet a pilisi Maróthoz csatolván a XVIII. században Bitóc néven, később Basaharc néven emlegettek. – Ezen a területen zajlott le 1529 augusztusának végén, áldozatai számát tekintve, az egyik legnagyobb pilisi népirtás. A Kerektó (Kereked) közelében fekszik az a terület, amelyet ma is Mexikónak neveznek a térképeken. Vajon, miért van két Mexikó elnevezésű földrajzi név is a Pilisen belül? – A kapcsolatra fény derülhet. A pálosok visszaszorították a maróti pálos rend erdőbirtokán belül a korábban megszokott szabad „erdőlést”. Az erdei fák kivágását engedélyhez és fizetséghez kötötték, valamint az esztergomi katonák orvvadászatát lassanként megszüntették. Régi pilisi birtokaik: Szentlélek, Szentlászló (középkori nevén: Kékes), Szentkereszt betelepítése az 1750-es évekre valósult meg – királyi parancsra - idegen ajkú népcsoportok letelepítésével.

A pálos közoktatás néhány évtizede

A pesti monostor felépíttetése után 1746-ban a Mária-völgyi rendi központ áttevődik e városba és a magyarországi pálosok rendje, bár nem tanító rend, mint a jezsuitáké, piaristáké, vagy a bencéseké, mégis jelentős szerepet vállalt a világi ifjúság oktatásában is. Újhelyen és Pápán volt először 4 majd 5, illetve 6 osztályos gimnáziumuk. A pápai gimnázium tanmenetéről, működési rendjéről illetve tanítási célkitűzéseiről Bakonyvári Ildefonz: „A pápai katolikus gymnasium története a pálosok idejében” című művéből (1896) szerezhethünk ismereteket. A pálos tanítók nagy hangsúlyt fektettek a magyar nyelv kiemelt gyakorlatára, az íráskészség fejlesztésére. Minden évben négy, öt magyar nyelvű pálos színdarabot rendeztek és mutattak be a tanintézményben. Ezen színdarabok szerzői között említhetjük: Táncz Menyhértet, Gindl Józsefet, Virág Benedeket és Versegly Ferencet. Az ógörög nyelv oktatását törölték a tanrendből azért, hogy szebben és tökéletesebben tanulhassák meg a diákok Cicero latin nyelvét. A tanítási célokról Bakonyvári Ildefonz így ír: *„Iskoláikban az oktatást úgy intézték, hogy az itélő képességet az emlékező tehetséggel már a gyenge kortól kezdve egyenlő gonddal fejlesztették és folytonosan tökéletesítették. E végből oly embereket akartak nevelni minél nagyobb számban, a kik ne csak sokat tudjanak és emlékezetükben tartsanak, hanem a mit tudnak, azt okosan és a józan észnek megfelelően a közös haszonra tudják fordítani... Nem elégedtek meg azonban azzal, hogy tudós és gondolkodni tudó embereket neveljenek,*

hanem minden tanítványukat az egyház és a haza hű fiává akarták tenni s azt a szent szeretetet, a mely az ő keblükben mind a kettő iránt lobogott, tanítványaiknak szívében is átöntení óhajtották. Az a rend, a melynek tagjai közül egyiknek sem volt szabad magát másnak, mint magyarnak nevezni, nem nevelhette növendékeit másnak, mint igazi magyaroknak.” Az 1773-ban megszüntetett jezsuita rend magyarországi gimnáziumait úgymint az ungvárit, a székesfehérvárit, szakolcait, a szatmárit és a sárospatakit a pálos rend vette át. Az 1780-as évek kezdetétől már erősen érződött a jozefinizmus hétköznapi jelenléte az ország szellemi életében torzulást, hanyatlást idézve elő, amely a nemzeti nyelv háttérbe szorításával a nemzet függetlensége ellen irányult. Ebben a válságos, nemzetünk számára vészterhes időszakban Ányos Pál pálos szerzetes atya imádságos versében fordul Nagyboldogasszonyhoz, Magyarország királynőjéhez ily’ módon:

„Magyarok Asszonya!

Tekints elhagyatott birodalmadra:

Nincs másban oltalmunk,

Csak tebenned bízunk

Mi árva magyaraid:

Szemléljed ügyünket, gyászos ügyünket,

Ne hadd, hogy elnyomják magyar nevünket!...”

(Ányos Pál: Boldogságos Szűz Máriához az édes hazáért 1782-84.)

Ekkor már megtörtént a pálos rend szakadása 1782-ben. Czeszohowa központtal Nagy Katalin orosz cárnő felügyelete mellett letöretett az ősi törzsökről, és a magyar pálos központ irányításától függetlenítve, megalakult a pálosok lengyel ága.

II. József feloszlató rendelete

**"Et tu Hungaria, mi dulcis patria,
cum Paulinis crescis, et cum itidem decrescis."**

*(Te is Magyarország, édes hazám,
a pálosokkal fogsz növekedni,
és ugyanazokkal fogsz hanyatlani.)*

(Pázmány Péter esztergomi érsek, bíboros 1570-1637)

A magyar Pálos Rendet II. József 1786. február 7-én rendeletileg feloszlatta. A rend felszámolásával, a vármegyei főispánok támogatásával, megyei és kamarai tisztviselőket;

királyi biztosokat bízott meg. A végrehajtás lépései a következők voltak: először átvették a rendház kulcsait, majd nyilatkozáti esküt (Juramentum manifestationis) tettek az atyákkal, átvették a készpénzt és beszállították a kiküldő kamarához, ezt követően leltárt készítettek a kolostor összes ingó és ingatlan javairól, összeírták a kolostor épületét, a gazdasági épületeit, iskoláit a világi papok bútorairól sem feledkezve meg. Az eltörölt rend 25 kolostorának vagyonát 4 millió 593 ezer 460 forintra értékelték, ami ennél valójában nagyságrendileg több volt. A pálos testvéreknek ki kellett vetkőzniük a fehér rendi ruhából. Közülük némelyek plébánosként templomi szolgálatot vállaltak, nagyobbik részük a katonasághoz, néhányan főúri családokhoz kerültek nevelőnek. II. József halálát követően (1790) megindult a mozgalom a magyar pálos rend visszaállítására a konvent még élő tagjai között és az 1790-91-es pozsonyi országgyűléshez folyamodtak. - Sikertelenül. A magyar pálosok rendje nem állítatott helyre a mai napig sem. Lássuk, miképpen szól erről Árva Vince atya, aki a magyar pálos rend egyedüli élő örököse: „Az újraindításhoz legalább egy püspök engedélye szükséges, akinek az egyházmegyei területén újjá lehetne szervezni az ősi pálos rendet. Sajnos, Magyarországon ilyen püspök nincsen!”

Azt, hogy a magyar nép máig sem felejtette el pálosait, bizonyítja a felvidéki Nyitra városának közelében lejegyzett védőima.

A nép pálos imaként tartja számon, így annak kell elismernünk;

„Atya Isten - Anya Isten!

**Azt kérem, hogy a Szent Lélek fehér fénye óvjon meg
ezen a szent napon, és a jövőben is!**

**Kérem, hogy a fény tisztítsa meg a lelkem,
mert minden rosszat rábízhatok a tiszta fehér fényre,**

A fehér fény sok rossz ködöt elnyel, de fénye senkinek sem árt!

Engedd, hogy más ne érjen a fényed hatósugarába, mint a tiszta szeretet!”

(Pálos védőima Magyarsókon (Nyitra vármegye) fennmaradt élő szájhagyomány útján, Dr. Rekettyés Mária gyűjtése)

A fent olvasható tanulmányban megkíséreltem felvillantani néhány mozzanatot a magyar Pálos Rend öt évszázadot átívelő történetéből. Érzékeltetni hazaszeretetüket, hagyománytisztelő, értékmentő, s az isteni törvény szabta cselekedeteikben megnyilvánuló, nemzet szeretetüket. Továbbá példamutatásukat a jézusi szeretetben,

amely Kapisztrán Szent János itáliai szerzetes e szenvedélyes felkiáltásában öltött formát a XV. század derekán: „*hogya élő szenteket akartok látni, menjete Nosztrára!*”

A magyar pálosok közöttünk élnek, a míg emlékezik reájuk nemzetünk.

Irodalomjegyzék

1. Artner Edgar:	Ókeresztény Egyház és dogmatikatörténet a vallástörténet megvilágításában SZIT Bp. 1946.
2. Kránitz Mihály:	Alapvető hittan SZIT Bp. 1999.
3. Dolhai Lajos:	Ókeresztény Egyház liturgiája
4. Kereszty Rókus:	Jézus Krisztus SZIT Bp. 1995
5. Hieronymus, St.:	Remete Szent Pál élete Stephaneum ny. Bp.
6. Képes Krónika:	Nemzeti Kincseinkért Egy. 2003.
7. Dr. Kisbán Emil:	A magyar pálos rend története I-II. kötet Pálos kolostor kiadása 1938-3940
8.Kürz Antal:	A magyarországi pálos rend története I. kötet Hunyadi Mátyás Intézet Bp. 1889
9.Libisch Győző:	Pálos rovásírás? – Turán Új II. évf. 1999/5 szám Egyház és rovásírás – Napjaink. 1993/2 szám
10. Gönczi Tamás	Ennek a világnak Bp. 2003., Napúton Bp. 2002.
11.Mihalowski, Kazimierz:	Faras Die Wandbilder in den Sammlungen des Nationalmuseum zu Warschau. Warsawa-VEB Verlag der Kunst. Dresden 1972
12.Noszlopy Németh Péter:	Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben Püski Kiadó Bp. 1998
13.Pap Gábor:	Pilis szindróma. Óshagyomány. 1994/16.17. sz.
14.Pap Gábor:	Hazatalálás Püski Kiadó Bp. 1999
15.Pásztor Lajos:	A magyarság vallásos élete a Jagellók korában Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Bp. 1940
16.Sarbak Gábor:	„Miracula Sancti Pauli Primi Heremite” Hadnagy Bálint pálos rendi kézikönyve, 1511 Debreceni Egyetem, Klasszika-Filológia tsz. 2003
17.Szántai Lajos:	A két hollós Sárosi és Fiai Bt. Fót 2001
18. Szilárdfy Zoltán:	Ikonográfia-kultusztörténet. Balassi Kiadó. Bp. 2003
19.Török József:	Szerzetes és lovagrendek Magyarországon Panoráma Bp. 1990
20. Török József:	A magyar pálos rend liturgiájának forrásai, kialakulása és főbb sajátosságai (1225-1600) Római Katolikus Hittudományi Akadémia. Bp.1977
21. Török József-	Pálosok Legeza László- Mikes Kiadó. Bp. 1996
22.	Szacsvay Péter: Török József: A XIII. századi egyháztörténet in: Keresztény Századok Mikes Kiadó 2003.
23.Vanyó László:	Az ókeresztény művészet szimbólumai Jel Kiadó Bp.1997
23.	Vörös Győző: Templom Théba kornáján. A Thot-hegyi magyar ásatások Montuhetop Szanhh aré fár aó templománál

25. Zolnay László:	Százszorszép Kiadó Bp. 1998 Az elátkozott Buda- Buda aranykora Magvető Kiadó Bp. 1982
26. Zolnay László:	Fény és árnyék a középkori Magyarországon Kozmosz Könyvek Athenaeum, Bp. 1983
27. Jelképtár	Hoppál Mihály-Jankovics Marcell-Nagy András- Szemadám György (szerk.) Helikon Bp. 1988
28. Pál József- 29. Újvári Edit:	Szimbólimtár – Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából. Balassi, Bp. 2001
30. Guzsik Tamás- Fehérvári Rudolf:	A pálos rend építészete a középkori Magyarországon Budapesti Műszaki Egyetem Bp. 1980
31. Guzsik Tamás:	A Pálosok és a „koldulórendek” in Varia Paulina I. Sarbak Gábor (szerk.) Stylus Kiadó Csorna 1996
32. Gyöngyösi Gergely:	Arcok a magyar középkorból „Vitae fratrum heremitarum” Szépirodalmi Kiadó Bp. 1983
33. Gyöngyösi Gergely:	I. Remete Szent Pál remete testvéreinek élete Varia Paulin III. Fráter György Alapítvány Pilisszántó 1998 (Ford.: Árva V., Csanád B., Csonka F.)
34. Schmidt Irén:	A pálosok története (kézirat) Miskolci Bölcsész Egyesület 2007
35. Gömbös Tamás:	A szerzetes és lovagrendek címerei és viseletei Bp.1993.
36. Fernand Niel:	Albigensis et Cathares collection que sais-je? Paris, 1955.
37. Dr. Rekettyés Mária:	Az ősi pálos rend Magyarországon (kiadatlan tanulmány)
38. Dr. Hosszú Gábor:	Pálos rovásiírás (tanulmány 2000.)
39. Sarbak G.-Árva Vince:	Pálos rendtörténeti tanulmányok I. kötet (Varia Paulina 1994.)
40. Szántai Lajos:	Pálosok (előadás vázlat)
41. Udvarhelyi Olivér:	A pálosok és a magyar iskolaügy (tanulmány)
42. Bakonyvári Ildefon:	A pápai kath. gymnasium története a pálosok idejében (Pápa, 1896.)
43. Dümmer Dezső:	Az Árpádok nyomában (Budapest, Franklin Nyomda 1987.)
44. Fehér M. Jenő:	Középkori magyar ink vizíció (Editorial Transsylvania. 1956./ reprint)
45. Télfy János:	Görög források a szkíták történetéhez 1863. (ANAHITA-NINTI Bt. Kiadó reprint kiadás 2001.)
46. Magyar Eszter: hódoltság	A Pálos-rend pilismaróti uradalmának újjászervezése a török után /tanulmány/ Pálos rendtörténeti tanulmányok I. kötet (Varia Paulina 1994.)
47. René Labat Florance Malbran -Labat:	Manuel D'épigraphie Akkadienne (Paul Geuthner, Paris 1999. 3 ^e tirage)
48. Kolozsvári Grandpierre Endre	Királygyilkosságok (Széchenyi Nyomda, Győr 1991.)
49. A Pálos-rend / tanulmány	http://gyurkovics.freeweb.hu/palosrend_h.htm le

Ős-Buda földrajzi helyzetéről

„Entia non sunt multiplicanda praeter necessitatem” (Ne szaporítsd jobban a dolgokat, mint szükséges!)

A pilisi Budákról szólván megjegyzendő, hogy több ilyen nevű város létezett a földrajzi térben közel egymáshoz, de az idősíkokat tekintve – épületeik romlása miatt - a szkíta azaz magyar királyok alatt elhagyattak és új városoknak adták át helyüket székhelyként, melyek a régi Budákra emlékeztetve ugyan ezt a nevet bírták; így megemlékezünk a leg ősbudáról, amelyről 1526. A.D. II. Suleyman hadi naplójában (1526. szeptember 18.) így emlékezik meg; „Azt mondják, hogy *Buda építése óta és az egyenes ágon leszármazó magyar királyok uralkodása óta Lajos király idejéig 4700 esztendő múlt el.*” - Vonatkoztassunk el most attól a tényről, hogy a padisah nem ebbe az ősi várba, városba vonult be kíséretével - miután a budai zsidók a szultán és kísérete elé vonulván, a város kulcsát átadták neki -, s ez által kissé tévedésbe esett a helyszínt illetőleg. Az ősi vár, Ős-Buda létezett bár igen romos, elhanyagolt épületeit, költséget nem kímélve, a második Atillának is nevezett Corvin Mátyás királyunk megújította, palotái (nemesi kőházai) továbbá polgári házai újra benépesültek. Ennek a tettének írásos nyoma maradt reánk. Terveiben kiemelkedő szerepet szánt ennek az ősi szkíta várnak a régi Keleti Királyi Központ területének újjáalkotásában.

Ebben a kis értekezésben ne említessék a Pilis nyugati kapujában Atilla magyar király idején kiépült, majd IV. Béla uralkodása idején elhagyott, Óbudává vált Buda (Atilla városa azaz Szikambria és Buda), valamint szintén a fent említett uralkodó idején épült Új-Buda vára.

Visegrád Ős-Buda észak-keleti kapuja

Visegrád nevére a bencés rendtörténet irataiban bukkanhatunk midőn a fent említett helyiségben I. András királyunk által alapított Szent Andrásról nevezett kolostorról tesz említést. Az írott forrás (fons) II. Andree (Endre) királyunk idejéből származik mintegy negyed századdal korábbról, mint ahogy IV. Béla, az ő király fia, felépíttette Visegrád fölé, a középkori Kékes-hegy Duna felé eső alacsonyabb előhegyére a visegrádi fellelővárat. És itt álljunk meg egy gondolatnyi időre, hogy elmerengjünk azon a téves állításon, hogy Visegrád neve szláv eredetű és magas helyre épült vár azaz magyar kifejezéssel élve fellelővárat jelent; a Visegrád földrajzi név bármennyire is kínálja ezt a sanda értelmezést, nem fogadhatjuk el több okból, mert hogyan is nevezhetnék el egy települést a várról, amikor a vár még nem is épült a mondott helyen, továbbá az elnevezés bizonyítható módon korábbi, és értelmezés dolgában a magyar nyelvhez köthető. Nézzük meg figyelmesen gyakorolva a szóelemzés ismeretét Visegrád legrégebbi szóalakjainak ismeretében.

Abbatia de Wisagrade

Írva vagyon Visegrád neve a bencések kolostorának megnevezéseiben 1221-től datálva a következőképpen:

1221 abbatia de Wisagrade, 1342 cenobium Sancti Andree apostoli iuxta Wysegrad, 1369, 1396 monasterium Sancti Andree prope Wissegrad ordinis Sancti Benedicti, 1391 monasterium Sancti Andree de promontorio castri Wissegradiensis ordinis Sancti Benedicti.

1221. évben Viza+grád (grádics, garádics=lépcső) szóösszetétel ismerhető fel a Wisagrade apátság latin nyelvű megnevezésében és a későbbi lejegyzési alakjában is - egy hármas szóösszetétel elemzéséből - szintén magyar szavak alakjai bontakoznak ki: Wissegrad azaz VÍZ+SzEG(let)+GaRÁD. A szavak által megképzett fogalmak mindegyike a királyi központ térségéhez szorosan köthető folyóhoz kapcsolódik itt a Pilis keleti részén ugyanúgy, mint a nyugati kapujában - a Duna bal partján - emelkedő Burda-hegyünk esetében, bár a BUR.DA vonatkozásában nyelvünk korábbi, Kis-ázsiai, Folyam-köz-i változatának szavaival felfejthető értelmezésével kerülünk szembe. Ezek a régi - mai nyelvünk révén nem értelmezhető - földrajzi elnevezések koránt sem egyedül állóak a Kárpát-hazában. Elegendő, ha csak a térség dél-keleti kapujában lévő Ezüst-hegy régi nevére utalunk; BER.DO, és a közelében fekvő ÜR.NÜ (*jelentése= ürmös, ürmös, keserű/fű*) azaz Öröm-község kapcsolatára. Erre az összefüggésre René Labat háromnyelvű szótárának - akhád, sumer syllabusai és a francia nyelvű értelmezései- között találhatunk reá, amint azt egy korábbi dolgozatomban be is mutattam (*Szürke barát, fehér barát, 2008.*). A fogalmi kapcsolat a magyar nyelv oldaláról oly' világosan mutatkozik, mint látásunkban a fény-árnyék kettőse, amely térbe helyezi és megrajzolja a látványt szemünk előtt. Röviden; a BER.DO név a BUR.DA hangtani változata, amelynek értelmezése a szótár francia szavai szerint; vízgyűjtő (*citerne, n.f.*), kút (*puit, n.m.*) és forrás (*fontaine, n.f.*)

Vizagrád és Vissegrad elemeiben a viza - *azaz a tokfélék családjába tartozó nagy testű halfajta. A magyar halászok körében régen nagy népszerűségnek örvendő viza több köznyelvi elnevezést is kapott. Ilyenek például a fajtok, az orhal, a színviza, a vizahal, és a viza-tok. Tudományos nevét: Huso huso az etimológia a görög eredetű hus szóból vezeti le -*, valamint a víz, a szeg (szegelet) és a grád(-ics), g(a)rád fogalma képződik.

Összegezve a fent leírtakat a következőket állapíthatjuk meg;

1. A középkori Kékes hegytől (mai elnevezése; Nagy-Villám) északra a veszprémi egyházmegyében, Pilis vármegyében, a Duna-part közelében állt az I. András királyunk által 1055 és 1060 között alapított, a bizánci szertartású szerzetes rendet befogadó, Szent Andrásról elnevezett kolostor szolgaházaival kisebb települést alkotva.

2. Ezt a települést illetve kolostorát 1221-ben II. András királytól a Szent Benedek-rendi szerzetesek kapták meg, s amelyet az adománylevél tanúsága szerint így jelölnek: Abbatia de Wisagrade.

3. Későbbi diplomákban a Wissegrad alakban fordul elő az eredeti Wizagrad helyrajzi név.

4. A tatárjárás után épült Visegrád fellegrára. A hegy lábánál – a XI. század közepe táján - felépült, a Duna jobb partján fekvő apátságnak helyt adó településről kapta a nevét a későbbi fellegrár, tehát nem a várnak volt települése, hanem az apátsági falunak – melyet Visegrádnak hívtak -, lett királyi vára a XIII. század derekán, amelyet IV. Béla a magyarok királya építtetett.

Ezért tartom elhibázottnak, Visegrád nevének szláv értelmezését: A magyar királyság központjában nincs helye szláv elnevezésű várnak, különösen akkor nem, ha a vár mintegy kettőszáz esztendővel később épült, mint a néki nevet adó apátság, s jobbágy falva.

Sassad pusztája vagy Sassad földje

Az ősi Buda földrajzi környezetére lehetünk Corvin Mátyás király 1469 után kiadmányozott levelének vonatkozó sorai között: *„Annak okáért, mivel ez a város, a mi Budánk az egykori magyar királyok által láthatóan igen nagy igyekezettel lett kiépítve, ugyanakkor egynémely előttünk uralkodó és egymást követő elődünk tunyasága miatt, akik sem adománnyal, sem más segedelemmel nem tudtak a városnak kedvezni, nem kevésbé romokban áll. De nem kis gondot okoz a határok szűkösége, amelyekből annyi van, amennyit a falak magukba zárnak, azok fenn tar-tására pedig, amelyek a falakon kívül esnek, csekély mód van. Mi tehát a várost, amely a királyi méltóság székhelye és trónusa, királyságunk feje és – ítéletünk szerint – népünk üdve, mivel e földben olyan orvosság rejtezik a betegek számára, amely az egészségeseknek is enyhét ad, az egyéb adományok között, melyekkel ezt romjaiból feltámasztjuk, elsőként földekkel ajándékozzuk meg. Sassadnak hívják azt a földet vagy pusztát - ez Pilis vármegyében fekszik és ahol mostanáig fennmaradt egy kőtemplom -, melyet művelt és műveletlen szántóföldekkel, ugyanakkorakkal, mint amikor visegrádi várhoz tartozott, ugyanattól a vártól elválasztva ehhez a mi Buda városunkhoz kapcsolunk.”*

(Rupp Jakab: Buda-Pest helyrajzi története/ Pest 1868. 211. old. lévő latin szövegű oklevélrészlet magyar nyelvű fordítása)

(Proinde, quia hec Civitas nostra Buda per antiquos Reges Hungarie summo cum studio, ut apparet, edificata, et inertia quorundam Regum nos post se se immediate precedencium, qui, ei nec dono, nec aliquo alio juva-mine occurrere scivere – patuit ruine non parve – sed addit etiam ei non parvam incommoditatem angustia terminorum et terrarum de quibus tantum habet, quantum ipsa cum menibus comprehendit, et si quid extra menia habet, modicum est pro sustentatione ejus. Nosigitur – ipsam, que est

sedes et solium regnie dignitatis, caputque Regni nostri, et ut ita dicamus, salus et recreatio populi; siquidem in ea sola invenitur, quod languidis remedium, quod sanis prestet solacium: inter alia donaria, quibus de ruinis suis relevatur, primum terris remunerare statuimus. Terra vero seu predium est Sassad, quo din Comitatu Pili-siensi adjacet, in cujusque facie adhuc manet ecclesia lapidea, quod – cum ejusdem terris arabili-bus, cultis et incultis, sub iisdem terminis et metis, quibus ad Castrum Wisegradiense tenebatur, ab eodem Castro segregando, eidem Civitati nostre Budensi annectimus s.a.t.)

Mátyás királyunk litteréjének szövegéből kiindulva nem tűnik elhibázott következtetésnek az, hogy Visegrádot Mátyás király függőkertes renaissance palotájával együtt, - ahol létezett egy I. András király által alapított kolostor, amely egykor a bizantinus, később a benedictus barátok, majd a magyar pálosok birtokába került, amelynek a Duna fölé magasodó hegyén IV. Béla király fellegrárat emeltetett, továbbá a nevezett vár közelében a Kékes hegyén, déli irányban, István pálos generális Szt. Lászlóról elnevezett pálos kolostort építtetett volt 1290 körül -, Sassad pusztát avagy földjét, valamint Hunyadi Mátyás király által romjaiból feltámasztott, újjáépített ősi Buda várát egyazon földrajzi kistérségként ismerjük el. Az oklevélben kétszer is történik hangsúlyos utalás Visegrád várára.

A Visegrád feletti Kékes

A Visegrád feletti Kékes hegyről több középkori forrásból szerezhethetünk tudomást; Oláh Miklós Hungáriájának VII. fejezetében latin nyelven leírva a királyi terület határait, a keleti végen említi Zephir néven a hegyet 1536-ban (*„Haec sylva, quae ex arcis nomine denominatur, in ripa adversi Danubii ad zephirum retrahitur in spacio duorum miliarium nostratum.”*)

Egy másik írott forrás alapján kapunk ismeretet a Kékesen épült pálos kolostorról; - *„A szent Lászlóról nevezett kékesi kolostor, mely a Visegrád fölött elterülő Kékes hegyen délfelé állott, s melyet István, a Pálosok tartományfőnöke alapított 1290 körül. 1292 vagy 1294 óta az esztergomi érsek joghatósága alá tartozott.”* - A járósíntig lerombolt kolostor nyomait belepte a feledés pora, de az arra járó néhány faragott kőben felismerheti e volt építmény szétszórta töredékeit.

Ős-Buda és Visegrád

Ahhoz, hogy megfelelő módon közelítsük meg e két város rajzolatát a pilisi királyi központ ezen kistérségének mappáján segítségünkre lehet néhány XV.-XVI. latin -, és magyar nyelvű forrás leírata útmutatása, valamint Evliya Cselebi XVII. századi török világtutató domborzati térleírása Budavár vonatkozásában.

Első ízben ismerkedjünk meg Galeotto Marzio itáliai humanista, Mátyás király kortársának, adataival. Fent nevezett író Corvin János hercegnek ajánlott művében latin

nyelven örökítette meg Mátyás király tréfás mondásait, történeteit. Ez a munkája kiadásra került a XIX. valamint a XX. században is magyar fordításban, melynek egyik fejezetében ezt olvashatjuk;

*„Követek jöttek a lengyel királytól Visegrádra, mert ez a neve Budától egy schoenusnyira fekvő, a Duna partján épült királyi székhelynek, **mellette egy ugyanolyan nevezetű várossal a régibb királyok építették ugyan, de Mátyás teljesen újjáépítette és nagyszerű palotákat emelt benne. Mert hát mindenkinél jobban tudott gyönyörködni a szép épületekben, és az építéshez oly kiváló tehetsége volt, hogy az épületek díszítése és kényelmes berendezése dolgában a legkitűnőbb építőművészekkel is győzelmes versenyt állhatott volna.***

Galeotto könyvének későbbi magyar nyelvű kiadásában Visegrádnak Budától számított távolságának jelzésére már egy másik itáliai mértékegységet tüntettek fel; 30 stadiumot a schoenus helyén, mindkettő 4,5-5 kilométer távolságot jelöl.

Galeotto szövegét értelmezve álljunk meg itt egy szóra: Mit mond e derék tollforgató?

– Követek érkeztek Visegrádra, amely királyi székhely, és Budától mintegy ötezer méter távolságra van a Duna partján. Hangsúlyozottan jelenti ki a szerző, hogy a Duna jobb partján fekvő Visegrádtól egy schoenusnyi azaz 30 stadiumnyi távolságra áll Buda vára a pilisi hegyek között – teszem ezt hozzá. Heltai Gáspár; „Mátyás király dicséreti” című írásában kissé térbe is helyezi ezt a Budát többször is visszatérve arra a tényre, hogy Budától északra folyik a Duna.

Ide idézem a vonatkozó írásrészeket:

„Ezt hallottam Brodorics István püspektől, kinél vala az egész épületnek jedzésének a képe is. A Duna mellett Budán alól nagy mély, széles, hosszú és igen temérdek fundamentomokat vettete fel, és megrakatá azokat valamennyire a föld felött, és nem mondá senkinek, mit akarna oda csináltatni. De készen immár mind meggondolta és megjedzette vala nagy papirosra az fondálókkkal, minémű lönne az az épület. Úgy jedzették vala, hogy az épületnek két piaca lönne. Az egyik, a felső Bécs felől, igen hosszú, a másik félannyi. A felső piacon úgy rendelte vala, hogy háromfelől mindenik oldalon boltos kamorák lönnének egymás felött hét renddel. Napnyugatra, Buda felé és a Duna felé volnának mind a kamoráknak az ablaki. Úgy jedzette vala kedig, hogy öt kerengő volna körös-környül, és ez kerengőkbe mennének a széles garádicsok fel a földről egyikről a másikra. És hogy a kerengők a kamorák előtt oly szélesek volnának, hogy a deákok mind beléférnének, és ott hallgathatnának leckét. Ahhoz kedig a piacot egybe akará szorítani, és hét részre akarta azt szakasztani egy-egy általkőfallal. És mindenik szakasztásnak az ő piacára középben egy-egy faragott oszlopot akarta állatni, és az oszlopnak az oldalában akarta az lektornak székit helyheztetni, holott a doktorokat el akarta rendelni mind végig, minden oszlop mellett a leckéknek olvasására, hogy az egyik oszlop mellett az egyik grammát olvasott, a másik oszlopnál a másik dialektikát, a harmadik mellet az harmadik lektor a rhetorikát. A negyedik oszlop mellett a negyedik doktor arithmetikát, az ötödik mellett az ötödik lektor a muzsikát, az hatodik mellett az hatodik doktor geometriát, az hetedik mellett az hetedik lektor az astronómiát. És mindenik oszlopra felyül egy kristályos lámpást akara csináltatni. És minden estve az lámpásokat akarta meggyújtatni, hogy éjjel is olvashatnának a lektorok leckéket és a

deákok tanolhatnának szinte mint nappal az hét lámpásoknak világosságtól. És úgy akarta az épületet rendelni, hogy mindenik piacról bólt alatt általmehetnének a kamorák között a kamoraszékekbe az Dunára. Ahol által akarta rekeszteni az hosszú piacat a küsebbik piactól,

abban az oldalba akarta a doktoroknak és a lektoroknak házait csináltatni minden szükséges szobákkal és kamorákkal, hogy az ablakok azoknak házainak lönnének napkeletre a küsebbik piacára, napnyugatra az hosszú piacra, az oszlopok felé, északra a Dunára, délre kedig Budára.

Annakutána úgy akará a küsebbik piacát épüteni, hogy az északi oldalba szép bóltok, szép szobák és szép kamorák lönnének, hogy az elsőben az orvosdoktorok laknának, az másikban az patikárosok és az barbélyok, az harmadikban volnának az betegek külön-különbféle szobákban, boltokban és kamorákban. A másik oldalon lönnének szép pincék, szobák, boltak és kamorák, kikben laknék az oeconomus, a családos ember és minden ő családjai, hogy az mindenféle bort és sereket, kenyeret színetlen árolna nagy bővséggel.

Az naptámadati oldalában jedzette vala az egyik nagy kaput kezéphen, az felső részre, délre Buda felé jedzette vala a műveseknek házait, holott mindenféle művesek árolnának, de nem hogy ott laknának.

De az alsó részére a Duna felé jedzette vala a kapu felött szép szobákat, bóltokat és kamorákat, hol az egész akadémiának, avagy fő országnak oskolájának prépostja laknék, ki mind a több deákoknak, lektoroknak, mestereknek és doktoroknak rektorok és vezérője volna. És úgy rendelte vala, hogy északra a kapun alól, a Duna felől mind az egész szeren alól egymás mellett mind konyhák volnának, és afelett mindenféle szükségekre való házok, mert azt tekélette vala őmagába, hogy úgy rendelne minden szükségeket a schola mellé mind ételből, mind italból, mind az egyéb embereknek szükségére valókból, hogy az negyvenezer tanoló deákokból egy sem jőne bé egész esztendeig az várasba semmi szükségeért, hanem mindenek ott bőven volnának a schola mellett. Ennek alkolmatosságra kedig jedzette vala, hogy az első, küsebbik udvarba két oszlop állana és az oszlopból csatornás kút folya ki, és mindenik oszlopon felyül egy-egy nagy kristályos lámpás volna, mely éten-étszaka világoskodnék. Úgy is jedzette vala, hogy az hosszú piacon is azon csatornás kút felforrana, és kiőtlenédnék három helyen az Duna-vízzel. Úgy is intézte vala a dolgot, hogy negyvenezer deák laknék színetlen e scholában, és arra ügyeközik vala, hogy oly disciplinát szörzene a scholában, hogy ne volna az egész scholában mind ennyi deák között is vagy egy dákos is, és hogy ennyi deáknak mind elég ételek és italok volna az schola konyháiból és az oeconomusnak pincéiből. Erre kedig a Duna mellé mészáros céhet akar vala szörzeni egy kenyérsütő utcájával egyetembe, és abban egy nagy vásárt, melyet meg akara ajándékozni nagy szabadságokkal, hogy mindennap elég volna a negyvenezer deáknak. És a prépost avagy rektorsághoz és az oeconomussághoz jeles és nagy jószágot akar vala szakasztani, és sok ezer forint ára jövedelmet, hogy mind e széles világon nem lönne jobb, szebb és bővebb schola annál. Ezt is megjedzette vala, hogy az jeles épületet, melyre szándékozott vala régenten Zsigmond király és császár, hogy azt is véghöz akarná vinni. Tudniaillik, hogy

Buda várából hidat ki akarna hozni faragott kövekből, és azt által akarná vinni a schola felett, nagy szélesen a Dunán, és az híd végén a Duna-parton, Pesten felött igen erős várat akarna rakni temérdek kőfalokkal, nagy töltéssel, hogy boltakon által mehetnének a nagy töltésen mind a párkányba, mind a nagy szegeletes bástyákban, melyek mind ki a széles és mély árokra szolgálnának.

Mind olyan jeles és nagy dolgokat meggondolt és elvégezett vala az ő fejébe, melyeket meg is jedzetett és megíratott vala nagy szépen az fondálókkal. Nagy elméje vala az embernek és véghetetlen tanácsa. Ha száz esztendeig kellett volna élni, csak az egy jedzett épületre nem volt volna elég. Mégis a fundamentomit megásatá és megrakatá, és meglátszanak ott a mai napon is, noha nem tudja minden ember, micsoda és mit akart avval indítani.”

A XVI. század derekán papírra vetett elbeszélésből kiviláglik az a bizonyosság, hogy e Budától, Budavártól, északra folyik a Duna olyan távolságban, hogy a vár, és a folyópart által határolt területre egy ilyen nagy kiterjedésű egyetemi város létesülhessen, mely scholát közbeiktatva Buda várából egy hidat építtetne, amely átívelne a Duna felett és a Budától északra lévő Pest városa felett érne partot egy magas falakra épült vár bástyás hídfőjébe. – Amennyiben rápillantunk a térképre, szemünkbe szökik e volt Buda várhegye és a vízpart között emelkedő beszédes nevű Mátyás-hegy.

Ős-Buda hegyi vára

- Buda várának földrajzi jellemzőihez Evliya Cselebi török világutazó, aki a török hadak kíséretében kétszer is járt Magyarországon 1662 és 1666 között, hozzáteszi, hogy a vár napkeleti és napnyugati oldalán egy – egy hegy, továbbá a dél-keleti oldalán egy hosszú völgy: Buda-völgye fut le a Dunához, melynek partján egy kiterjedt külváros van.

Íme Cselebi leírása; - „...Körülete tízezer lépés; a Kizil szerájtól (Veres palota) az Ovakapuig kettős, vastag és erős fal van, a többi helyeken egyszeres fal van. De oly tömört és erős építkezésű fal, hogy fölötté két kocsi egymás mellett elmehet és lovakkal dsiridet lehet játszani; ...56 láb széles; erős építkezés ez.” - néhány sorral alább - „...E palotára nézve Gürz-Eliász hegye a magaslat. E magaslatok ellen való védekezés czéljából a palota keleti oldala előtt kettős, erős várfal van. Ezen az oldalon, a nagy bástyák fölött negyven-ötven darab kiálló ágyú van. Ámde Muhabat dombja igazán magaslat s az ellenség a várat mindig arról az oldalról támadja.” - továbbá - „A Kizil Elma palotájától délkeleti irányba, felülről lefelé a palota alatt elmenvén, kettős erős fal között, tíz darab katonaháznál...A kapun belül egy bástya van, mely az összes budai bástyáknál nagyobb. Gog és Magog bástyáihoz hasonló bástya ez, a mely fölött 500 lovas dsiridet játszhatik...E bástyához hét aga és száz katona van őrsegül kirendelve.” „E bástyán kívül ...nagy gödör és sziklába vágott széles árok van.”

„A Duna partján, Buda völgyében, egy tágas síkon, éppen ezer házból álló virágzó külváros.”

Ezen sorok olvastán felmerülhet bennünk az a kérdés, hogy ismereteink alapján mennyiben egyeztethető össze e várnak a képe a mai Buda várának képi valóságával, azzal a városéval, amelyet még a XIX. századi leírások is úgy említenek, hogy a magyar középkorban e várral bíró település neve a NOVO MONTIS PESTIENSIS azaz Pest-újhegyi Vár, továbbá közismert, hogy e várost IV. Béla király építette a XIII. század derekán, és ebben az időben két Buda is ismerszik: Buda Vetus (Ó-Buda) és Buda Nova (Új-Buda) a pilisi régióban.

Idézett irodalom:

Rupp Jakab: Buda-Pest helyrajzi története

Oláh Miklós: Hungária VII. fejezet./Osiris Kiadó, 2000. Budapest

Evlia Cselebi: Egy török világutazó magyarországi utazásai /Akadémia Kiadó, 1907. Budapest

Szulejmán szultán hadinaplója 1526. év.

Galeotto Marzio: Mátyás Királynak kiváló, bölcs, tréfás mondásairól és tetteiről szóló könyv /Kardos Tibor fordításában

Hunyadi Hollós Mátyás Egyeteme

Az hunoknak, kiket mostan magyaroknak nevezünk...

Quid dicam vobis, vestri Diadematis hostes

10 Pannonii, quondam gens bona, Marte potens?

„Hajdan hősi, derék pannon nemzet, Koronádnak

10 ellensége, mit is mondhatok én teneked?”

(Hegyi György fordítása)

Veti fel kérdését Verancsics Antal, (1526-1573) humanista magyar főpap, 'ki Oláh Miklós esztergomi érseket váltotta az ősi Esztergom érseki székében, Buda 1541. évi elveszejtése után szomorú gyász-bénított tagokkal, akadozó nyelven, szánakozva, hangjában mély szomorúsággal a „Magyarokhoz” írott versében.

A napfényes Dalmácia Sebenico nevű városkájában született gyermek férfivé érve emelkedett a dicsőségében megingó, vérzivataros idejét töltő magyarság főpapi székeibe, s mint a Kárpátok kebeléből sarjadzó, idegen vérű ember át tudta tekinteni és érezni a magyar nép keresztútjárásának állomásait. Alig múlt félszáz esztendeje annak, hogy Mátyás királyunk gyászlepellet borított koporsóját hozta alá, a meghódolt Bécsből, hátán a vén Duna s méltósággal úszott hajója, fegyveres kísérettel Fehérvár kikötőjébe. Véle halt az igazság, az államrend továbbá a királyfejedelem nagyszabású terveinek megvalósítására való törekvés.

Egyik jelentős tervéről – melynek kezdő műveletei, föld és sáncmunkái, s az alapok letétele még uralkodása idejében megtörténtek – jó Heltai Gáspár számol be magyar nyelvű írásművében, melynek címe: „ Krónika az magyaroknak dolgairól”. A mű figyelemre méltó részletének az erénye nemcsak abban mutatkozik meg, hogy az akkori legnagyobb műveltségi központ egyetemi városa felépítésének tervéről számol be kellő alapossággal, hanem a Magyar Királyság szakrális központjában lévő, az ő idejében még a Pilisben található királyi Buda földrajzi fekvéséhez is nyújt támpontokat. – Nem célom az írás részletekig menő ismertetése, jegyzetekkel való megtűzdelése, mert inkább bízom az olvasó figyelmes szemére és értelmére, gondozza kellően újonnan szerzett ismereteit e nagyszerű királyról, elgondolásairól, őseinek tiszteletéről és kincses Budájáról.

Kezdődjék a krónika idevágó részlete:

„Ezt hallottam Brodorics István püspektől, kinél vala az egész épületnek jedzésének a képe is. A Duna mellett Budán alól nagy mély, széles, hosszú és igen temérdek fundamentomokat vettete fel, és megrakatá azokat valamennyire a föld felött, és nem mondá senkinek, mit akarna oda csináltatni. De készen immár mind meggondolta és megjedzette vala nagy papirosra az fondálókka, minémű lönne az az épület. Úgy jedzették vala, hogy az épületnek két piaca lönne. Az egyik, a felső Bécs felől, igen hosszú, a másik félannyi. A felső piacon úgy rendelte vala, hogy

háromfelől mindenik oldalon boltos kamorák lönnének egymás fölött hét renddel. Napnyugatra, Buda felé és a Duna felé volnának mind a kamoráknak az ablaki. Úgy jedzette vala kedig, hogy öt kerengő volna körös-környül, és ez kerengőkbe mennének a széles garádicsok fel a földről egyikről a másikra. És hogy a kerengők a kamorák előtt oly szélesek volnának, hogy a deákok mind beléférnének, és ott hallgathatnának leckét. Ahhoz kedig a piacot egybe akará szorítani, és hét részre akarta azt szakasztani egy-egy általkőfallal. És mindenik szakasztásnak az ő piacára középben egy-egy faragott oszlopot akarta állatni, és az oszlopnak az oldalában akarta az lektornak székit helyheztetni, holott a doktorokat el akarta rendelni mind végig, minden oszlop mellett a leckéknek olvasására, hogy az egyik oszlop mellett az egyik grammát olvasott, a másik oszlopnál a másik dialektikát, a harmadik mellet az harmadik lektor a retorikát. A negyedik oszlop mellett a negyedik doktor arithmetikát, az ötödik mellett az ötödik lektor a muzsikát, az hatodik mellett az hatodik doktor geometriát, az hetedik mellett az hetedik lektor az astronómiát. És mindenik oszlopra felyül egy kristályos lámpást akara csináltatni. És minden estve az lámpásokat akarta meggyújtatni, hogy éjjel is olvashatnának a lektorok leckéket és a deákok tanolhatnának szinte mint nappal az hét lámpásoknak világosságtól. És úgy akarta az épületet rendelni, hogy mindenik piacról bólt alatt általmehetnének a kamorák között a kamoraszékekbe az Dunára. Ahol által akarta rekeszteni az hosszú piacat a küsebbik piactól, abban az oldalba akarta a doktoroknak és a lektoroknak házait csináltatni minden szükséges szobákkal és kamorákkal, hogy az ablakok azoknak házainak lönnének napkeletre a küsebbik piacára, napnyugatra az hosszú piacra, az oszlopok felé, északra a Dunára, délre kedig Budára. Annakutána úgy akará a küsebbik piacát építeni, hogy az északi oldalba szép bóltok, szép szobák és szép kamorák lönnének, hogy az elsőkben az orvosdoktorok laknának, az másikban az patikárosok és az barbélyok, az harmadikban volnának az betegek külön-különbféle szobákban, boltokban és kamorákban. A másik oldalon lönnének szép pincék, szobák, boltak és kamorák, kikben laknék az oeconomus, a családos ember és minden ő családjai, hogy az mindenféle bort és sereket, kenyeret szinetlen árolna nagy bővséggel. Az naptámadati oldalában jedzette vala az egyik nagy kaput kezépben, az felső részre, délre Buda felé jedzette vala a műveseknek házait, holott mindenféle művesek árolnának, de nem hogy ott laknának. De az alsó részére a Duna felé jedzette vala a kapu fölött szép szobákat, bóltokat és kamorákat, hol az egész akadémiának, avagy fő országnak oskolájának prépostja laknék, ki mind a több deákoknak, lektoroknak, mestereknek és doktoroknak rektorok és vezérlője volna. És úgy rendelte vala, hogy északra a kapun alól, a Duna felől mind az egész szeren alól egymás mellett mind konyhák volnának, és afelett mindenféle szükségekre való házok, mert azt tekélette vala őmagába, hogy úgy rendelne minden szükségeket a schola mellé mind ételből, mind italból, mind az egyéb embereknek szükségére valókból, hogy az negyvenezer tanoló deákokból egy sem jőne bé egész esztendeig az várasba semmi szükségeért, hanem mindenek ott bőven volnának a schola mellett. Ennek alkolmatosságra kedig jedzette vala, hogy az első, küsebbik udvarba két oszlop állana és az

oszlopból csatornás kút folya ki, és mindenik oszlopon felyül egy-egy nagy kristályos lámpás volna, mely éten-étszaka világoskodnék. Úgy is jedzette vala, hogy az hosszú piacon is azon csatornás kút felforrana, és kiötlenédnék három helyen az Duna-vízzel. Úgy is intézte vala a dolgot, hogy negyvenezer deák laknék szinetlen e scholában, és arra ügyeközik vala, hogy oly disciplinát szörzene a scholában, hogy ne volna az egész scholában mind ennyi deák között is vagy egy dákos is, és hogy ennyi deáknak mind elég ételek és italok volna az schola konyháiból és az oeconomusnak pincéiből. Erre kedig a Duna mellé mészáros céhet akar vala szörzeni egy kenyérsütő utcájával egyetembe, és abban egy nagy vásárt, melyet meg akara ajándékozni nagy szabadságokkal, hogy mindennap elég volna a negyvenezer deáknak. És a prépost avagy rektorsághoz és az oeconomussághoz jeles és nagy jószágot akar vala szakasztani, és sok ezer forint ára jövedelmet, hogy mind e széles világon nem lönne jobb, szebb és bővebb schola annál. Ezt is megjedzette vala, hogy az jeles épületet, melyre szándékozott vala régenten Zsigmond király és császár, hogy azt is véghöz akarná vinni. Tudniaillik, hogy Buda várából hidat ki akarna hozni faragott kövekből, és azt által akarná vinni a schola felett, nagy szélesen a Dunán, és az híd végén a Dunaparton, Pesten felött igen erős várat akarna rakni temérdek kőfalokkal, nagy töltéssel, hogy boltakon általmehetnének a nagy töltésen mind a párkányba, mind a nagy szegeletes bástyákban, melyek mind ki a széles és mély árokra szolgálnának. Mind olyan jeles és nagy dolgokat meggondolt és elvégezett vala az ő fejébe, melyeket meg is jedzetett és megíratott vala nagy szépen az fondálókkkal. Nagy elméje vala az embernek és véghetetlen tanácsa. Ha száz esztendeig kellett volna élni, csak az egy jedzett épületre nem volt volna elég. Mégis a fundamentomit megásatá és megrakatá, és meglátszanak ott a mai napon is, noha nem tudja minden ember, micsoda és mit akart avval indítani.”

A teljes mű megtalálható az interneten a következő honlapon:

<http://www.hik.hu/tankonyvtar/site/books/b152/ch12s01s01.html>

Hollós Mátyás vén Budája...

Kutatási rajzolatok a Pilis térségében

„Völgyben él a gyáva kor s határa

Szűk köréből őse saslakára

Szédeleg, ha olykor felpillant”

Petőfi Sándor

Immár öt és félszáz esztendő az esztendők futása, hogy dicsőséges kerál urunk: Mátyás, a törökverő hős, János úr, jellemben, s szép erényekben megerősödött ifjabb sarja, a Szentkorona és a nemes skytha magyar nemzet által trónra emeltetett abban a korban, amelyben a nemzet testét ragadozza vala az külső-, s belső ellen: napnyugat felől Frigyes bécsi herceg, német-római koronázó fejedelem ragadja el várainkat, Giskra a cseh rabló csapataival Felső-Magyarország-i várainkba üti vala bé magát, s délről az terek támadja az Szentkorona testét. Az magyarországi urak pártütő ligái az királyi méltóságra támadva idegen, polyák királyt hoznának bé országunkban az nemzeti király ellenében.

A fiatal, művelt, a diplomáciában és hadakban jártas királynak úrrá kellett lennie a nehézségeken és újra erős, központi nagyhatalmat kellett kiépítenie az európai földrész közepén: Hungáriában, vagy, ahogy akkor nevezték a renaissance költők: Pannoniában.

Erős kézzel látott hozzá; létrehozta az első hivatásos, állandó hadsereget: a Fekete sereget, amely a Szentkorona rendelkezésére állt – kiegészítve a zászlósúrak bandériumaival - a honvédelem céljára. Adórendszerével megteremtette serege fenntartásának gazdasági alapjait. Kiveri a cseheket Felvidékről, akik már a nógrádi részeket fenyegették. Új aranypénzt veretett, amely az akkori világ legelfogadottabb fizetőeszközüvé vált a külhoni kereskedelmi bankházak között. A magyar nemzet áldozatkészségének köszönhetően 80 000 aranyért visszaváltja a Visegrádról 1440-ben ellopott beavató Szentkoronát a habsburgoktól, és a klenódiumok együtt létének köszönhetően 1464. nagypéntekén jogérvényesen megkoronázza őt a nemes nemzet. Életre hívja a koronaórséget. Kiépítteti a déli végvárrendszert, ellátja katonával, felszereli hadi anyaggal. Hadvezérei győztes ütközeteket vívnak a török hadtestekkel. Mátyás király fő célja a török végleges kiűzése az európai hadszínterekről. Minden diplomáciai törekvése és hadi vállalkozása erre irányul. Bécset elfoglalja 1485-ben, és királyi udvarával innen kormányozza birodalmát, öt éven keresztül, korai haláláig.

E rövid életrajzolatot követően ismerjük meg Corvin Mátyás fényes terveit Magyarország királyi központjának felvirágoztatására. A szkíta királyok ősi Budáját teszi meg országa és a Szentkorona országainak első városává: szakrális

székhelyévé. Arra nézvést, hogy hol fekszik, földrajzi értelemben, az ősi Buda hegyi vára, amely nem azonos a ma Budának nevezett pesti Új-hegyi várral, annak renaissance palotájával és a várdomb dél-keleti részén 1245-ben - IV. Béla király úr által építtetni indult - középkori lakótorony védfallal erősített romjaival, amelynek nagy része a földfelszín alatt található és korunkban Helytörténeti Múzeumként látogatható, új irányt kell szabnunk. A ma Budának nevezett vár és a hozzáépíttetett város (civitas) 1255-re népesítetett be, vált élő királyi várossá, ahogyan említett király, IV. Béla úr, okleveléből értesülünk: *„...a többi - királyság megfelelő védelmére szolgáló - vár közt az, amelyet a pesti Új-hegyen építettünk, zsúfolt az emberek népes sokadalmától .(,...inter alia Castra, defensionis regni congrua in Monte Pestiensis Castrum quoddam extrui fecimus, refertum multitudine hominum numerosa.)”*¹

A terület felkutatásához segítségül kínálkoznak az írott források útmutatásai, ezek értelmezése és a területkutatás eredményei. Vegyük vizsgálat alá azokat a leírásokban lévő ismérveket, amelyek -véltetően - célhoz vezetnek.

Oláh Miklós (1493-1568) magyar főpap Bruxelles-ben írt latin nyelvű munkájában, melynek címe: Hungaria, leírja a királyi belső terület határát; *„Haec sylva, quae ex arcis nomine denominatur, in ripa adversi Danubii ad zephyrum retrahitur in spacio duorum miliarium nostratum... „Az erdős hegy, amelyet a vár nevén neveznek, (Marostól, melyet az időben németek laktak) a Duna szemközti partján nyugat felé két hazai mérföldre (1 magyar mérföld= 8354 m) húzódik. Közepén van Dömös prépostság, tekintélyes és jövedelmező, figyelemre méltó hely. A Duna partjára néz és körülbelül a hegy láb szélén, van egy másik királyi palota ezt gyönyörű kert és az esztergomi érsek vadaskertje veszik körül, Esztergomtól egy olasz mérföldre fekszik. Innen emelkedik az a hegy - a lejtőin szőlős kertek húzódnak -, amely Esztergom vára és városa fölé magasodik.”* ...Exurgit hinc mons, cuius in latere vineae porriguntur, arcis et civitati Strigonio imminens.”²

E tudósítás alapján kijelölhetjük azt a területet, amely a királyi központ belső, s ezáltal a külső, periferialis, területét is jelzi a Pilis egységén belül. Oláh Miklós Dömös prépostságát veszi kiinduló középpontnak, innét egyenlő sugarú félkört húzva, amelynek egyik végpontja Visegrád, a másik a Sashegy rajzolódik ki a PeLES a napnyugati-, és naptámadati szélein kiépített királyi központokkal. Figyelmezzünk arra, hogy Oláh Miklós fenti közlésében a mai Esztergom illetve a fölé tornyosuló hegy, Szent György hegye, nem tartozik közvetlenül a királyi központhoz. Innen továbblépve vizsgáljuk meg Evlia Cselebi török világutazó XVII. századi leírását a török által uralt Budáról: - *„...Körülete tízezer lépés; a Kizil szerájtól (Veres palota) az Ova-kapuig kettős, vastag és erős fal van, a többi helyeken egyszeres fal van. De oly tömött és erős építkezésű fal, hogy fölötté két kocsi egymás mellett elmehet és lovakkal dsiridet lehet játszani; ...56 láb széles; erős építkezés ez.”* - néhány sorral alább - *„...E palotára nézve Gürz-Eliász hegye a magaslat. E magaslatok ellen való védekezés czéljából a palota keleti oldala előtt kettős, erős várfal van. Ezen az oldalon, a nagy bástyák fölött negyven-ötven darab kiálló ágyú van. Ámde Muhabat dombja igazán magaslat s az ellenség a várat*

mindig arról az oldalról támadja.” - továbbá - „A Kizil Elma palotájától délkeleti irányba, felülről lefelé a palota alatt elmenvén, kettős erős fal között, tíz darab katonaháznál...A kapun belül egy bástya van, mely az összes budai bástyáknál nagyobb. Gog és Magog bástyáihoz hasonló bástya ez, a mely fölött 500 lovas dsiridet játszhatik...E bástyához hét aga és száz katona van őrségül kirendelve.” „E bástyán kívül ...nagy gödör és sziklába vágott széles árok van.”

„A Duna partján, Buda völgyében, egy tágas síkon, éppen ezer házból álló virágzó kül-város.”³

Értelmezzük a leírást egy kicsit! Buda vár: hegyi erősség, amelyet tagolt, hegyi magaslatok vesznek körbe. A magyar király palotájától kiindulva északi irányban húzódva kettős építésű, vastag fal, illetve negyven-ötven ágyú védelmezi a várat a keleti - a Cselebi által - Gürz-Eliáz hegyének nevezett magaslatról történő esetleges támadás ellen. A vár falai a többi irányt véve figyelembe egyszerez építésű, ámde erős és széles építmények, ha a metrikus rendszerben tekintjük, megközelítőleg 17,7 m vastagságúak. - Mivel a vár keleti része oly' megerősített (kétszeres fal és 40-50 ágyú védelmezi), hogy az ellenség egy másik magaslatról (Muhabat dombjáról) szokta támadni.

Budát dél-keletről egy óriási bástya és sziklába vágott árok védelmezi, amely alatt egy ezer házból álló külváros fekszik és nyúlik el Buda völgyében szélesen a Dunáig. - Ezek a domborzati viszonyok kizárják a mai Buda körzetét. - Még közelebb kerülhetünk a régi királyi székhely helyszínéhez, ha figyelmesen elolvassuk és értelmezzük Heltai Gáspár idevonatkozó leírását Mátyás király nagyszerű építkezési tervéről, amelynek lényege, hogy Buda várától északi irányban, a Dunától délre egy 40 ezer főt befogadó, bentlakásos, önellátó diákvárost: Universitast akart létrehozni, amelynek földmunkálatai, sáncai még a nagy uralkodó halála után 70 évvel is láthatóak voltak. Az egyetem fölött hidat akart átvezetni Budáról, faragott kövekből, át a Dunán Pest felett, egy magas sziklára építendő erős várba. - Heltai Gáspár saját szemével látta a tervrajzot, amit Brodarics István szerémi püspök tárt fel előtte. - Ezen ismeretek birtokában gondoljuk el: A Pilis térségén belül hol folyik a Duna folyam nyugatról keletre és mekkora területre lett volna szüksége egy ilyen nagy - az akkori idők legnagyobb - diákvárosának, megítélésem szerint, legalább fél magyar mérföldre, azaz 4,2 km távolságra a Duna ezüst szalagjától délre, hegyektől övezetten találhatnánk rá Ósbuda várhegyére. A várfalak a járószintig lerombolva, termékeny földréteg alatt, lombok takarásában nyugszanak, de a robbanás következtében a mélybe hullott faltöredékek, tekintélyes falszakaszok jelzik a pusztítás tényét és az Apostoli Magyar Királyság központjának, várainak, városainak végleges elpusztítására irányuló törekvést.

Felfedező utunkon e pontig jutván vallassuk meg jó Corvin Mátyás királyunk 1469 után keletkezet oklevelének betűit: „...De nem kis gondot okoz a határok szűkössége, amelyekből annyi van, amennyit a falak magukba zárnak, azok fenntartására pedig, melyek a falakon kívül esnek, csekély mód van.

.....

„Mi tehát a várost, mely a királyi méltóság székhelye és trónusa, királyságunk feje és – ítéletünk szerint – népünk üdve, mivel e földben olyan orvosság rejtezik a betegek számára, amely az egészségeseknek is enyhét ad, az egyéb adományok között, melyekkel ezt romjaiból föltámasztjuk, elsőként földekké ajándékozzuk meg. Sassadnak hívják azt a földet vagy pusztát – ez Pilis vármegyében fekszik és ahol mostanáig fennmaradt egy kőtemplom -, melyet művelt és műveletlen szántóföldekké, ugyanakkorakkal, mint amikor a visegrádi várhoz tartozott, ugyanattól a vártól elválasztva ehhez a mi Buda városunkhoz kapcsolunk.”

(„Nosigitur – ipsam, que est sedes et solium regie dignitatis, caputque Regni nostri, et ut ita dicamus, salus et recreatio populi; siquidem in ea sola invenitur quod languidis remedium, quod sanis prestat solacium: inter alia donaria, quibus de ruinis suis relevetur, primum terris remunerare statuimus. Terra vero seu predium est Sassad, quod in Comitatu Pilisiensi adjacet, in cujusque facie adhuc manet ecclesia lapidea, quod - cum ejusdem terris arabilibus, cultis et incultis, sub iisdem terminis et metis, quibus ad Castrum Wisegradiense tenebatur, ab eodem Castro segregando, eidem Civitati nostre Budensi annectimus...”)⁴

Vessünk számot eddigi ismereteinkkel: - Ósbuda vára Mátyás idejében „romjaiból föltámasztatott” a nagy király által, és a véle szomszédos Visegrád várához tartozó Sasad nevű földterületének a megművelt és megműveletlen földjei Buda város birtokába iktattak. E földön található egy kőtemplom. Figyelem, nem Alba Ecclesia-ról (Mária Fehéregyházáról) van szó! Arról az ősi városról teszünk bizonyosságot, amelyről Szulejmán szultán hadinaplójában, az 1526. év szeptember 10. napján így említést: - *„Az állam oszlopai, a birodalom előkelői, a ruméliei és anatóliai bégek mindnyájan a trón elé járultak, és kezet csókoltak a padisahnak. Azt mondják, hogy Buda építése óta és az egyenes ágon leszármazó magyar királyok uralkodása óta Lajos király idejéig 4700 esztendő múlt el.”*⁵

Összegezve az eddig elmondottakat, nagy valószínűséggel állapítható meg, hogy a nagytekintélyű magyar uralkodó, Hunyadi Mátyás, a Visegrád körzetében lévő ősi Budavárat romjaiból feltámasztva a Magyar Királyság legfőbb városává, székhévé tette s egyéb javak kíséretében a Visegrádhoz tartozó Sassad földjével gazdagította. A várost idegen szemektől távol tartva Visegrádon építtetett fényes, függőkertes palotát, ahol a külhonból érkező, diplomáciai ügyekben jártas követeket fogadta. Oláh Miklós zágrábi püspök, majd koronázó esztergomi érsek fent említett Hungária című művében olvashatjuk Mátyás visegrádi palotájának szemléletes leírását és egy anekdotát a követjárás nehézségeiről. Megtudhattuk azt is, hogy Pest városa északra a Duna bal partján feküdt a XV. század második felében, légvonalban, mintegy 5-6 km-re az ősi pilisi Budavártól. Ez a leírás viszont felveti a kérdést: Vajon ahogyan a Budák esetében történt, több Pest nevű város is létezett abban az időben? – Gondoljunk a Pesti Újhegyi várra, amit IV. Béla építtetett.

Isteni akaratból a Pilis felfedi rejtélyes titkát.

Idézett irodalom:

1. - Rupp Jakab: Buda-Pest helyrajzi története / Pest 1868. 90. old.
2. - Oláh Miklós: Hungária VII. fejezet./Osiris Kiadó, 2000. Budapest
3. - Evlia Cselebi: Egy török világutazó magyarországi utazásai /Akadémia Kiadó, 1907. Budapest
4. - Rupp Jakab: Buda-Pest helyrajzi története/ Pest 1868. 211. old.
5. - Szulejmán szultán hadinaplója 1526. év.

Antiqua Pest városa a magyar középkorban

„Aki az igaz felismeréshez akar jutni, a nehézségek hegyét egyedül kell annak megmásznia.”
(Helen Keller)

A történeti munkákban az igazságnak kell szerepet játszania. – Polübiosz hellén történetíró megállapítása nyomán indulunk el – szellemünk, és a történeti leírások segítségével – a középkori Pest városa történetének, történeti, földrajzi helyzetének feltárására. Sokan úgy vélik, hogy e kérdésben nem érdemes kutakodni, hiszen Pest mindig is Pest volt, és földrajzi helyzete is constans azaz állandó; A Duna nevű folyónk bal partján terül el Buda várával szemben, és amennyiben a Szt. Gellért hegyének magasából tekintünk a városra, szemünk elláthat a Gödöllői dombságig is, - de valós-e ez a képzet, vagy ismereteink hiányosak e tárgyban? – Nos, ennek fogunk utána járni.
Pest városának elnevezéséről

Az elmúlt század, az elmúlt évezred vég-századának húszas éveinek kezdetétől Pais Dezső neves magyar nyelvészünk Anonymus Gestája fordítása, fordításai okán három tanulmányában is foglalkozik „pest” közszavunk eredetével, jelentéseivel, értelmezéseivel. E tanulmányok olvastán tanúi lehetünk annak, hogy a bennük található ismeretek fokozatosan új elemekkel bővülnek, ezért javallom, hogy ismerjük meg az utolsó írásának a témakörbe vágó tartalmát. Így ír erről tanulmányában Pais Dezső méltatója; - *„Paisnak 1954-ben az MTA elnöksége felkérésére Budapest születésének datálásáról írt terjedelmesebb szakvéleményéből (MNy. L, 506-513.) itt csak azokat a gondolatsorokat emelem ki, amelyek Pest város kezdeteinek és nevének kérdésével kapcsolatba hozhatók, és pedig a korábbi két állásfoglalással való jobb összehasonlíthatóság érdekében lehetőleg abba a sorrendbe szedve, ahogy a gondolatok vagy azok előzményei az 1926., illetve 1937. évi írásokban egymást követték. A korábbi nézettel szemben, hogy Pest neve a honfoglaláskor itt talált bolgár-szlávoktól ered, és a magyarok, mint lakott hely nevét vették át, - Pais egyetért Melichhel, miszerint nem tulajdonnévi átvétel történt, - a pest a magyarban korai, a honfoglalás után átvett, - nyelvi jellegénél fogva bolgár-szláv jövevény közszó, - a bolgár-szlávban, de más szláv nyelvekben is 'sütő, sütőkemence, kemence' voltak az eredeti jelentései, - ebből fejlődtek az 'üreg, barlang' és 'szikla' jelentések, - a magyar pest közszó újabban is előfordul 'kemence' értelemben, - az ország különböző részeiből jelentkeznek régebben és újabban olyan földrajzi nevek, amelyekben a Pest magában vagy összetételben áll, ---- - egyeseknél a 'mészégető kemence', - másoknál a 'barlang, szikla' jelentés vehető fel, - ezek szerint őseink már az 1000 előtti évtizedekben megjelölhettek földrajzi, térszíni tárgyat vagy helyet a pest szóval, és használhatták azt tulajdonnévként. - Pest eredetileg valamelyik Duna-jobbparti hegynek, valószínűleg a Gellérthegynak lehetett a neve, - amit azért kaphatott, mivel természeti sajátosságánál fogva mészégetők vagy üregek voltak rajta, - a hegy neve átment a lábánál fekvő helyre, -*

így lehetett Pest az a révfő, illetőleg rév, amelyik itt, közelebbről bizonyára a Gellérthegy északi lába előtti térrésről vitt át a Dunán, - lehetséges, hogy még a rév létesülte vagy használata előtt alakult ezen a tájékon valami telep, s ez lehetett, mint helység - úgy mondhatjuk - az Ős-Pest, - a révnek a balparti fejénél keletkezett telep neve a révről ugyancsak Pest lett, - az Anonymus-féle "castrum quod dicitur Pest" a Március 15. téri római erőd, - a Duna-két parti telepek közül a bal parti hamarabb és erősebben fejlődött, még ha talán a jobb parti volt is a korábbi település, - IV. Béla 1244. évi oklevele a bal parti települést Pest, a jobb parti települést minor Pest néven nevezi meg, - egy 1255. évi oklevélben olvasható "in monte Pestiensis castrum" nyilván azt akarja kifejezni, hogy a Duna jobb parti Kis-Pest melletti hegyről van szó, - egy 1265. évi oklevélben szereplő "cives de Novo monte Pesthiensi" értelmében abban látható, hogy az "új vár"-nak a hegyét szembeállítja a régebbi Pest hegygel, a Gellértheggyel, ---- - 1269-ben és 1285-ben már mons Budensis, 1285-ben és 1290-ben castrum Budensis elnevezés szerepel, - ezzel párhuzamosan 1260-tól kezdve a korábbi Buda a Vetus Buda megjelölést veszi fel, - a Pest--név németre fordítva 1236., 1235-1241. évi adatok szerint Oven /Ofen/. Pais az 1926. évi megállapításaival szemben 1954-ben - a pest szót nem meghatározhatatlan szláv, hanem egyértelműen bolgár-szláv eredetűnek tartja, - a szónak 'kemence' jelentése mellett a 'barlang' jelentését is figyelembe veszi, - jelzi, hogy a pest szó a magyarországi helynévanyagban mindkét, tehát 'barlang' jelentésben is előfordul, - az Ős-Pest a Gellérthegy északi lábánál, a Duna partján lehetett, - a Novus Mons Pestiensis név az új vár hegyét a régebbi Pest-heggyel, a Gellértheggyel állítja szembe, - Anonymus Pest vára a Március 15. téri római castrummal azonosítható. Figyelemre méltó, ahogy Pais a név átszállását, illetve a névváltozásokat felvázolja pest köznév 'kemence' vagy 'barlang' -- Pest-hegy = Gellérthegy 'kemencés hegy' vagy 'barlangos hegy' -- Pest hely, esetleg kis telep a Gellért idézett írásában a véleményalakulás 1954. évi állásfoglalás nemcsak terjedelme pontosabb, helyesebb, megalapozottabb, kiigazító írás, hogy csak a leglénye lábánál /"Ős-Pest"/ -- Pest-rév dunai átkelőhely a Pesthegy lábánál -- két Pest település a Pest-rév két fejénél --a Duna-jobbparti Pest hamarabb és gyorsabban fejlődött, gazdag, jelentős város lett, a balparti révfő települése viszont kicsiny maradt, és az előbbinek függvénye, minor Pest lett a német telepes lakosság által adott Oven, Ofen név a Pest névvel azonos jelentésű -- Novus Mons Pestiensis a mai Várhegy szembeállítva a régi Pest=heggyel, a Gellértheggyel -- Castrum Novi Montis Pestiensis -- Castrum Budensis - egyidejűleg a régebbi Buda Vetus Buda, Óbuda lett."

Pais munkájából a figyelemreméltó elemekre érdemes fényt deríteni, és beépíteni tudatunkba. Azonban vegyük észre azt is, hogy Pestnek jobb parti város részét a vizsgált korszakban nem nevezték Budának, s annak északi kis települését sem Óbudának, de még a német Alt Oven (Offen) elnevezéssel sem illették a kortársak. Röviden Pais a következő megállapításokat teszi; - Pest szavunk egyik jelentése = szikla, barlang. A település elnevezésében meghatározó szerepet játszott a szó ebbéli értelme, az un. „Antiqua Pest” azaz Ős-Pest a Pest-hegy (sziklás, barlangos, sziklabarlangos hegy) - a mai Szt. Gellért-hegy - északi lábánál fekvő település

lehetett. Itt volt a pesti rév, amely a Duna két partja közötti átkelést tette lehetővé. A folyó két partján lévő település közül a jobb parti fejlődött nagyobb ütemben. A mongol invázió előtt nem nevezhető városnak, hiszen nem rendelkezett várerősséggel. A lejegyzések ez időt előzően nem említik a várat. Erről tudósít a Tudománytár (1840) egyik részlete IV. Béla királyról szóló feljegyzése; - „*Miután Duna mindkét partján virágzott Pest városába szinte új lakosokat édesgetett volna, 1244. annak ősi szabadságát is vissza adta, levelében mindazáltal az Újvárat csak szóval sem érinté, kétségkívül azért, mivel akkor még nem állott.*”

A Pesti Vár

Ezen munka egy másik passzusában a pesti várra vonatkozó részlet olvasható; - „E' vár 1255. már állott; mert IV. Béla azon évi adománylevelében nyilván említi;

„Cum igitur nos post vastitatem, quam culpis exigentibus, regno Hungariae invexit feritas tartarorum, reformationi, solidationi, et consoborationi ipsius regni, ex debito sollicitudinis regiae, efficaciter curassemus apponere manus nostras; inter alia Castra, defensionem regni congrua, in Monte Pestiensis, Castrum quoddam exstrui fecimus, refertum multitudine hominum numerosa”

„Inter alia Castra...A többi – királyság megfelelő védelmére szolgáló – vár közt az, amelyet a pesti Új-hegyen építettünk, zsúfolt az emberek népes sokadalmától.”

E fent olvasott oklevél kiadásának évét megelőző eseményekről egy másik írott forrás a következőket hozza tudomásunkra; - „*A' tatárok 1241-ik évben az országba rohanván, 's Pestet, lekonzolván számos lakosait, itt keltek 1242-ik évben át.*

Ez időben veszett kiváltságos levele. IV. Béla Király a' tatárok eltávoztása után visszajövének az országba, Pestnek lerontatott kőfalait megújította ugyan, de tapasztalván, hogy az ellenség a' hegyeken épült várakat és városokat többnyire sértetlenül hagyta, Pestnek dunántúli részén nevezetesen pedig a' Pesti hegyen várat épített melly azontúl pesti hegy új várnak (castrum montis Pestiensis) közönségesen pesti újhegynek (novus mons Pestiensis) rövidítve pesti újvárnak (Castrum Novi Pestienae) és pesti hegynek is (mons Pestiensis) mondatott.”

Katona István így ír a vár és város alapításáról;

„...posteaquam Tartari Hungariam pessumdedissent, et Castellum in monte Pestano situm intemeratum ab ipsis mansisset, A. 1241. in novam transiit. Pacatis videlicet rebus Béla IV. loci opportunitate adductus, monti huic urbem imponere coepit. A.1242. Diu tamen etiam postea retinuit appellationem arcis Pestiensis, et nomen montis Pestiensis inde acceptam, quod mons hic Pestiensis prius agro fuerit adscriptus.”

Ezen királyi, 's egyéb oklevelekben is előforduló nevezettel élt maga a' várbeli Tanács egészen a' Török berohanásáig. Annak ténye, hogy ez elnevezés a királyi várra és polgárvárosra vonatkoztatva sokáig fenn maradt, több forrásból származó ismertet hozunk fel a későbbi korokból. Mária király korából -1393 -

származik az a salzburgi könyvtárban található latin, és németnyelvű doktoravatási jegyzőkönyv, amelyben megemlíttetik a jelen valók között; László Gergely Veszprém püspöke, és a pestújhegyi szent Mária-Magdolna parókia rectora. Garády Sándor írja a Budai Káptalanról szólván; - „*Urbs Attilae »Ó-Buda« nevét a tatárjárás után kezdik használni, akkor, amikor már megépült a Castrum novi montis Pestiensis, a »Pesti Újhegyen épült vár« és — nem tudjuk biztosan mi módon — átvette a »Castrum Budense« »Budavára« nevet. Ez a mai Budavára. Ó-Budának német »Ezelsburg« neve még a XV. században is használatos volt. »Alt-Ofen«-nek akkoriban fővárosunk balpartját, Pestet nevezték. Ez csak később származott át Óbudára. A mai Tabán neve a középkorban Kis-Pest, németül Kreynfeld, vagy Kreenfeld.*”

A régi Budák földrajzi közegéből elszármazott Buda nevezet e városra, azaz az Újhegyi Pesti várra és polgárvárosára vonatkoztatva, a régi elnevezés fenn tartásával Zsigmond király regnálásának kezdetén kezd elterjedni bár a köznép száján továbbra is a Pest és annak vára forog. Zsigmond király'1403. évben kiadott elítélő levelében -litteréjében - olvasható; „*Nos Sigismundus etc. Judex et Jurati Cives, et alii Consilarii antiqui Consilii Ciuitatis nostrae noui Montis Pestiensis seu Budensis.*” Nem egészen 93 évvel későbbi írott forrásban (1496), Szapolyai János, Magyarország nádora íratja elítélő levelében „...*városunk (Buda) még a mi korunkban is minden kiváltságában PESTÚJHEGYI VÁRNAK nevezi és írja önmagát.*”

„*Ipsa civitas Pesth quae aliter nunc Buda appellatur, quae quidem Pesth etc. – et quamvis ipsa vulgari denominatione Buda appellatur tamen in cunctis suis rebus et agendis negotiis, sed et Privilegiis ipsorum litteris etiam et condiciliis, non huius deminationis Buda, sed ipsus vocabuli Pesth titulo semper, et ab antiquo usa etc.*” – Láthatjuk, hogy a XV. században Pest városa már összevonva mindkét nevezettel tűnik fel a jogi diplomákban, mint példának okáért az alábbi szövegkörnyezetben; 1498. – „*Nos Joannes Kanczlix, judex e.t.c. – Jurati ciues castri noui Montis Pestiensis atque Budensis. -...*”

Megjegyzendő továbbá, hogy a város magisztrátusa egészen a XVI. század első feléig használja a város hivatalos pecsétjét, amelynek felirata a következő; „*Sigillum Civium de Antiqua Pest*”.

1908. Az esztergomi egyház egyházi címeket felsoroló könyvében a „Budavári” főtemplom így szerepel; - „*ÚJ HEGYI PEST BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIA EGYHÁZA*”

Pest vagy Pestek

Már Pais Dezső is figyelmeztet arra, hogy a pest „közszó” azaz főnév „szikla, barlang” értelemben jelzői szerepet is betöltve különféle szóösszetételben is előfordul földrajzi neveink között a Kárpát-medencében, ily’ módon nem tekinthető egyedül állóan a középkori Pest illetve városrészeinek köztudott névhasználatának.

Heltai Gáspár – a XVI. századi magyar irodalom jeles személye – Mátyás királyról szóló munkájában említ egy másik Pestet is „Buda” várával és városával kapcsolatban, de ez a város, miként ennek földrajzi jellemzőiről beszámol, nem egyezik a mai magyar főváros Budaként ismert városrészével és annak várnegyedével, valamint a középkori oklevelekből ismeretes Óbudával (Buda Vetus), és Nagy-, azaz Új-Budával sem, amelyek Duna parti városokként voltak ismeretesek. A Heltai által leírt Buda az ősi szkíta-magyar királyok által uralt királyi székhely, amelyről II. Suleyman szultán is jegyzett néhány szót hadinaplójában (1526), amikor kíséretével bevonult az ősi városba. A szultán az alábbiakat íratta; - „10. kedd. (1526. IX. 10) *Kurbán bajrám ünnepe (annak emlékére, hogy Ábrahám feláldozni készült, fiát, Izsákot). Az állam oszlopai, a birodalom előkelői, a ruméliai és anatóliai bégek mindnyájan a trón elé járultak, és kezet csókoltak a padisahnak. Azt mondják, hogy Buda építése óta és az egyenes ágon leszármazó magyar királyok uralkodása óta Lajos király (II. Lajos) idejéig 4700 esztendő múlt el.*” (latinból fordította: Thúry József) – Az írott források alapján tudjuk, hogy ez a Buda – nevezhető Ős-Budának – Visegrád közelében, a IV. Béla királyunk akaratából felépült vártól, és annak külvárosától megközelítőleg 4,5-5 Km. (egy schoenus) távolságban, és a Duna vonalától délre volt található egy magas hegy ormán. Ezt az adatot Mátyás király kortársának; Galeotto Marzionaak köszönhetjük. – A város Visegrádhoz viszonylagos közelségét Mátyás király is hangsúlyozza alábbi 1469. évben keletkezett levelében; - „.....*De nem kis gondot okoz a határok szűkössege, amelyekből annyi van, amennyit a falak magukba zárnak, azok fenntartására pedig, melyek a falakon kívül esnek, csekély mód van.*

.....
 „*Mi tehát a várost, mely a királyi méltóság székhelye és trónusa, királyságunk feje és – ítéletünk szerint – népünk üdve, mivel e földben olyan orvosság rejtezik a betegek számára, amely az egészségeseknek is enyhét ad, az egyéb adományok között, melyekkel ezt romjaiból föltámasztjuk, elsőként földekkkel ajándékozzuk meg. Sassadnak hívják azt a földet vagy pusztát – ez Pilis vármegyében fekszik és ahol mostanáig fennmaradt egy kőtemplom -, melyet művelt és műveletlen szántóföldekkkel, ugyanakkorakkal, mint amikor a visegrádi várhoz tartozott, ugyanattól a vártól elválasztva ehhez a mi Buda városunkhoz kapcsolunk.*”
 („*Nosigitur – ipsam, que est sedes et solium regie dignitatis, caputque Regni nostri, et ut ita dicamus, salus et recreatio populi; siquidem in ea sola invenitur quod languidis remedium, quod sanis prestet solacium: inter alia donaria, quibus de ruinis suis relevetur, primum terris remunerare statuimus. Terra vero seu predium est Sassad, quod in Comitatu Pilisiensi adjacet, in cujusque facie adhuc manet ecclesia lapidea, quod - cum ejusdem terris arabilibus, cultis et incultis, sub iisdem terminis et metis, quibus ad Castrum Wisegradiense tenebatur, ab eodem Castro segregando, eidem Civitati nostre Budensi annectimus...*”)

Evlia Cselebi török világutazó két alkalommal is járt Magyarországon a XVII. század hatvanas éveinek elején és , meglátogatta az abban az időben török fennhatóságú Buda várát, amelynek leírását adja. Ebből idézünk a várra vonatkozó rövid részletet, amelyből kitűnik az, hogy milyen földrajzi környezetbe

illeszkedett ez a volt legfőbb királyi székhely; - „...Körülete tízezer lépés; a Kizil szerájtól (Veres palota) az Ova-kapuig kettős, vastag és erős fal van, a többi helyeken egyszeres fal van. De oly tömött és erős építkezésű fal, hogy fölötté két kocsi egymás mellett elmehet és lovakkal dsiridet lehet játszani; ...56 láb széles; erős építkezés ez.” - néhány sorral alább - „...E palotára nézve Gürz-Eliász hegye a magaslat. E magaslatok ellen való védekezés céljából a palota keleti oldala előtt kettős, erős várfal van. Ezen az oldalon, a nagy bástyák fölött negyven-ötven darab kiálló ágyú van. Ámde Muhabat dombja igazán magaslat s az ellenség a várat mindig arról az oldalról támadja.” - továbbá - „A Kizil Elma palotájától délkeleti irányba, felülről lefelé a palota alatt elmenvén, kettős erős fal között, tíz darab katonaháznál...A kapun belül egy bástya van, mely az összes budai bástyáknál nagyobb. Gog és Magog bástyáihoz hasonló bástya ez, a mely fölött 500 lovas dsiridet játszhatik...E bástyához hét aga és száz katona van őrségül kirendelve.” „E bástyán kívül ...nagy gödör és sziklába vágott széles árok van.” „A Duna partján, Buda völgyében, egy tágas síkon, éppen ezer házból álló virágzó kül-város.”

„Inter alia Castra...”

IV. Béla királyunk 1255. évben kiadott - fent említett - oklevelében felfigyelhetünk a következő mondatrésze: - „A többi - királyság megfelelő védelmére szolgáló - vár közt...” Mely várak épültek még az időben a Magyar Királyság védelmére a Pesti Újváron kívül? - Elsősorban a régi Buda közelében mintegy öt év leforgása alatt felépített Új-Budát (Opus-Castra-Budensis) kell említenünk. IV. Béla király úr 1243. július 5-én kibocsátott oklevelében szerepel először Ó-BVDA (Bvda Vetvs /Vetvs Bvda) neve, „Új hegyi Bvda” nevét 1248-ig egy régebbi objektum kapja meg, és viseli, mintegy öt éven keresztül. Új-, avagy Nagy Buda bírása 1249. esztendőben említetik neve szerint a Pray Kódex lapjain; - „Mykoron Bela kyrál rakatta volna ez bodog Azzonnak clastromat zerze nemely jambor vytezt, kinek vala neve Karoly, es lakozyk vala o Budan, es vala Bela kyrál kepeben valo byro az nagy, avagy uy Budaban.” (Pray kodex. 347-348. old.)

Budai és Pesti bírák

Új-Budának, továbbá a jelenlegi Pesth-Buda azaz Budapest területén fekvő középkori Pest várának és külvárosainak polgárai felett testületeik élén a városbíró állt. A XIII. század második felében e várak felépítése, és azok betelepítése után a külön nevezettel jelölt városok élén az alább felsorolt tisztségviselőket említik;

1249. Károly, O-Buda és Nagy vagy Új-Buda bírása, e tisztségben még 1272-ben is.

1268. Castrum Novi Montis Pestiensis bírása; Heymo Judex Pestiensis

1281. Farkasius Villicus de Pest -/ Cod. Dipl. Tom. V. vol III. p. 107-110.

1273. Comes Walterus, rector Castri Budensis

A fent leírtak ismerete alapján kijelenthetjük, hogy IV. Béla királyunk két újonnan építetett várral bíró telepítéséről emlékezünk, egy részről Új-Budáról, más néven Nagy-Budáról, más felől a mai Gellért-hegy észak-keleti oldalánál fekvő Új-hegyi Pesti Vár és külvárosa Pestújhely, avagy - ahogyan a király íratja - Minor Pest, valamint a Duna folyó bal partján található Major-Pest falakkal erősített városrészéről. Magától értetődik az a tény, hogy a pilisi Buda nevű városok továbbá a mondott Pest között földrajzi távolság is volt. Buda Nova a Sicambria (Atila városa, Villa Atilae) várát körül ölelő régi Buda (Buda Vetus) közelében épült föl, míg Pest vára a középkori két parti Pest területén - a Pesti Új Hegyen - létesült a XIII. század ötödik-hatodik decádjában.

Sicambria

Sicambria, Siccambrie, Edczilburg, Villa Atilae, Atila városa és Buda. Számos történelmi esemény kapcsán, ezeken a neveken tesznek középkori krónikáink említést a kezdetben a pannóniai brycek, sicamberek - a trójai gallok második csoportjaként jelzett népága - építette hegyi várról. - Arról, hogy milyen történelmi események kapcsolódnak a városhoz, várhoz illetve környékéhez csak néhány fontosabb történetet említek a magyar krónikák nyomán; Itt keltek át a hunok Béla, Keve, Kadocsa kapitányaik vezetésével a Dunán Kr.u. 373. évben és vívták meg Tárnok mezején győztes csatájukat az egyesített Nyugat-Római haderővel. *„Míg Detre és Macrinus letáborozván ekképpen tárgyaltak és tanakodtak, a hunok az éjszaka csendjében Sicambiánál tömlőkön átkeltek a Dunán, és Macrinus és Detre seregét, mely a mezőn táborozott, mivel a megerősített város nem tudta befogadni, kegyetlenül leöldösték.”* (Kálti Márk: Képes Krónika) Atila nagykirály itt, Szikambriában, állította fel királyi székét székhelyként jelölve ki a várost és itt adta át lelkét a Teremtőjének. *„Azon az éjszakán, amikor Atyla Sicambria-ban meghalt, Marciánus császár, aki ekkor Constantinopolis-ban tartózkodott, álmában eltörve látta Atyla íját, s ebből megértette, hogy meghalt.”* (Kálti Márk: Képes Krónika)

E város közelében temették el. E város közelében található széles mezőn zajlott Atila fiainak vezetésével a „Hunok csatájának” nevezett örökösödési belháborúja. Kézai mester krónikája írja le a hunok, azaz magyarok (*hunni sive hungari*) második bejövételének színhelyéül a Szikambria közeli Szob-megyeri révnél magvalósult átkelést, és a mai Marót helyén állott vár bevételét. *„Miután tehát előadtuk a hunok eredetét,...most lássuk, mikor tértek vissza ismét Pannóniába. ...hét hadseregre oszlottak,...minden hadsereg harmincezer fegyveresből állt...zászlót bontva kivonultak tehát feleségeikkel, gyermekeikkel, nyájaikkal együtt, és átkeltek a Dunán Pestnél, illetve a szobi révnél, ahol is megvívtak egy bizonyos Duna menti várat.”*

Több krónika említi Budának (Blédának) - Atila fivérének, és fejedelemtársának Szikambria melletti városépítését hozzáfűzve, hogy a várost saját nevééről nevezeteti. Szikambria közelében nyugszik Árpád fejedelem teste is egy hévízi

forrás fejénél, ahol a későbbi szent király, István, oltárt emeltetett a Boldogságos Szent Szűz, Mária, tiszteletére, (*ecclesia, que vocatur alba, sub honore beatae Mariae virginis...*)

és fogadalma szerint fel is szereltetett sacramentumokkal. Ezt a kis körtemplomot nevezték Alba Ecclesianak, amely Vért mezején, a hegyek lábánál állott. – Ez a régi Budától kettőezer lépés távolságra - 1,5 Km – volt; - „A királyasszony vára és a boldogságos Szent Szűz apácáinak zárdája mögötti nagy rét közelében.” (Zsigmond király megerősítő oklevele 1406.) Sorolhatnánk még a középkori írott források számos sorát, amelyben megemlíti Szikambria városát, amely olyan szoros kapcsolatban volt a Régi Budával (Buda Veter, Vetus Buda), hogy egy városnak volt tekinthető olyanformán, mint a mai Budapest. Mondhatnák Buda, Óbuda Szikambria külvárosa volt Atilla király korától kezdődően.

A francia Jean Hirt mester krónikájában (1617) további részleteket ismerhetünk meg a Kárpát-medencei Sicambriáról – ami a rómaiak elnevezése szerint: Francochorium volt Franco, Francus király neve után neveztetvén – és a várról is melynek mondott király alapítója volt. Felsorolja a krónika továbbá a szikamber királyok láncolatát, uralkodásuk, regnálásuk korszakait valamint jeles cselekedeteiket. Megtudhatjuk, hogy ezek a frankok miért nevezték pannóniai államukat és Duna menti városukat Szikambriának, valamint azt, hogy hogyan került Francio népével a szkíták országa és a magyarok közé, továbbá - Trója tűzvészben történő elpusztítása után – miként élt, s halt Pannóniában. Francio itt is halt meg és népének nagy része a Kr.u.-i IV. században vándorolt a Duna forrásához, majd tért vissza Galliába.

Felhasznált irodalom:

- Tudománytár 7. kötet. Magyar Tudós Társaság új folyam – harmadik év. januarius 1840.
Rupp Jakab: Buda-Pest helyrajzi története / Pest 1868. 90. old.
Evlia Cselebi: Egy török világutazó magyarországi utazásai /Akadémia Kiadó, 1907. Budapest
Rupp Jakab: Buda-Pest helyrajzi története/ Pest 1868. 211. old.
Szulejmán szultán hadinaplója 1526. év.
Jean Hirt : Des Antiquitez D’Aniou – Anger, M.DC.XVIII.
Alain Demurger: Nos ancêtres les Troyens, publié dans Les Collections de L'Histoire n° 44 - 07/2009
Gérard de Sède: Race fabuleuse.../ Paris, 1974. J'ai lu/série
Noszlopi Németh Péter: Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben / Püski, Bp. 1998.
Vértessy György: Fehéregyháza kérdése – tanulmány, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár/Bp. gyűjtemény
Kálti –Borsi: Cronica Picta - Képes Krónika – kétnyelvű kiadás /2000. Emberfia Alapítvány
Anonymus: Gesta Hungarorum /Osiris, 2000.
Kézai Simon Krónikája /Osiris, 2000.
Nicolaus Olahus: Hungaria / Osiris, 2000.
Képes Krónika (1358)
Tarihi Üngürüş (1543)

Királyok Völgye

*Tiszteld őseidet, mert rajtok keresztül nyertél életet és örököltél Istent és hazát
(Wass Albert; Hagyaték)*

Amikor felhasad az Ég kárpitja és a csillag milliárdok gyémántos fénye felolvad a lángoló hajnal tűzében, felzeng az élő világ, Babba, a sarlós somlyói szűz, megszüli egy fiát, a Világ Világosságát, az Igazság Napját, aki nap, mint nap újjászületik és alászáll, kegyelme által új életet nyer a megfáradt anyag ezen a csodálatos teremtett világon, mikor magyarok, székely-magyarok, csángó-magyarok imádása magasodik az égig, akkor száz mérföldre Észak-nyugatra a csíki hegyek vonulatától, a Pilis kapujában, madárdal köszönti a reggelt.

Mire az újszülött Nap fölhágtott a Nyergesre és letekintett az Asztal-kőre, már ott talált a kicsiny tisztáson. A szer megtartása után elindultam alá, a völgybe futó úton. A Mély-mocsár felől leveli békák vastag hangjai ülték meg a levegőt; érezhető súlyként nehezedett minden rezdülő falevélre, harmatos, borzongó fűszálra. A Kunhalmok előtt letértem a szentendrei erdőszet szorgalmi földútjára, amely meredeken lejtett a Király-völgyi kerékpárút szürke szalagjáig.

Északnak haladva folytattam utamat a Baglyas-hegy felé, az út két oldalát nehezen járható meredély szegélyezte. Az égígérő sudár törzsek gyökérzete lépten-nyomon előbukkant a vékony lösz alól. Meg-megállva faggattam tekintetemmel a tájat, fel a Nyerges-hegy völgybe tartó oldalát, a durván ácsolt fakereszttig, és le a csobogó Öreg-víz kékes csillogásáig.

Mi lehetett volna az, ami felkelti a figyelmemet?

Előző felfedező utjaim alkalmával a Nyerges-hegy oldalának közepén kanyargó, sárga jelzésű turistaút fölött található forrasztott-kő technikával emelt falmaradványok tömbjeit pillantottam meg, amelyek méreteik ellenére, a természet működésének folyományaként, rejtett módon simultak az ősi tájba, sudár fatörzsek között, puha, élő mohatakaró fedezékében.

Tovahaladva a hegy másik oldalán, közvetlenül a turistaösvényt szegélyező faragott kövek látványából arra következtettem - mint kiderült, igen helyesen -, hogy a Nyerges vonulatán várrendszer nyomai mutathatóak ki.

Ennek a castrumnak a falai a járószintig romboltattak Lipót császár 1702-ben kiadott decretumára, - nota bene a Rákóczi szabadságharc kitörése előtt másfél esztendővel -, amely elrendelte, hogy minden magyar erősséget, várat az ország központi részein, robbantsanak fel, 1. Pap Gábor fordítása „Rasdi mesél” című tanulmányából

nyomait tüntessék el a föld színéről, hivatkozva a zok költséges fenntartására. Nézzük meg mit ír Noszlopi Németh Péter; „Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben” című tanulmányában: „...A török uralom utáni időkben a győzedelmes osztrák császárság úgy tekintette Magyarországot, mint az osztrákok, a németiség legtermészetesebb terjeszkedési területét. Ennek a gondolatnak hívei természetesen igyekeztek minden nyomát eltüntetni annak, hogy Magyarország esetleg az osztrákokénál is magasabb rendű kultúrával rendelkezhetett valaha. Elnyomták, pusztították minden fellángoló magyar kultúrtörök vést. Már Lipót császár a jelentősebb várak felrobbantásával, lerombolásával megkezdte a régi kultúrépítkezések javának pusztítását. Először még a törökök esetleges újabb foglalásainak meggátolása volt a felhozott ok, később, a Rákóczi szabadságharc leverése után, az újabb ellenállási góccok megelőzésének ürügyével pusztították a régi magyar kultúrmaradványokat, majd az 1848-as szabadságharc is újabb alkalom volt erre.”

Igen. Elmondható, hogy ezek célzott rombolások voltak, hiszen nemcsak a várrendszerek, hanem a szakrális építmények, szentélyek nyomait is elpusztították, amelyek egy ősbibb típusú, élő kereszténység; az egyetemes (catholicus) vallás és szertartásrend kultikus jegyeit viselték magukon. A Magyar Törvénytár (Corpus Juris Hungarici) I. András király egyik rendeletére vonatkoztatva, latin nyelven, néven nevezi ezt a vallást az alább következő szavakkal; „scytico, gentili et ethnico ritu”, ami pontos fordításban így hangzik; „szkíta nemzeti és népi szertartásrend” (Pap Gábor fordítása a Rasdi mesél című tanulmányból).

Okkal feltételezzük azt, hogy ha a Pilist körbeölelő régiókban; a Káli-medencében, a ükben és az Ipolymenti falvakban felismerhetően jelen vannak az átalakított, szentélyekké, apszisokká beépített Árpád-kori körtemplomok, akkor a királyi adminisztratív- és szakrális központ szerepét betöltő Insula Pilisben is jelen voltak a törökdúlás és a Habsburg terjeszkedés kora előtt. Energetikai mérés útján még mindig kimutathatók azok a helyszínek, ahol a működő kozmikus energia kijelöli ezeket a szent helyeket.

Baglyas-hegy

E kis gondolati kitérő után térjünk vissza a Király-völgybe, ahol újabb felfedezéseket tehet a figyelmes erdőjáró. A Pilis védvonalát alkotó várrendszer egyes erősségeinél is szinte tökéletes munkát végzett az osztrák hadmérnöki tudás, az utászcsapatok képzettségi szintje és a korlátlan mennyiségben rendelkezésre álló puska. A nyerges-hegyi vár a külső védelmi rendszer sorába illeszkedik a szabad szemmel is jól látható Kő-hegyi- és a Baglyas-hegyi várral együtt védte keletről a királyi Pilist.

A Baglyas-hegy nehezen mászható, meredélyén, a fák takarásában, továbbá a Király-völgy mélyén futó Öreg-víz hegyhez tartozó csúszós lejtőjén a várfalból kiszakított nagyobb maradványok lelhetők fel. Ezek anyagát tekintve, forrasztott-kő technikával készült súlyos, vulkanikus kövekből és kötőanyagukból álló, emberkéz formálta, építmény maradványok.

Vértess-völgy

A Baglyas-hegyet elhagyva a balra kanyarodó kerékpárút mentén juthatunk el a Vértess-völgy bejáratához, szinte észrevétlen búvik meg a felületes szemlélő tekintete előtt, dús növényzet borítja. Ha veszi az ember a fáradságot, és nehézségek árán felhág a talpa alatt meg-megcsuszamló hegyoldalon, egy kis őrváracska maradványát szemlélheti meg. A méltóságteljes csend, a táj fenséges szépsége távoli korokba repítheti a kései utódot.

Követve a Visegrád felé törekvő utat érjük el a Pap-rétet, ide futnak be a különböző színjelzéssel megjelölt turistautak egymást keresztezve, majd különválva szaporázzák járásukat hegynek föl, völgynek le. Balra erdészház. Kakaskurorékolás, lónyerítés hangjait hozza a pajkos szél. Jobbra fenn az Urak asztala tekint le ránk teljes méltósággal.

A Kékes

Az erdészlak fölött is hegy emelkedik; a Kékes (590,3 m). - Ma Szent László hegyének mondják az emberek. Vadat rejtő tölgy- és csererdeje van. Vadászidényen kívül, mellőzve a futóvad szerepét, a kiépített vadászlesek sora előtt, felmehetünk a csapáson s a tetőn kb. 30 méter szélességben és 200 méter hosszan rommezőre lelhetünk, melyet szétszórt faragott kövek jelölnek. A köveken nem látható kötőanyag nyoma. Ebből tudható, hogy nem várfalból származnak.

Mire szolgálhattak a lapidált vagy legömbölyített kövek?

Horvátországban, az Isztriai-félszigeten láttam ilyen kötőanyag nélkül egymásra illesztett kövekből épült széles, birtokot elválasztó kerítéseket. - Magasságuk változatos volt; 30 cm-től a két méterig terjedt.

Ismerjük a hely történetét; a Kékes hegyének tövénél, a Kékesi-medence királyi vadászkastélyát IV. Béla király a Boldog Özséb által alapított, legismertebb magyar szerzetesrendnek a Pálos atyáknak adományozta, nem sokkal a rend alapítása után. Ennek az átépített, kibővített rendháznak a fundusát a szentlászlói barokk templomtól 60-80 méterre elnyúlva találták meg a régészek. Az adományozásról Gyöngyösi Gergely rendfőnök (1520-1522) pálos rendtörténeti munkájában olvashatunk. Az első, ismert, középkori oklevél 1291-ben íródott, amelyben a veszprémi püspök által elismert pálos egyházak között szerepel a monostor ily' módon: „...Sancti Ladislai in Kekes”.

Szántai Lajos és Aradi Lajos előadásaiból tudhatjuk azt, hogy a pálos rendházak kiemelt helyen létesültek, olyan helyeken, amelyeknek a működését, működtetését segítették az atyák, ezért feltételezem azt, - és ebben nem vagyok egyedül - hogy a Kékes-hegyen szakrális építmény állhatott.

Mire végzek a kékesi romkert fényképezésével, megszólal alant a völgyben a pilisszentlászlói templom távoli harangja. - Békesség honol a tájon.

Lassan szedelőzködve hazaindulok.

Trójaiak, Szikamberek, Szikánok, Frankok....

Vetráb József Kadocsa;

Trójaiak, Szikamberek, Szikánok, Frankok....

„*ahh(a)=ada=tta aladi // awinta Wilušadi* “

Amidőn a tengerről, Wilušašból eljövénnek...

(*lštanuwa város szertartási szövegei között fennmaradt egy a XVI. században keletkezett rituálé részlete.*)

„A frankok kihaltak”-jelentette ki Marie-Paule, amikor Gallia nem is oly’ rég kori történetébe kalandoztunk szavaink szárnyán repülve át azt a tizenöt századot, amit egészként, a maga teljességében áttekinteni – a történetírás áldatlan tevékenysége következtében – nagyon nehéz, egyesek számára, neveltetésük következtében, szinte lehetetlen.

– A frankok...kihaltak...-visszhangzott bennem e rövid, de baljós mondat-rezgés, de kisvártatva átvette a helyét a következő archaikus görög idézet dallama; „*Oiontai eidenai ti méden oidotesz.*” – „*Úgy vélik(az emberek), hogy tudnak valamit, pedig nem tudnak semmit.*”- mondatta egy élet tapasztalata Szokratésszel.

Az teljességgel elképzelhetetlen, hogy egy olyan életerős, szakrális hagyományokkal és történelmi alkotmánnyal rendelkező, erős társadalmat alkotni képes, oly’ megpróbált katonai erővel bíró nép, mint a szálifrankok, akik meghonosították a szakrális királyságot (*Reges Criniti*) a mai Franciaország északi területein, s amelyet a mai napig is Frank-birodalomnak (Frankreich) hívnak a keleti frankok leszármazottai; a rajnai németek – szemben minden természeti törvénnyel – kihalt volna.

Vonjuk vizsgálat alá a kérdést, kik voltak a frankok, milyen utat jártak volt be, amíg feltűntek Gallia északi területein a Krisztus utáni V. század elején. A trójai identitástudat erősen tartotta magát évezredekken keresztül a francia politikai nemzetben, egészen addig, amíg a szakrális királyság jelen volt Európa közepén. *Jean Lemaire* a gueldre származású francia költő és énekes az 1510-es évek elején a magyar, francia és a török nép közös trójai eredetét hangsúlyozza kiemelve azt, hogy a két előbb említett nép jézushitű, míg a törökök oszmánhitűek.

Majd a későbbiekben látni fogjuk azt, hogy a magyarok, és a „francok” származásának közös eredete Tróján túlmutat, abba a korba vezetve bennünket, ahol egyetlen ősnép található; - a Szkíta - egyetlen közös nyelvvel (*glotta*), amelynek számos változatát (*dialektosz*) használták az egymás közötti érintkezésben.

A Trója „Saga”

A trójai eredetmondára –mint létező hagyományra – utal a Méroving korszak VII. századi krónikása *Frédégaire*, aki lejegyzí a maga korában Priam király, a frankok első királyának, történetét Helénával (Homérosznál Priamosz helyett Párisz

szerepel ebben a történetben, ebből is látható, hogy Frédégaire a népemlékezet útján fennmaradt mondát közöl függetlenül a görög történetírótól). Leírja; - „Priam után Friga idejében két csoportra oszlottak a „frankok” és az egyik csoportjuk Macédoniában telepedett le, és az őslakosokkal összeolvadva együtt alkották a makedón népet. A frankok másik csoportja kijővén Phrygiából, úzetvén régi hazájukból, számos területen vonultak át asszonyaikkal, gyermekeikkel egyetemben. Maguk közül királyt választottak, akit Francionak neveztek. Az ő neve után neveztettek „Frankoknak” Ez a Francio, elhagyva a Kis-Ázsiai részeket, a ma Európának nevezett földrész belsejébe vezette népét és a Tengeremellék - Rajna - Duna által határolt területen telepedtek meg.”

Krónikája egy másik lapján Frédégaire hivatkozik még egy V. századi krónikás adatára, aki emlékezetünkbe idézi a frankok egykori királyát, aki szintén a Priam nevet viselte és Kr. u. 382-ben uralkodott.

Trója

A trójai háború az ókori hellén irodalomban Homérosz Illiászában vált az utókor számára ismertté. Sokáig a kiváló elme játékanak tartották egészen addig, amíg Schliemann német régész fel nem tárta a kékellő Égei Tenger Kis-Ázsiai partvidékén, a Boszporusz mellett, fekvő várost a XIX. század második felében. A lineáris B írás megfejtése (1852) lehetővé tette a térségre vonatkozó ismeretek megszerzését. Az ókori keleti forrásokban az ékírással jegyzett, fennmaradt adatok közül az i.e. XVI-XIII. század, hettita nyelvű agyagtáblái informálnak bennünket teljes hitelességgel, a mai elnevezéssel; trójainak (troié /ógörög) mondott nép hazájának fekvéséről, katonai szövetségeseiről, rokon népeiről és nyelvi hovatartozásáról.

A hettita forrásokban gyakran szerepel a trójai királyság fellelgyvárának elnevezése:

WILUŠAŠ (hittita)=(w)ILIOS (Iliász) továbbá magának a városnak TRUWIŠAŠ (hittita) TRUIA (Troie = Trója) neve. Erről a városról azt tudhatjuk meg, hogy I. Tudhaliyaš hettita nagykirály alatt (kb. Kr.e.1420-1400) egy AŠŠUWAŠ nevű (jelentése; Lovas Vidék) országnak volt része, ami a mai Északnyugat-Kisázsia vidékeit foglalta magába. Ez az elnevezés előbb - az ógörög nyelv törvényszerűségeit figyelembe véve - ASSUA, majd Ázsia néven egy földrészre vonatkoztatva maradt volt fenn a geográfiában.

A trójaiak kereskedelemmel és nagyállattenyésztéssel foglalkoztak. - Nem lehet véletlen, hogy Homérosz „lónévelő”, „lófékező” trószokról; trójaiakról tesz említést. - Városuk neve a görög Wilioszból származó „Wiry” formában őrződött meg III, Amenhotep fáraó egy égeikumi kereskedelmi útvonal helységeit feltüntető listáján. Katonai értelemben Trója jól felszerelt, gyakorlott haderővel bírt, mely része volt a NyugatÁzsiai rokonnépek jól működő katonai szövetségi rendszerének. - Ismeretes, hogy Alakšanduš, Wilušaš, azaz Trója királya és a hettita nagykirály; Muwatalliš között katonai szerződés kötött Kr.e. 1280-ban s

ennek a katonai együttműködésnek volt a próbaköve az öt évvel később lezajlott *Qades-i ütközet (1275)*, ahol a kor két ismert nagyhatalma; - a hettita birodalom és Egyiptom hadereje feszült egymásnak. A hettiták oldalán részt vettek a lükkök és a dardánok is.

Homérosz felsorolja a trójaiak szövetségeseit, akik részt vettek a hellének elleni honvédő háborúban; - dardánok, - lukkok (*lükkök, országuk neve: Lukkaš*) - károk - maionok (*méionok*) - mysök (*kéteioszok*) - plaiák (*paphlagonok*), pelazgok (*pelaszg*) - thrákok - kikonok -frígek (*phrügek*), ...*stb.*

Tisztán látható az a tény, hogy a görög városállamok haderejével szemben felsorakozott a Kis-Ázsia nyugati része által lakott minden ország hadserege. Felvetődik a kérdés; mi volt a tét, a trójai háború valódi célja?

Nem járhatunk messze a valóságtól, ha arra gondolunk, hogy a valódi cél, az Égei tenger feletti hegemonia megszerzése, a további görög terjeszkedés biztosítása volt a Kis-ázsiai partvidék vonalában. Ennek útjában állt a gazdag Trója. Tróját lerombolták a Kr.e. XII. sz. derekán.

Szikamberek

A lakosság nagy része elmenekült és a Kis-ázsiai pelazgok népcsoportjával egyesülve új népet alkotott; a bebrysz népet, akik erőt gyűjtven átkeltek a Boszporuszon és Thrákián keresztül elérték a mai Makedónia területét, ahol a Kis-ázsiai pelazgok egy része a Görögországba már korábban beköltözött pelazgokkal elegyedve letelepedett. A szikánok, ismertebb nevükön szikamberek vagy ahogy Francio (*Francion*) nevű királyuktól nyert későbbi népnévükön nevezték; „frankok”, két nagy csoportra válva folytatták vándorlásukat.

A szikamberek első csoportja tengeri úton elérte Itália legnagyobb déli félszigetét, Sicaniát (Sziciliát), majd északnak tartva a félszigeten Rómát, Treviso-t majdan átkelven a déli Alpok láncán jutott be Gallia déli részeire. Érthető okokból minden területen, ahol útjuk folyamán elidőztek várost alapítottak - emlékezve az ősi városra - a Trója nevet adták neki. Ezért is követhetjük nyomon a térképen az exodus útvonalát; Trogir a napfényes dalmát tengerparton, Trèves (*németország*), Treviso (*olaszország*), Trogen (*Svájc*), Troyen a *Meuse* folyó partján, az Aube-on Trouan és Troyes.

Érdekességként jegyzem meg, hogy a Pireneusokban még mindig létezik a bébriszeknek egy kis népcsoportja, mely közösség területén fekszik a Trója (*Troie*) nevű falucska.

A magyarországi szikamberek

A frankok mitikus történelmével foglalkozó francia történészek a szikánok II. csoportjaként azonosítják, illetve pannóniai szikamberekként tartják számon ezt a népágot. A fent említett Jean Lemaire mester a belga krónika írója a geldriai frankokat a magyarországi bryce-ektől (*Bryces de Pannonie* / ejtsd: brisz) - ez a szikamber népnév egyik változata – származtatja;

*„D’eux sont sortis les peuples sicambrois
C’est à savoir les Hongres et Gueldrois.”*

Ismerkedjünk meg a Kr.e. V. században a Kárpát-medence dél-nyugati részében letelepedett az őslakossággal békében élő néppel és szokásaival Hérodotosz tudósításából; -, Csupán annyit tudtam meg, hogy az Isztroszon túl vannak még emberek, akiket *Sigunnoknak* (Sicun= Sican VJK) hívnak és *méd ruhát hordanak / und medische kleidung trügen/*. Lovaik teste bolyhos, a sörényük öt ujj hosszú, azonban kicsik, tompa orrúak és túl gyengék arra, hogy embert vigyenek, azonban kocsi eléfogva nagyon gyorsak, ezért az ottani emberek kocsin utaznak. Országuk egészen közel az Adria mellett lakó Enétekig terjed. *Úgy hírlik Médiából származnak /"Sie wollen aus Medien stammen"/*: de hogy miként jöttek Médiából ide, azt nem tudom elgondolni. Az idők folyamán minden lehetséges, a liguroknál, akik Massalia fölött laknak, sigunnoknak hívják a szatócsokat, a ciprusiaknál pedig a lándzsát (szigonyt, VJK)."

Hérodotosz feljegyzését illik komolyan venni, bár feltevései néha hibákat hordoznak, ennek magyarázata az, hogy sok dolgot kereskedők, utazók elmondásából ismert meg és tett írásba, ezért nem árt mérlegelni szavait. A fenti lejegyzésből kitűnik, hogy a Dunán túl élő magukat szikunoknak (szikánoknak) nevező nép viseletében médiái módon öltözködik, jó részt kereskedelemmel foglalkozik (a ligurok „szatócsaikat” *sigunnoknak* nevezik), lovait nem lovagolja, hanem kocsi elé fogatolva használja és így utazik. Lovaik leírásából egy őshonos magyarfajtaként számon tartott lófajtára ismerünk; a *gidránra*. Az a tény, hogy a ciprusiaknál ez a népnév ismeretes egy tárgyra vonatkoztatva, a ruhaviseletükön kívül, szintén a Kis-ázsiai térséghez köti a származásukat. „Miként jöttek Médiából ide...” veti fel a kérdést Hérodotosz. Évszázadok múltán e kérdésre *Gérard de Sède* felel meg a „*Race fabuleuse / extra-terrestres et mythologie mérovingienne*” című könyvének egyik fejezetében. Először - írja - kelet felé indultak a Don alsó folyásához, aztán nyugat felé a Duna deltájához, majd a Duna vonalán bejutván a Kárpát-medencébe feljutottak a Duna - Dráva - Száva közére, ahol letelepedtek és e terület népnévükről, latinul, Francochoriumnak vagy „frankok országának” neveztetett.

Nem mulasztja el közölni azt sem, hogy a régi Buda térségében várost alapítottak, amelyet egy másik, egyidejűleg használatos népnévükről; Szikambiának neveztek el. Krisztus után a III. században már a Rajna középső folyásánál találkozunk velük, ahol a germán törzsek fölött meghatározó, vezető szerepet töltöttek be; ők adták a mindenkori szakrális uralkodót és a száli törvények által

erős jogállamot hoztak létre. A Római Birodalommal hosszú évszázadokon keresztül vívott szakadatlan harcban katonailag megerősödve a V. század elején, átkelven a Rajnán, betörték Galliába, ahol rövid időn belül erős királyságot alapítottak.

A Merovingok

A szakrális királyi dinasztia névadója Mérovée (Merouweg, Merovech vagy Meroveus)) (448-458) I. Clovis (Clodvig) apja volt. A legenda szerint; *Mérovée anyja sokáig nem volt képes foganni és ez nagyon keserűvé tette Clodion királyt, aki örököszt várt tőle. De az égiek látomás útján hírhozót küldtek és megjelentették a királynénak eljövendő fiának születését. A királyi pár örvendve fogadta az üzenetet és nem sokára a felséges asszony áldott állapotba jutott. Egy forró nap délutánján miközben az óceán fövenyén sétált arra gondolt, hogy megmártózik a hús habokban és a gondolatot tett követte. Egyenletes karcsapásokkal szelte a hullámokat, amikor számára váratlanul felbukkant az oldalán egy soha nem látott alakban a Teremtő Isten és ölelésével újra életet fakasztott az asszony méhéből. Így lett égi Atyja és földi apja is egyszerre Mérovée-nak, aki felnövekedvén, a frankok „táltos” és „csodatévő” királyává vált.*

Eddig a legenda.

- A meroving királyok Noé-ra, mint ősapjukra tekintettek s ugyanakkor a régi trójaiak leszármazottjainak is tartották magukat és népüket. Úgy hagyományozták utódaikra, hogy népük nagy része elhagyván Arkadiát (Gallileát,/a mai Palesztinát) Trója mellett harcolt a hellének ellen. Népük neve a bibliában; „benjamita”-ként szerepel. A *benjaminok* egyik nemzetségét; Béla nemzetségének hívták (*l'un des clans de benjamin s'appelait le clan de Béla*). Egy görög mítosz szerint Béla fia Dana (Tana) Hellászba költözött ötven leánya kíséretében s általuk terjesztette el a honi szokásokat és kultúrát a hellén földön.

Talán rámutathatunk arra az érdekes, ámde törvényszerű tényre, hogy e „szent” királyi dinasztia is alig több mint háromszáz évig uralkodott (Kr.u. 448-751-ig). Jól láthatóan az égi terek időszámítása ennyi időt szabott a szakrális királyságoknak, míg a száli frank merovingoké elgyengült a hatalmi belharcok következtében, addig a szkíta-hun-magyar „Turul” nemzetség idegenkezűség által halt ki fiágon.

A szikamberek tulajdonságjelző előnevei

Szent Rémy érsek Kr.u. 496-ban, a száli franc-ok királyát; Clovis-t a következő szavak kíséretében kereszteli meg a római hitre; *„Courbez la tête fier sicambre... Hajtsd meg fejedet büszke szikamber, égesd el, amit eddigimádtál és imádd, amit eddig elégettél!”* „Fier sicambres” = büszke, öntudatos szikamberek, „les Hougas” = eszesek, értelmesek, intelligensek.

Míg a szikamber népnév megőrződött az egész Meroving síkság alább következő helységneveiben; a Bruxelles melletti *Bois de Cambre*, a Somme megyei *Cambron* és a Pas-de-Calais-i *Cambrin*, addig a Hougas előnév is számos földrajzi elnevezésben van jelen úgymint *Le Houga* (Landes), *La Hougue* (Manche), *La Hogue* (Calvados) és *Les Hogues* Eure megyében.

Még egy érdekes adalék; Homérosztól tudjuk, hogy a régi görögök a trójaiakat „trósz”-oknak hívták. Az előzőek figyelembevételével már nem is oly’ meglepő, hogy e formában is fennmaradt a szikamberek e népnéve Franciaország Gironde nevezetű megyéjének *Troô* (régí írásmóddal;*Troos*) nevű településének névválasztásában.

A későbbi frankok ethnogenesise és vándorlásaik

„Nyelvében él ...”

Bár tudjuk, hogy nyelvcsere következtében a mai franciák már egy újlatin nyelvet beszélnek, mégis felmerülhet bennünk a kérdés; Vajon megmaradt-e néhány nyom, néhány fogalom az ősi idők világából?

Erre a kérdésre határozott igennel csak olyan nép fia tud felelni, akinek az anyanyelve segítségével nem okoz nehézséget a ráismerés az ősvallás témakörébe tartozó kifejezésekre és ezek mögöttes tartalmaira. Ez pedig a „Tudás népe”, amely mag formájában megőrizte az ősi, eredendő égi tudást és törvényt; a TUR.AN-t. Soroljunk fel ilyen kifejezéseket!

EN.KI. Isten Gyermekeinek; a KI.EN.GER-ek földjén, a négy folyó határolta helyen van a világ közepe, ahol az Égig érő világfa áll és ezt a helyet az akkoriak a „Világ köldökének” is nevezték utalva az eltéphetetlen égi kapcsolatra. Ez a kifejezés él a következő francia mondásban; „ *Il se pense être le nombril du Monde*” magyarul: „Azt hiszi ő a világ közepe!” Ha másból nem is de Axtérix, a gall történetéből ismerhetjük a következő kifejezést, - a gallok nem féltek semmitől csak attól, hogy a földre szakad az Ég = „*Le ciel tombe sûr la terre*”, ez maradt fenn nálunk a következő átok formájában: Szakadjon reád az Ég!” A „Hétszintes Menny” fogalma az alább következő mondásban érhető tetten; - „*Être au septième ciel*” magyarul; - „A hetedik mennyországban érzi magát.”

Az hogy milyen személyiségjegyekkel bírtak a frankok az kiderül a „*franc, franche*” jelző értelemszerű használatából; „ *Parlez franchement!*” = „ Beszéljen nyíltan, őszintén, szabadon, gátlások nélkül!” vagy „Ne kerteljen!” - Említhetnénk még a magyar népmeséinkben előforduló „Élet vize” kifejezést, ez is megtalálható szó szerint a francia nyelvben; „*L'eau de vie*” a pálinkára vonatkoztatva (lehet is benne valami, hiszen egy korty pálinkától a félholt is magához tér, különösen, ha magyar az a pálinka).

Úgy gondolom írásom választ ad arra a kérdésre, amelyet egyik francia nemzetiségű barátom tett fel nekem, - Miért szeretik a magyarok a franciákat? - és itt a közemberekre gondolt, nem a „Templom építőkre”.

Azért, kedves barátom, mert az egészséges magyar nép kollektív emlékezetében megmaradt a nyoma annak, ami a franciákéból 1789 óta programszerűen töröltődött – hogy egykor, utunk kezdetén, testvérnépek voltunk, egy házból, egy hazából indultunk vándorútra, és talán a pannóniai szikamberek sem éltek volna itt nyolcszáz évet a Kárpátok koszorúi között békés együttélésben a keltákkal, szkítákkal, ha nem érezték volna jól magukat e szent, központi szegletében a világnak.

Felhasznált irodalom:

Gérard de Sède: Race fabuleuse / extra-terrestres et mythologie mérovingienne / J'ai lu / édition Paris, 1974.

Grandes Chronique de France

ROIS de FRANCE / Les Merveilles / édition MOLIERES, Paris 1997.

Simon Zsolt: Trója az anatóliai nyelvészet tükrében / tanulmány – InterNet: <http://hettitalap.hu>

Vértessy György: Fehéregyháza Kérdése / tanulmány

Gálok Pannóniában?

Kis-Gallia avagy Szikambria a Kárpátok koszorújában

*„Azt, aki tudatlanságból nem mond igazat,
megilleti az elnézés.*

*Azoknak azonban, akik szándékosan hazudnak,
nem szabad megbocsátanunk.”*

(Polybius Kr.e. 146)

Nem feledhetjük, hogy kik vagyunk és hogy honnan jöttünk azért sem, mert ha ez megtörténne, akkor egy nép, egy nemzet elveszejtené önazonosságát, elszakítaná az Istentől rendelt köteléket, mely ősei hitéhez, szokásrendjéhez, életmódjához, gondolatvilágához, s nyelvében is örök világképéhez kapcsolja. Léteznek erők, melyek lazítják, rostjaira tépik, és éles eszközökkel szabdaltják e köteléket és kendőzetlen törekvéseik révén tetten érhetők a társadalomtudományok lápos talaján; így a történetírásban is, mely történelem néven ismert korunkban. Az alábbi sorokban két testvérnép történetében követhetjük nyomon ezen erők ártalmas munkáját az eredetkutatás terén.

Az Úrnak MDCC és XIV. esztendejében, Franciaország Párizs városában megjelenik nyomtatásban egy forradalmi mű, melynek címe: *Discours érudit et critique Sur l'origine des Francs*. Ebben a munkájában Nicolas Fréret (1688-1749) francia nyelvész és történész szembeszáll a francia krónikás hagyományban jelentős szerepet élő primordiális trójai származástudattal és azt állítja, teljes meggyőződéssel, hogy a frankok Germánia déli részén törzsszövetséget alkottak, innen már csak egy lépés az az általánosan tanított tétel, hogy a száli frankok tulajdonképpen germánok voltak. – A frankok germán voltának igazolása mellé felsorakoztak a nyelvészek is, akik egy francique-nak nevezett glottát hoztak létre, melyet a frankok kihalt nyelvének tartatnak és több nyelvjárás is restituáltak, azaz helyreállítottak. Ezt a francique (ejtsd; *franszik*) nyelvet a nyugat-germán nyelvcsaládhoz sorolják és hangzásában a Német-alföldi, holland nyelvhez teszik hasonlatossá, amely a német és angol nyelv együttes sajátosságait ötvözi. A germán származáselmélet bevitele és erősítése olyannyira zavart okozott a középkori származás tudatban, hogy Velly abbé Francia Történetének (1775, Paris) első fejezetében (*Discours préliminaire - L'Origine des François*) már bizonytalan sorokban emlékezik meg az eredetről. Egyes franciák – mint írja – a trójai királyoktól, mások a galloktól, állítják azt is, hogy Skandináviából érkeztek.

Tours-i Gergely püspök jegyzése szerint; a francia nép bölcsője Pannóniában ringott és ez volt valódi hazájuk, itt megvetették egy bizonyos erkölcs alapjait lelkükben, állítván, hogy ez a közösség a szabad szkíta, vagy franc nemzet része, akik a Palus-Meotis partjairól jöttek volt be a Kárpátok koszorújába, - mint ahogy Hérodotosz is tanúsítja; „{...} Grégoire de Tours, imaginent que la Pannonie est leur véritable berceau: ceux-là, fondés sur certaine ressemblance de mœurs, prétendent que c'est une colonie de ses fameux Scythes libres, ou Francs, qui suivant le témoignage d'Hérodote, habitoient sur les bords des Palus-Méotide.”

A germán eredet mítosza Iulius Caesar: *De Bello Gallico* (A Gall háborúról) című feljegyzéseiből eredeztethető, amelyben a frankok eleinek tartott szikamberek három törzséről tesz említést a Rheno azaz Rajna forrását illetve középső részét

jelölve meg lakóhelyeikül (*Sicambri qui proximi sunt Rheno*). Caesar nem állította, hogy a Szikamberek (Sicambri) három törzse; a Bructere, a Teuctere, az Usipete germán népek lennének ellenkezőleg, e népekről fennmaradt feljegyzések nyomán, éles elkülönülés mutatkozik Germánia többi lakosait illetően. A szikamberek lovas kultúrájú népek voltak. Már Homérosz is megemlékezik a ló nevelő Trószokról (trójaiakról) Iliászában. Hérodotosztól származik egy másik feljegyzés a Kr. e. V. századból, amely a szikánokra vonatkozóan sokat elárul életmódjukról és viseletükről; *„Csupán annyit tudtam meg, hogy az Isztroszon túl vannak még emberek, akiket Sigunnoknak hívnak és méd ruhát hordanak. Lovaik teste bolyhos, a sörényük öt ujj hosszú, azonban kicsik, tompa orrúak és túl gyengék arra, hogy embert vigyenek, azonban kocsi elé fogva nagyon gyorsak, ezért az ottani emberek kocsin utaznak. Országuk egész közel az Adria mellett lakó Enétekig terjed. Úgy hírlík, Médiából származnak> de hogy miként jöttek Médiából ide, azt nem tudom elgondolni. Az idők folyamán minden lehetséges, a liguroknál, akik Massalia fölött laknak, sigunnoknak hívják a szatócsokat, a ciprusiaknál pedig a lándzsát (szigony).”*

A rajnai szikamberek, akik elhagyván ezt a népnevet, egyik első királyukról Francusról, francoknak kezdték nevezni magukat szintén kiváló lovasok hírében álltak. A ló nevelés, idomítás és a lovak katonai célra való használata, gyors hatékony haderőt biztosított számukra, amelyet a gall háború ideje alatt (Kr.e. 58-52) a Caesar vezette római sereg is igyekezett hadműveleteiben felhasználni bár ez nem járt sikerrel. Erre mutat egy XVIII. századi feljegyzés, mely szerint Caesar magas rangú tisztjét a Rajnán túlra küldi követként, hogy seregéhez való újracsatlakozásra bírja az Usipete lovasságot, akik meguntván a római gőgöt, - és feltehetően azt, hogy a kelta gallok ellen vetették volna be őket, arra kényszerítve az usipeteseket, hogy testvérharcot vívjanak -, visszatértek szülőföldjükre a Rajna jobb oldalára. A követet a következő büszke üzenettel bocsájtják vissza Caesarhoz; A Római Birodalom határa véget ér a Rajnánál és Iuliusnak nincs semmi keresni valója Germániában. Caesart végig sértette ez a válasz, hidat veretett a Rajna folyón, ami tíz nap alatt elkészült. A római sereg felvonult a szikamberek ellen, akik visszahúzódtak az erdő rejtekébe. Caesar határozottan megtiltotta katonáinak, hogy az erdőbe nyomulva megtámadják az ellenséget. Nem elégedett meg annyival, hogy elpusztította földjeiket, de az általa épített hidat is leromboltatta. *–(on sait la réponse fière qu'ils firent à l'officier que César leur avait envoyé, pour leur demander qu'ils lui livraient la cavalerie des Usipetes qui s'étoit retirée sur leurs terres. Ils lui dirent que l'empire romain finissoit au Rhin, & qu'il n'avoit rien à voir dans la Germanie. César outré de cette réponse, fit faire un pont sur ce fleuve. L'ouvrage fut achevé en dix jours. L'armée romaine marcha contre les Sicambres, qui se retirèrent dans les bois, résolu de s'y défendre s'ils y étoient attaqués. César n'ayant osé l'entreprendre, se contenta de ravager leurs terres, après quoi il repassa le Rhin, & fit rompre le pont qu'il y avoit fait construire.)*

Egy másik szikamber törzs lovasairól is megemlékezik egy forrás, mely szerint a Tectuereket tartották Germánia legjobb lovasainak, szenvedélyük volt a lovaglás és megjegyzi, hogy annyira szerették lovaikat, hogy a család legidősebb gyermeke előjogaként apja istállójából maga választhatta ki a neki legjobban tetsző lovat, aki társa lett hadi életében.

Les Teucteres, Ils passaient pour les meilleurs cavaliers de la Germanie. C'étoit leur passion, & on remarque dans l'histoire qu'ils aimoient tellement les chevaux, que l'aîné des enfans avoit le privilège de choisir le cheval qui lui plaisoit dans l'écurie de son père.

A francia mitikus hagyományt tisztelő, a krónikás hagyományt elfogadó történészek, akik alternatív történészeknek ott nem neveztetnek, bár a hivatalos történeti irányzattal nem megegyező vonalatot képviselnek tudományos munkáikban, a trójai származáselmélet mellett emelik fel szavukat.

Alain Demurger írja, hogy a francia történetírás kötelező jelleggel a gallokat jelöli meg a francia nép őseinek, de a legfontosabb kérdés az, hogy honnan jöttünk. Erre a kérdésre változatos válaszok születtek az elmúlt századok folyamán, míg a középkor franciáinak csak egyetlen válasza létezett a nép eredetére utalva; <<Őseink a trójaiak>> (*pour les Français du Moyen Age, nos ancêtres étaient... les Troyens*). Alain Demurger az a történész, aki a Francia Krónika leírásai alapján vállalkozott arra, hogy Trója (TRUWIŠAŠ v. TRUIA) görög törzsek katonai ostromműveletének következtében felégetett városát népeikkel elhagyó trójai hercegek exodusát térképre rajzolva szemléletesen bemutassa.

A trójai eredetmondára – mint létező hagyományra – utal a Méroving korszak VII. századi krónikása Frédégaire, aki lejegyzí a maga korában Priam király, a frankok első királyának, történetét Helénával (Homérosznál Priamosz helyett Párisz szerepel ebben a történetben, ebből is látható, hogy Frédégaire a népemlékezet útján fennmaradt mondát közöl függetlenül a görög történetírótól). Leírja; - „Priam után Friga idejében két csoportra oszlottak a „frankok” és az egyik csoportjuk Macédoniában telepedett le, és az őslakosokkal összeolvadva együtt alkották a makedón népet. A frankok másik csoportja kijővén Phrygiából, űzetvén régi hazájukból, számos területen vonultak át asszonyaikkal, gyermekeikkel egyetemben. Maguk közül királyt választottak, akit Francionak neveztek. Az ő neve után neveztettek „Frankoknak” Ez a Francio, elhagyva a Kis-Ázsia-i részeket, a ma Európának nevezett földrészt belsejébe vezette népét és a Tengeremellék – Rajna – Duna által határolt területen telepedtek meg.”

Gérard de Sède (1921-2004) francia író, történész, a középkori mitikus történelem nagyszerű ismerője egyik érdeklődésre számot tartó könyve fejezetében (*Les Errants*) leírja a Trójai háború következményeként kiteljesedő népvándorlás menetét és útvonalát.

A lakosság nagy része elmenekült és a Kis-ázsiai pelazgok népcsoportjával egyesülve új népet alkotott; a bebrysz népet, akik erőt gyűjtven átkeltek a Boszporuszon és Thrákián keresztül elérték a mai Makedónia területét, ahol a Kis-ázsiai pelazgok egy része a görögországba már korábban beköltözött pelazgokkal elegyedve letelepedett.

A szikánok, ismertebb nevükön szikamberek, vagy, ahogy Francio (*Francion*) nevű királyuktól nyert későbbi népvükön nevezték; „frankok”, két nagy csoportra válva folytatták vándorlásukat. A szikamberek első csoportja tengeri úton elérte Itália legnagyobb déli félszigetét, Sicaniát (Sziciliát), majd északra tartva a félszigeten Rómát, Trevisot majdan átkelven a déli Alpok láncán jutott be Gallia déli részeire. Érthető okokból minden területen, ahol útjuk folyamán elidőztek várost alapítottak – emlékezve az ősi városra – a Trója nevet adták neki. Ezért is követhetjük nyomon a térképen az exodus útvonalát; Trogir a napfényes dalmát

tengerparton, Trèves (Németország), Treviso (Olaszország), Trogen (Svájc), Troyen a Meuse folyó partján, az Aube-on Trouan és Troyes.

Érdekességgént jegyzem meg, hogy a Pireneusokban még mindig létezik a bébriszeknek egy kis népcsoportja, mely közösség területén fekszik a Trója (Troie) nevű falucska.

A szikamberek népnevei a történetírók lejegyzései szerint a következők:

Iulius Caesar feljegyzéseiben általánosan a Sicambri (szikamber) megnevezést használja, azonban más kéziratokban Sigambri alakban fordul elő.

Svetonius, Florus, Horatius, Sidonius, Apollinarius és Claudius stylus-ai a Sicambri szót karcolták viaszba, míg Starbon, Plutarkosz és Tacitus Sigambri-ként írják le a népnevet történeti munkáikban.

A franciák nép neveinek és alakjainak változásai történelmük évszázadain keresztül;

szkíták, trójaiak, bébrycek, brycek, kelták, galaták, gallusok, sicambrik, sigumbrik, francok, Francois (ebből származik a két keresztnév: François és Françoise), Français - Française.

A francia nép identitását, történelmi léte folytonosságának tudatát már a XVIII. század elejétől tudatosan rombolják. Így születnek meg olyan véleményformálók, minden más véleményt kizáró mondatok, mint azt alább olvashatjuk; „A frankok tehát hamarosan kitalálnak maguknak egy történetet; Ők a szikamberek leszármazottai, akik viszont a trójaiaké.” (*Les francs vont donc s’inventer une histoire: ils descendraient des Sicambres ; ils descendraient aussi des troyens.*)

A francia nép trójai eredetéről magyar írók és tudósok is megemlékeznek így Eckhardt Sándor 1943-ban kiadott munkájában; *„De Sicambria a Sans-Souci Histoires et légendes franco-hongroises Les Presses Universitaires de France, Paris, 1943.”* továbbá Sebestyén László is szentel egy fejezetet *„Kézai Simon védelmében”* című könyvében e témakörnek, mint írja: *„A trójai eredet sem tekinthető különben pusztán tudós kitalálásnak. elfogadható: róla az a felfogás, hogy a galliai latin és ellatinosodott kelta lakosságtól élő hagyományként örökölték a velük összevegyült, egy néppé formálódott frankok.*

A középkori franciák Magyarországot őshazájuknak tekintették. Ez őshaza fővárosa volt Sicambria (a magyar Ó- Buda). A felfogás első ismert műve 727-ben keletkezett, s egy neustriai (Ausztia) szerzetes írása: Liber Historiae Francorum. Igen valószínűtlen, hogy e művel a trójai históriát is megíró Anonymus Párizsban ne találkozott volna. Mellőzve a sok érdekes részletet, csak arra térünk ki, hogy a XIII. század végén írják meg az első nagy francia nemzeti krónikát, a saint-denis-i Grandes Chroniques de France-ot, s ez nagy tekintélyével már véglegesíti a sicambriai óbudai eredet-teóriát: e helyet a Trójából, a későbbi végleges hazába, Franciaországba kerülő frankok átmeneti hazájának tekinti, hasonlóan, ahogyan mi a magunkénak Lebédiát vagy Etelközt.{...} További írásos fejlemény, hogy a frank származási monda, benne Sicambriával, a testvérnépnek tekintett magyarokat is belefoglalva, egy nagyszabású műre ihlette Ronsard-t, a nagy francia költőt.” - Sebestyén László a XVI. század utolsó harmadában született eposzra Ronsard „Franciadé”-jára gondolt. Így ír erről Jaques Revel; „Az is ismert tény, hogy a legendát szintén felelevenítő Ronsard a római nép sorstörténetében meghatározó

jelentőséggel bíró Aeneis francia változatát akarta megalkotni Franciadé-jával. A trójai menekültek, útban egy más végzet és egy biztosabb dicsőség felé, állítólag megálltak a Duna-mentén, és megalapították a XIII. századtól Óbudával azonosított Sicambriát. Maga a Sicambria név a sicambrinak nevezett frank törzsre utal és, úgymond, a frank nép egészének megnevezésére is használták, amint arra a Klodvig megkeresztelése alkalmával (496?) elhangzott és Saint-Réminek tulajdonított kijelentés is emlékeztet: "Hajtsd le fejed büszke sicamber! Égesd el, amit eddig imádtál és imádd, amit eddig elégettél!" ("Mitis depone colla Sicamber. Adora quod incendisti! Incende quod adorasti !")

„Abban a birodalomban állunk, amely elrejtí önmagát”

Heidegger, Martin

Összegezve a fent olvasottakat elmondhatjuk, hogy a francia történetírásnak létezik egy a középkori krónikás hagyományon alapuló eredettudata, amely a népemlékezet útján öröklődött és a messzi évezredek távolába mutatva bizonyítja a folytonosságot a helyben maradó gallok továbbá és a belőlük kiváló Kis-Ázsiában letelepedő Tróját alapító gallokkal (gálokkal), akik városállamuk lerombolása után, különböző útvonalakon visszatérnek, évszázadok viszontagságai múltán, őshazájukba: Gall földre, és erősítvén testvérnepeiket, erős kezű uralkodóik révén (merovingok /Roys Criniti/, capetingek) a középkorban a száli törvényeken alapuló szilárd jogállamot hoznak létre; a Frank birodalmat.

Irodalom:

Ivliivs Cæsar: De Bello Gallico

Grandes Chroniques de France, selon quelles sont conservées en église de Saint-Denis en France (éd. Paris 1886.)

Frédégaire, Historia Francorum

Yvan Matagon: Les Merovingiens, rois chevelus, rois scalpés

OBSERVATIONS SUR L' H I S T O I R E DE FRANCE. Par M. l'Abbé DE MABLY, ^ GENEVE, Par la Compagnie des Libraires.

M, DCC. LXr.

Légende de l'origine troyenne des Francs -Un article de Wikipédia, l'encyclopédie libre.

Jean de Paris, Historiae francorum scriptores, éd. Paris, 1636.

Guillaume Cousinot, Les gestes des nobles français.

Colette Beaune, Naissance de la nation France, Paris, éd. Gallimard, coll. « Folio Histoire », 1985

Jean Lemaire de Belges: L' histoire générale des Gaulois

Jean Lemaire de Belges: Illustrations de Gaule et Singularitez de Troye (1512).

Guillaume Le Breton et Rigord, Œuvres complètes, éd. H.F. Delaborde, 1882.

Gérard de Sede:La race fabueuse...éd.Paris,1973.

Louis de Jaucourt: Sicambres Histoire-Geographie ancienne

Abhé Felly : HISTOIRE DE FRANCE, DepuisTétabliffement de la Monarchie, jufqifau règne de Louis XIV. (1775)

Alexandre Eckhardt: *De Sicambria a Sans-Souci Histoires et légendes franco-hongroises Les Presses Universitaires de France, Paris, 1943.*

Jacques Revel: Idegen tükörben Eckhardt Sándor ma

Három csatakép

A Pozsonyi Diadal

Gyermek voltam. - Sok időt eltöltve az idő végtelen tengerébe merültem, elmélyedve hadi játékaimban éltem igazán. Íjat, s kardot készítvén száguldoztam egyedül, vagy társaimmal, a téres tereken, cserjék takarásában, a megképzett ellenség felé, de különleges esténként, a hősi idők meséinek alakjai öltöttek testet nagyapám lassú szavú meséiben. Úgy áradtak ajkairól a régies szavak, mint népünk Istenasszonyáról – a Jó Anyáról; D'Anuról elnevezett folyónk hullámai a tavaszi áradás idején.

Tőle tudom ezt a regét.

„Valaha az ősi időkben, amikor még öregapám öregapja s annak öregapja is csak pendölyös gyermek vala, jöttek bé újra a mai szóval magyaroknak nevezett pártus-hunok a Duna-Tisza, s még számtalan folyó öntözte uruságba, Atilla királyunk örökébe: Hungáriába. Az itt élő s országot megtartó Atilla maradékai, a székelyök, avarok – akiket fehér hunoknak is nevezének -, s a pannón őslakosok szeretettel, s jó szóval fogadák őket, mert tudának a testről és vérről, ami által összetartozának. Ezek az újonnan jöve magyarok hadi vállalkozásaikban sikeresek valának, de békében szeretet teljes életet élének asszonyfeleségeikkel, gyermekeikkel. Évölék állataikat a téres pusztákon. Szilaj, az időjárás viszontagságait jól tűrő, fáradtságot nem ismerő lovaik messzejárók valának. – Mondom, letelepedtek vala a testvérnépek közé. Együtt élék napjaikat, mivelék földjeiket, halászának, vadászának, pásztorkodának, s ha kellett hadban jártanak. Szóval mondom: élének-halának, s ha ütött vala az utolsó órájuk hát közös földbe, temetőbe, emöltenek vala sírhantot fölénk. Vezérő fejödelmük Arpadu vala, aki a vezéri tanáccsal együtt kormányozta az erős uruságot, s jó magyar népet.

De nyugoton, ahol a nap aludni tére minden este, éle egy kicsike királyka, még gyermekcse vala, olan 14 esztendő, és néki vala tanácsnokai, akik fülébe súgdosák: - Nem lesz ez így jó felséges úr, az magyarok, hun-kutyák, megerősödének s eljöttek majd gyors lovaik hátán visszaszerezni az avar-magyarok kincseit, amiket Carlomagnus földjükről elhozott, igaz, nem adták néki szép szóra. Ezeket az arany, s ezüst tárgyakat a francus császár bölcsen szétszította kolostoraink papságának. -Szegénységbe fordul sorsunk, ha visszaveszik, ami az övék volt. – A magyarokat ki kell irtani, hogy írmagjuk se maradjon! – Addig, addig mondák a királynak, hogy elrendelék deák szóval:- Decretum...Ugros eliminandos esse, ami annyit tesz magyarán: Rendeljük, hogy a magyarok kiirtassanak!- Azon a nyáron táborba szólítá katonáit, akik az Óperencián túl gyülekezének. Annyian valának, mint augusztusi égen a csillagok hada, vezéreik mind főpapok valának. Árpád apánk és vezéri tanácsa a fürkészektől tudomást szerze a hadi készülődésről, mely országát: Magyarországot fenyegeté. Napról, napra kapák a jelentéseket az ellenséges sereg mozgásáról, haladásáról s annak irányáról. Jövének tízszer tízezer nyugatról a Duna völgyében, a folyó két partja mentén gyalogosan, s a víznek hátán hajóikkal szállítván a sereg élelmét és hadiszereit. Árpád és vezérei jól

ismervén a Pozsony várától nyugatra eső vidéket, ott jelölték ki vala az ütközet helyét. Két nagy sík is található két régi magyar mér földnyire a vártól: Dévényen, s túl a Morva folyó torkolatán a Morvamező, és a másik parti részen a Farkasvölgy. - No, itt, e mezőkön lehetett kürt jelekkel mozgatni, és győzelemre vezetni a magyar lovasságot, nyilazni, s a Duna ligeteibe, mocsaraiba szorítani az ellenséget a hegyszorosokon által. Így is történt miután a Dunán érkező és lehorgonyzott hajóhadat – az éj leple alatt -, gyújtó-nyilaikkal felgyújták a jó magyar íjászok, és a bűvárok lékeket fúrának a hajódeszkák közé. Elsüllyeszték vala az egész hajóflottát. – Az ellenség mindegy szálíig odaveszett a habokban, s a Duna mocsaraiban. – A keleti frankok tartalék seregét Enns várának közelében, Lajosfalvánál verték vala meg a magyar harcosok, csak Lajos, a gyermek király, és kísérei nyertek egérutat. - Az elbizakodott német katonák s vezéreinek csontjai ott porladnak ma is Beregvár és Németóvár közelében. – Nem is merészeltek ivadékaik még sok-sok esztendőig támadást indítani Magyarország ellen.”

Az elbeszélés bűvöletében, a megelevenedett múlt alakjainak árnyai között járván gondolatban, csillogó szemmel mondtam: - Szép mese volt nagyapám! – Nem mese ez gyermek – felelte szelíd szóval –, ez így vót, ahogy mon’tam.

+++++

Ez az emlék merült fel bennem, amit kivetett magából a feledés lassan örvénylő vize amikor – már dérütötte fejjel -, részt vettem Árpád vezér előfejedelmünk emlékévében rendezett a Tarsolyosok Találkozóján elhangzott előadáson, amelyen Poór Miklós történész, a korszak jeles ismerője, kutatója bemutatta a pozsonyi csatafolyam mozzanatait a ma Ausztriához tartozó földrajzi kistérségben; Hainburg (Beregvár), Bad Deutschaltenburg (Németóvár) és a Morvamező véréztatta csatamezein.

Mielőtt az ő nyomdokaiba lépven végigvezetném kedves olvasóimat ezen a történetvonalon, szeretném rövid szóval bemutatni hun őseink, akiket ma magyaroknak neveznek, hadi szervezetének felépítését, fegyverzetét.

A magyarok népneveiről

Ha az ősi krónikák feljegyzéseit igaznak ítéljük – és miért is ne tehetnénk ezt, ha alátámasztja a szavak értékét a népemlékezet és a hagyomány -, akkor kétség sem férhet ahhoz, hogy népünk, itt Európa közepén, a ma is élő legnépesebb szkíta utódnépe a régiségnek, amely megőrizte ősi nyelvét és írásjeleit; a rovást. – Az ókori görög auctoroktól származó szkíta kifejezés az íjfeszítő népek összességére értendő, azonban azon belül is maradtak reánk népnevek. A kora középkori írásokban a hun és az avar népnév egyenértékű az ungri azaz a magyar névvel. - A XI. századi nyugati források egy része *«Huni-nak nevezi a magyarokat, de mindig az Ungri-val parallel, annak mintegy magyarázatául.»* - /Huni qui est Ungri¹ továbbá *Avaes, id est Ungari Pannonii* /. Az országról így tesznek említést: *„Regnum Scitarum et Avarum, id est Ungarorum priorum.”*² Magyar fordításban: „A

szkíták és avarok országa, azaz a korábbi, előbbi magyaroké.” Marton Veronika neves kutatónk a magyarság nemzetalkotói között említi a pártusokat is, a heftalita hunokat, akiknek neve azonos módon mutatkozik a germániai krónikák és annalesek pergamenjein a X.-XI. században, de a pártus népnévnek a magyar írásbeliségben is nyoma maradt. A fenti mondatok valóság tartalmára utalva ideidézek néhány példát Marton Veronika: „A pártusok, a sivatag lovagjai” c. könyvének lapjairól; - A német krónikák, évkönyvek hosszasan tárgyalják a 955-ös augsburgi csatavesztését a magyaroknak. A Lech mezei német győzelemről szóló históriás ének több ízben pártusnak nevezi a magyarokat. - Az alábbi idézetben I. Ottó német-római császár biztatja a katonáit, ne késlekedjenek ellenük menni:

„Mert midőn a hír röpíté, hogy az ungárusok ellene fegyvert fogának, már a part mellett állának fölfegyverkezve. A városokat, szántóföldeket, falvakat szerteszét pusztíták. Az atyák siraták fiaikat, s a fiak anyja mindenfelé száműzetik. Mit én, mondá Ottó, késlekedőnek látszódjak a párthusoknak? Intem a' lassú vitézeket. Míg kések, addig nőttön nő a veszély. Szakasszátok félbe a késést, és a párthus ellenségnek velem álljatok elébe...A francus űz, a párthus fut...A vértől vöröslő Liquus (Lech) a párthus győztest mutatá a Dunának. Kis erővel legyőzván a párthusokat: előbb is, utóbb is diadalmas volt.” – Megjegyzendő, hogy a textusban csak egyszer fordul elő a magyar népnév ungarus formában, míg a párthus név négyszer ugyan arra a népre vonatkoztatva. – Ezt követően olvashatjuk az alábbiakat: - „Orseolo Péter (aki német vala) életrajzírója Pannónia lakóit pártusnak nevezi: „A pártusok lakják Pannonia javarészét.”

Az I. Andorás királyunk korából származó ima alább bemutatandó szövegrészében is feltűnik a pártus név bárdus formában; - „...szent jeles harcosok, németvágók, bárdus ösöltők erős szent jeleseik...” És végül még egy hivatkozás; - Zsámboki János: *A magyarok dolgairól* c. művében pártusnak nevezi a magyarokat. – Összefoglalván, ha a fenti népnevekkel találkozunk a történetírók jó voltából, akkor ne feledjük, hogy egy népről tesznek említést és ez a ma magyarnak nevezett szittya nép, amely a Kárpátok ölelésében az ősfoglalás jogán éli áldozatos életét.

Az ország nevééről

Vincentius Bellovacensis (Vincent de Bauvais) *Compilatio/ Bibliotheca mundi, Speculum maius, Speculum triplex / Speculum naturale* (XIII. sz.) művében emlékezik meg a következő képpen:

«Pannónia Europae est' provincia, quae ab Hunnis quondam occupata ab eodem populo Hungaria vulgariter est appellata. Quae duplex est secundum Orosium. Maior se. et Minor. Maior quidem est in ulteriore Syria ultra Meotides paludes constituta, a qua Hunni venationis gratia primitus exeuntes per longissima paludum et terrarum spacia et cervorum et bestiarum vestigia insequentes tandem

solum Pannóniáé invenerunt, qui reuersi ad propria collecto agmine in Pannoniam redierunt, et expulsis incolis a primaeva sua origine nomen genti et patriae indiderunt.»

Magyar fordításban: „Pannónia európai provincia (vidék), amelyet egykor a hunok foglaltak el és ugyanerről a népről közönségesen (*a köz által tudottan. -a szerző*) Hungariának nevezik. Orosius szerint (ez a név) kettős (jelentésű): Nagyobb és Kisebb. A Nagyobb Syria túlsó végén (a túlsó Syriában), a Meotiszi mocsarakon túl van, ahonnan a hunok először vadászatra indulva mocsarakon és szárazföldeken igen nagy távolságokat megtéve és szarvasok és vadállatok nyomait követve végül megtalálták Pannónia földjét. Hazatértek a saját földjükre és sereget gyűjtve visszatértek Pannóniába, és miután elűzték a lakosokat, a fiatal kori/származási helyükről (szószerint: eredetükről) adtak nevet a népüknek és a hazájuknak.”

A magyarok hadszervezete

A magyar haderő szervezetének felépítéséről a XIII. sz-i magyar krónikaírótól értesülhetünk, ugyanis Kézai Simon: „ A magyarok cselekedeteiről ” című krónikájában olvashatjuk, hogy a visszatérő hunok, azaz magyarok (huni sive hungari) hét hadserege összesen 210 ezer harcosból állt, seregekként 30 ezerből, azaz három töménből. Egy tömén tízezer lovast számlált, ami tíz ezredet, száz századot és ezer tizedet jelentett. Ezek élén a tizedesek, századosok és a kapitányok álltak.

A magyarok, azaz hunok fegyverzete

A hunnuszok leghatékonyabb és legveszedelmesebb fegyvere a reflex-íj volt, amely felépítésének, rugalmasságának köszönhetően a nyugaton használatos íjknál mintegy kétszeres lő távval bírt. Ezt szemléletesen úgy képzelhetjük el, hogy egy ellenséges íjász nyila soha nem érhetette el a távolból nyilazó magyar harcost, míg a magyar lovas íjászok nyílzáport zúdítva az ellenségre nagy pusztítást vihettek végbe az ellenség élőerejében 180-200 méteres távolságból. Az ellenséges alakzatokat mindig fegyelmezett, kisebb egységekben támadták folyamatos lelki nyomás alatt tartva őket. Ha egy ezred, vagy századnyi harcos kilőtte íjvesszejét visszavonult újra felkészülve a következő támadásra, de helyükben máris ott voltak a másik század katonái nyilazásukkal folytatván az ellenségre nehezedő nyomást. – A magyar lovasok közelharcra a csaták első szakaszaiban nem bocsátkoztak, de a megszalasztott ellenség üldözésénél előfordult, hogy a harcosnak fokosát vagy szablyáját kellett használnia.

„A sagittis Hungarorum, libera nos Domine”

A magyarok nyilairól több írott forrás is tesz tanúbizonyságot. Elsőként említhetjük az Úr 924. évéből Modena városának templomi könyörgéséből ismert imát: - *„Krisztus hitvallója, Isten szent szolgája, oh Geminianus, imádkozva könyörögj, hogy ezt az ostort, amelyet mi nyomorultak megérdemlünk, az egek királyának kegyelméből elkerüljük... Kérünk téged, bár hitvány szolgáid vagyunk, a magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!”* (A sagittis Hungarorum, libera nos Domine). Ezzel fohászkodtak védőszentjükhöz, Szent Geminianushoz.

Regino prümi apát 908 táján jegyezte fel a következőket: *”A magyarok sok ezreket ölnek meg nyilaikkal, amelyeket olyan ügyesen lőnek ki szaruíjaikból, hogy lövéseik ellen alig lehet védekezni”.*

Reflex íj, visszacsapó íj

„Hej, őseink nyila, a világ csodája!

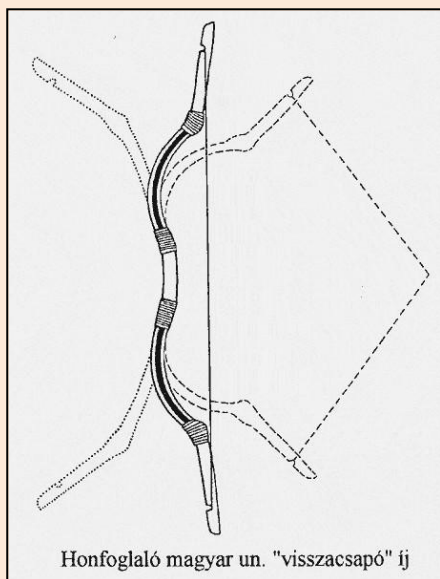
Szisszenését hallva kérlel ellen szája:

„Szittyák nyilaitól, ments meg Uram minket!”

Így tisztelték, félték büszke eleinket.”

(Szóke István Atilla: A Pozsonyi csata /részlet)

Magas technikai tudással létrehozott távolra használatos fegyver. A könnyű íjak

50 font feszítőerejükkel átlagosan 160-180 méterre röpítették a nyílvevőket. Gyakran kétszer nagyobb távolságra, mint a nyugaton használatos íjak. – Előnye, hogy nagy távolságból célba találtak és a hun harcosok sértetlenek maradtak. Több fajta nyílvevővel bírtak, amelyek kovácsolt acél hegyükkel képesek voltak a könnyűpáncélon a rést megtalálva, behatolni az ellen testébe és halálos sebet ejteni.

Vágtában mozgó lóról lőni csak kengyelben állva lehetséges; a pontos lövéshez szükséges, hogy a nyeregből kiemelkedő harcos nekitámaszkodjon valaminek. A magyarok és általában a lovas népek által használt nyereg első kápája magas, rádőlve megvan a szükséges stabilitás. Ez olyan átütőerejű,

mely képes bezúzni egy ló koponyacsontját, és könnyedén siklik át egy vértetetlen harcoson. A hegy típusától és a becsapódási szögétől függően átüti a bőrpáncélt, a láncpáncélt, még a könnyű vértet is. Ha létfontosságú szervet nem is ért a találat, a harcos könnyen elvérezhet. Ha a vesszőt meredek szögben lőtték ki, a vessző szinte zuhan a célra. A kilövés energiájából csak annyit veszíthetett, amennyi a légellenállásból adódhat. Ez a gyakorlat azt jelentette, hogy a maximális lőtávot elért vessző még könnyűszerrel leterített egy harcost. Ilyen távon nincs lehetőség

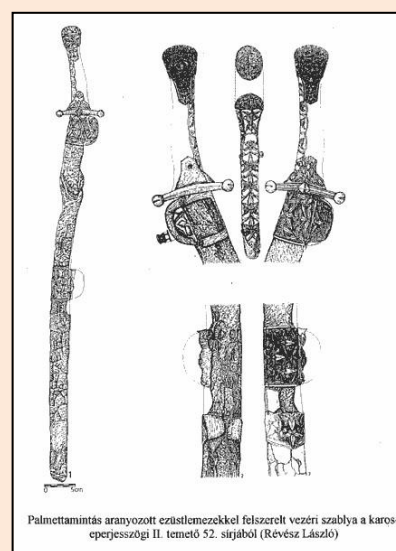
a pontos célzásra, a nyilakat ezért egyszerűen a tömegbe lőtték. Őseinkről feljegyezték, hogy futamodást színleltek, majd üldözőiket a nyeregből hátrafordulva nyilazták le. Ha az üldöző nem használt lőfegyvert, harcosunk méterekre bevárhatta. Ilyen távolságra már könnyűszerrel lehet lőni akár a páncél rései közé is. Egy igazán jó íj elkészítése akár egy évig is eltarthat.

Gerely, dobó fegyver

Rövidebb távra való. A vágótázó ló sebessége is hozzáadódott az eldobás kezdeti energiájához. Átütő erővel bírt.

Szablya

Keleti mintájú ívelt, dömökölt pengéjű, egy élű, vércsatornás kard, amelynek markolat tuskéje ellenkezőleg hajlik, mint a penge íve, hogy a használat közbeni csukló-mozdulat kis felületen mélyebb és hosszabb sebet ejthessen az ellenfélen. A kard hegyénél kezdődik a fok él, amely 8-10 cm hosszú éllel bír. A szkíta lovas népek és utód népeik használták közelharcban. A használat módját tekintve meg kell említeni, hogy a lovas a ló mozgási energiájából fakadóan a cselvágások alkalmazására kényszerült, nem készülhetett hosszadalmas vívásra csak elháríthatta az őt fenyegető szálfegyvert (lándzsát, kardot) a testének vonalából és máris ellen vághatott. –

Szablyájának fok éle a lovas ellenség lovának inát metszhette a szablya emelése közben.

Fokos

Hatvan-nyolcvan cm hosszú nyéllel ellátott baltához hasonlatos kézi fegyver. Nevét az ívelt vágó éllel szemben elhelyezkedő gombról, a fegyver fokáról kapta. A harcosok és a pásztorok fegyvere volt. Készülhetett acélból, bronzból vagy rézből. Gyakorlott, fegyverforgató ember kezében halálos fegyver. Több fajtája létezik: - Balta fokos, csákányfokos. – A csákányfokos még a páncél sisakot is átütötte és halálos sebet eredményezett.

„Őseink harcosainak eredményessége sok tényező együttes hatására épült: az alkalmas ruházatra, a fáradtság tűrésére, a kitűnő fegyvereikre, kitűnő lovaglókészségükre, igénytelen és kitartó lovaikra, az utánpótlás biztosítására és az átgondolt hadvezetésre.” – írja le tanulmányában Kiszely István régész professzor.

A magyar harcosok hadi ellátmánya

Minden harcos a hadba személyenként háromszor 18 kg mennyiségű kölest, tejport és húsport vitt magával. A kölesből és húsporból víz hozzáadásával kását főztek, amely elegendő táplálékot biztosított a katonák számára. A tejporból tejital készült. – Ezeket az alapanyagokat vezetéklóvaikon vitték magukkal és ez a mennyiség 150 napra elegendő táplálékot nyújtott a lovasnak. Vezetéklóvaikon szállították a tartalék nyílvesszőket is.

A nevelési rendszer

A fiúk neveltetése háromszor hét éves időszakot ölelt fel.

1.-Az első hét évben a fiúgyermek otthon, a családban nevelkedett, ahol megtanulta anyjától az anyanyelvet, a szokásokat és a vallási ismereteket. Megismerte a házimunkákat, a háziállatokkal való foglalatosságot, megtanult lovagolni.

2. - A nevelés második szakaszában katonai nevelést kapott; megtanulta a fegyverek használatát, továbbá alakzatban, hadrendben mozogni és fegyelmezetten végrehajtani a hadmozdulatokat.

Fegyelmet és önfegyelmet tanult – Megfigyelték a tanítók a készségeket is. – Ez az időszak a pályaalkalmasság felmérésére is szolgált.

Ennek az időszaknak a végén dőlt el, hogy ki lesz harcos, ki válik halásszá, ki válik kézügyessége révén ötvös-tárkánnyá, ki lesz íjkészítő mester, kardműves, nyeregkészítő, lovasz, csikós, pásztor ember.

3. – Időszak a szakképzés időszaka volt.

A fiatal ember 21 éves korában vált a társadalom teljes tagjává egy beavatás révén (pilisezés, felövezés).

Megjegyzendő, hogy a későbbi lovagi nevelés is e három időszakra épülten vonult be a történelembe: A nemes ifjú hétéves korától apródként, tizennégy éves korától fegyverhordozóként, és huszonegy évesen - lovagi vizsga letétele után - válhatott lovaggá az összes jogok és kötelezettségek birtokosaként.

Az ország védelmi rendszere

A gyeptér rendszer kiépítése

Kialakításakor figyelembe vették a természet nyújtotta lehetőségeket: lápok, folyók, hegyláncok. Ahol ilyen nem volt ott 500-1000 méter mélységben

gyepűrózsát (vad-rózsát), szederindát, kökényt, vadkörte és lepényfa-cserjét ültettek, fiatal vesszeiket összefonták, s így növekedvén áthatolhatatlan falat képeztek az ellenség számára. A gyeptől által csak szigorúan őrzött kapukon lehetett az országba lépni.

A külső gyeptől

A belső gyeptől kb. 200 km távolságban terjesztette ki a magyar határőrizetet. – Itt őrnépek éltek, amelyek lojalissak voltak a magyarokkal. A belső gyeptől belül csak magyarok éltek, idegen népeket nem telepítettek az országba.

Hírszerzők (fürkészek) és hírvivők

A fürkészek feladatai:

- Ismereteket szerezni a domborzat tulajdonságairól (hegyrajz, vízrajz)
- A terület növényzetének és állatvilágának a megismerése.
- Felmérni a terület településeinek elhelyezkedését, lakosságának összetételét.
- Megfigyelni a területen élő emberek egymáshoz való viszonyát (rossz, jó viszony)
- Felmérni a hadsereg állományát, harckészültségi fokát, fegyverzetét, harci morálját.
- Felkutatni az őseinktől elrabolt kincsek helyeit (kolostorok).

Hírvivők

A lovas-hírvivők négyzethálós rendszerben mozogva a világ négy égtája felé a kb. 2 magyar mérföld (17-18 km.) távolságra lévő hírvivő-állomásig vitték a híreket. Ott átadták a rovással írt üzenetet a következő lovas-futárnak, majd visszatértek állomáshelyükre. Így az ország székvárosába – a 400 km. hosszú távot – 24 óra leforgása alatt tették meg a hírvivők. A hírvivő állomások személyi állományát kb. 140 naponként cserélték.

A Pozsonyi csata (Kr.u. 907. július 3-7)

*„Nimród, égi pásztor népe él sokáig,
Amíg keleten kél a Nap – pont odáig,
S e hitnek ereje még mára sem szűnik,
Köztünk él a Turul, soha el nem tűnik!”*

(Szőke István Atilla: A Pozsonyi csata /részlet)

Jézus urunk születésétől fogva 907 esztendő telt el, amikor Napisten havának 18. napján Atilla király városába eljutott a hír: A keleti-frankok táborba szálltak királyuk; II. Lajos, a gyermek király parancsára és nagy haddal indulnak Hunnia ellen.

A kis király rendeletében a hadjárat célját a következőben határozta meg: Decretum...ugros eliminandos esse. – Rendeljük, hogy a magyarok kiirtassanak. – Parancsára – az Úr megtestesülésének 907. évének június 17. napján mintegy száztizenötezer katona gyülekezett Enns vára és Szent Florian kolostora között. Tervük egyszerűnek, és könnyen kivitelezhetőnek látszott; három seregre válva a Duna völgyében indulnak meg a folyón és annak mentén a magyarok urusága ellen. A Duna jobb partján még a rómaiak által épített hadi úton a déli hadseregcsoporthoz, az északi hadsereg a fent említett folyó bal partján, kíséretet adva a Dunán úszó hajóhadnak – amely a seregek élelmét, ellátmányát szállítja -, haladnak Dévény, a magyarok országának kapuja felé.

Árpád vezér fő fejedeleme és Szernek nevezett haditanácsa - mely az ország vezetésének ügyeiben hoz illetékes döntéseket békében és háború idején – összeült, hogy felkészüljön az ország védelmére. Elhatározták, hogy az ellenséget még az ország-gyepűkön kívül kell harcra készítve legyőzni. Kijelölték a kiváló terepismeret alapján azt a későbbi csatateret, amely domborzatával és széles térségeivel kedvez a magyar lovassági hadmozdulatok végrehajtásához, és ahol a harcmodor teljes egészében ki tud bontakozni. Így esett a választás a Pozsonytól mintegy húsz kilométer távolságban található Beregvár - a mai Hainburg - közelében lévő Farkas-völgyre, és a hegyvonulaton túli erdős, ligetes részre a Duna jobb partján, Németóvár (Bad Deutschaltenburg) továbbá a régi római kereskedelmi központ; a noricum Carnuntum közelében található területekre. – Ezt a térséget – figyelembe véve a frankok hadának vonulási sebességét -, még annak megérkezése előtt, Árpád vezér parancsára három és fél tumán azaz harmincötezer lovas foglalta el felkészülve a magyarság létét veszélyeztető, létfontosságú ütközetre. A hadmozdulatok irányítását és összehangolását Árpád

fejedelem tartotta kézben, a háromszor tízezer lovas vezérletét három fiára; Tarhosra, Jutasra és Üllőre bízta.

A keleti-frank (germán) hadak parancsnokai

1. - A Duna északi partján vonuló sereg vezére: - Luitpold keleti határőrgróf
50 ezer fő

2. - A Duna déli partján felvonuló sereg vezérei: - Dietmar salzburgi érsek, Zakarias sebeni -, Otto freisingi püspök, Helmprecht, Hartvich és Gumpold apát

40 ezer fő

3. - A dunai hajóhad vezérei: - Sieghard herceg, a király rokona Rathold, Hatto, Meinhard és Eisengrin bajor főúr.

10 ezer fő

Tartalék sereg vezérei: - IV. Lajos királlyal Burghard passauai püspök és Aribo gróf Ennsburgtól nyugatra állomásozott.

15 ezer fő

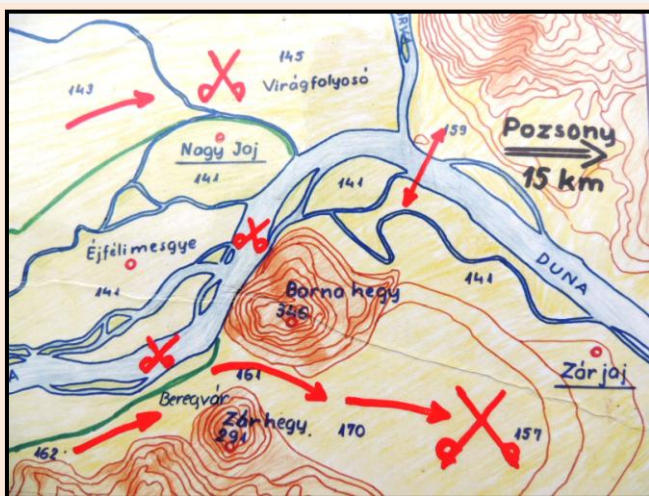
A germán hajóhad pusztulása

*„Hajósok sikoltnak, mint az éhes madár,
Alul lepi őket fűrt lyukon a vad ár,
Rövid idő alatt mind süllyed vagy ég el,
Mintha nappal lenne, világít az éjjel!”*

(Szőke István Atilla: A Pozsonyi csata /részlet)

Az első harcérintkezésről Poór Miklós tanulmányában a következő mondatokkal emlékezik meg: - „Az ellenséges hadsereg 907. július 3-án érte el azt a helyet, ahol Árpád Nagyfejedelem kijelölése alapján a magyar sereg várt rájuk. Miközben a magyarok néhány százada a jól bevált cseltámadásokkal tizedelte még az említett szorosoktól nyugatra felvonuló déli ellenséges sereget, maga után csalogatva őket, ezalatt a bűvárok egy csapata felkészült a hadihajók megsemmisítésére. Sötétedés után a Barnahegy északi oldalán elhelyezkedő, 25-30 méteres magasságú helyeikről az íjászok a tőlük kb. 250 méterre lévő hajókat szinte pontos célzással, olajjal átitatott taplós, égő nyílvevesszőkkel, valamint olajjal átitatott kenderkócos, égő nyílvevesszőkkel felgyújtották. A hajókon az ebből adódó zűrzavar a bűvárok teljes csöndben megfűrták azokat, így az égő hajók mind elsüllyedtek. Sieghardt herceg (herczog) és Eisengrin főúr is csak csúfos futással menekült meg. Rathold, Hatto valamint Einhard a habokban továbbá az ingoványban lelte halálát.” – Ezzel a hadi tettükkel a magyarok felszámolták a germán hadak közötti összeköttetést nyújtó hajóhadat, az ellenség elveszítette tartalékait és élelmiszer utánpótlását. A déli hadseregcsoportjuk nem tudott harcba bocsátkozni a flotta védelmére kelvén, rajta ütven a magyar íjászokon, mert a Barnahegy meredélyét nem tudta megmászni.

A csata második napja július 4.

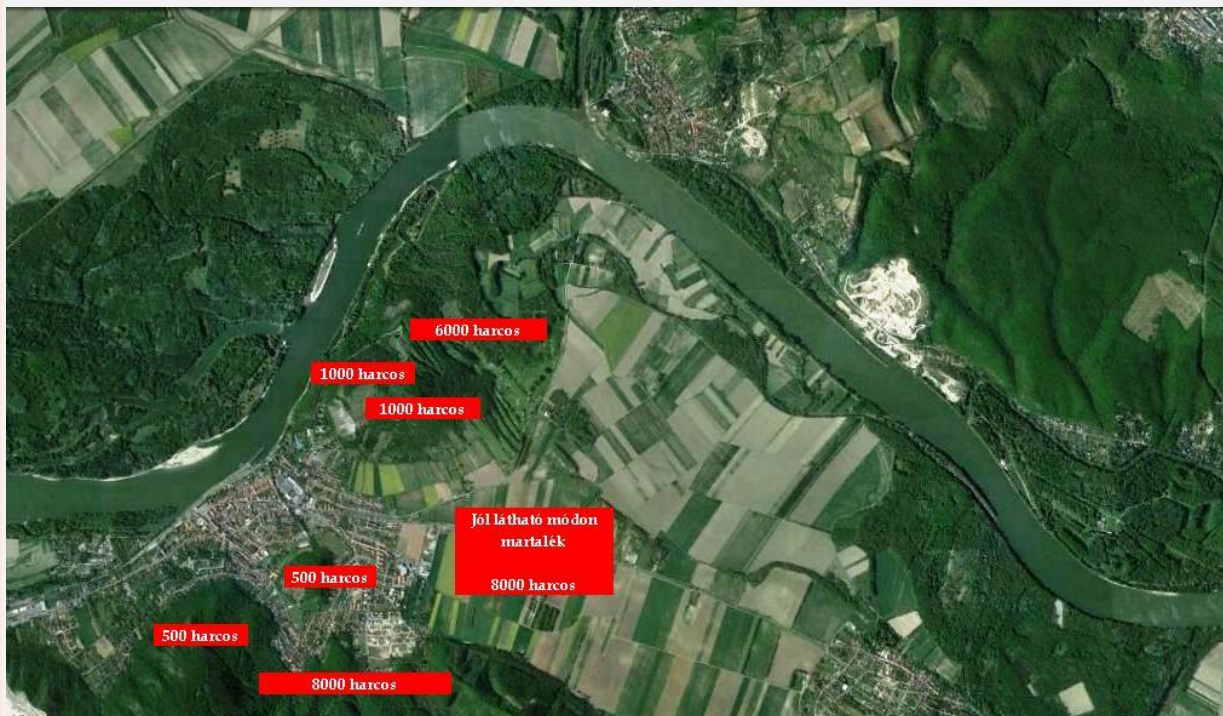
A magyar hadtestek elhelyezkedése a Barnahegy és Zárhegy szorosán keresztül megközelíthető Farkasvölgy térségében;

Árpád Nagyfejedelem a fővezéri harcálláspontot a Barnahegy (340 m. tengerszint feletti magasság) fennsíkján rendezte be, védelmére egy ezredet rendelt. – Innen vezetési törzsével együtt áttekinthette három irányban az

egész csatateret; északra a Dunát és azon túl a Morvamezőt, délkeletre a Farkasvölgyet és napnyugatra ellátott Carnuntumon túl a folyó mentén. A nyugatra fekvő

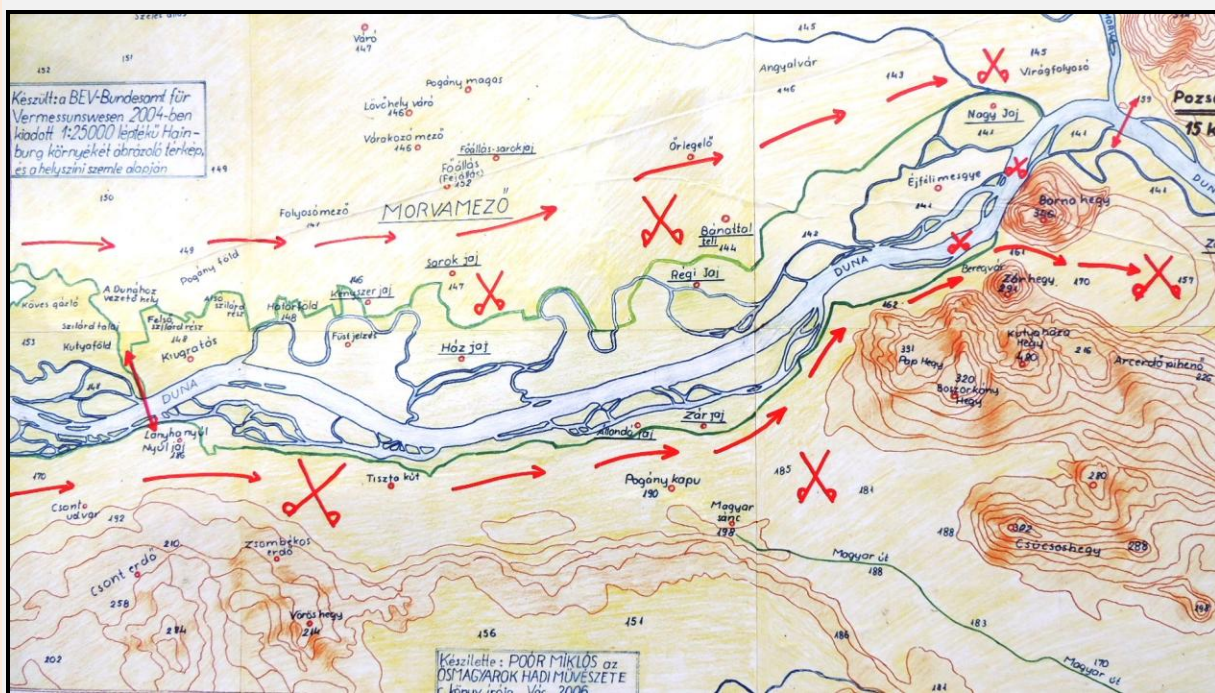
hegyek ormai kiváló lehetőséget biztosítottak hadvezetési parancsainak tűzjelekkel történő továbbításához.

Árpád Nagyfejedelem a Barnahegy északi oldalában egy ezredet, keleti oldalában hat ezredet rejtett el a fák takarásában, a Farkas-völgyben – jól látható módon – a tőle északra folyó Dunától mintegy háromezer méterre nyolc ezredet állított csatarendbe, további nyolc ezred a völgy nyugati szélén lévő Kutyaháza hegy, és Arcerdő-pihenő erdeiben ált lesben, hogy adott jelre beavatkozhasson az ütközetbe. – A Zárhegyen és a Paphegyen is öt-öt század magyar harcos vonult fedezékbe a gálok vezetésével.

Július 4-én, pirkadatkor, a magyar lovasok néhány százada keleti irányból oldalba támadva az ellenséges könnyűpáncélos gyalogságot és nyílzáport röptetve közéjük támadásra ingerelte a germán katonaságot, így csalogatva maguk után a Barnahegy és a Zárhegy közötti szoroson által a felbőszült ellent, akik meglátván a magyarok nyolc ezredét a Farkas-völgy síkján, nagy lendülettel vetették magukat feléjük. – Ekkor Árpád vezérőfejedelem jeladására megindult a lovasroham. A magyar lovasok vágásban lőtték ki nyílaikat az ellenség soraira, majd visszafordulva a síkon, újabb nyílzápor érte a frank sereg tömegeit, akik bosszúszomjuktól elvakultan – azt gondolván, hogy a teljes magyar sereggel ütköznek meg -, annak üldözésébe fogtak. Idő múltán, amikor az ellenség nagy része beözönlött a csatamezőre, kürtszóra, az eddig rejtett, lesben álló csapatrészek is harcba bocsátkozván lezárták a szorost, majd beszorítván az ellenséget a Duna árterébe - a ma Zár-jajnak nevezett mocsaras területre - mind egy szálalig lenyilazták őket. – A lezárt szorosokon keresztül nem érkezhettek segítség számukra a keleti-frankok részéről, akik látván a csata kimenetelét megpróbáltak visszavonulni nyugat felé, a Paphegy és a Duna alkotta szoroson kívülre, Carnuntum irányába. Ekkor kapták meg a hadi parancsot a

Másnap, július 5-én – hadban való szokásukhoz híven –, hajnal hasadáskor támadást indítottak megújult erővel a magyar ezredek az ellenség hadállásai felé. Az éberebb ellenséges csapaterőket nem érte váratlanul a rajtaütés, ezért a magyarok pártus elődeik jól bevált harcmódorában egymást váltó századaikkal állandó nyomás alatt tartva az ellenséget, szemből rohamoztak és amikor az ellen azt hitte, hogy kézítésére kerülhet sor, a lovas századok visszavonultak, hogy máris átadják a teret a következő támadó alakulatnak. – A nyílveesszők úgy hullottak az égből, mint a jégverés átütve pajzsot, páncélt, sisakot. Az állandó idegfeszültség, a tétlenség, a tehetetlenség és a folyamatos emberveszteség sokkolta a germánok seregét. Estére a megfáradt ellenséget beszorították a Zár-jajnak nevezet Duna menti mocsaras részre és lenyilazták míg a nyugat felé menekülőket Nyúl-jajnál, a Csontudvarnál és a Csonterdőben semmisítették meg. – Dietmar érsek, Zakariás és Otto püspökök és a többi főpap is elesett a harcon. – Vezér és had együtt halt.

187

És most adjuk át a szépen csengő szót a csata krónikásának, Poór Miklósnak;

„ Késő éjszaka Árpád Nagyfejedelem pihenőt rendelt el. A magyarok az előző naphoz hasonlóan felállított őrségük mögött biztonságban pihentek. Július 6-án reggel megkezdték lovaik, fegyvereik, nyergeik rendbetételét és előkészítését a folyón való átkeléshez. Ebből a tevékenységből a Duna túlsó partján lévő ellenség megfigyelői nem következtettek arra, hogy a magyarok az északi oldalon akarnak támadni, mert nem láttak hajókat, csónakokat, tutajokat felvonulni. Az ő észjárásuk szerint ugyanis, csak így lehet átkelni a folyón. Délután Árpád Nagyfejedelem a magyarok ősi szokása szerint nagyjából két egyenlő részre osztotta seregét. A Nyúl-jajnál lévő gázlónál pihenő és várakozó ezredéhez csatlakoztatta a Pogánykapunál és a Magyarsáncnál a 7000 harcossal kiegészített seregrészt. Az itt összegyűlt 16000 harcos feladata lett éjjel 11 óra körül a Dunán lévő gázlón való átkelés. Ugyanakkor a sereg másik részét a Barnahegy déli oldalán sorakoztatta fel saját vezetésével, amit az ellenség megfigyelői útján nem láthatott.”

Luitpold katonái abban a hamis tudatban hajthatták álomra a fejüket, hogy a magyaroktól nyugodtan alhatnak, mert két folyó – a Duna és a Morva – is elválasztja őket egymástól, ami – szerintük – áthidalhatatlan akadályt képez seregeik között.

Az átkelés

Éjfél előtt egy órával, a hadparancsnak megfelelően, a magyar seregrészek megkezdték a Duna kijelölt szakaszain az átúsztatást. A harcosok az elővéd biztosítása mellett – mint hun elődeik Kr.u. 373-ban Szikambria várának közelében, Szobnál, levegővel felfújt, lovaikra erősített tömlők segítségével – akadálytalanul keltek át a folyón. Nyugaton a tizenhat lovasezred a Nyúl-jaj (Haslau) közeli gázlónak és a mocsaras részt átszelő száz méteres útnak (Orth an der Donau) köszönhetően már hajnali egy és fertály óra idejére hadrendben várakozott a Morva-mezőn, míg Árpád fejedelem vezetésével a keleti seregrészek Dévény sziklájától – amit ma is Árpád-sziklának hívnak a környéken – másfél ezer méterre lévő kétszázötven széles Dunán átúsztatva, és az alacsony vízállású Morván átlábalva, már fél kettő táján elfoglalták állásaikat a Virágfolyosó (Blumengang) és az Alacsonyan elterülő rész (Niedermeiden) között. A magyar hadak csendben várakoztak a támadást elrendelő kürtjelekre.

A Morva-mezei csata

Hajnal kettő óra tájban – amikor a nyugati seregrészek jelzőtüzei fellobbantak – Árpád vezérlőfejedeleme megfúvatta a harci kürtöket és két oldalról egyszerre indult meg a lovasroham nyílzáporral borítva az álmából felvert, fejvesztetten szaladgáló, fegyvereik után kapkodó ellenséget.

Nem telik el sok idő, holttestek és sebesültek tetemeinek ezrei borítják a véráztatta mezőt. Ellent állni nincs remény, hiszen az elérhetetlen távolságból reájuk zúduló nyílveszők átütnek sisakot, vértet, s amikor azt hihetnék a keleti-frankok, hogy használhatják rövid lő távú nyilaikat, hosszú lándzsáikat, kardjaikat és bárdjaikat, a lovasok messze elkerülik azokat, és máris jön az égi „áldás” új hulláma fejükre az egymást követő lovas századok nyílzápora következtében. – Halálhörgés, jajszó és zokogás, káromlás hallatszik minden felől a germán torkokból. – A félelmetesen rohamozó hunok hujognak. - Arat a halál a Morvánál.

A rohamozó magyarok napkeltére az ellenséges sereg egy harmadát már lenyilazták. A meg-megújuló rohamok következtében a zavarodott ellenséges erőket felmorzsozták, és délután öt órakor a maradékát is beszorították a Kényszer-jaj (Bannau), a Sarok-jaj (Eckarts-au) és a Ház-jaj (Hausau) nevezetű ingoványos részbe és mind egy szálra lenyilazták.

A keleti sereg rész Árpád vezetésével a vele szemben álló ellenséges erőket bekergette a Nagy-jaj (Grosse-Au), a Bánattal teli (Stopfenreuth) és az Ó-jaj (Alte Au) elnevezésű mocsaras, ingoványba és lenyilazta őket. Délután öt óra táján a magyarok két nagy seregrésze együttesen támadva körülfogta a germánok fővezéri állását és Kopfstetten Eckarts-au-nál Luitpold fővezér, Eisengrin főasztalnok, valamint még tizenkilenc bajor főúr vezérelte sereget teljesen felszámolta, csak tízegynéhány embernek sikerült elmenekülnie a csatatérről. – Futottak merre láttak: Ennsburg felé.

A vereség hallatán Gyermek Lajos (Ludwig II. das Kind) riadó készültségbe helyezte tartalék seregét felkészülvén az elkerülhetetlen harcra, mert abban biztos volt, hogy a magyarok üldöző seregrészei hamarosan felbukkannak Enns vára alatt. A hun-magyarok az Ennsburgig terjedő gyepű fürkész-hírvívó tizedeitől pontosan értesültek a tartaléksereg nagyságáról és elhelyezkedéséről. Feltöltvén tartalékaikat élelmiszerrel és tartalék nyílvevesszőkkel elindultak nyugat felé, s útjuk során felégették Sankt-Pölten monostorát. Enns várához érve a magyar íjászok néhány százada megrohamozta az Enns folyó jobb partján hadrendbe állt ellenséget, majd menekülést színlelve, meg-megállva bevárták és csalogatták maguk után az elbizakodott, létszám fölényükben bízó, jól felszerelt germánokat, akik bőszülten vetették magukat utánuk. Az Enns folyótól harminc kilométerre lévő Lajosfalva (Ludwigsdorf) közelében az egész német sereget törbe csalván az erdős, csalitos részekben megbújt lovas századok harcosai lenyilazták a meglepetéstől megbénult, ellenállásra szinte képtelen katonákat, és a menekülőket levágták. Lajos királynak is csak kevés segítőjével sikerült Passauig futnia, de itt – Bajor földön – sem érezte biztonságban személyét, és német föld nyugati határa mentén állíttatta fel új, királyi székét. Ezzel a kor legnagyobb vállalkozása, hadi vállalkozása teljes kudarcba fulladt: az Analesek lapjai megőrizték ennek tényét. Így történt, hogy a mai Ausztria keleti fele, az Enns folyóig a

magyarok fennhatósága alá került és csak a X. század utólján került vissza Géza fejedeleme nászajándékként a bajorok birtokába. A német seregek több mint százhusz évig nem mertek Hunnia felé indulni és a következő saeculumban is, amikor megpróbálták, kétszer is súlyos vereséget szenvedtek el. Először Szent Imre herceg, majd Béla herceg hadvezetésének köszönhetően Szent István és I. András királyunk regnálása idejében.

Ez volt az első Pozsonyi csatának a története, amelyben az akkori Európa egyesített legnagyobb seregének veszte felett ülhett győzelmi ünnepet a magyar, de nagy ára volt az ország és népmegtartó döntő csatának; Árpád fiai, hadaknak vezérei, hullottak el a harcon. Tarhos, Jutas és Üllő vezér, valamint hősi halottaink feltételezett sírdombja (tumulusa) a németóvári temető közelében található. Fákkal beültetett domb, amelyre kis ösvény kanyarodik fel, és pihenőhelyként egy pad is található a tetején.

A Pozsony környéki csatákon Árpád vezér lőfejedeleme is súlyosan megsebesült és rövidesen Atilla városában: Szikambriában, hunyta le örökre szemét, mint dicső elődje; a Turul-nem béli Atilla. Testét titokban helyezték nyugalomra a Pilisben ott, ahová a hun kapitányokat; Bélát, Kevét, Kadocsát is temették halomsírjaikba. Följük kőjelet (orut) állítottak – Chun-babát, aki két kezével köldöke magasságában áldozati tálkát tartott -, ami még a XVIII. század derekán is fennállt.

Jegyzetek:

- 1.- Chron. Eberspergense: Huni qui est Ungri, MGH. SS. XX. 10
- 2.- Witterbói Gottfried: Pantheon c. művében pedig: «Regnum Scitarum et Avarum, id est Ungarorum priorum,

Irodalom:

Poór Miklós: A Pozsonyi csata rövid foglalata (Magyarisztományi Tanulmányok, Huni dea kiadó, 2008.)

Marton Veronika: A pártusok, a sivatag lovagjai (Matrona-Győr, 2010.)

Marton Veronika: I. András korabeli imák (Matrona-Győr, 2006.)

Kézai Simon: A magyarok cselekedeteiről (Budapest, Osiris kiadó, 2000.)

Chronica Picta (Képes Krónika, / Emberfia Alapítvány, 2000.)

Petthő Gergely: Rövid magyar krónika (Cassán, 1729.)

Badiny Jós Ferenc: Igaz történelmünk vezérfonal Árpádig (Bp. Ősi Örökségünk Alapítvány, 2001.)

Kiszely István: Az ősmagyarok fegyverzete (tanulmány, http://www.kiszely.hu/istvan_dr/037.html)

László Gyula: 50 rajz a honfoglalókról (Bp. Móra Könyvkiadó, 1982.)

Szőke István Atilla: A Pozsonyi csata elbeszélő költemény (Koronás Kercseny Kiadó, 2007.)

Vetráb József Kadocsa: Égre nyíló lélek-ajtó/ Tanulmányok a rejtélyes Pilisről (Koronás Kerecseny Kiadó, 2013.)

A MÁSODIK MOHÁCS

*Tudjátok-e, mitől terem gazdagon a róna?
Tudjátok-e, mitől piros a fakadó rózsa?
Kardforgató őseinknek hullott itt a vére,
Ezeréves szép hazánknak minden kis rögére.*

Pósa Lajos (1850-1914): Gondoljatok őseinkre /részlet

Feketedik a pamutszál, ahogyan a lobbanó láng kékes magva emészt, tétován csillan a fénysugár a mécs barna üvegén, felizzik a vörös, kiárad a fehér és kisarjad a zöld a köré kötött szalagon. Mindenszentek napja. A csendbe öltözött áldozat és az ősök életáldozatát kivetítő lelassult idő rajzolja képeit az emlékvászon képlékeny anyagára; - Ecce homo.

Felfakad bennem egy emlék; - Május, orgona illat, a termőre forduló föld langyos párája, sarjadó vetés zöldellése a maróti határban. Lassú sodrású, tiszta gondolat, melyet formál a száj. Vajon szól-e még az öreg, Pintér János bátyám, s mondja-e igéivel, keserű magyar sorsa emlékvirágának szirmait pergetvén, a tanítást? Légyen áldott az igazmondó ajak, a mozdulat mellyel rámutatott a síkra, melyen közel huszonötezer igaz magyar férfi, virágzó asszony, tisztos agg, s gyermek fogadta az elkerülhetetlen, hősi halált. Ezen a helyen még az 1950-es évek elején, nyárfák szegélyezte, iratos kő őrizte emléküket. A jel sorsa, mint az útszéli keresztké, beteljesedett, traktorral sárba rántották, a fákat kivágták, majd beszántották a területét. Nem őrzi nyomát csak az emlékezet.

Történetíróink elhallgatják ezt a népi történetet, mely kezdete volt az 1529. évi pilisi genocídiumoknak (Búbánat-völgy, Dömös).

A BUDAI ESEMÉNYEK 1526. ÉVBEN

Buda neve az időben, az írásos forrásokban gyakran felbukkan, néha önállóan, de más esetben Pest városával szoros összefüggésben. A hadi események következtében elszenvedett tűz általi teljes pusztulás leírása e városokban és a Szulejmán szultán Magyarországból történő kivonulása után keletkező királyi adományozó oklevelek - a Buda városában lévő odahagyott zsidó házak a hűtlenség, a törökkel való összejárás és együttműködés okán, elajándékoztattak a Szentkorona jogán - közötti ellentmondás csak akkor oldható fel, ha tényként fogadjuk el; a Buda nevet viselő városok közül egyet, bár ez a város még 1538-ban is, János király uralkodása idején, PESTÚJHEGYI VÁRNAK nevezi és írja önmagát - Pesttel egyetemben - felperzselt a török, tűzzel emésztve el az épületeit, és a másik Budát, a szakrális pilisi Budát, előzetes, titkos tárgyalások eredményeképpen, épségben vehette át a város kulcsával, amelyet *Joszéf ben Slomo*, a budai zsidó közösség vezetője, nyújtott át a fenséges padisahnak. - Tettéért a zsidók vezetője kiváltságlevelet kap a szultántól, amit utódai még Abdelaziz szultánnal is meghosszabbíttatnak 1868-ban. - A fényességes padisahot és kíséretét felvezették a királyi palotába, a Magyar Királyság kincstárába. Ennek

a „látogatásnak” mozzanatairól olvashatunk Evlya Çelebinél is, továbbá Szulejmán szultán hadi naplójának alábbi bejegyzésében; 932. év Zil-Hidzse hó 7. nap. (a később bevezetett Gergely naptár szerint: 1526. szeptember 15. szombat) „...A királyi palotában lévő fegyvertárat és egyéb szereket, a palota előtt levő rendkívül nagy ágyút és a többi ágyúkat, továbbá az oszlopon álló rézalakot és annak fiait elhurcolva, éjjel-nappal szállították a hajókra.”

Nem csak a kincstár javai kerültek behajózásra, hanem, amint az a következő bejegyzésből is kiviláglik, kettőezer, más források szerint háromezer budai zsidó család is javaikkal egyetemben, szabad emberekként, átszállítottak a török birodalomba, jeshivát alakíthattak, megőrizhették viseletüket, szabadon kereskedhettek, adózási kötelezettségük mellett.

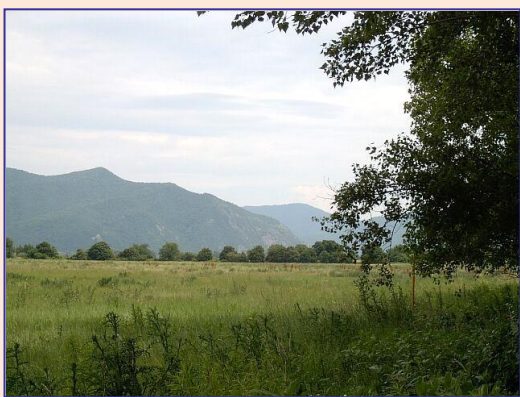
Szulejmán naplójában szeptember 22-én a következő olvasható: *Budin vaki olan jahudiszi sürgün aolunup, gemilere kojuldu*; magyarul: „A budai zsidók száműzve, hajóra rakatva”. Vajon, milyen „száműzetés” lehet az, amiről a török feljegyzések között olvashatjuk: - a zsidók számára, „... hazájuk elhagyása a nyomorúságból való megszabadulás.”

Ez nem lehetett ad hoc döntés következménye, hiszen elegendő folyami hajóból álló szállító, és biztosító hadiflottára volt szükség a művelet végrehajtása érdekében.

A hét nappal korábbi Buda alatti hősies csata, amely a szekérvárba zárkózott budai nemesek, polgárok és a török katonai, és félkatonai seregrészei között dúlt az úgynevezett „maróthi síkon” mégis nagy véráldozatot követelt a török részéről.

BUDA ÉS KÖRNYÉKE

A maróthi vérmező

„Csak Marótot ne emlegetné a királyné, ahol több magyar esett el a szekérsáncok között, mint akár Mohácsnál! Férfiak, keservesebb káromkodások között, mint amilyen káromkodásokat valaha a magyarság hallott, asszonyok és gyermekek olyan sikoltozásokkal, hogy Pozsonyig lehetett hallani. A nádorispán homlokát mindig ellepte a hideg verejték, amikor a második Mohácsról, a maróti csatáról

hallott. Csak már elmúlna ez a keserves 1526-i esztendő, amely telve van borzasztó eseményekkel!”

Krúdy Gyula: Királyválasztás Pozsonyban (1930. Óbuda)

MOROTH,

1526. szeptember 13 -14 -15.

A maróti vérmező Ó-Buda alatt, tőle két kilométer távolságban.

Mintegy 25 000 főt, magyar nemesi, és budai polgár családot asszonyostól, gyermekestől, mészárolt le a török had és segédcsapatai. A végsőkig elszánt, elkeseredett küzdelem oly' heves, és az emberveszteség ellenére, oly' eredményes volt, hogy a csata első két napján kétszer is visszavetették a gerendákkal megerősített szekérvár elől a rohamozó könnyű lovasok seregét, nagy pusztulást okozva soraik között. A döntő ütközetre szeptember 15-én került sor. Szulejman (Salamon) szultán erre a napra a reguláris hadából 6000 janicsárt, 10 000 szpáhi katonát, és ágyúkat, a kezelő topcsikkal, vezényelt a pilisi Buda alatti síkra. A török tüzérség tűzvezetése megbontotta a szakrális oltalom céljára emelt szekérvár falait, a janicsárok puskatüzében több ezren vesztették életüket, az egérutat választókat, kímélet nélkül, a könnyű lovas szpáhik és rumi tatárok hányták kardélre a vériszamos maróti mezőn. A török számára is gyászos veszteséggel zárult e hadművelet, egy szemtanú így emlékezik vissza három év multával ezekre a napokra: „a török nagy veszteséget szenvedett 1526-ban Budánál, akkorát, hogy három napig temették halottaikat. Az elesetteket a zsidótemetőben földelték el.”

24 873 fő esett áldozatul a magyarok közül a maróti síkon 1526. szeptember 13, és 15 között. Öt ember elmenekült, százan estek élve a törökök hatalmába.

A török vesztesége 5435 fő.

Brodarics István szokatlan gyorsasággal, Krakkóban, 1527-ben, nyomtatásban megjelent művében, a „*De conflictu Hungarorum cum Turcis ad Mohatz verissima descriptio*”-ban /Brodarics István Krónikája a Mohácsi vésről/ Dr. Szentpétery Imre fordításában, így tudósít a Marót melletti mészárlásról;

„Az ellenség, mely Magyarországon ekként dühöngött, sehol sem talált nagyobb ellenállásra, csak Maróthon, mely nem messze van Esztergomtól. Ez az esztergomi érseknek kies fekvésű mulató helye, azon erdők között, melyeket mi Vértésnek nevezünk, minden felől erdők és berkek veszik körül. Ide húzódtak a mieink közül néhány ezren feleségeikkel és gyermekeikkel együtt, bizván a helynek természettől is megerősített voltában. Ezekkel az ellenség több ízben is kemény harczot vívott, s az ellenségből mindannyiszor sokan elestek. Végre is, mikor az ellenség a mieink táborát, melyet szekerekből alkottak, sehogy sem tudta elfoglalni, kénytelen volt ágyúkat hozni, s így aztán a tábort szétlőtték, s az ott levőket majdnem egy szálalig levágták. Azok a nagy holttestrakások, a melyek most is láthatók ott, elárulják az öldöklés nagyságát. Azok, a kik egy páran megmenekültek innen, azt mondják, hogy körülbelül 25,000 magyar volt itt. Összevéve mindazokat, a kiket levágtak és a kiket fogságba ejtettek, merem állítani, hogy azok közül, a kiket én ismertem, majdnem tizenkétezen pusztultak el ebben a veszedelemben.”

Hitelt kell adnunk annak a megjegyzésének, mely azt állítja, hogy e magas tisztséget viselő főember 12 000 ezer embert ismert személyesen az itt lévők köréből, ez csak úgy lehetett volt igaz állítás, ha ezek az emberek *nobilisek*

magyarul nemesek voltak. Ez kizárja azt a nyomtatásban megjelent, hírneves hadtörténészünk által jegyzett véleményt, mely szerint itt „húsz-huszonötezer paraszt (földműves jobbágy) állt volna ellent fegyveres erővel, ősei szekérvárát felépítván, annak rejtekében, a török haddal.

A PILISI BUDÁKRÓL

A „buda” szó szófaját tekintve - városokra, de egy időben mindig csak egy helyre, vagy személyre vonatkoztatva - jelző szerepet tölt be a régi hun-magyar nyelvben, jelentése; „felébredett” ami szakrális értelemben annyit tesz, eleven kapocs Ég és Föld között, az égi rend, s az Égi Tudás, az Égi Törvény; a TUR-AN földi képviselője s Ura, őrizője egy személyben.

Ezért látjuk azt, ha Mária országára; az egységes Kárpát-medencére tekintünk, hogy számos helységnév hordozza a BUDA elő-, vagy utónevet. Ha ez így van a Kárpát-hazában, fokozottan így tapasztaljuk az ország, a Földanya szívében: a PILIS-ben. Földrajzilag egy központi, szakrális, természet- és ember alakította hegyekkel szabdalta tájegységen belül, a Kr.e. V. évezredig visszamenőleg, találtak meg ősvárak, és várerődítmény-rendszerek maradványai, nyomai.

Az első Buda - nevezzük Ősbudának - az ősi Pilis egyik szív alakú völgyét karéjozza. Védelmi rendszere a Rákász-patak felső folyásánál fekvő ősvárát, és a környező magas hegyek csúcsán, a kör alakúra épített, Fény-templomokat védte. Ez az erődrendszer Jézus Úr születése előtt az V. évezred első részében épült, és mintegy háromezer esztendő múltán megújított, amint az új falrakás régi maradványainak forrasztott kő technikájából ma is láthatjuk.

Krónikáink leírják, hogy ezeket a romokban talált várakat a beköltöző- és visszaköltöző azonos szkíta-kelta népek, szkíta népcsoportok vezetői, Etele nagykirály és szépunokájának: Alamusnak fia, Árpád újítja meg, építi újjá. Ez történik az Evlya Çelebi szerint a Kr.e. 188-ra felépült, egy ősvár maradványaira emelt, Francio frank király által „alapított” Szikambriának nevezett várral, amit később Atilla várának, Edtzilburgnak, még később Budának, majd 1243. július 5.-től, latinul Vetus Budának, Buda Veternek, magyarul Ős-budának, vagy Ó-budának hívnak. E vár, majd Új-buda, fő királyi székhely II. Lajos koráig, bár a királyi udvar nem mindig tartózkodott falai között. Királyi házak, székhelyek voltak továbbá DMS (*olvasata:Dumuz, Dumus, Dimis, Dömös*), VSGRD (*Víz-szeg-garád, Visegrád*).

Érdemes megjegyezni Szulejmán szultán hadi naplójának 1526. szeptember 18.-i bejegyzésének részletét: „Azt mondják, hogy Buda építése óta és az egyenes ágon leszármazó magyar királyok uralkodása óta Lajos király idejéig 4700 esztendő múlt el.”

Ez az adat az Ős-buda várának építésére vonatkozik, arra, amit a törökök Eszki-Budinnak hívnak, és aminek a környékét, 1526. szeptember 15.-től, nyolc napon belül dúlták, fosztogatták, a közeli pálos főmonostort porig égették, még a kőfalak alapjait is kiásták. Emlékeztetnek a pálos iratok; „A budai várat azonban teljesen

érintetlenül hagyták, semmit sem romboltak le, és semmit sem égettek föl. És amíg ezt tették, a törökök egyik vezérét Maróton az összegyűlt falusi nép puskával lelőtte. Budára vitték, ahol nagy jajgatással a mezőn eltemették. Halála nagyon elkésérítette a császárt.”

BUDASZENTLŐRINC KOLOSTORA

Gyöngyösi Gergely a magyar alapítású pálos rend egykori rendfőnöke írja a pálos rend történetéről szóló könyvében ékes latinsággal – melyet Árva Vince atya ültetett át magyar nyelvünkre – az alábbiakat; *„Ebben a veszedelemben rendünk sok kolostora pusztult el.*

Magyarországon a remeterend központját, a legfőbb kolostort, a Szent Lőrinc tiszteletére épült, gyönyörű fekvésű Buda melletti kolostort és az egész ország gyönyörködtető vigaszát teljesen kifosztották.”

„A templomban a ragyogó festmények, a csodálatos kórus, a költséges mestermunkák, a kiváló orgona és más a nagy tűzben elégett, és így a szentély mennyezete is beomlott. Az oltárokat lerombolták, a képeket csúfosan összesabdalták, a sírokat fölforgatták, Szent Pál márványkoporsójának finoman faragott fedőlapját durván lelökték, és három darabra törték. A kolostor dicső szobáit, minden műhelyét fölgyújtották, és a földig lerombolták. Minden használati eszközt összetörtek, az összes élelmiszert elfogyasztották. Tíz napig voltak a kolostorban, és minden zugot, minden rejtekhelyet átkutattak, földúltak, szétromboltak, és sehol sem dühöngtek annyit, mint ebben a kolostorban.”

„És úgy látszik, a világ végéig sem fogják ezt a kolostort ősi szépségében visszaállítani. Pedig Isten és Szent Pál segítségével a templom minden fölszerelése megmaradt, azon a titkos helyen, ahova a testvérek elrejtették. És Szent Pál kápolnájában sem volt tűz, csak a külső ajtó előtti részen, de mégis mindent leromboltak. A könyvtárban ezer forint értékű könyv égett el.”

„Ebben az időben huszonöt testvért öltek meg a törökök. Némelyek csodálatos módon csak megsebesültek.”

NEM ODA BUDA!

1243-ban indult meg a vár építése az akkori neve szerint "pesti Újhegyen", a mai budai Várhegy déli részén, melynek csonka tornya ma is látható. – A Gellért-hegy másik neve; Pesti hegy volt. - A várható újabb tatár támadás miatt felgyorsul az építkezés. A megépített vár első oklevéli említése, mint „*Novo Montis Pestiensis*” néven történik IV. Béla oklevelében, magyarul; „*Újhegyi Pesti várunk*”.

Annak ténye, hogy ez az elnevezés a királyi várra és polgárvárosra vonatkoztatva sokáig fenn maradt, három érvet hozunk fel a későbbi korokból.

Mária király korából -1393 - származik az a salzburgi könyvtárban található latin, és németnyelvű doktoravatási jegyzőkönyv, amelyben megemlíttetik a jelen valók között; László Gergely veszprém püspöke, és a pestújhegyi szent Mária-Magdolna parókia rectora. (*Inc.; Venerabili et circumspecto viro domino Johanni Trevor utriusque iuris doctori canonico[...]*...*And(reas) canonicus ecclesie sancti Stephani alias omnium sanctorum Wienne ad Romanam ecclesiam... ecclesie parochialis in Gredwino Salczburgensis diopcesis executor...*

Gennant sind: Gregorius Ladislaus rector parochialis ecclesiae sanctae Mariae Magdalенаe in novo Monte Pestiensis Vespreniensis dioecesis)

Nem egészen 145 évvel későbbi írott forrásban (1538), I. János király (Szapolyai v. Zápolya) íratja „...városunk (Buda) még a mi korunkban is minden kiváltságában PESTÚJHEGYI VÁRNAK nevezi és írja önmagát.”

1908. Az esztergomi egyház egyházi címeket felsoroló könyvében (CLERI ARCHIDIOECESIS STRIGONIENSIS) a „Budavári” főtemplom így szerepel; -„ÚJ HEGYI PEST BOLDOGSÁGOS SZŰZ MÁRIA EGYHÁZA”

Az előadottakból kitűnik, hogy a mai Buda, és Óbuda csak nevében emlékeztet a régi dicső királyi szakrális városokra, de azokkal nem azonos. A régi városoknak, és váraknak a nyomait a Pilisben lelhetjük fel,...nyomait, mondom, mert a várak és védrendszerek romlásának folyamatában szerepet játszottak a térségben pusztító földmozgások, a hadi események következményei, valamint Lipót császár 1701-ben kiadott – és politikai okokból, azóta sem publikált – ordója, amelyben benne foglaltatott a pilisi várak felrobbantatása, köveinek széthordatása, és a Pilisbe és környékére újonnan betelepített népek felépítendő falvainak házfalaiba építtetése.

Magam is láttam *Dunabogdányban* olyan vakolatát vesztett házat, melynek oldalában faragott kövek voltak, s a közeli vár falaiból származtak. *Maroson* is rábukkantam egy járda részletre, ami szintén vulkanikus eredetű faragott épületkövekből létesült. A jelen lévő ősi múlttal együtt élünk, küldjünk felé egy biztató mosolyt, szorítsuk meg melegen a kezét és átlépve e „mai kocsmán”, induljunk el együtt bátran vállalt jövőnk felé!

Irodalom:

Kohn Sámuel: A zsidók története Magyarországon (1884.)

Vasadi Péter: A budai zsidó közösség története 1526 és 1686 között (tanulmány, [www.zsido.hu/történelem](http://www.zsido.hu/tortenelem))

Gyöngyösi Gergely: I. Remete Szent Pál Remete Testvéreinek Élete /Varia Paulina III. 1998.

Evliya Cselebi török világutazó Magyarországi Utazásai 1662-1664. (MTA 1904.)

Szulejmán szultán győzelmes hadjárata 932. év Zil-Hidzs e hó (1526. IX.8-X.7.) (fordította: Thúry József)

Vértessy György: Fehéregyháza kérdése / tanulmány

Dr. Bagyary Simon: Dobozi Mihály tragédiája /tört. Tanulmány (esztergomi Kath. Főgimn. Értesítő 1908.)

Múltnak vásott vásznán... öltének alakot a holt ősök Mohács után, Moroth előtt

Mohács! Mohács! Te hazámnak
legsiralmasb vérhelye!
Nemzetem nagy temetője!
(Kisfaludy Sándor)

A mohácsi csatavesztés híre már a gyászos nap múltával, augusztus 30-án, az est beálltával érkezett volt Budára általános riadalmat keltve Mária királyné udvartartásában. A királyné asszony Thurzó Elek kincstartóval tartott tanácskozást követően úgy határozott, hogy odahagyja a budai trónt magával vivén mindazt az ingóságot, amit hirtelenében össze tudott volt csomagoltatni hű szolgáljaival, komornáival, és titokban akarva elhagyni a királyi palotát. – Múltat, s a királyné személyét szépítendő ír erről a történelemről Ortway (*Orthmayr*) Tivadar (1843-1916) történész, régész, földrajztudós, pedagógus, római katolikus pap. – Orthmayr uram közlését a királyné lelki állapotáról és hirtelen elhatározásáról fenntartással kell fogadnunk, hiszen udvari történészként - 1895 és 1905 között habsburg Frigyes főherceg leányainak történelemtanára volt - körültekintően kellett fogalmaznia. – Az összeválogatott és magával vitt javak és kincsek sokasága azt a feltételezést erősíti, hogy ezek előkészítése, hajókra szállítása nem történhetett meg néhány röpké óra lepergése alatt. Tudatos válogatás és előkészítés eredményeként tekinthetünk e műveletre s nem fejetlen menekülés következtében összekapkodott holmik elviteleként.

Arra vonatkozóan, hogy többek között milyen tárgyak képviseltettek az úti poggyászban az alábbiakban mutatunk rá; *„Ezek közt voltak – írja Ortway - a Corvina némely ékességei, mint a híres Evangeliarium és a diplomáciai szertartásra használt Attavanti-féle Missale. Amaz Mária halála után 1558-ban II. Fülöp rendeletére, Spanyolországba került, hol az Escorial dísztermében Codex aureus néven üveg alatt őriztetik. Az utóbbi ellenben a burgundi hercegek könyvtárában Brüsszelben, mint a XV. század miniatur festészetének ma is utánozhatlan szépségű kincse díszlik. Alamizsnás Sz. Jánosnak üvegszekrényben nyugvó, ma a pozsonyi dóm oldalkápolnájában őrzött teteme azonkép a megmentett drágaságok között volt, melyet a királyné káplánjai sietve szállítottak le a dunai hajóhoz. Egy 1528. évi eredeti feljegyzésből ismeretesek a királyné férjének, II. Lajos királynak azon drágaságai, melyek a futás alkalmából szintén elcsomagoltattak s Pozsonyba indítottak. E drágaságokon kívül még a királyi várlak nagybecsű és ritkaságszámba menő bútorai is elszállítottak. Mindezeket a sietve összecsomagolt holmikat ládákban s zárható szekrényekben elhelyezve, málhás lovakra és szekerekre, nagyrészt hajókra rakták s útnak indították. ... A híres Corvinának egy jelentékeny része is Budán maradt. De még – ha Szeréminek hihetünk – a vert készpénznek egy része is. Szerinte a királyné azt vallotta, hogy 10 mázsa ezüst*

pénze volt, de neki 50 mázsán felül is, úgy hogy futáskor el sem szállíthatta mind s maradt belőle elég a töröknek is.”

Mária királyné a kíséretébe tartozó udvari urakkal - báró Burgio János pápai nunczius, Szalaházy Tamás veszprémi püspök, bethlenfalvi Thurzó Elek kincstartó, Berzenczei Bornemissza János pozsonyi gróf és budai várnagy, valamint Oláh Miklós - és ötven válogatott lovasával augusztus 31-re virradóra lóháton léptetett ki a Fehérvári kapun által Budáról Logod falu irányában, majd Komáromon át jutott el Pozsonyba. Útja során többször erőt vettek rajtuk rabló szándékkal magyar és idegen nem béli csapatok. A magyarok részéről külön említetik az esztergomi prefektus, Orbáviai András, aki az érsek elestével semmitől sem tartva, tört rá embereivel, kivált huszáraival a menekülőkre. Személyén kívül rozsályi Kun Pál, Szatmár vármegyei főnemest vádolják hatalmaskodással és rablással. A cseh és morva zsoldosok is rablással tüntették ki magukat, ezt a menekülő Brodarics István, a királyi kancellár, esete is bizonyítja. Szerinte a magyarok segítségére érkezett, s a cseh kancellár vezérlete alatt állott csehek őt elfogták és csak pénzváltásagon engedték szabadon. A rablás aztán mondhatni általánossá lett mindenfelé.

Ortvay beszámol arról is, hogy *„...a királynénak néhány, bútorral megrakott hajóját nemcsak hogy kifosztották, de el is süllyesztették. Mi több, a királynénak még saját közvetlen környezetében állott hívei részéről is nem kisebb erőszakot kellett tapasztalnia, mert maga panaszolja, hogy a magával vitt kincseiből Saly János és Nádasdy titkon és erőszakosan 6000 forintnyi értékű összeget vettek el. Ezt Forgách Ferencz is annyiban igazolja, a mennyiben szerinte Bornemissza János, budai várnagy és pozsonyi gróf, a pozsonyi várban letett királyi kincset Mária királynénak ki nem adta, hanem úgy intézkedett, hogy a lefoglalt kincs a megválasztandó törvényes királynak biztosíttassék. Istvánffy nem tartja Forgách előadását igaznak, mert nyíltan kijelenti, hivatkozva Bornemissza János kamarásának, Saly Imrének, valamint Nádasdy Tamás és Majlát István vallomásaira, hogy Ferdinánd semmit sem kapott e kincsekből. Alig is férhet kétség ahhoz, hogy Mária királynénak panasza csakis oly értelemben magyarázandó, hogy ő a Bornemisszáék kezében levő ingóságot a magáénak tartotta, míg ezek az állami vagyonnak tekintették. Nevezetesen azon vert ércpénzről lehetett szó, mely az egyházaktól elvett arany- s ezüstanyagból készült volt s melynek visszaadására magát úgy a király, mint a királyné kötelezte volt.”*

- Azt a tényt, hogy a honvédelem céljára a zászlós urak teherviselése mellett az egyházak és a szerzetes rendek is hozzájárultak arany és ezüst kincseikkel az ország védelméhez, amelyek beolvasztatva s pénzé válva a végvári csapatok fizettségére fordítottak volt volna, bizonyítja többek közt a gyöngyösi Ferencs-test-vérek könyvtárában megtekinthető elismervény-levél, amelyet II. Lajos király manu propriájával ellátva itt olvashatunk. Nem lehet kétségünk afelől, hogy a „fájdalomtól sújtott” özvegy Mária királyné a habsburg politikai törekvések, Magyarország koronájának és a velejáró felvidéki arany-, és ezüstbányák megszerzése céljából feláldozta volna a Magyar Királyi Kincstár részét képező

kincseket Ferdinánd fivére trónra segítése érdekében. Ezt akadályozta meg a pozsonyi gróf, Bornemissza János kamarás és titkára, Saly Imre valamint Nádasdy Tamás. Ugyanakkor Perényi Péter koronaőrnek köszönhetően nem kerülhetett újra habsburg kézre Szent István koronája sem, a magyar Szentkorona, amelyet Perényi úr - esküjéhez méltón megőrzött volt - füzéri várába szállítván, egy éven át őrizet alatt tartván várta az új, nemzeti királyra.

A Maróti csata

*Öltenek alakot a holt ősök,
Végső harcra váró erősök.
Ősi szablya ezüstje villan,
Ártó kéz hanyatlik.*

(Vetráb József Kadocsa: Ítélet)

A Maróti csata helyszínének meghatározásában kétséget igyekszik támasztani a történelem tudomány, hivatkozva Verancsics Miklós közlésére, melyet az alábbiak szerint olvashatunk; *„Az Vértésben, az hol a szegínség táborral meggyőlt vala egy tó mellett Héregynél és Marótnál, az terekek sok keresztyén győlt népet táborban megvevők, és mindnyájokat levágák.”* – Ebben a közlésben két irányt mutató földrajzi név említetik nevezetesen a Vértés, mint hegység, és Héregy egy település neve, amit a mai Héreggel azonosítanak. – Mennyire megbízható a Vértés és Héregy földrajzi pontjainak kitűzése a középkori Hungária térképét tekintve? – merülhet fel bennünk a kérdés, amelyre választ találhatunk sajátos történelmünk berkei között kutatva.

Elsőbben vizsgáljuk meg azt, hogy mit állít egyes kutató csoport a feltételezett csatahelyről; *A kortárs írások alapján valószínűsíthető, hogy mindez nem Pilismaróton, hanem a Gerecse aljában, Pusztamaróton történt, ahogy ezt Sörös Pongrácz is 1912-ben megállapította (lásd: Századok, 1912).*

Íme, néhány idézet Lázár Miklós oknyomozó újságcikkből;

- *„Ez a terület nem ott van, ahol ma a térkép mutatja – attól lényegesen előrébb, a Bajnát-Bajóttal összekötő út felé található, egy nagy völgykatlanban, szemben a Hajdúugratónak nevezett sziklaorommal.”*

„A száraz adatok szerint a korábban Emberölőnek nevezett tagban 1908-ban emberi csontokat, gyűrűket, sarkantyúkat és II. Lajos korabeli dénárokat vetett ki magából a föld. A lelőhelyet 1953-ban Zolnay László is bejárta, s az 1526-ban elpusztult Maróttal azonosította. Hogy ez mennyire helytálló, bizonytalan, sok szakember úgy véli, erre inkább a templomosok zárdáját és a körülötte lévő kiszolgáló épületeket, mezőgazdasági ingatlanokat kellene keresni, s magát a falut innen jóval távolabb teszik.

Arra a kérdésre pedig, hogy pontosan hol terült el Marót, senki sem tud határozottan felelni."

„A térképet böngészve két olyan hely lehetséges, amelyet a tragikus csatához köthetnénk: a korábban említett Hajdúugrató és az Emberölő. Padányi Lajos nyergesújfalui helytörténész szerint azonban ezek az elnevezések könnyen tévútra vihetik a kutatókat."

„Ami bizonyos: a környéken nem akad olyan ember, aki emlékezne, hogy valahol nagy mennyiségben találtak csontot, pedig az említett völgykatlan még néhány évvel ezelőtt is mezőgazdasági művelés alatt állt. A csata helyét hivatalosan nem nagyon keresték – egyedül a Pusztamaróton felállított emlékmű tiszteleg a huszonötezer hősi halott előtt."

A fenti sorokat olvasva mintha ingoványon járna az értelem észveszejtő lidércfényt követve. – Nem ott van, de itt van, nem itt van, de ott van a keresett hely.

Ezzel szemben a magyar királyi szakrális és adminisztratív központ szívében található Maróton élő – apáról fiúra szálló - szájhagyomány pontosan ki tudja jelölni a vérmező helyét, amelyet a következő képen írnak le;

„A Búbánat völgyben szintén volt az érseknek mulató helye, vadászkastélya; a leírt terepviszonyok is sok hasonlóságot mutatnak. A maróti hagyomány a véres csatát, az idemenekülő sok ezer ember pusztulását, Dobozi és felesége hősi halálát Basaharc, Bánom, Tóköze és a Szobi-rév közötti területre teszi. Emlékét a falu népe régtől fogva azzal a hittal őrzi és ápolja, hogy ez az esemény őseikkel és az ide menekült környékbeli lakosokkal esett meg. A dűlőneveket is ezzel hozták kapcsolatba: Basaharc, Búbánat, Bánom, Bonchegy, Zagrajt, /Ag/a/rajt/, Basakert. Az idősebbek még emlékeznek a Tóköze dűlő nyárfáira /a Szobi-révi út közelében/, ahová a hagyomány tette Dobozi és felesége tragédiáját. Fakerítéssel körülvett évszázados hat nyárfa őrizte emlékét, és hirdette a hősi helytállás példáját. 1914-ben " a haza és a hitvesi szeretet vértanúinak emlékére közadakozásból" szobrot emeltetett a község lakossága. Ma is áll az emlékmű a falu központjában. A nyárfás emlékhely a II. világháború után is megvolt. A tagosítás és tsz-művelés során tűnt el a határból." – A fent közölt sorok mellé kívánczik a pilisi földrajz körébe tartozó megjegyzés. Hollós Mátyás király urunk 1468-ban a pápához írt levelében a boldogságos Szűzanya oltárának (Alba Ecclesia) helyét Vért mezejéhez köti, amelyet a XV. század végétől Barát mezejének is mondanak. Ez a Vért mezeje a Búbánatvölgyben, a Kerektó keleti részén a hegyek lábánál található nem messze az Ákos-palota tetejétől és a fölé magasodó Dobogó-hegytől, amelyen Kurszán vára állt az idők kezdetétől. Nem eretnek állítás, ha a Vért mezeje kifejezést tekintve a fölötte húzódó hegyláncot Vértnek azaz Vértnek nevezzük – ma Maróti hegyek - annál is inkább, mert a Pilis térségének keleti oldalában ma is létezik egy Vért-hegy és egy Vért-völgy a Vöröskő közelében. Így elmondhatjuk, hogy a királyi központot a Vértsek határolják keletről-nyugatról.

Irodalom:

Ortvay Tivadar : A mohácsi csata

Lázin Miklós írása a Magyar Hírlapból

http://www.magyarhirlap.hu/hullamter/csatahely_a_legbol.html

Szulejmán szultán hadinaplója 1526.

Vasadi Péter: A budai zsidó közösség története 1526 és 1686 között

Forrás: <http://www.zsido.hu/tortenelem/torok.htm>

Vetráb József Kadocsa

VÉRÖK HULLÁSÁVAL S ÉLTÖKKEL A HAZASZERETET OLTÁRÁN

Szeretettel ajánlom ez írást ifj. Mózes Áron Elemér székely barátomnak, aki elkísért helyszínre és az apjától örökölt tudással gazdagított.

Segesvár

Az augusztusra nyílt egek magassága alatt a Villa Franca hegyének oldaláról letekintve oly' parányinak tűnik a XII. században formát öltött hét tornyú Váracs-hegy, mint a tenyérbe rejtett sárgaréz forint, II. Géza király urunk telepített le itt a Magyar Királyság dél-keleti szegletében, a Nagy-Küküllő kelet-nyugati irányú völgyében, ott, ahol a Segesd patak torkollik a meglassúdott futású, kanyarulatokkal rajzolt folyócskába, nyugatról érkezett szász telepeseket. Még királyutódja, II. András korában is érkeztek ide szász hospesek.

Itt Királyföldön, a Hargita vonulataitól nem messze építették volt fel e mesteremberek várfallal, bástyákkal erősített városukat, mely magyarul Segesvárnak, németül Schäßburgnak neveztetik évszázadokon keresztül. A várost völgyekkel szabdalts magas hegyvonulatok védelmezik déli irányból. Keletre kifutva lankákká szelídülnek, ahonnan akadálytalan kilátás nyílik a füzesek kísérette Küküllő bal parti településére: Fehéregyházára, s a hegyek lábához simuló túlparti Bunra. Jobbra a Hargita völgyének bejáratát vigyázza Sárd, Hegyoldali temetője elhagyott bokrai között földbe süppedt magyar, és latin vésetű, címeres kövek hirdetik az ősi jussot földhöz, fákhöz, magas éghez, ragadozó, s énekes madarakhoz. Ez adatott hajdan. Ma román keresztiek éktelenítik a lepusztult házak homlokzatát, s „rományul” száll a hálaének a templom boltozata felé, Ugyan úgy, mint a folyó túlpartján, a Küküllő hídján túl fekvő Héjjasfalván. Jobbra fordulván innen fut az út előbb Fehéregyházára, majd Segesvárra.

Segesvár és Fehéregyháza

E két település közötti részen ütköztek 1849, július 31-én József Bem. a legendás tábornok Bem apó honvédseregrészei a több mint háromszoros túlerőben lévő orosz és osztrák csapatokkal. Ez a csata az erdélyi hadműveletek egyike volt, amelyik előrevetítette — a megváltozott erőviszonyok miatt — a magyar szabadságharc bukását, Itt, mint ahogy a későbbiekben láthatjuk, nem a megütköző felek fegyverzetének eltérő volta, kiképzettségük szintje, erkölcsi

ereje, vagy személyes katonai erénye döntött az ütközet végkifejletéről, hanem a mennyiség győzött a hont védő elszánt akaraton.

A csata rövid leirata

*„Én hazám nagy fiainak homlokát
oly dicsfény-koszorúval köröztetnek
óhajtom mely e széles nagyvilágon is sugározzék.”*

(Lengyel József)

Bem tábornok személyes vezetésével egy 2800-3000 főt számláló hadosztály Székelyudvarhely felől kiindulva Székelykeresztúr felől érkezik Segesvár közelébe 1849. július 21-én. Ide várja Marosvásárhely felől Kemény Farkas honvédezredes hadosztályának, és Dobay József ríkai dandárjának beérkezését, akik erre korábban parancsot kaptak. A csapatösszevonással Bemnek 8000 honvéd állt volna rendelkezésére; két hadosztály és egy dandárnyi magyar haderő, amely értő hadvezetés mellett sikerrel vívhatott volna csatát a Lüders orosz tábornok vezette 10 000 fős főoszlop ellenében. De a hadi szerencse elpártolt a vállalkozástól. A hadparancsban kijelölt helyre igyekvő Dobay József ezredes különítményét Lüders egyik oldal védje szétverte a csata elő napján. A nehéz helyzetbe került Bem csak Kemény ezredes hadosztályának szerencsés időben történő beérkezésében bízhatott. Ez nem valósulhatott meg, mert báró Kemény Farkas a csata napjáig csak Marosvásárhelyig juthatott. Július 31-ének reggelén a Bem vezette hadosztály több mint háromszoros túlerővel nézett szembe. Délelőtt 11 órakor kezdődött a csata Bem kibontakozó támadásával Fehéregyháza felől- Tüzérségi előkészítést követően, a balszárnyon, két gyalog zászlóaljjal igyekezett az Ördög-pataka fölötti hegygerincen, a segesvári erdőben lévő ellenséges jobbszárnyat átkarolni, de ezt a tartalékok mozgósításával az oroszok kétszer is megakadályozták. A közel öt órája tartó küzdelmet látva Bem — döntésre akarván vinni a műveletet — a jobbszárnyról a két gyalog, és huszárszázad kivételével, a balszárny megsegítésére küldte honvédjeit. Lüders erre négy dicső századot indított rohamra a meggyengült jobbszárny ellen, melyek lendületesen áttörték a magyar véderőt. A három ütegből továbbá egy század gyalogosból álló középhad ezt látva menekülésbe kezdett. Bem balszárnyát Lüders eddig érintetlen csapattestei szorították ki megnövelve a harcban álló csapatok erejét. Ezek a döntő pillanatban érkező csapategységek addig a Marosvásárhely felől érkezendő magyar főerőre várakoztak, hogy azonnal felvehessék vele a harcérintkezést. Bem József tábornok támadását eleinte elterelő hadműveletnek vélték, de a csata hatodik órájába lépven már megbizonyosodtak arról, hogy Marosvásárhely felől támadás nem fenyegeti őket, és így a teljes rendelkezésre álló erővel legázolhatják a maroknyi magyar sereget.

- Nota bene: Tízezer katona a háromezer ellenében! - Bem tábornok tartalék

hiányában nem volt képes a megbillent erőegyensúlyt visszaállítani maradék balszárnán, s csapatai futásban kerestek menedéket. Az üldözésükre indult cári lovasság (kozákok) a felbomlott magyar csapatok egy részét bekerítette, megsemmisítette, vagy elfogta. Négy száz honvéd esett el, kilenc száz sebesülten maradt a síkon, vagy fogságba esett - A cáriak kétszázötven katonát vesztek, köztük Skarjatyin tábornok is elesett attól az ágyúlövéstől, amelyet Bem József tábornok saját kezűleg célzott rá.

A szemtanúk

A segesvári csatáról részletes leírás nem található történelemkönyveinkben, ezért kénytelen vagyok néhány részletében szemtanúk beszámolójára hagyatkozni. Olyan hadfiakra, akik részesei voltak ama nap történéseinek, elkeseredett kényszerűségüknek, halált osztva, sebeket nyerve A Vasárnapi Újság 8. évfolyam 4. számának 43-44. oldalán, ami 1861. január 27-én jelent meg, a Tárház rovatban, Lengyel József önkéntes orvos százados második levele érdekes adatokat tartalmaz a csatát követő menekülésről, utóvédharcairól. Bem tábornok kimenekítéséről, vezérkari huszártisztjei halált megvető bátorságáról, önfeláldozó vitézségéről, Ide idézem szavait: *„Daczó Zsigmond — Ő ki Bem visszavonulását az említett csatározási helyről fedezé. Azon hegylejtőnek közepe táján, melyet az Ördög-pataka választ el — állott ágyú mellett Bem, s oldalánál Daczó Zsigmond. Csak miután a jobb szárny szétrobbanását, s nem a háta megettől kozákokat látta Bem, kezdett futni; azon néhány huszár a Daczó vezetése alatt fedezte. A hegyről - az úgynevezett Méheskert alatt, a falu felett eljöttek, s csakis a családi kriptánál akadtk ellenre. Ezen ellen állott azon dzsídásokból, kik a bekerítést és hátbatámadást eszközölték. Az öreg közbevéve vágta keresztül magukat, folytatták futásukat Héjasfalva felé. Ez idő alatt az öreg szekere, málhás és lószerszerek száguldottak az országúton. Héjasfalva között a keresztúri utra forduló út egyenes szegletet képez. Itt a szekerek megszorultak, és önkéntelenül torlaszt alakítottak. Kibontakozni nem tudtak, magam is, darabig lóháton a szekerek között állottam. Bem és a huszárok az elzárt utcába megérkeztek. Az öreg igyekezett a szekerek között előhatolni. Ezalatt Daczó néhány huszárral mint oroszán vívott a minden perczben szaporodó dzsídásokkal, míg végre, a túlerő által elnyomva levágatott vagy leszurattott. Ez alatt az öreg sasszemével meglátta a menekülési utat, egy vesszőkerítést lehúzatott, ezen lovával átléptetve eltűnt. Hogy hová menekült, senki sem tudta, mert azon utra, melyre ő ment, senki sem menekült. A dzsídások miután minden védő huszárt elejtettek a szekereket, és azok között a Bemét is elfogták. Senki sem gondolt a futók közül az öregre, mignem mintegy esti 10 óra tájt, egy huszártiszt - nevére nem emlékszem - önkéntes vállalkozókkal Bemet felkeresni készült. Mikor már nyeregben ültek, dördült meg törzsök Pista hangja: „Ne menjetek, mert én az öregre hoztam!” Engem is hívott és vele együtt mentem le a macskási udvarba. Út közben monda el nekem, hogy ő is ép azon a részen menekült történetesen, melyet Bem a kerítés lehúzatása által eszközöltetett, s így kertek között végre Héjasfalva mellett egy küküllői malomárokra akadt, gázlót*

keresett, s így a sár tetején lengő fehér toll meglátásával fedezte fel az öreget, ki lova alatt feküdt az iszapban. Nagy bajjal innét kivonta, lovára ültette, az alkonyat segélyével, lovát kantárszáron vezetve elhozta.”

ZEYK DOMOKOS

Az egyik legősibb erdélyi nemesi családba született. Születésének dátuma nem ismert, a marosvásárhelyi református egyház keresztelési anyakönyve szerint keresztelőjét 1816. június 19-én tartották. Apja, Zeyk Dániel a Marosvásárhelyen székelő Királyi Tábla ülnöke volt. Tanulmányait Kolozsváron, Nagyenyeden és a Magyaróvári Gazdasági Felsőbb Magántanintézetben, illetve a berlini egyetem filozófia karán végezte. 1844-ben hazatért, megnősült – felesége báró Kemény Júlia lett – és Marosvásárhelyen gazdálkodóként telepedett le. Családjának birtokrészei vannak a Hunyad megyei Zeykfalván, Tövis mellett, Déván, Gombáson, Tompafalván és Kuttyfalván. 1848. október 16-án részt vett az agyagfalvi székely nemzeti gyűlésen, majd belépett a székely haderőbe, és a csíkygyergyói dandár segédtisztje lett. Miután Bem erdélyi hadserege felszabadította Marosvásárhelyt, a 15. (Mátyás) huszárezredben Mikes Kelemen ezredes parancsértisztjeként szolgált. Részt vett az Erdély felszabadításával végződő hadjáratban. 1849 februárjától Bem törzsébe került, április 14-től főhadnagyi, május 18-tól századosi rangban. Május 19-én Bem a Magyar Katonai Érdemrend III. osztályával tüntette ki.

A segesvári ütközetet megelőző estét Székelykeresztúron Petőfi Sándor társaságában töltötte. Gróf Haller József szerint ő volt az a lovas, aki a magyar sereg menekülésekor a költőt kengyelvasába emelve vitte. A visszavonulás során mindketten életüket veszítették. Zeyk Domokos hőssé magasztosult a csata forгатagában, önként vállalt életáldozata a magyar hősök és szentek társaságába emeli; Andrássy Simon, Losonczy István és Thúry György mellé. Zeyk Domokos halálának körülményeit Lengyel József a következőképpen írta le a Vasárnapi Ujság, 1871. január 27-ei számában: *„Zeyk Domokos eleste is, kit multkor Miklósnak tévedésből irtam volt, értesüléseim szerint, másformán történt. Ha jól emlékszem, ezt Dézsi Sándor urtól hallottam, kinek azt b. Heydte beszélte el egy alkalommal. Elmondom, mert érdekes, és halála nagy nevéhez méltó. Elmondom, a hogy hallottam, különösen azért, mert szeretem hinni, hogy ha már megtörtént, az így és nem másképpen esett. Már a csata bevégeződött; a dsidások – és nem kozákok – az üldözésből már tértek vissza, mikor Lüders orosz tábornok fényes táborkar kíséretében kijött Fejéregyházán felül a kis-buni-ut és ország-ut szögellésénél levő dombra, honnan a völgy területe mind alá, mind felfelé belátható. Míg itt állottak, szemcsövét a tábornok a fejéregyházi tanorok közepe felé irányozza, hol egy huszár nagy sárga telivér lován száguld. A szállongó, s őt megtámadó dsidásokat egyenkint levágja, s néha 3-4 közül is egykettő megsebzése, s a többiek megszalasztása által kivágja. Már átugratott a tanorok sánczán, a táborkartól alig volt 100 lépésre, mikor egy fiatal tiszt a táborkarból kiugrat, Zeyket megtámadja. Ez hatalmas*

pallosszerű kardjával első vágásra homlokán olyat vág, hogy koponyafedél és sisak messzeugrott. Mikor ezt Lüders látta, szemét táborkarán végig jártatta, mintegy kérdezve, ha látták-e e hatalmas vágást? Azonnal parancsot adott, hogy e huszárt ne bántsák, hanem fogják el élve. Ezen parancsszóra egész dsida-erdő fogta körül Zeyket, de ő minden megadási felszólításra vágással felelt. Ez támadóit felbőszíté. Lovát és őt is már több dsida átfúrta. Végerejét megfeszíté ekkor, pisztolyát elővonta s magát főbe lőtte. Állítólag Lüders Heydtehoz fordult, s ezt mondotta volna: „Schade, ein guter Soldat!” Itt megjegyzem ezuttal, hogy b. Heydte épen e hely környékére tette azon helyet, hol Petőfit elesve látta volna. Ezen hely megfelel annak, hol magam is elestét gyanítom.”

Zeyk Domokos és elesett társai; Daczó Zsigmond őrnagy, Endes Árpád százados, Gál Sándor, Dáné János és Bors József honvédhadnagyok emlékére Héjjasfalván 1901. október 20-án közadakozásból emlékművet emeltek, amelyen a Köllő Miklós szobrászművész által készített Zeyk Domokost ábrázoló reliefkép alatt a következő vers olvasható:

Kozákok erre közre fogták,
Hogy élve ejtsék fogságba őt,
Ő küzd magát meg nem adva,
Aztán saját szívébe lőtt.

Nevét Budapest III. kerületében utca, Székelykeresztúron iskolaközpont viseli.

Felhasznált irodalom:

Magyarország hadtörténete I kötet 1985. Zrínyi Katonai Könyvkiadó

Wikipédia; https://hu.wikipedia.org/wiki/Zeyk_Domokos letöltés ideje: 2015.08.17.

Erdélyi Napló XV. évfolyam 18 (709) sz, 2005. május 3.

Vita Zsigmond levele <http://www.dnctj.ro>

Vasárnapi Újság XXII. évf. Bartha János levele – Tiszabecs (Szatmár) dec. 8. Adatok Petőfi halálához

Lengyel József második levele Vasárnapi Újság VIII. évf. 4. száma

Andorás-kori nyelvemlékünk

Vetráb József Kadocsa:

Andorás-kori nyelvemlékünk I.

A Tihanyi alapító oklevél

„A hétszintes menny és az egész teremtés egy Istene üdvösséghezó megtestesülése ezerötvenötödik esztendejében, amikor az elől mondott győzelmes fejedelem(András) királyságának kilencedik esztendejében szerencsésen uralkodott és vele a legnemesebb Béla herceg,...”⁽¹⁾

A király úr főjegyzője; Miklós főpap állította össze azon alapítólevelet, amely hittel bizonyítja azt, hogy Andorás király úr - e néven az első - a Balaton mellett; Tichon félszigetén megalapítja Szűz Mária és szent Ányos tiszteletére, a Benedek-rendi kolostort, és birtok adománnyal látja el, továbbá rendelkezik azon szolgák neveiről, a'kiket nevezett monostor szolgálatára bocsát.

Az okirat nyelve; latin, azonban a szövegében magyar nyelven lejegyzett un. fragmentumok /töredékek/ találhatók, amelyek tulajdonnevekre, földrajzi nevekre, elnevezésekre, határjelekre vonatkoznak és őrzik nyelvünknek korábbi alakjait.

Miklós főpapról illendő tudnunk azt, hogy nem értette, nem beszélte országunk nyelvét. Mond-hatnánk azt, hogy az élő nyelvünk megzabolázására törekvő latinok betűi nem voltak abban az idő-ben alkalmasak a szabatos magyar nyelvi lejegyzésre, és a latinban elő nem forduló magyar magán-, és lágymássalhangzók leírásai határozatlan s változatos formákat öltöttek - egészen a XIX. század második feléig, amikor is állandósultak a magán hangzók mellékjelei.

Ez a gond a magyar anyanyelvű írástudó egyházi, vagy világi papoknál is megmutatkozhatott.

Mégis mire alapozható, szinte teljes bizonyossággal, hogy az oklevél írója nem volt magyar ember?

Elegendő rámutatnunk a képmellékleten is látható kifejezés, latin praepositio és a magyar rag egyidejű, egyazon főnévre vonatkoztatott alkalma-zására; „...*ohut cutarea inde adholmodi rea...*”.

Miklós udvari főjegyző nyelvi ignoranciáján túllépve megköszönhetjük magas személyének azt, hogy a metszett tolla alól kikerülő kalligrafikus betűsorok megőrizték nyelvünk régiségét, feledésbe menendő szóösszetételeit, képi gondolkodásunk valós értékeit.

A Tihanyi alapító oklevél latin szöveggörnyezetében felbukkanó fragmentumok; szótöredékeknek nem tekinthetők, - ellenkezőleg önálló, teljes jelentéssel bíró mondategységek, amelyek együttes olvasata a kétnyelvűség ellenére pontos értelmezést nyer a mindkét nyelvet bíró olvasó szeme előtt.

Az un. magyar szórványok szavai, kifejezései két jól körülhatárolható csoportot alkotnak, a korszerű, reformált magyar nyelven érthetőkre, - ilyen például, **Keuris teu** (Kőris tő), **Aruk feeig** (Árok főig), **Zilu kut** (Szil kút), **Kues kut** (Köves kút), **Seku ueieze** (Szék vize), **Kurtuel faig** (Körtvély / Körte-fáig), **Ohut cutarea** (Ókútra), **Lean syherig** (Leány sírig), **Aruk tue** (Árok tő), **Bagat mezeieg** (Bagát mezejéig) idekívánczozik az az ismert mondattörredék, amit példaként említenek; **...Feheruuaru rea meneh hodu utu rea...**(Fehérvárra menő hadi útra), - valamint a Balaton-felvidék térségében jórészt ma is megtalálható földrajzi nevekre, amelyek ebben a nyelvi közegben elvesztették eredeti, ősi jelentésüket.

Dr. Novotny Elemér dolgozatában; „*Latin Fonetikával Írt SUMÍR Mondatok a XI-XIII. századbeli Magyar Nyelvemlékekben*” ⁽²⁾ , amelyet Prof. Badiny Jós Ferenc kiegészítő mellékletként csatolt Sorbonne-i előadásához a XXIX. Nemzetközi Orientalista Kongresszus Keleti Szakosztályának Megnyitó Ülésén - 1973-ban - behatóan foglalkozik ezen második szócsoporthoz 16 szavának etimológiájával. „professeur” Badiny, nem kevés leleménnyel, a Tihanyi alapító oklevél „ismeretlen eredetű és értelmű” szavainak segítségével, támaszkodva dr. Novotny tanulmányára, ismertette fel, és ismertette el a magyar nyelv azonosságát a Jules Oppert által „sumírnak” nevezett proto-magyar nyelvvel.

„A Dunamedencei Magyar Nép az i.u.-ni 1000. esztendő körüli időben azt a nyelvet beszélte, amit ma a nyelvtudomány SUMIR NYELV-nek nevez.” ⁽³⁾

Javaslom, tekintsük át Novotny Elemér tanulmánya alapján készített összevető táblázat szavait, szóösszetételeit.

1. **Tichon** (Tihany) TI-KU-UNU Szent (kegyes) élet háza
2. **Fuk** BU-UGU - BU-UKU - PU-UKU - FUKU fok, vm.-nek a felső része
3. **Huluoodi** NUL-LU-HUL-UD-I Halál őre/ isten neve (NÁNA?)
4. **Zakadat** (Szakadát) ZA-KA-DA-ATU Két őriző köve (határkő)
5. **Ursa** (Eörs - Örs) UR-SA - UR-SI Kegyes pásztor/ őriző, őrző knez /Kenese váltópárja Kani(z)sa (et)
6. **KE-EN-ÉS** "KI-EN /EN-KI/ isten gyermeke"
7. **Gisnau** /helynév GI-IS-NA-GU nagyúr
8. **Kisbár** (Kisbér) KI-IS-BAR fényes úr
9. **Nogu azah fehe** (Nagyszófő) NU-GU/ NA-GU-AZAG-BA-EGE Nagy (szent) fényes úr
10. **Munarau kereku** / Molnárkereki MU-NA-ARA-U magot őrlő kő = malom
11. **Monarau buku** BU-KU - PU-KU - FU-KU - FUK felső (részi) malom

12. **Kulun**/ Culun (tó és praedium) KUL-UNU/ KAL-AN Ég (isten) gyermeke
13. **Ekli**/ Ecli elizió helyesen =Ekeli v. Ekili EK(E)-IL-I / EGE v.IGI-IL-I "Ég ura"
14. **Fidemsi** BI-GI-ID - EME-SE főpapnő földje
15. **Segisti** = kisebb tó SIGIS-TI tókiöntés
16. **via Kangrez** (elizió) = Kangarez KI-IN-GIR - KE-EN-GER-ES/ KA-AN-GAR-ES KI-EN (isten) gyermekei Gnir uu ege Holmodia GE-NI-IR-WU-EGE - GUL-MUH-DI-A Első fejedelem ura; (GAL-MAH-DI=(G)Almádi= Balatonalmádi régi forma; GE-NI-IR-MU-IGI - GAL-MAH-DU-A nagy Magasztos gyermeke
17. **PATA-WU-EGE-ZE** "néven nevezett kegyes(igaz) úr" Putu wueieze

Összehasonlító Etimológiai Táblázat dr. Novotny Tanulmánya alapján

Természetesen a fenti vizsgálat alávont szavakon kívül számosan találhatóak az oklevél lejegyzett magyar alakváltozataiban un. „sumír” eredetű szavak. Példá gyanánt említsünk meg néhányat; TUR-KU (tó), SAR. Feu, GAM.as ... stb.

Figyelemre méltó a szövegben megbúvó **via Kangrez** (Kangárok útja) kifejezés helyesen **via Kangarez**, amely magában rejt a magyarok egyik legrégebbi népnévét; a mélyrendű magánhangzókkal megelevenített **KA-AN-GAR-EŠ**-t jelentése; **EN-KI / KI-EN** (isten) **G(y)ER**mekei.

Közbevetőleg jegyzem meg, hogy az Arany - korból fenn maradt másik népnévünk az „ono - gur”(ENEK-UR, ONOK-UR) is a Tigris és Euphrates folyó vidékéről származik, a szabír, / ŠA-PIR, SU-BAR, SA-BA R/ szavárd-magyarok elnevezéssel egyetemben.

De térjünk vissza a Kárpátok koszorúza folyamközbe, oda is a „**Balatin**” északi partjára, ahol a nyelvemlék még ilyen emlékezetes elnevezéseket őriz, mint; **Fizeg azaa** (Fűzfő), **Ziget zadu** (Szigetszád), **Baluuanan** (Bálvány), **Eleuui humok** (Elői homok), **Harmu ferteu** (Három fertő), **Ruuož licu** (Ravasz lik / lyuk), **Cues humu** (Köveshomok) és **Sumig** (Sümeg).

Mennyi csodás dolgot nem fedezhetnénk fel, ha nem törnénk fel régvolt szavaink burkát, és nem szabadítanánk fel szellemét, melyet körülölel az isteni fényfolyam.

Megjegyzendő, hogy bár földrajzi neveink rohamos gyorsasággal íródnak át és tűnnek el – tudományos segédlettel - egyes földrajzi térségeink térképéről, felejtésre ítélve azokat (lásd Pilis), még is megmaradnak, rejtett módon az Őselők unokái emlékezetében.

1.-Alapítólevél zárórész 2.-Megtalálható Badiny Jós Ferenc; Káldeától Iszer-Gamig című trilógiájának II. köt etének mellékleteként 3.- Badiny Jós Ferenc; Káldeától Iszer-Gamig trilógiájának II.-kötet essz. latin lejegyzés sumír prototipusa (ősalakja) jelentése.

Vetráb József Kadocsa:

Andorás-kori nyelvemlékünk II.

ANDRÁS-KORI Ó-MAGYAR IMA

Anno Domini 1842 Szent György havának utolján, amikor a futkározó kölyök-szél lába bele-belebotlik a sarjadó vetések száraiba és toványargalva a gyümölcsösök fehér-rózsaszínbe öltözött kényeskedő fái közé, virágszirmot szakít magának, Literáti Nemes Sámuel uram Pesthről útra kelt vala Poson várának irányába a' német-ajkú népek városai felé. Mi okból indula el - rokonlátásra vagy üzleti vállalatból? – ezt már nem jegyezte volt fel a krónikás pennája. Elég annyit megjegyeznünk, hogy Klagenfurt városában kezében akadt vala egy brevárium könyvecske, melynek elő - és hátlapja öszvetartozó, vékony bőrhártyával vala boríttatva, s rajta régi írások. Sámuel uram, ki tapasztalt embere vala a' régi tárgyaknak, levén régiségkereskedő, megfuttatá szemeit az írások latin bötüin és látá, hogy az ki hátul vala; deákul vala. Úgy ám, de az előlap írásának sorait érdemes kibogozni, mert azok világos értelmet hordozának; „**O Jezus zent maria azzuna hyweuc ysten rontha papa ur ellennch...**” –hiszen, ez a magyariak nyelvén íródott vala a' régiek szavaival – gondolá nagy izgalommal magában, de orcájára az unottság lárváját terítvén látszólag kelletlenül forgatá ujjai között a' kincset, azért, hogy ára ne menendjen a' csillagok magasába, hanem a' földön maradjon, mint a' sebzett szárnyú vadgalamb. Végül megalkudván kifizette vala, és a breváriumot hazai földre hozá, oda ahonnan írása származott.

Eddig tart a legrégebbi, kontextusában összefüggő magyar nyelvemlék feltalálásának története.

Literáti úr régiségboltjának hátsó traktusába vonul szabadidejében és az ó-magyar szöveg föléhajolva megpróbálja értelmezni azt. Ameddig képes reá úgy őrzi a titkát, mint fösvény az aranyait, de két év leforgása után 1844-ben a „Századok” című tudományos folyóiratban Szabó József úr közli a nyelvemlék szövegét és Literáti olvasatát, -ami hiányosnak és hibásnak bizonyul- így irányul a közvélemény, s a tudományos világ figyelme az ima felé.

A két nagyhatalom fegyveres ereje révén vérbefojtott szabadságharcunk után a MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIÁNAK még volt néhány szabad éve az isteni kegyelem okán, ezért nem engedte feledésbe merülni eme becses nyelvemléket; 1850. január 23-án Jerney János akadémikus a hatóság engedélyét bírván, hatósági felügyelet mellett lefejtí a könyvecske fedlapjairól az írásokat tartalmazó hártyát és bemutatja az Akadémiának kijelentve, hogy annak valódiságát bárkivel szemben kész megvédelmezni ⁽¹⁾.

A következő megjegyzendő évszám az 1854. évi.

Ekkor jelenik meg nyomtatásban Jerney János munkája, 'mely az alábbi címet viseli; „Magyar Nyelv-kincsek az Árpádok Korából” írója ebben a tanulmányában közli a saját olvasatát archaizált betűátíráttal.

Azonban később látni fogjuk azt, midőn megismerjük az első ima szövegét, hogy eme tudós urak olvasata, miért nem lehetett teljes és miért találhattak benne zavarba ejtő szavakat, sőt egy teljes - akkor még nem értelmezhető- mondatot is. Az András-kori ima szövegét, az azt teljes terjedelmében megjelentető, Badiny Jós Ferenc könyvéből idézem⁽²⁾ kiemelve a jelzett mondatot; *"O Jezus /és/ zent maria azzuna hyweuc ysten rontha papa ur ellennch bodug leo papa urc megwacyttuac nhelveun choncittiac uodalum waguc bacun futua hazuktual zeles feuldun zaranduglu zeghen nypec /és/ prasbytrucut fuul vur turcuan fuithou couruc-grazdua lufuu: Wutu peccis lughala toran munhi ni zobathaya heu gehnahabul Step lughalu ur fouguaia zenthiel ur ysten odutt wola gymultstul zent urzagnuc nagh pannonna leun chinus cert paradisa muncchu wan felduc yse – wiz foulua angheluc eurec wulu hotulmual – horogtoul papa urunc zenti ieleus andoreas ur uthoya hyweuc azen /és/ amen."*

- A kiragadott mondat megfejtésével Dr. Novotny Elemér a megelőzően már idézett dolgozatában⁽³⁾ foglalkozik kiemelve azt a tényt, hogy a nyelvemlékben található teljes mondat, csak a tudományos körökben „sumírnak” mondott nyelv szószedeteivel és nyelvi törvényszerűségeivel értelmezhető.

Érvelése a nyelvemlék valódisága mellett helytálló; a hártya kormeghatározása, eredetinek elismerése, továbbá az, hogy az 1842-ben fellelt nyelvemlék olyan kifejezéseket tartalmaz egy akkor még ismeretlen mezzolitikus nyelven, amit abban az időben (1855-1869) még nem fejtettek meg s fedeztek újra fel, kizárja a hamisítvány lehetőségét. Az ima szövege kulcsot ad keletkezésének időpontjára vonatkozólag (1046-1047), ezt az évszámot a latin nyelvű ORATIO is megerősíti, amely a bőrhártyán olvasható (*„ut rex noster neoelectus Andreas...”*). Tudjuk, hogy Katolikus Endrét 1046 végén koronázták és ékítették a királyi méltóság jelvényeivel azt követően, hogy a „magyari nem” megaláztatására, idegen nemzetnek (teuton) alávetésére törekvő és ezt végbevívó királyi önkény ellen Vata főúr vezetésével fegyvernek erejével fölkelt a nemzet, s ez az első kuruc szabadságharc megdöntötte a „német” Péter rémuralmát. – Ez a jelző a meglepetés erejével hathat reánk, de figyelmesen elolvasva az ima sorait így találjuk benne; *couruc-grazdua lufuu: Wutu peccis lughala*. „Latin fonetikával Írt SUMÍR Mondatok a XI-XIII. századbeli Magyar Nyelvemlékekben” András erős kézzel fordul szembe a szkíta ősvallás visszaállítását is célként kitűző fegyveres mozgalommal és annak vezetőivel. Ha Levente - „Andoreas” bátyja - nem hal meg oly’ „hirtelen” az ő királysága valóra válthatta volna ezt a célt.

Mi része lehetett benne a későbbi királynak ez nem bizonyítható, de hogy, minden eszköz, ’mely a hatalom megszerzéséhez és megtartásához vezet nem volt idegen tőle, - ismerve András pályafutását - az már elmondható, gondoljunk a fondorlatos „korona-kard esetére” öccsével, Béla herceggel. Kálti Márk Képes Krónikája ismerteti eme nehezen viselhető, és élhető korszakát a magyar történelemnek. Arra biztatnék minden magyar olvasót, forgassa e lapokat!

Rátérve dr. Novotny mondatelemzésére vegyük szemügyre az alábbi táblázatot, amely meg fogja világítani elménket eme „protomahgar” mondat értelmét illetően;

„*grazdua lufuu: Wutu peccis lughala toran munhi ni zobathaya heu gehnahabul*”
a sumír archetipus;

GAR. AŠ. DU. A /LU. PU. GU./WU. UTU./ PE. EG. GI. IŠ. / LU. GAL. LA./TUR. AN./ MUH. UN. HI./ NU./ ŠU. BAD. DU. A. HA./ GI. HU./GE. HIN. NA. HA. BU. LU.

1. táblázat

Összehasonlító Etimológiai Táblázat dr. Novotny Tanulmánya alapján			
ssz.	latin lejegyzés	sumír prototipusa (ősalakja)	jelentése
1.	grazdua	GAR-AŠ-DU-A	garázda /felforgatást csináló, felforgató
2.	lufuu	LU-PU-GU	főember
3.	Wutu	WU-UTU	Napisten embere
4.	peccis	PE-EG-GI-IŠ	főúr
5.	lughala	LU-GAL-LA	királyi
6.	toran	TUR-AN	Egi törvény
7.	munhi	MUH-UN-HI	Mennyeknek
8.	ni	NU	ne
9.	zobathaya	SU-BAD-DU-A-HA	szabadítsa meg
10.	heu	GI-HU	tüzes, / hő, heves, forró
11.	gehnahabul	GE-HIN-NA-HU-BU-UL	alvilágból

1. Országos Széchényi Könyvtár 1365. Fol. Hung. I. jelzés alatt található / dr. Sárkány Kálmán adata
2. Káldeától Ist er-gamig II.-A Sumir-Magyar Nyelvazonosság Bizonyítékai 213. old.
3. „Latin Fonetikával Írt SUMÍR Mondatok a XI-XIII. századbeli Magyar Nyelvművekben”

Versek a magyar történelemről

Vetráb József Kadocsa

versei

Ítélet

Égi földön lét-virág,
földi Égen lét-világ.
Múlnak vásott vásznán
rajzolt jelek fénylenek.

Rejtélyes múlt, mába érő,
isteni gondolattal fénylő,
eleven lélek-rezdülés.

Öltenek alakot a holt ősök,
végső harcra váró erősök.
Ősi szablya ezüstje villan,
ártó kéz hanyatlík.

Maradnak a jóra valók,
a látók, és a jóra válók
a gyász-virágos csatatereken,
kik jól megtartották a hitet,
szívük hamvába rejtve azt, -
éltetvén a remény-parazsat.

Az eleven Gonosz megfogatva,
e szépre hajló világból kivettetik.

Hunok nagy királya

Arany-fényű madár jelzé jöttöd,
Titkok fejtője, jeles tudója,
Isteni sors földhöz, néphez kötött,
Léted; létem, hősöknek utódja,
Lomhaságot soha nem túrt kardod,
Aranyba öltözött őrizőm, nagyuram.

Első kerál; Vajk

SZentséges neve búzös sárba rántva,
Egyenes szavára egy nemzet hajt,
Nem hozza soha jó uruságára bajt,
Tőle ellen fut, hagyva fegyvert hátra.

Istenünk szépülő kegyéből
Született jó magyariak hív kerála,
Támasza-gyámola jó népének,
Véle szemben némöt meg nem álla.
Áldás reád, kit eltagad rút érdek,
Neved ne töröltessék a Sors könyvéből.

Hűvös szellő szárba szökken...

**Hűvös szellő szárba szökken,
vér-verejték párállik a sápadt
újhold széles homlokán, fáradt,
elgyötört pillantása fut halmokra
rég volt hős vitézek öreg kopjáira.**

**Ereszkedik ó-ezüst harmat-pára,
hegyre, dombra, vénülő bükkfára,
reásimul az elernyed, vér áztatta,
felkoncolt testre, melybe eleven lélek,
a csillagok honából vissza már nem tére.**

**Király volt ő, büszke magyarok fejedelme,
István szeretett fia, a beavatott igaz remény,
maig hatón tartja az ősi, nem múlt emlékezet,
de hegyes tört vetett ki reá a teuton lelemény.**

**Anyja, a szent életű bajor Giszla, holt
Romló testét fedi már vöröslő márvány,
karjaival nem óvhatja, védheti őt az úrnő,
kinek egyetlen fia, s csillogó ékkőve volt.**

**Új a királyné, bár neve a régi: Giszla,
átkos alakját a népi emlékezet soh'se
hozza vissza, vállát érinté a Szentkorona,
német császár kígyólelkű, álnok rokona.**

**Nem felejté a vitézlő herceg Imrét,
a szittya hadak régi haragvó istenét,
ki úgy veré meg németek gőgös seregét,
hogyan haza felé futva dobá el fegyverét.**

Fajtáját nem hagyja Giszla, parancsot ad
két ritterének, Dieternek és Boldtnak;
Ne érje el Imre hun- országa koronáját,
inkább lássa hideg, megcsúfolt halottnak.

Légyen talán oly szerencsétlen vad-baleset,
koncolják fel lágyékát, mint tette volna ártány,
pusztuljon el Imre, és a többi magyar herceg,
légyen húga fia, német Pétör, a vazallus király.

Így történe. István kapott lassan ölő mérget,
Imre, a szép korona herceg, gyertyás ravatalt,
Vászoly herceg forró ólmot mindkét fülébe,
s a velejéig gonosz, álnok Péter királyi hivatal.

Gertrud királyné

**Szén-fekete, ólmos égen
csillag-pára szendereg.
Vértengerben ázik a Hold,
tovatúnik az eleven élet,
s kísérteni lép elő a holt.**

**Viasz arcú kicsiny gyermek
barna fűrtjein halotti korona,
vértelen ajak, vádoló szemek,
Imre király fia, ifjú László ő vala,
Gertrud ura, Endrének, rokona.**

**Rést ütött zsenge szívéen a méreg,
mely rejtve, adagolva étkében volt,
lefoszlott róla az élet, mint haló fáról
az elszáradt, megfakult, repedt kéreg,
s hatalomvágyból támadt új hatalom.**

**Vad, rendszeres tivornya, és az édes bor
nem feledteti Gertruddal a rút bűnt,
mely lelkét dúlva keblében pezseg, forr.
Leánykája, Erzsébet, - tiszta lelkű szűz,
imáival átok anyja feloldozásáért küzd.**

Erzsébet rózsái

**Sűrű, sötét fellegek lapulnak,
szállnak Hunnia néma egén,
ám készül, jövel a jó remény;
fényes csillag szállt le Patakra.**

**Zemplén földjén lélek testesül
királyi házban királyi gyermek,
Gertrúd leánya, szép Erzsébet.
Erénye tiszta, szentsége jelesül.**

**Krisztusi szeretet szüli a regéket.
Királyi asztal maradékát; cipót,
ízes, foszlós kenyeret, morzsát
kicsiny leány-kötényébe fogván
oson, s ossza legott koldusoknak.**

**Mi az, mit lopva rejtesz - kérdé anyja,
s Erzsébet arcára halvány pír simul,
rózsáim - mondá -, s való igaz, virul
vöröslőn kötője ölében az élő rózsza.**

**Igazzá vált végül a botor, kiejtett szó;
a lelkében lakozó örök szeretetért,
az Égi Úr, kegyelmes szíve melegéért,
rút hazugság bűnében nem hagyja.**

Belee király, e néven negyedik

Idegen szívű, gonosz anyja megöletvén,

Vérbosszú hevíté kevert merán - vérét.

Bár csatát veszte Mohinál mongol ellen,

Ékes győzelmet aratott tatárral szemben.

Lelke magyarrá lőn, s építe várakat védelemre,

A Pest-hegyi torony és Új-Budavár dicséri esztét.

Az Égi király leánya

Sejtelmes köd lepte kor szülötte,
zúgó vérzivatar kebléből támadt
e kegyes leánya magyar Istennek,
nagy dolgokra hivatott küldötte,
támasza, gyámola hős népének.

Már kisgyermekként érté a jövőt,
atyja győzelmét jelzé harci síkon,
rőt paripák alatt vitézek csontjai,
gátját nem látá imádságainak,
ismere örök jegyesét;-Jézust,
tére korán Égi urának elébe, s
a test márvány alatt is gyógyíta.

II. Atilla király

Mikoron még az Ég s a Föld még egy vala,

Akkor jöve, mint fekete éjre Isten napja,

Titkokkal telt tarsolyában rejlik a remény,

Hogy beteljék az Úr erős, cselekvő szava.

Isten szerelmetes, szép Fia, - igen kemény

A tett, acélos karod pulya népeket védelmez.

Sok szenvedő életre vár téged szunnyadó uram.

A törökverő

Hunniának adta vala bátorságul a hadak istene,
Ujjai a királyi gyűrűt forgaták, mint játékszer,
Nagy sietve Erdélyből Budára menvén,
Ypsilon-fa árnyékában fáradtan pihenvén,
A tolvaj holló ragadá el aranyszín gyűrűjét,
De nagybátyja nyíllövessel azt visszaszerzé.
Igy mutatták vala be atyjának, Zsigmond királynak.

Jó vitézséget, bátorságot déli végeinken tanula,
Ám királyi atyjától aranyos lovagi sarkantyút véve,
Nagy harci tudással vívott vala vad, öldöklő csatákat
Országának hírnevét öregbítvén pogány tewrewk ellen,
S Nándorfejérvár alatt kivívá a diadalt, de ott is nyere ravatalt.

Kardos költő

Zerin magas bérczén bölcső billeg vala,
Ringata fényes, csillag-éltű szárnyas reményt.
Ismét magyar lehete majd az magyar jövődő,
Nemzetszabadító királyi koronás fenség
Is lehetne, vitézlő népének igaz fejedelme.

Már serdüle az ifi úr, kezében szablya, kopja,
Irgalom szívében az csatán nem üte fészket, tanyát.
Keze szorításában jól forga az kard és az toll.
Lovával elsőként véres csatatérre ronta.
Óh, ő olybá tűne, mint haragvó hadisten,
Séltét oltja vala az titkos császári parancs.

Magyar történelmi arckép

Akrosztikon

Ily' nyomorult világ jára magyar népre,
Ily' fényes csillaga támadt magyaroknak.

Rhodosz-tavába hullott hunyt csillaga,
Ám, lelke égi honba röppent a hősnek,
Kérlelé szavával elébb császárt kíméletre,
Óh, hogy vágyta szabadulását népének, s
Cikkan hüvelyéből kardja Bécsre mutatva.
Zászlain hímezve; Isten, Haza, Szabadság,
Igazság'-harc, ősi jogot érlelt Szatmárba'.

Fellegek takarják a Hold selyemlámpását,
Eljár felette a könnyörtelen, múlandó idő.
Reásimul széles vállára feledés-palástja,
Elröppenő szeretet-vágya Hunniába száll,
Nem csitul vérző szívében a kínzó honvágy,
Cifra kincseit, birtokát áldozta hazája oltárán.

Hargita 1849.

Az elhagyott örökkévaló Jóisten
lebocsátá sötét bársony kabátját
Udvarhelyszékre, - éjszövetén át,
úgy tetszik, semmi fény nincsen,
csak komor tekintetek parazsát
izzítja kelő szél magasló Hargitán.

Olajos fegyverek a csontos kézben,
a vodka-gőzben úszó őrrítő haddal
néznek rideg, merev farkasszemet,
- e vérben gázoló vörös fenevaddal.
A verdeső székely-szív érzi, tudja jól,
hisz' volt a történelemben hasonló;

Erkölcsei parancs életük árán is védeni
öröklött hazát - 'mi adatott-, ősi földet,
gyermeket, asszonyerényt, s leány-ölet,
a maroknyi édes rögöt, és nem kérdeni;
Mi végre e szent, kikerülhetetlen áldozat.

Még ott nyugszanak a hősök, fejfájuk kopja,
fent a síkon magyar-szín szalagok lobognak.
Hirdetik fennen, mint egykor a hős hellének
a honnak; „Itt fekszünk vándor, vidd hírül;
Megcselekedtük, amit megkövetelt a haza.”

Pilisi lángok őrzője

A hegység körbefutó méla meredélyén,
mint hosszú fakopják hegyei emelkednek
a fák, s 'míg a fényes arcú nap dereglyéjén
nyugatra evez felhő pettyezte ég-tengeren,
a múltba révedő tekintet csodás álmot lát:

Fegyver zörren, érc az ércen, s állnak a falak,
bús bástyák borongós barna ormain zászlók
lengenek lustán; Atila király arany sólyma száll,
zöld halmokon ezüst szittya-kereszt feszül, zúg
az erdő lombja, fatörzsek roppannak, az idő áll,
vagy állni látszik, zabla csörren, paripák robognak.

Atila városából, a trójai frankok Szikambriájából
indul véres harcra a daliás hunok hatalmas hada.
Atila a vezér – flagellum Dei - az öreg Isten ostora,
csípejét övezi veretes tarsoly, aranyöv, s függ oldalán
a díszes aranyos szablya, amely Emra istentől való
büntetni a tőle elhajlók, erkölcsben elbukók városát.

Lutécia-Páris szajnai szigete megmenekül,
közbenjár érte Genovéva, a kis pásztor szűz,
Atila hada Tours-nak, s gyenge Rómának kegyelmez,
melyeket új hitben kardos angyalok serege védelmez.

Kerechet-sólyom szárnya csillan a napban,
szellő kél az öreg fák susogó lombjai alatt
és kéklő árnyék fodra vetül hegyre, folyóra:
a fényes lélek-látomás képei tovafozlanak.

Időutazás a Pilisben

A lehulló éj mély- kék szövetén,
mint fénylő, opál gyöngysorok,
sorakoznak merengőn tétova
ezüstös fényű időtlen csillagok.

Az idő vékony fonalán, mint pók,
ereszkedik lustán az emlékezet,
nem kortyol a Léthe hullámaiból,
álmai léte múltjába visszavezet.

Hosszú völgye végén vén Budának,
királyi várának megújult, széles fala,
magas tornya áll őrt nézvén Dunára,
Vörös palotáján veretes, aranyos pala.

Királyunk, Matiász,
éberen tervezget,
mécsekláng táncol
tervrajza hártáján,
nézi, erőst nézi révülten,
feláll, majd lassan leül;
hidat készít északra a Duna
fölött Pest városán felül.

Zsigmond, apjának atyja,
is erőst így akará tennie,
a magyar mérföld hosszú
hídnak meg kell lennie!
Ő Budának, s Dunának közére
egyetemet fundál, emel, épít
deákvárossal, piacokkal, s ez
jó Hunniának hírnevet szépít.

Nem is sejthető, hogy a fondor, rút
ármány szép terveit semmivé teszi,
s Viennában, a nagypénteki misén
- méreg útján - élte fonalát metszi.

Ma is áll még ez Universitas sánca,
bár reáismerni igen nehéz,
fákkal, bokrokkal benőtt vén
oldala Visegrád fellegrárára néz.

Mai napig megmaradt nyoma a regének,
magyarok népe hívja e szép helyet,
királyunk után, Mátyás hegyének.

Valahol...

Valahol a megsápadt rég-idő vértelen
ajakán megrekedt a végtelen rege-szó,
szólama fájón csattan a méla tájon, s a dal
talán végképpen elszáll, elinal, elhallgat.

Csendülő csend ül a tájra,
még madarai is hallgatnak,
s bíbor-hajnal hasadtával,
szél fésülte réttel, fákkal,
édes-mézes dalra fakadnak.

Aranyló fény, erősödik egyre,
keletről támad a sugaras nap,
ezüstköd terül folyóra, hegyre
és harangkötél után nyúl a pap.

Fehér csuhája izzik a fényben,
nemes, szép arcán áhítat honol.
élet-ösvényen lépdél serény lába,
nem fut, rohan, így soha nem botol.

Szívében őrzi az igaz Istent,
az ősi dalok, igaz, jó szavát.
lelkében kétely soha nincsen,
magában énekli népe sors-dalát.

Magyar tölgy

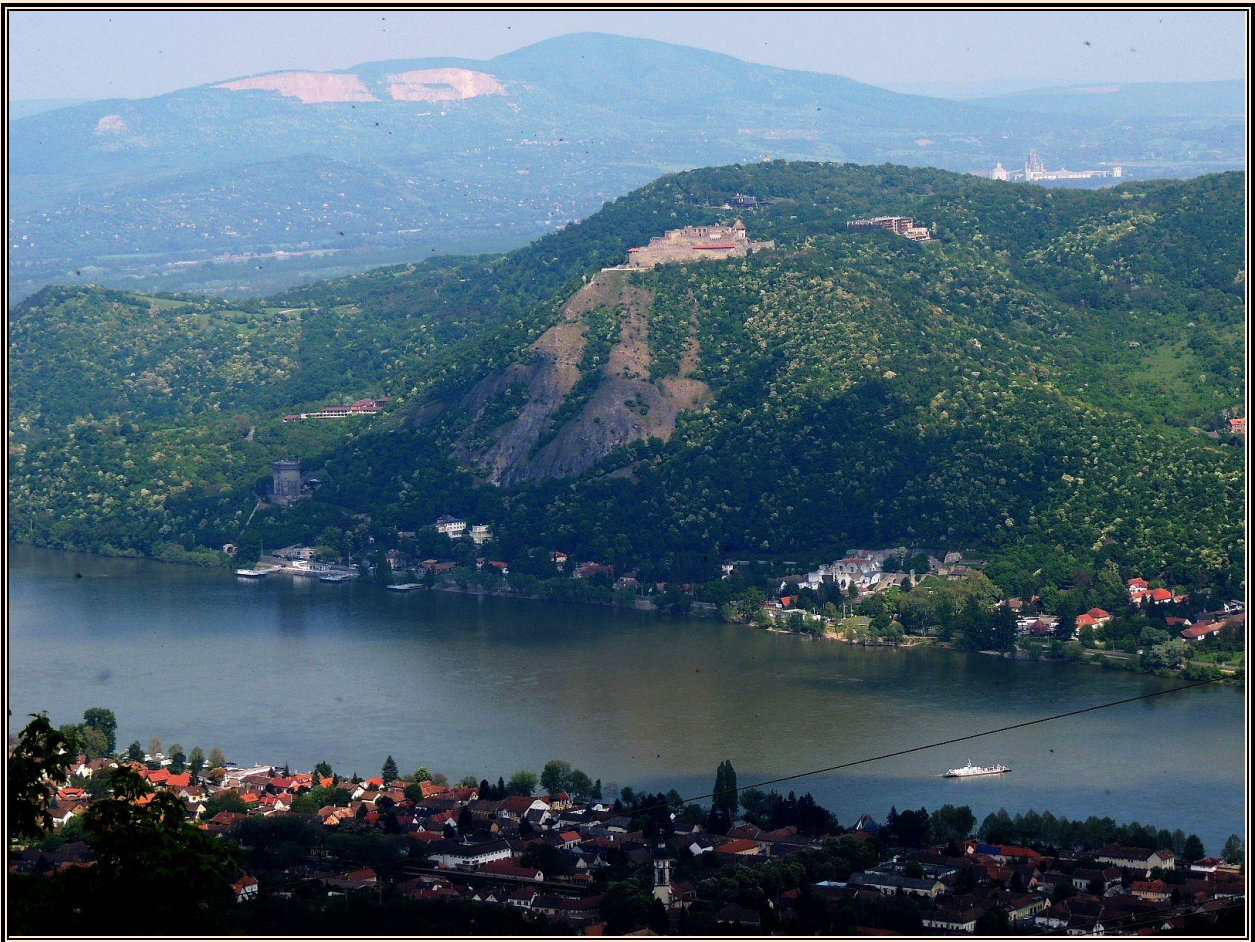
Múltnak, sáros, ázott, kötött talajába
kapaszkodik ágas-bogas gyökerével,
páratlan szép nemében, fajtájában,
ősi múlttal nem törődve, elrévedve
csak áll, és létezik lombkoronás ágaival
a tölgyfa téres réteken, s nem gondol
múltra, jövőre, bár testét nyüvek rágják,
eleven ág-karjait idegenek nyesik, vágják;
tudja bizton, hogy tavaszodván újra hajt
rügyet, és smaragdszín lomb-ruhát ölt, makkot
terem, olajos magot, az alant rőfögők örömére.

Kép-utazás a Pilisben

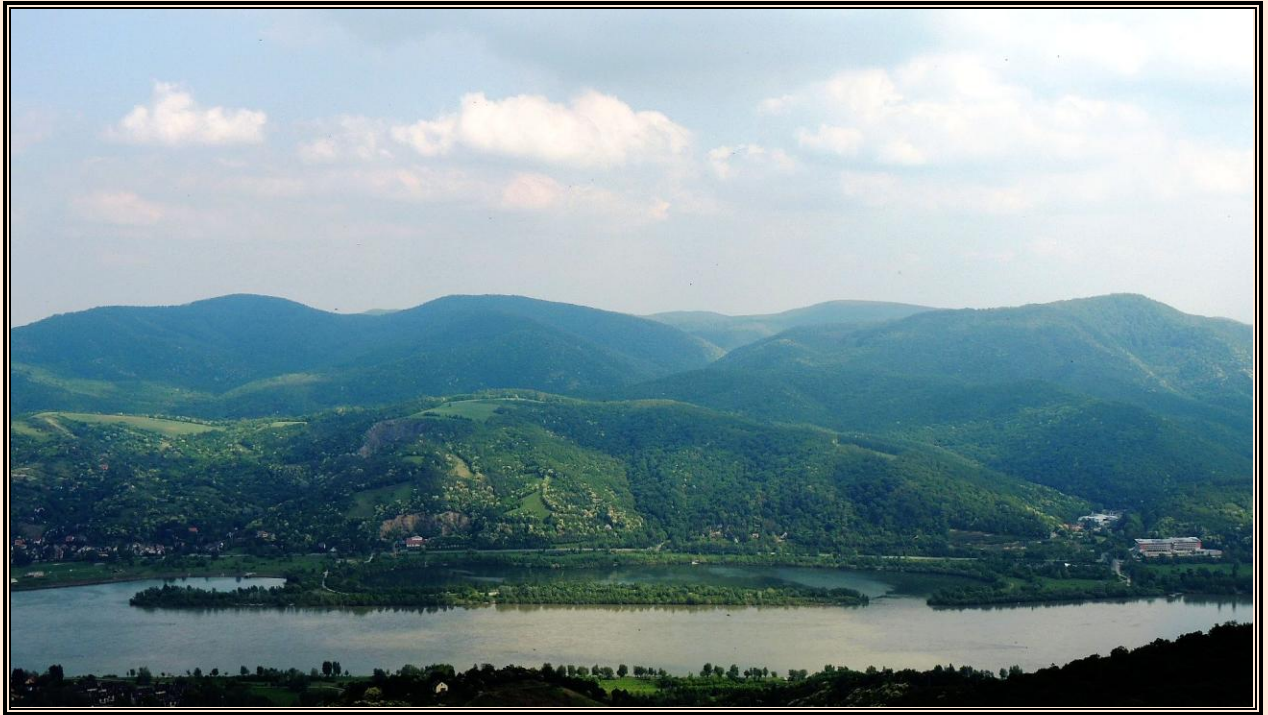

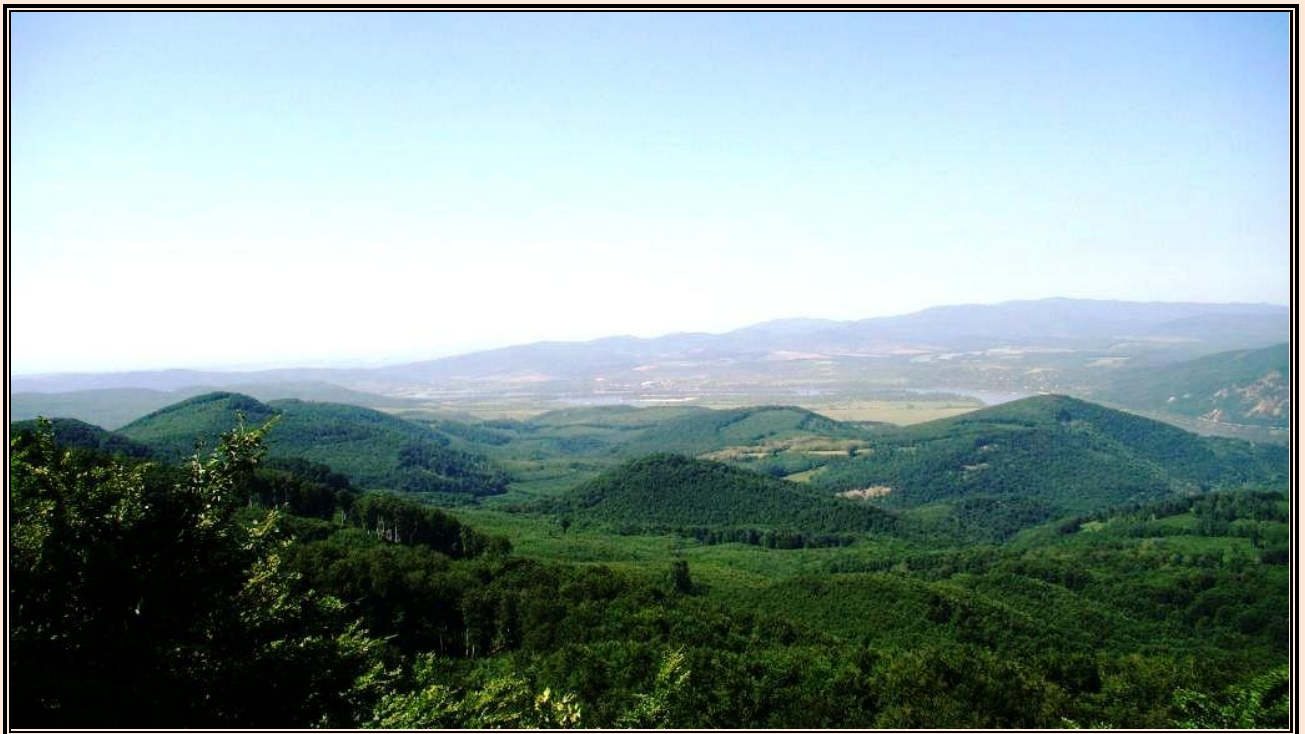
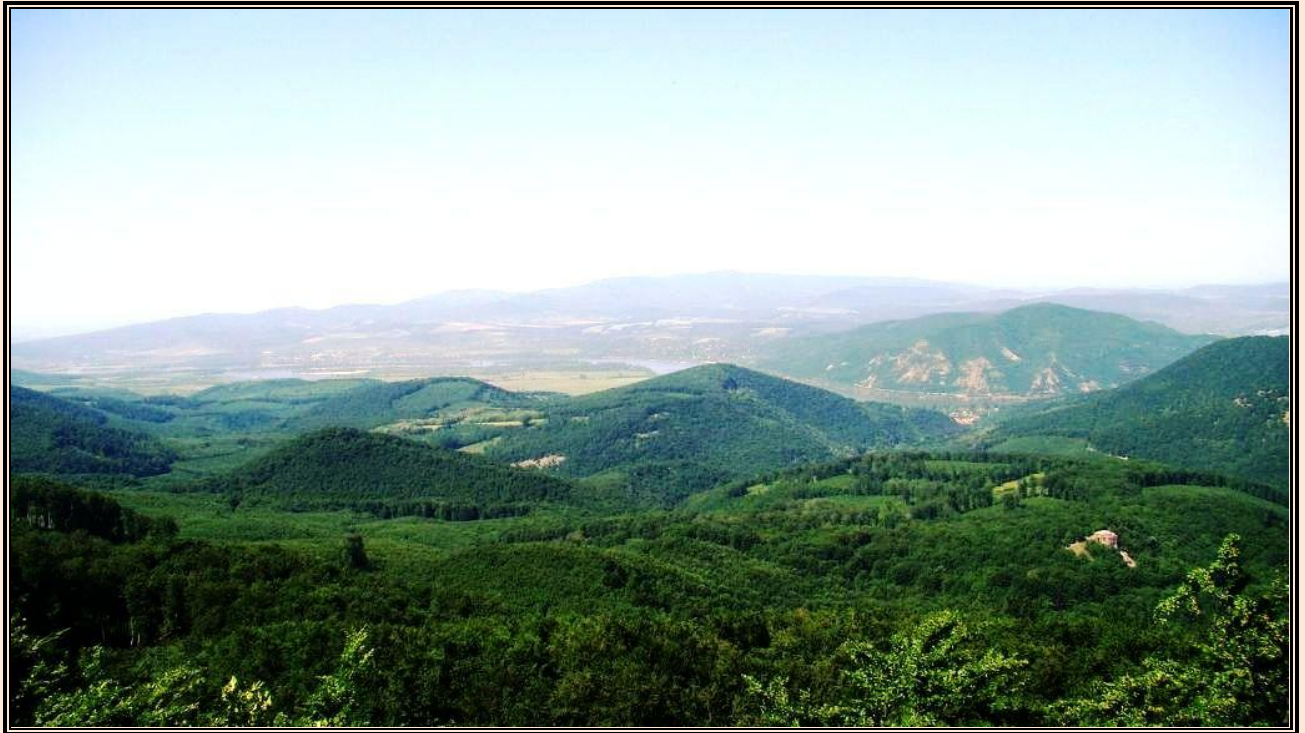

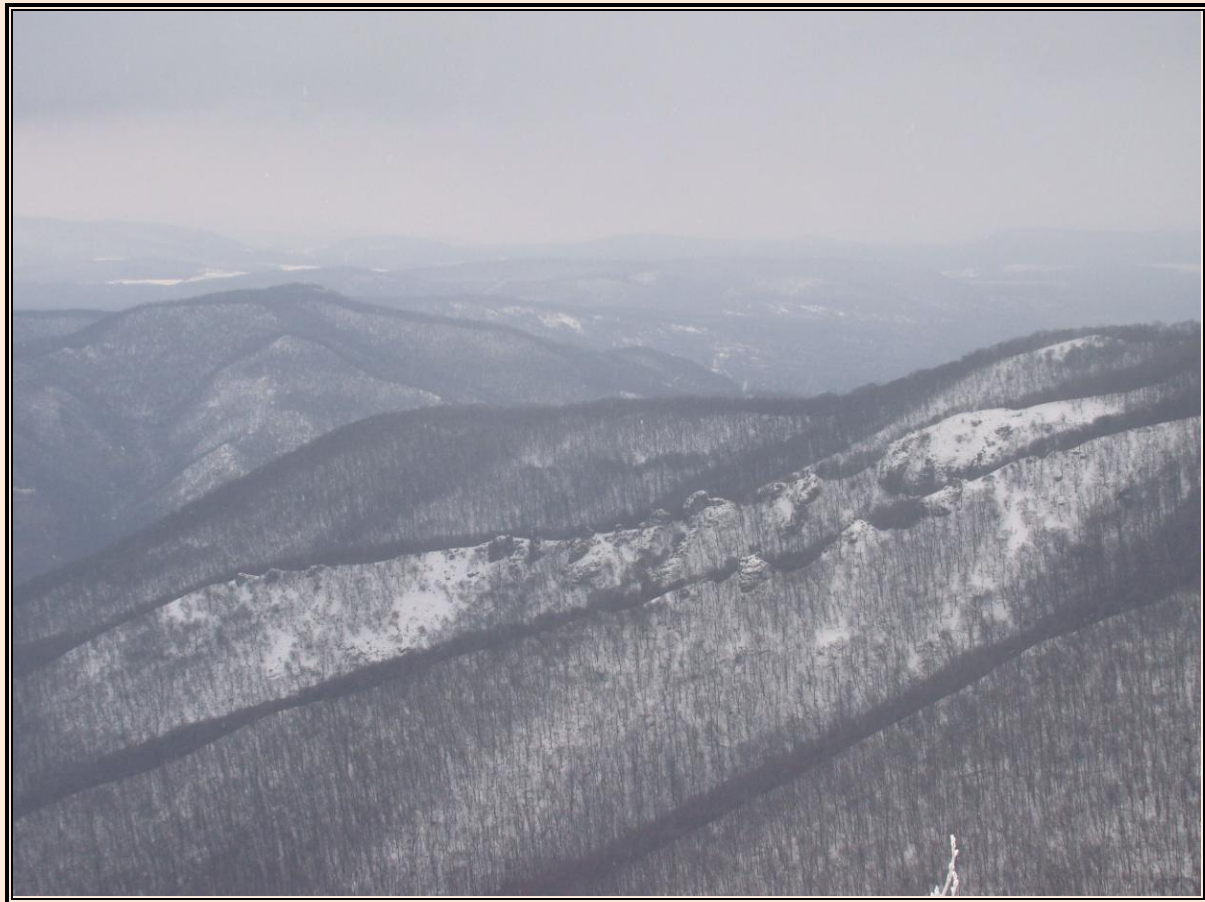

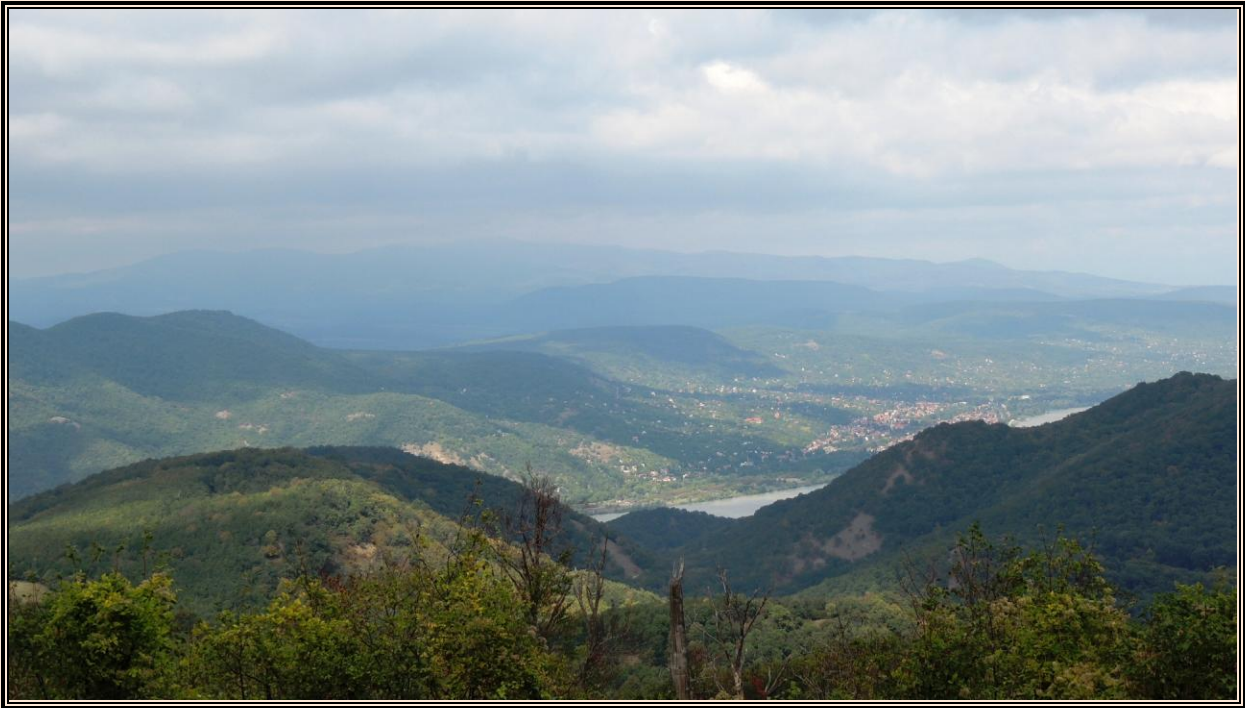

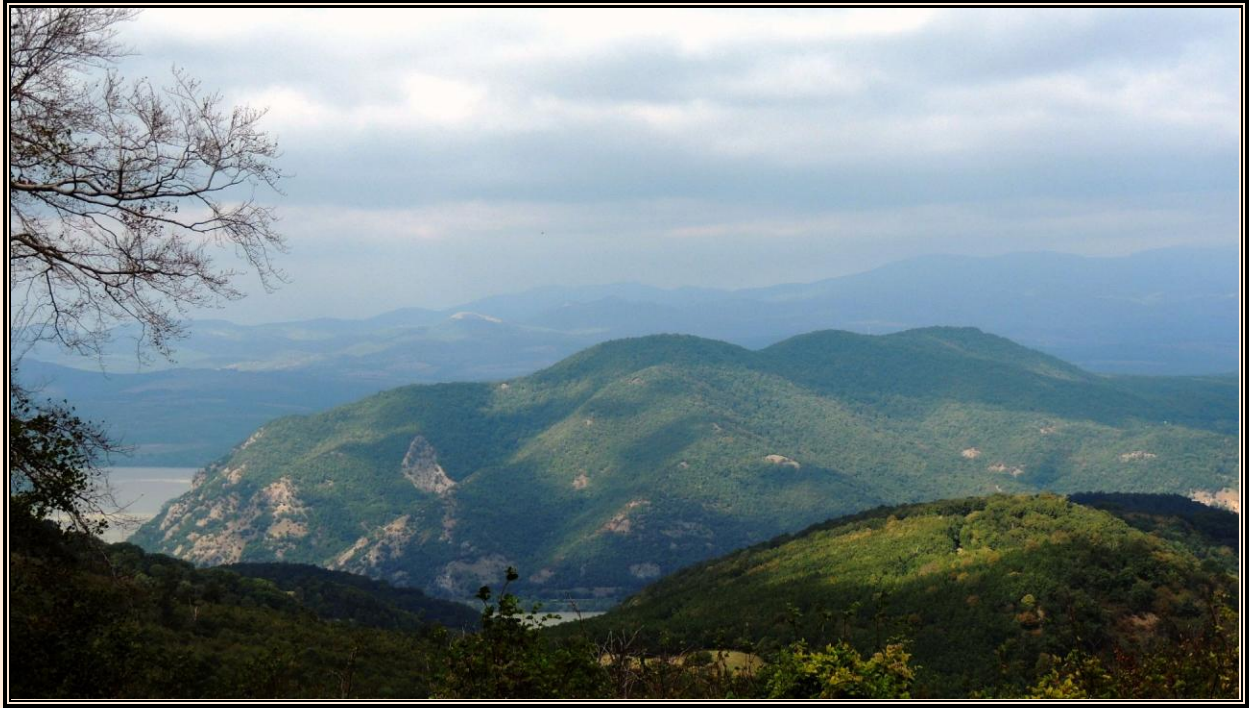

Rommezők, falszakaszok, fragmentumok

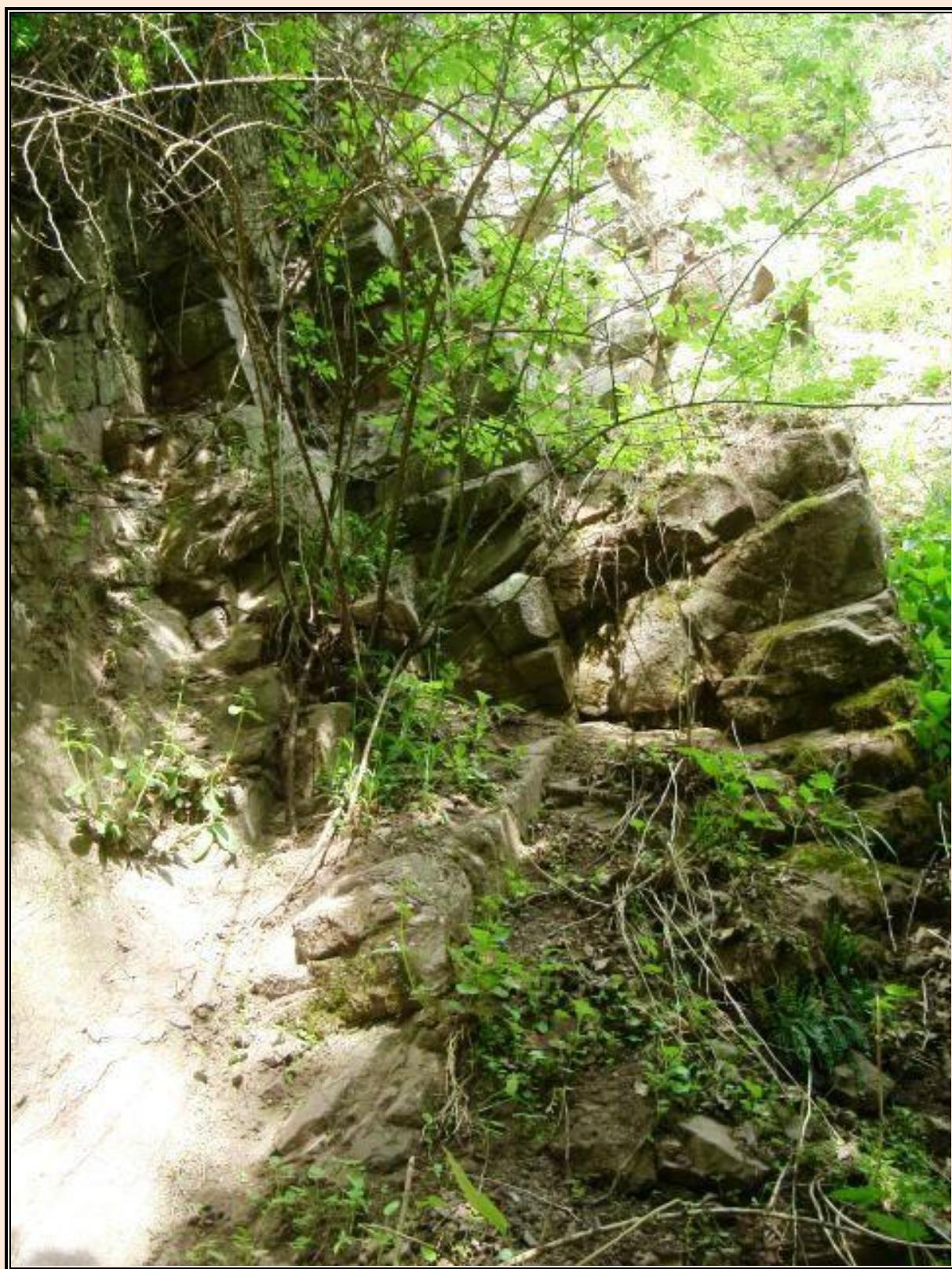

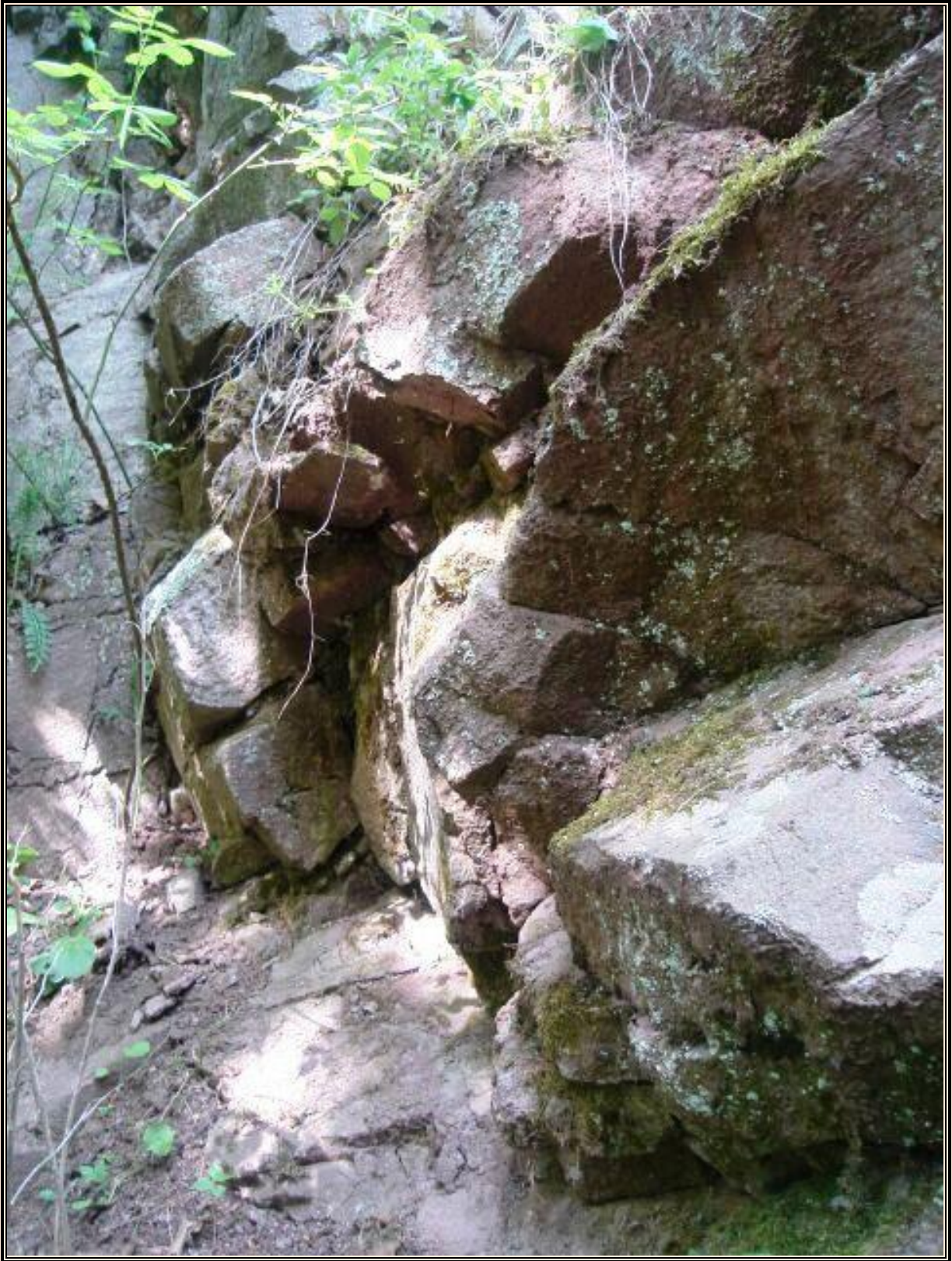

Vetráb József Kadocsa

(Budapest, Kelenföld 1955. 12. 30. -)

Kutató, publicista, versíró

Gyermekkorában sokat olvasott. Érdeklődése már ebben a korszakában a képző-, és tárgyformáló művészetek felé fordul. Rajzolni tanul. Tanárai: Pap Zoltánné és Nagy B. István festőművész. Ötvösséget tanul. Érettségi vizsgája letétele után jelentkezik az Iparművészeti Főiskola Ötvös-tüfizománczó szakára. Szakmai-, és rajztudása megfelel, de szobrászati ismerete nem ítéltetett megfelelőnek. Sorkatonai szolgálata után családot alapít, így a művészeti studiumokról le kell mondania. Ötvös szakmából mestervizsgát tesz 1982-ben. Francia nyelvű tanulmányokat folytat kezdetben a L'Institut Français en Hongrie keretében, majd a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Idegennyelvi Tanszékének Újlatin nyelvek facultásán. Katonai szaknyelvvvel kiegészített felsőfoku államvizsgát tesz francia nyelvből 1996-ban, még ebben az évben ugyan itt katonai szervezést és hadkiegészítést tanul továbbá bizonyítványt szerez ezen ismeretekből. A katonai igazgatás területén dolgozik. Érdekli a XVI-XVII. századi hadtörténet, ezért beiratkozik az ELTE „ATELIER” Francia- Magyar Társadalomtudományi Műhely Ph.D előkészítő foglalkozásaira. Egyetemi tanárai; dr. Granasztói György, dr. Benda Gyula, valamint Marie Joisson. Írásai 2003-tól jelennek meg. Első ízben az Aradi Lajos és Sárosi Zoltán szerkesztette Dobogó Mitikus Magyar Történelem hasábjain, későbbiekben az Aranytarsolyban és a Dobogókő magazinokban. Az érdeklődők számára előadásokat tart, és történelmi túrákat vezet a Pilis kistérségeibe. 2008-ban a Botos László szerkesztette Magyarságtudományi Tanulmányok kötetében megjelenik két tanulmánya; az „Insula Pilis” ill. a „Szürke barát, fehér barát” címmel. Ezek az esszék angol nyelvre is fordítottak más írásai mellett. 2013 tavaszán megjelenik könyve; „Égre nyíló lélek-ajtó” címmel, Szőke István Atilla pilis-verseivel egyetemben. Írásainak nagy része megtalálható a világhálón is. – Versírással, barátja, Szőke István Atilla költő készítésére kezdett foglalkozni.

